T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE'DE TARİHİ YAPILARDA FAÇADISM (CEPHECİLİK) UYGULAMALARININ KORUMA KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa KORUMAZ

DOKTORA TEZİ

Mimarlık Anabilim Dalı

Temmuz–2011
KONYA
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

Mustafa KORUMAZ tarafından hazırlanan "Türkiye'de Tarihi Yapılarda Façadism (Cephecilik) Uygulamalarının Koruma Kapsamında Değerlendirilmesi" adlı tez çalışması 28/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Başkan Prof. Dr. Ahmet ALKAN	.....
Danışman Prof. Dr. Vacit İMAMOĞLU	.....
Üye Prof. Dr. Haşim KARPUZ	.....
Üye Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER	.....
Üye Yrd. Doç. Dr. Mehmet UYSAL	.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. ....
FBE Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

Mustafa KORUMAZ

Tarih: 28.07.2011

ÖZET

DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE'DE TARİHİ YAPILARDA FAÇADİSM (CEPHECİLİK) UYGULAMALARININ KORUMA KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Mustafa KORUMAZ

Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Vacit İMAMOĞLU

Yıl, 2011, 206 Sayfa

Jüri
Danışman Prof. Dr. Vacit İMAMOĞLU
Prof. Dr. Ahmet ALKAN
Prof. Dr. Haşim KARPUZ
Yrd. Doç. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER
Yrd. Doç. Dr. Mehmet UYSAL

Kentsel gelişim ile koruma arasındaki dengeyi kurmayı amaçlayan cephecilik, yakın geçmişte uygulanmış ve günümüzde halen uygulanmaya devam edilmektedir. Korumacılar tarihi yapıların içlerini boşaltarak, cephe gerisinde güncel uygulama yapmaya izin veren cephecilik uygulamalarına, tarihi yapının bütünlüğünün bozulması nedeniyle karşı çıkmış ve uygulamaların koruma uygulaması olarak kabul edilemeyeceğini belirtmişlerdir. İlk örneklerde tarihi binanın dış kabuğu içerisinde gerçekleşen uygulamalar, günümüzde alan kazanımına odaklanan, tarihi yapının gabarisinin değiştirildiği uygulamalara dönüşmüşlerdir. Tezde cephecilik konusu ve Türkiye'den seçilen örnekler, farklı konu başlıkları altında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler, SWOT (Strengths, Weaknesseses, Opportunities ve Threats) ve AHP (Analytic Hierarchy Process) analizinin beraber kullanıldığı bir model ile yapılmıştır. Bu model ile cephecilik uygulamalarında birden fazla etken faktörün, olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirmede yer almış, öznel yorumlardan nesnel sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Türkiye örneklerinin koruma kapsamında niteliklerine göre sıralaması yapılmıştır. Çalışmada genel olarak, cepheciliğin tarihi yapının gelecek kuşaklara aktarılması gereken değerlere zarar vermesi yanında, koruma kavramının sahip olduğu değerlere de aykırı uygulamalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cephecilik, Mimari Koruma, SWOT ve AHP Analizi

ABSTRACT

Ph.D THESIS

EVALUATION OF FAÇADISM APPLICATIONS ON HISTORIC BUILDINGS IN CONTEXT OF CONSERVATION IN TURKEY

Mustafa KORUMAZ

THE GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCE OF SELÇUK UNIVERSITY
THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY
IN ARCHITECTURE

Advisor: Prof. Dr. Vacit İMAOĞLU

Year, 2011, 206 Pages

Jury
Advisor Prof. Dr. Vacit İMAMOĞLU
Prof. Dr. Ahmet ALKAN
Prof. Dr. Haşim KARPUZ
Assist. Prof. Dr. Osman Nuri DÜLGERLER
Assist. Prof. Dr. Mehmet UYSAL

Façadism, aimed at establishing the balance between urban development and conservation, has been applied in the recent past and is still being applied today. However, the conservators generaly disprove of the façadism applications that allow current applications behind the facade which damage the integrity of the historical building by emptying the interior spaces of such historical buildings and state that such applications cannot be accepted as a conservation application. Although the initial applications of façadism were performed only on the exterior shell of the historical building, today they have become more generalized application which change template of the historical building in order to provide more space. In this dissertation, first, façadism as a general conservation policy is assessed by referring to representative examples around the world; and second, selected applications from Turkey are evaluated. The evaluations were made using by a model in which SWOT (Strengths, Weaknesseses, Opportunities and Threats) and AHP (Analytic Hierarchy Process) analyses together. The objective of using such a model was to base the evaluation process on several factors including both the favorable and unfavorable aspects involved. Accordingly, an attempt was made to reach relatively objective results on the basis of the subjective evaluations made by the investigator, using the criteria set by the model. Façadism examples from Turkey were grouped arranged according to their conservation-types. It was concluded that, in general, façadism applications are not only against the aim of building bridges between generations but also are incongruent with the values of conservation.

Key Words: Architectural Conservation, Façadism, SWOT and AHP Analyses

ÖNSÖZ

Üniversitede araştırmacı ve yüksek lisans öğrencisi olduğum zamanlardan başlayarak günümüze kadar, mimari tasarım ile restorasyon uygulamalarının arakesitinde çalışmalar yaptım. Bir taraftan tasarım eyleminin cezbedici çekiciliğini diğer taraftan kültürel mirasın yeniden hayat bulduğunu gözlemlemenin verdiği mutluluk, bana hep bir tercih yapmam gerektiğini hatırlatmıştır. Zannediyorum bundan dolayıdır ki kendimi hep iki çalışma alanının ara kesitlerinde bulmuşumdur. Cephecilik konusunun bana cazip gelmesinin nedeni de bu olsa gerek.

Bu çalışmam ile ilgili olarak teşekkür etmek istediğim çok kişi var. Bu kişler arasından kısıtlı alanda çok azına yer vermek zorunda kaldım. Bu kişiler:

Danışmanım Sayın Prof. Dr. Vacit İMAMOĞLU'na bana akademisyenliği sevdirdiği, çalışmaya verdiği fikri destek ve önerileri için çok teşekkür ederim. Yüksek lisans danışmanım olan fakat doktora süresince her fırsatta desteğine müracaat ettiğim Sayın. Yrd. Doç. Dr.Osman Nuri DÜLGERLER'e teşekkürlerimi sunarım. Sayın Doç Dr. Dicle AYDIN'a tez süresindeki izleme toplantılarında ve sonrasındaki tüm tavsiyeleri için teşekkür ederim. Bölüm başkanım Sayın Prof. Dr. Ahmet ALKAN'a ve Sayın Yrd. Doç Dr. Mehmet UYSAL'a sabırla tezimi okuduğu ve önerileri için, Sayın Yrd. Doç. Dr. Musrafa SEMİZ'e değerlendirmede kullandığım yöntemle ilgili tavsiyeleri ve yardımları için, Sayın Prof. Dr. Haşim KARPUZ'a her türlü yardımları için, Sayın Prof. Dr. Gül ASATEKİN'e daha önce yürütücülüğünü yaptığı tezlerdeki tecrübelerini paylaşıp önerileriyle çalışmaya ışık tuttuğu için teşekkürlerimi sunarım.

Arkadaşım, Sayın Yrd. Doç. Dr. Fatih CANAN'a süreçte hep yanımda olduğu için, sabırla tezimi okuduğu, istatistik analizleri yaparken bilgi ve tecrübelerini esirgemediği ve her talebimde bana vakit ayırdığı için teşekkür ederim.

Ailelerimiz, çalışmalarımızda en büyük destekçilerimiz. Sayamayacağım katkılarından dolayı annem ve babam Miyase & Muammer KORUMAZ'a, kayınvalidem ve kayınpederim İlter & Zekeriya GÜLEÇ'e en içten hislerimle teşekkürlerimi sunarım.

Ve Armağan... Hayat arkadaşım… Mesai arkadaşım... Sabrı, çalışkanlığı, birçok yerde beni benden çok düşündüğü, tezim sırasında sağladığı sayamadığım her türlü katkı, tez sonrasında yurt dışı çalışmalarıma hazırlıktaki gayretleri için çok teşekkür ederim. İyi ki varsın…

Mustafa KORUMAZ
Konya-2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **İV**

ABSTRACT ..... **V**

ÖNSÖZ ..... **Vİ**

İÇİNDEKİLER ..... **Vİİ**

1. GİRİŞ **1**

1.1. Çalışmanın Amacı 5
1.2. Kapsam 6
1.3. Materyal ve Metot 7
1.4. Kaynak Araştırması 10

2. CEPHECİLİK KAVRAMI, NEDENLERİ VE KORUMA BAĞLAMINDA KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ **16**

2.1. Cephecilik Kavramı 16
2.2. Cepheciliğin Tarihçesi 23
2.2.1. Modern mimarlık öncesi cephecilik eğilimleri 33
2.2.2. Modern mimarlık ve cephecilik 34
2.2.3. Postmodern mimarlık ve cephecilik 39
2.2.4. Dekonstrüktivizm bağlamında cephecilik 41
2.3. Restorasyon Kuramları ve Cephecilik 43
2.3.1. Antik dönem yapı geleneğini koruma topluluğu 45
2.3.2. Kentsel morfolojik yaklaşım 47
2.3.3. Görsel kent yönetim yaklaşımı 50
2.4. Cepheciliğin Mimari Koruma Bağlamında Kabul Edilebilirliği 53
2.4.1. Katı korumacı (*purist*) bakış açısına göre cephecilik 54
2.4.2. Gerçekçi (realist) bakış açısına göre cephecilik 59
2.5. Cepheciliğin Nedenleri 61
2.5.1. Birincil nedenler: 62
2.5.2. İkincil nedenler: 65
2.6. Cephecilik Çeşitleri 67
2.6.1. Tarihi binanın sadece cephesinin korunduğu uygulamalar 67
2.6.2. Tarihi görünümlü sokak siluetleri elde eden uygulamalar 71
2.6.3. Rekonstrüksiyon uygulamaları 75

3. CEPHECİLİĞİN ÖLÇÜTLERE GÖRE DEĞERLENDİRMESİ **79**

3.1. Kültürel Mirasın Sahip Olduğu Değerler ve Cephecilik 79
3.2. Kent Silueti Ölçütü ve Cephecilik 81
3.3. Yapı Özgünlüğü ve Cephecilik 85

3.4. Kültürel Turizm Ölçütleri ve Cephecilik 88
3.5. Sosyal Değişim ve Cephecilik 93
3.6. Ekonomik Ölçütler ve Cephecilik 97
3.6.1. Yatırım-kazanç bağlamında 97
3.6.1. Mülk haklarının paylaşımı bağlamında 99
3.7. Teknik Ölçütler ve Cephecilik 102
3.8. Mekanın Ruhu Kavramı ve Cephecilik 105
3.9. Sürdürülebilirlik Değerlendirmeler ve Cephecilik 107
3.10. Kent Planlaması ve Cephecilik 112
3.11. Yasal Bağlamda 115
3.11.1 Uluslararası bildirgelerde cephecilik 115
3.11.2. Ulusal ölçekte cepheciliğin yasal boyutu 118
3.12. Tasarım Kriterleri Yönü ile Cephecilik 123

4. CEPHECİLİK VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ. 126

4.1. SWOT ve AHP Analiz Yöntemi 126
4.1.1. SWOT analiz yöntemi 127
4.1.2. AHP analizi ve SWOT ile beraber kullanımı 129
4.2. Cepheciliğin SWOT+AHP Analiz Yöntemi İle Değerlendirilmesi 131
4.2.1. Cepheciliğin Genel Değerlendirme Sonuçları 136
4.3. Türkiye'deki Örneklerin AHP Yöntemi ile Değerlendirilmesi 140
4.3.1. Örneklerin seçilme nedenleri 140
4.3.2. Örnekleri değerlendirme yöntemi 146
4.3.3. Türkiye örneklerinin değerlendirme sonuçları 151

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER 159

5.1. Sonuçlar 159
5.2. Öneriler 163

6. KAYNAKLAR 166

ÖZGEÇMİŞ 177

Ek 1. Cephecilik Türleri 178
EK 2. Türkiye Örneklerinin AHP Yöntemi İle Değerlendirme Sonuçları 196

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AHP : "*Analytic Hierarchy Process*" Kelimelerinin baş harflerinin baş harflerinin kısaltılması ile oluşan değerlendirme yöntemi.

GEEAYK : Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

ICOMOS : International Council on Monuments and Sites

K.T.V.K.K : Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu.

SPAB *:* The society for protection of ancient buildings. (Antik Dönem Yapılarını Koruma Topluluğu).

SWOT : (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) Kelimelerinin baş harflerinin kısaltılması ile adlandırılan analiz yöntemi.

UNESCO : United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

1. GİRİŞ

Tarihi binalar ve oluşturdukları çevreler, üretildikleri toplumun yaşam koşullarını, kültürlerini, ekonomik yapılarını, teknolojik gelişimlerini gösteren somut veriler oldukları ve korunmalarının gerekliliği gerek akademik çevreler, gerekse de kent kullanıcısı tarafından kabul görmüş genel bir yargıdır. Geçmiş uygarlıkların birikimlerini gelecek kuşaklara kültür elçileri olarak aktaran tarihi doku ve binalarımızın hangi koşullarda korunacağı, hangi müdahalelerin yapılacağı, uygulama sonuçlarına göre halen tartışılmaktadır.

Genel tanım ile c*ephecilik*, korunması gerekli tarihi yapıların dış kabuklarının/cephelerinin tamamının veya belli bir bölümünün korunarak, iç mekanının yıkımına ve cephe gerisinde güncel yapılaşmaya izin veren bir uygulamadır. Bu genel tanımın yanı sıra, kentsel tasarım uygulamalarında, kentin bir parçasında geçmişin belirli bir zaman dilimine atıfta bulunan, tarihi görünümlü sokak siluetleri oluşturmaya çalışan uygulamalar da cephecilik kapsamında değerlendirilmektedir. Bunun gibi, düşünsel olarak benzer fakat uygulama ve gereklilikleri farklı, yıkılan tarihi binaların yerine yapılan ve eski binaya öykünen, modern malzeme ve teknikle inşa edilmiş, dış kabuğu yıkılan binayı çağrıştıran, iç mekanda özgün mekan şemasından farklı bir düzenlemeye sahip uygulamalar da cephecilik olarak değerlendirilmektedir. Cephecilik, koruma, kentsel gelişim, mimari tasarım çalışma ve uygulama alanlarının kesiştiği noktada yer almaktadır.[1]

Cephecilik ülkemiz koruma literatürüne yeni girmiş bir terimdir. Buna karşın bilinçli olarak ve cephecilik terimi başlığı altında ilk örnekler özellikle 1970'li yıllarda İngiltere'de rastlanmaktadır. Uygulamalar eş zamanlı olarak Avrupa geneline yayılmış, daha sonra Amerika Birleşik Devletlerinde görülmüştür (Richards, 2002). Sonraki yıllarda uygulamalar, benzer şekilde ülkemizde de görülmeye başlanmıştır. Yurt dışındaki

[1] Rekonstrüksiyon uygulamalarının özgün malzeme, yapım tekniği ve plan şeması ile yapılan örnekleri doğrudan cephecilik ile ilişkilendirilmeyip, geçmişin aynısını elde etme çabası olarak görülmektedir. Rekonstrüksiyon uygulaması olarak yapılan birçok örnekte sadece dış kabuğu yeniden yapılan, iç mekanı özgür kullanıma sahip uygulamalar, cephecilik kapsamında değerlendirilmiştir.

uygulamalar kentsel gelişimi isteyen meslek adamlarını ve korumacıları karşı karşıya getirmiş, süreli yayınlarda ve gazetelerde korunması gerekli binalarda yapılan cepheci müdahalelere yönelik haberlere sıkça yer verilmişlerdir. Bu yayınlarda cephecilik eleştirilmiş, konu ile ilgili kitap ve kitap bölümleri, tez çalışmaları ve makaleler hazırlanmış ve 1999 tarihinde Paris'te cephecilik konusunda uluslararası bir sempozyum düzenlenmiştir.

Türkiye'de cephecilik olarak nitelendirilmeseler de, yasal olarak kentlerimizde yapımına izin verilmiş çok sayıda örnek mevcuttur. Son 25 yılda, özellikle İstanbul, İzmir, Bursa ve Ankara illerimizde olmak üzere Türkiye genelinde yapılmış, içerik olarak cephecilikle birebir örtüşen çok sayıda uygulamaya rastlanmaktadır. İlgili kurullarca uygulamalara izin verilen yapılar, genel anlamda cephesi korunmaya değer, iç mekanında sanat ve tarihi değer taşımayan ve plan şemalarında köklü değişiklikler yapılabilecek yapılardır. Ülkemizde ilk örneklerin gözlemlenmesinden sonra bu konu, koruma, mimari tasarım ve kentsel gelişim bağlamında tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmaların etkisi ile de bazı illerdeki ilgili kurullar uygulamaların yapımına yönelik taleplere karşı çıkmışlardır. Yurt dışında, uygulamaların ortaya çıkması ile beraber konu *cephecilik* terimi altında tartışılırken, ülkemizde uygulamalar *tarihi binalara modern ekler*, *yeniden kulanım, renovasyon* ve *2. grup uygulamaları*[2] olarak değerlendirilmiş, akademik çalışmalara genellikle bu başlıklar altında girmiştir. Türkiye'deki koruma uygulamaları, ilgili bakanlık bünyesinde kurulan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının izni ile yapılmaktadır. Koruma Kurulları, ilgili yasa ve yönetmelikler kapsamında ve Koruma Üst Kurulu'nun almış olduğu ilke kararları doğrultusunda karar üretmektedir. Belli zamanlarda çıkarılan ilke kararları, Koruma Bölge Kurullarına gelebilecek konularla ilgili bir yol haritası oluşturmakta, karar verme sürecinde genel önerilere yer vermektedir. Ülkemizdeki cephecilik uygulamaları geçmiş yıllardaki Koruma Üst Kurulu ilke kararları çerçevesinde

[2] Ülkemizdeki koruma uygulamalarına yönelik ilgili kurullara Kültür Bakanlığı bünyesindeki Koruma Üst Kurulunca kararlar üretilmektedir. 1970 ile 1999 tarihleri arasında üretilen kararlarda cephecilik uygulamalarını doğrudan ilgilendiren ilke kararları vardır. Bu ilke kararlarında koruma uygulamaları gruplanmıştır. Bu gruplamalarda genelde 2. Grup yapılar, tarihi yapının cephesinin korunarak iç mekanında değişiklik yapımına, bazı durumlarda ise, gabarisinin değişebileceğine yönelik kararlar üretmişlerdir.

gerçekleştirilmiştir. Daha sonraki yıllarda uygulamalar çok tartışılmış, İstanbul, İzmir ve Bursa kurullarında bu tür uygulamalara izin verilirken, birçok Koruma Kurulu'nda uygulamaların tarihi binaların kimliğini yok ettiği gerekçesiyle, uygulamalara izin verilmemiştir. Cephecilik ve diğer koruma aktivitelerinde ulusal anlamda başarının sağlanmasında, karar verici kurulların fikir birliği içinde olmasının, ülke genelindeki kurul kararları arasındaki farklılıkların azalmasına faydası olacaktır.

Cephecilik konusu bakış açısına göre farklı problemleri içeren bir uygulamadır. Kentlerde yapılan uygulamaların nitelikleri ve uygulama sonuçlarının amacına ulaşması veya ulaşmaması cepheciliğin güçlenmesine veya daha fazla eleştirilmesine neden olacaktır. Kapsamında tarihi yapının bazı bölümlerinin yıkımını içeren cephecilik uygulamalarının önünü açan veya yapımına izin veren otoriteler, bu uygulamaların yapıldığı ülkenin gerçekleri ile örtüşüp örtüşmediğinin farkına vararak karar üretmek durumundadır. Yine bu otoriteler tarihi mirasın hiçbir zaman riske atılamayacak kadar önemli olduğunun bilincinde olarak karar üretmek durumundadırlar. Cephecilik uygulamaları tarihi yapıların koruma statülerini, müdahale kararlarını ve belgeleme içeriklerini tartışmaya açmıştır. Bir tarihi yapının iç mekanının korumaya değer bulunup bulunmamasının standardının neler olacağı cephecilik kapsamında tartışılmaktadır. Dış cephesinin sanat değeri taşıyarak korunması gerektiğini, iç mekanının aynı değerleri taşımadığını belirterek yıkılmasında sakınca görmeyen otoriteler, yapının bir bütün olduğunu, iç mekanın da dönemin teknik, ekonomik ve mimari gereklerinin sonucu olduğunu dikkate almamışlardır. Yine aynı görüşte olanlar bu tür yapıların kente gerekli olan kısmının sadece cepheleri olduğunu, koruma gerekliliği için de bunun yeterli olduğunu savunmaktadırlar.

Cephecilik konusunun en büyük problemi, gerek mimari ve korumacı uzmanlık alanlarında, gerekse farklı disiplinler arasında tam bir fikir birliğinin bulunmamasıdır (Luxen, 2001). Katı bir koruma anlayışına sahip uzmanlar ve meslek adamları cepheciliğe karşı çıkarak, uygulamaları sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Katı korumacıların eleştirileri iç mekan ile dış mekanı düşünsel ve eylemsel olarak ayıran cepheciliğin varlığına karşıdır. Yani bu yaklaşımı bir koruma uygulaması olarak görmemektedirler. Buna karşın

cepheciliği kabul edilebilir bulan yaklaşımlar, bunun kenti geliştiren ve bunu yaparken de özgün kent siluetini koruyan bir araç olarak görmektedirler. Konu uluslararası bildiri ve manifestolarda tartışılmış, cephecilik uygulamalarına ilişkin eleştiriler yapılmış, tavsiyelere yer verilmiştir. Koruma uygulamalarının düşünsel gelişimine yön veren birçok kimse konu ile ilgili kendi yaklaşımlarını ve cepheciliğe karşı tavırlarını dile getirmişlerdir. Bu bildirgelerde cephecilik uygulamalarına karşı çıkılmasına rağmen, dünya genelinde bu tür uygulamalar yaygınlaşmıştır. Olumlu yaklaşımlarla cephecilik, kullanıcılara tarihi doku içerisinde modern ve amaca uygun mekan kazandıran bir araçtır. Yine olumlu bakış açısı ile cephecilik, kentin değişim ve dönüşümüne katkılar sağlar, bu nedenle kabul edilebilir uygulamalardır (Luxen, 2001). Cephecilik uygulamalarının farklı ülkelerde sık sık görülmesi ve halen uygulanıyor olması, cepheciliğe karşı olumlu bakış açısının oldukça yaygın olduğunun ve kabul gördüğünün kanıtıdır. Bunun yanında, yine koruma alanında bazı gruplar, özellikle kentin sürekli değişim içerisinde olduğunu vurgulayarak, cepheciliğin bu dönüşüme katkı sağlayan bir araç olduğunu ancak genel anlamda yasaklama veya desteklenmesinin sonuçlarının bilinememesinden dolayı, tarafsız kalmışlar, yapılıp yapılmaması konusunda kesin bir karşı çıkma veya özendirme tavrı sergilememişlerdir.

Konu bir tarihi yapının korunmasını doğrudan ilgilendirdiği için cephecilik ile ilgili ilk tartışmalar öncelikle mimari koruma bağlamında olmaktadır. *Özgünlük, tarihi binanın sahip olduğu değerler ve mekanın ruhu kavramları* tarihi yapı ile ilgili müdahale kararlarının çekirdeğini oluşturmaktadır. Tarihi yapıya uygulanan her türlü müdahale öncesi ve sonrasındaki durum karşılaştırılarak, yapının özgün kimliğini ne derece koruduğu ve müdahalelerin kabul edilebilirliği belirlenebilir. Cephecilik uygulamalarının ana fikrinde yer alan yıkımlardan dolayı özgünlük bağlamında çok eleştirilmiş ve tarihi yapının bu tür uygulama sonrasında özgünlüğünü, sahip olduğu değerleri ve ruhunu kaybettiği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kriterlerin yanı sıra cephecilik farklı konu başlıkları kapsamında değerlendirilmektedir. Kent siluetini koruyarak kentin resimsel etkisini devam ettirme gayretleri cepheciliğin yapılma nedenleri arasındadır. Kültürel turizme olan katkısı, sosyal yapıyı değiştiren yönü, spekülatif ekonomik kazancı tetiklemesi, teknik olarak

yapım zorlukları, kentsel planlama ile olan bağlantısı, mevcut ve olması gereken yasalar bağlamında cephecilik uygulamaları değerlendirilmektedir. Bu kapsamlar gibi tarihi binanın içinde tasarlanacak veya tarihi bina ile bütünleşmiş yeni binanın tasarım yaklaşımları da yine cephecilik kapsamında sıkça tartışılmaktadır.

Bu araştırma kapsamında öncelikle cephecilik genel tanımı, tarihçesi, konuyla ilgili temel koruma yaklaşımlarının cephecilikle ilgili bakış açılarına yer verilmiştir. Cepheciliğin birden fazla konu başlığı altında incelemesi yapılmış, bu konu başlıklarında cepheciliğin olumlu ve olumsuz yönlerine yer verilmiştir. Çalışmada öncelikli olarak genel tanımda yer alan, bir koruma müdahalesi olarak yapılmış, iç mekanları boşaltılıp sadece kabukları korunmuş tarihi binaların, ülkemiz ve yurt dışındaki örnekleri ele alınıp değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu örnekler ayakta kalan ve halen yaşayan tarihi yapılara doğrudan müdahaleleri yansıtmış olmalarından ve koruma adına yapıldıklarından dolayı, araştırmanın odağı olmuştur. Bu çalışmanın ikincil çalışma alanı tarihi görünümlü kent siluetleri elde etmeye çalışan cephecilik uygulamalarıdır. Çalışmanın değerlendirme bölümünde ise: cephecilik ile ilgili bir kavrayış ortaya koymak için, olumlu ve olumsuz yönleri birlikte değerlendirilmiş, birden çok faktörün beraber ele alındığı genel bir analiz yapılmıştır. Bu genel analiz paralelinde Türkiye'deki cephecilik uygulamaları hakkında bilgiler verilerek, seçilmiş bazı yapılar değerlendirilerek, sonuçlar elde edilmiştir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Araştırmalar bu isim altında ve bu kapsamda ülkemizde akademik bir çalışmanın yapılmadığını göstermiştir. Alanda içerik olarak benzerlikler ve ortak örnekler yer alsa da, bu tez çalışması tarihi binaların içinin boşaltılarak yeniden kullanımının, *cephecilik* başlığı altında değerlendirildiği ilk doktora tez çalışmasıdır. Konu ile ilgili araştırmalar genellikle, tarihi binalara yapılan yeni ilaveler ile yeniden işlevlendirme bağlamında yapılmıştır. Buna paralel olarak ülkemizde uygulamalara karar veren kurullar da yine aynı kavramlar içerisinde karar üretmektedirler. Düşünsel alt yapısını Avrupa'dan alan, koruma müdahalesi

olarak dünyada yaygın olarak uygulanan cephecilik, ülkemiz literatüründe henüz bu terimle anılmamakta veya koruma alanında sınırlı sayıdaki uzman dışında yaygın olarak kullanılmamaktadır. Çalışmanın amaçları:

1. Cephecilik uygulamaları ile ilgili genel bilgiler verilerek, yapılan uygulamaların mimari terim olarak *cephecilik* olduğunu vurgulamak, koruma literatürümüzde bu terimin yer almasına katkı sağlayarak, konu ile ilgili bir kavrayış ortaya koymak,

2. Cepheciliğin tarihçesi, sebepleri, çeşitleri, mimari koruma yönü ile kabul edilebilirliği, olumlu ve olumsuz yönleri, değişik konu başlıklarıyla bağlamsal bir değerlendirmesini yaparak, konunun farklı yönlerini ortaya koymak,

3. Konuyla ilgili yurt içinden ve dışından örneklere yer vererek, benzer nitelikteki örneklerin gruplanması ile cephecilik uygulamalarının sınıflandırılmasını yapan bir tipoloji elde etmek,

4. Cepheciliğin mimari koruma bağlamındaki kabul edilebilirliğine yönelik tüm etkenlerin bütüncül olarak ele alındığı bir analiz yöntemi ile sonuçlar elde etmek,

5. Konu ile ilgili olarak ülkemizde yapılmış çok sayıdaki örneklerden bazılarını çalışma kapsamında detaylı olarak değerlendirmek, bu değerlendirme sonucunda ülkemizdeki uygulamaların nitelikleri, ülkemiz şartlarında cepheciliğin koruma bağlamında kabul edilebilirliğine yönelik sonuçlar elde etmek,

5. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, yeni uygulamalara yönelik koruma kuramları çerçevesinde öneriler getirmek.

1.2. Kapsam

Çalışma iki bölümde ele alınmıştır:

1. *Cephecilik ile ilgili kavramsal bölüm:*

Geniş bir içeriğe sahip cephecilik konusu ile ilgili konu başlıklarına yer verilmektedir. Çalışmanın kuramsal alt yapısını oluşturan bu bölümde özellikle Avrupa ağırlıklı olmak üzere, dünyanın çeşitli ülkelerinde yer alan uygulamalar, bazı konu başlıkları altında

verilmiştir. Bu değerlendirmelere paralel olarak, ülkemizde yapılmış uygulamalar da konularına göre ilk bölümde örneklenmiştir. Dünya genelindeki örnekler kaynak araştırması, alan çalışması ve internet kaynakları ile belirlenmiş, çok sayıdaki örnekten cepheciliğin bir sınıflandırılması yapılmıştır. Bu sınıflandırma Türkiye örneklerinin seçilmesinde de belirleyici olmuş, çalışmanın ikinci bölümünün temelini oluşturmuştur.

2. *Cepheciliğin ve Türkiye'deki uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik bölüm:*

Bu bölümde araştırma kapsamında cepheciliğin doğrudan ilişkili olduğu 12 başlık altında genel açıklamalar yapılmış, bu konu başlıklarının beraber ele alındığı analiz yöntemi ile cepheciliğin geneline yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Genel değerlendirmeye paralel Türkiye'deki örneklerden cephecilik türlerine göre belirlenen 12 adet yapı çalışmanın değerlendirme bölümünde ele alınmıştır. Türkiye'de çok sayıda cephecilik örneği bulunmaktadır. Bu örneklerin çoğunluğu İstanbul'da olsa da, Ankara, İzmir, Bursa, İzmit, Aksaray, Konya gibi illerde de konuyla ilgili örnekler vardır. Bunlar da çalışmanın ilgili bölümlerinde ve analiz bölümünde ele alınmıştır. Seçilen örneklerin ortak özelliği, özgün tarihi yapının iç mekanının tamamen boşaltılarak, yeni bir plan şemasının düzenlendiği uygulamalar olmalarıdır. Örneklerin tamamının ilgili Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarınca onaylanarak yapılmış olmalarına dikkat edilmiştir.

1.3. Materyal ve Metot

Bu çalışmada öne sürülen görüş: Tarihi binaların iç mekanlarının tamamının veya bölümlerinin yıkımını içeren bir uygulama türü olan cepheciliğin koruma uygulaması olarak kullanılması, tarihi yapı ve çevrelerin özgün kimliğinin korunmasına katkı sağlamamaktadır. Bu görüşü Türkiye özelinde irdelemeye yönelik kullanılan yöntem SWOT (*Strengthss, Weaknesseses, Opportunities, Threatss*) analizi ile bütünleştirilmiş AHP (*Analytic Hierarchy Process*) analiz yöntemidir. Bu yöntemlerin beraber kullanılma nedeni, 12 değerlendirme kriteri kapsamında SWOT analizi ile sezgisel olarak

değerlendirilen konunun AHP analiz yöntemi ile, sistematik olarak karşılaştırılıp, etken faktörlerin ağırlıklarının bulunmasıdır.

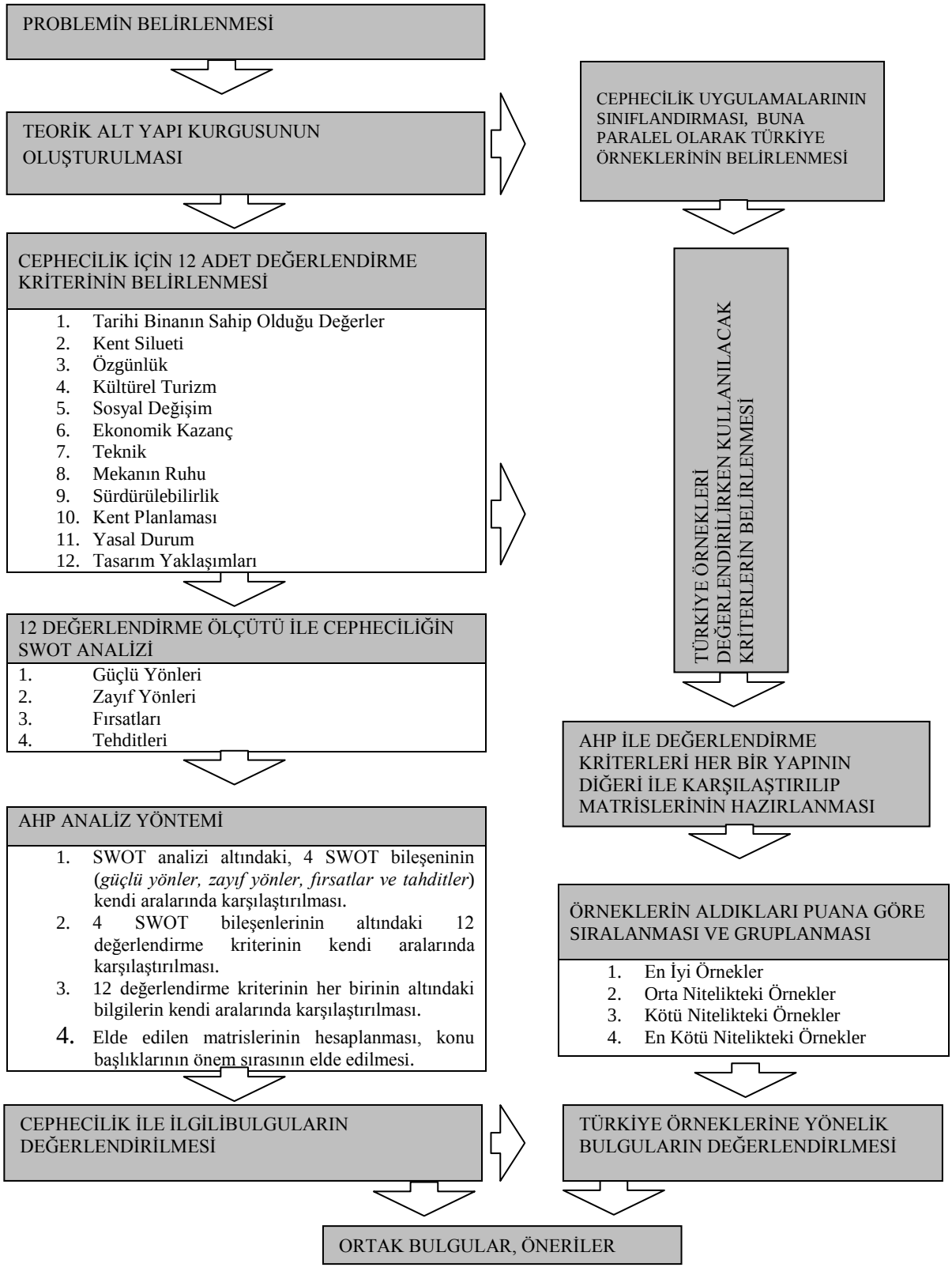
1. *Cephecilik uygulamalarının genel değerlendirilmesi*:

Cephecilik uygulamalarına yönelik olumsuz görüşün irdelenmesine yönelik bir kavrayış ortaya koymak için, konu ile ilgili gerekli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalarla cephecilik ile ilgili genel bir kavrayış ortaya konmuş, tarihçesi ve gerekçeleri verilmiştir. Yapılan alan ve literatür araştırmaları doğrultusunda, cephecilik 12 kriter ile doğrudan ilişkilendirilmiştir. (*Değerler, Kent Silueti, Özgünlük, Kültürel Turizm, Sosyal Değişim, Ekonomik, Teknik, Mekanın Ruhu, Sürdürülebilirlik, Kent Planlaması, Yasal, Tasarım Boyutları bağlamlarında*). SWOT analiz yöntemi ile 12 başlık altında cepheciliğin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri ayrı ayrı sıralanmıştır. Bu sıralamada güçlü yönlerin, zayıf yönlerin, fırsatlar ve tehditlerin kendi aralarında ve 12 adet etken faktörün alt faktörleri ile beraber AHP (*Analytic Hierarchy Process*) analizi ile hesaplamaları yapılmıştır. Bu hesaplama sonucunda, cephecilik uygulamalarının geneline yönelik, koruma kaygılarının ağır bastığı bir değerlendirme yöntemiyle, etken faktörlerin önem sıralamaları elde edilmiştir.

2. *Ülkemizdeki örneklerin değerlendirilmesi nitelikli uygulamalardan başlayarak örneklerin sıralanması ve gruplanmaları:*

Cepheciliğin türlerinin belirlendiği sınıflandırma çok sayıdaki örneğin incelenmesi neticesinde elde edilmiştir. Bu sınıflandırmaya paralel olarak Türkiye'deki çok sayıdaki örnek arasından 12 adet yapı değerlendirme için seçilmiştir. Seçilen yapılar AHP (*Analytic Hierarchy Process)* analiz yöntemi ile etken kriterlere göre karşılaştırılmış ve iyi örneklerden kötü örneklere doğru bir sıralama elde edilmiştir. Bu sıralamada aldıkları ağırlık değerlerinin kırılma noktalarına göre de bu yapılar, *iyi örnekler, orta nitelikli örnekler, kötü örnekler ve en kötü örnekler* olarak gruplanmıştır. Grupların niteliklerinin belirlenmesi ile Türkiye'deki uygulamalara yönelik sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 1.1. Çalışma strüktürü ve metodu.

1.4. Kaynak Araştırması

Richards (1994) ve **Highfild**'in **(2003)** eserleri cephecilik konusunda hazırlanmış başlıca kaynak kitaplardır. Richards (2002) cepheciliğin genel tanımını yaparak, özellikle İngiltere'de yapılan uygulamalardan örnekler vermektedir. Kitapta mimari ve koruma disiplinleri açısından analizler yapılarak, cepheciliğin neden olduğu sosyal ve ekonomik değişmelere değinilmektedir. Yazar cephecilik konusuna taraf olmaktan çok, konu ile ilgili tüm bakış açılarını yansıtma gayreti içerisindedir. Çalışmanın sonunda cephecilik konusunda İngiltere'de yapılan bir anketin bulguları sunulmuştur. **Highfield (2003)** ise, kitabının başlangıç bölümlerinde cephecilik uygulamalarının yapılma nedenleri üzerinde durarak, uygulamanın koruma eylemi olması yanında tarihi cephenin ayakta tutulması ve arkasına yeni bir binanın yapılmasının teknik zorluklarını tartışmaktadır. Kitap bu uygulamaların bazı teknik sorunları içeren özel uygulamalar olduğunu belirterek, uygulamalarda kullanılacak teknikleri bazı çizimlerle ifade etmektedir.

1999 tarihinde Paris'te yapılan uluslararası **"Cephecilik ve Kent Kimliği Sempozyumu Bildiriler Kitabı"** yine cephecilik ile ilgili öncelikli kaynak kitaplardandır. Bu sempozyum 1999 tarihinde UNESCO tarafından organize edilmiş ve kitaplaştırılmıştır. Katılımcılar kentlerdeki cephecilik uygulamalarını değerlendirmiş, koruma, kentsel gelişim, kent kimliği ve özgünlük bağlamında cepheciliğin analizini yapmışlardır. Kitapta Avrupa'nın farklı kentlerinden çok sayıda örnek verilerek bu örneklerin tartışmaları yapılmaktadır. Sempozyum temaları, cepheciliğin kültürel yönü, çağdaş kentsel gelişim ile cephecilik arasındaki ilişkiler, sosyal gereklilikler, konunun yasa ve yönetmeliklerle ilişkileri, ekonomik ve teknik sorunlar olarak gruplandırılmıştır.

Gorse ve Highfield'in **(2000)** kitabı, binaların mevcut durumlarının iyileştirilmesi ve yeniden kullanımlarının değerlendirilmesine yönelik bir kitaptır. Kitabın bir bölümü cephe tutma uygulamalarına ayrılmıştır. Bu bölümde cephecilik uygulamalarındaki tarihi cephenin ayakta tutulmasının zorlukları üzerinde durulmakta, cepheyi askıya alan iskele sistemine yönelik bilgiler verilerek, tarihi cephe ile gerisinde yapılan yeni kütlenin strüktür olarak nasıl bütünleşeceğine yönelik bazı detayları sunmaktadır. **Dipner** ve **Dipner-**

Dunlop'un **(1985)** eseri mevcut binalara yapılan eklerin örneklerle sınıflandırıldığı kaynak bir kitaptır. Tarihi yapıya eklerin nasıl yapıldığını kütle ilişkileri yönü ile değerlendiren yazarlar, yaptıkları gruplamalara yönelik bir katalog çalışması sunar. Adı geçen kitapta -ülkemizdeki gibi- doğrudan cephecilik örneği olan örneklere yer verilmesine rağmen, konu ek yapı tasarımı bağlamında değerlendirilmiştir.

Koruma uygulamaları ile ilgili değerlendirmeler yapan **Pendlebury (2009)**, İngiltere'nin New Castle upon Tyne şehrindeki koruma uygulamalarına referans ile günümüzün koruma anlayışına yönelik değerlendirmeler yapmaktadır. Yazar, özellikle korumanın düşünsel gelişimini ele alarak koruma kuramları ve kente etkileri hakkında görüş ve tecrübelerine yer vermektedir. Yazar, *stilistik restorasyon, SPAB(The society for protection of ancient buildings) geleneği, kentsel morfolojik yaklaşım ve kentsel biçimsel yaklaşımlar* ile ilgili değerlendirmeler yapmaktadır. Kitabın bir bölümü cephecilik uygulamalarına ayrılmış, yazar New Castle upon Tyne kent merkezindeki uygulamaları örnekleyerek cephecilik uygulamalarının kabul edilebilir yönünü açıklamaya çalışmıştır. Çalışmada, ülkemizde en sık görülen, sadece eski binanın tek cephesinin korunup, üretilen yeni kütle ile, yatayda ve düşeyde korunan cepheyi çevreleyen uygulamaları, *ilkel* cephecilik uygulamaları olarak değerlendirilmektedir.

Bu tez çalışmasının içeriği ile doğrudan ilgili olan **Semes**'in **(2009)** kitabında, kentlerimizdeki eski yapılar ile yeni yapılar arasındaki ilişki örneklerle açıklanmış, tarihi çevre ile ilişki kurmadan başarılı yeni bir yapı tasarlamanın mümkün olamayacağı savunulmuştur. Kitapta ayrıca, tarihi çevrede yeni yapı üretebilmek için geleneksel mimarinin tasarım prensiplerinin bilinmesi gerektiğinin önemi belirtilmektedir. Yazar korumanın etik boyutu üzerinde durmakta, birçok örneğin koruma uygulamasından daha çok, alan ve rant kazanmayı hedeflediğini örneklemekte, tarihi çevre ve yapıların ekonomik bir girdi olduğunu fakat hiçbir zaman tarihi yapıların yüksek rant kazanma aracı olmaması gerektiğini savunmaktadır. Çalışma kapsamında cephecilik örneği olarak New York Hearst Building binası alınmaktadır. Günümüz cephecilik anlayışı bu bina özelinde sorgulanırken, uygulamaların korumadan çok rant elde etmeye yönelik olduğu belirtilmektedir. Yazar,

cephecilik uygulamalarının koruma uygulaması olmadığını, sadece tarihsel göndermeleri olan bir yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

Tyler'ın **(2000)** kitabı, kentsel koruma uygulamalarına genel düzeyde değinen bir kitaptır. Kitabın bir bölümünde cephecilik ele alınmıştır. Yazar cephecilik uygulamaları hakkında düşüncelerini ifade ederken, bunları olumlu ve kabul edilebilir uygulamalar olarak değerlendirmiş, bununla ilgili olarak da New York ve Washington'dan örnekler vermiştir. **Orbaşlı (2000)** kitabında kültür, kültürel miras, koruma ve gelişmekte olan tarihi kentlerdeki turizm aktiviteleri arasında ilişkililer kurarak değerlendirmeler yapmaktadır. Bu değerlendirmelerde, tarihi çevrelerdeki yaşam farklılıklarına değinilmekte, özgün olan yerel kültür miraslarının dünya çapında ilgi uyandırdığı ve kültürel turizmi tetiklediği belirtilmektedir. Çalışmada, kültürel turizm ve cephecilik uygulamaları birlikte değerlendirilmektedir. Kültürel turizm yönü önemli olan kentlerde, tarihi kentsel görünümler elde etmek için, çok sayıda cephecilik uygulamasının veya taklit uygulamaların yapıldığını açıklayan araştırmacı, bunun kültürel turizm açısından dekoratif kentsel çevreler oluşturduğunu, uygulamanın mimari ve koruma alanlarında uzman olmayan turistler üzerinde yanılgılı görsel algılara sebep olduğunu belirtmektedir.

Monumental Fransa'da yayımlanan koruma uygulamalarına yer veren süreli bir yayındır. **Monumental (September 1996)** sayısında cephecilikle ilgili yazarların, cepheciliğin kökenleri, Paris'te yapılmış cephecilik uygulamaları, cepheciliğin tahrip edici gücüne yönelik bireysel değerlendirmeleri yer almaktadır. Dergide cepheciliğin fikri altyapısına yön veren yazarların yorumlarına da geniş bir şekilde yer verilmiştir. Aynı sayıda, Paris'te yapılan uygulamaların inşaatları sırasında çekilen resimleri de bulunmaktadır.

Cephecilikle ilgili kaynak oluşturan ulusal ve uluslararası tez çalışmaları bulunmaktadır. **Fountain**'in **(2010)** eseri aynı isimle hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinin yayımlanmış şeklidir. Avustralya'nın Adelaide şehrinin Grenfell Caddesi'nde yapılan cephecilik uygulamalarının değerlendirmesini yapmaktadır. Yazar bu çalışmada cephecilik uygulamalarının dünya genelinde yapıldığını kabul ederek, konunun teorik derinliğine inmeden, Adelaide şehri üzerine bazı değerlendirmeler yapmaktadır. Çalışma

sadece ilgili cadde özelinde kalmış, konunun teorik yanları fazla irdelenmemiştir. Yazarın cephecilik uygulamaları üzerine yaptığı en önemli değerlendirme, konunun büyük bir ekonomik gücün var olduğu ortamlarda gerçekleştiği ve kentlinin bu konu ile ilgili yeterli koruma bilincine sahip olmadığı yönündedir. **Rowney (2004)** hazırladığı doktora çalışmasında koruma alanında ilke kararlarının üretilmesine katkı sağlayan bildirgelere atıfta bulunarak, koruma uygulamalarının etik ve özgünlük sorunlarını ele almaktadır. Yazar bu konuları değerlendirirken cephecilik uygulamalarına atıfta bulunarak, bu tür uygulamaların yapının genel kimliğini, özgünlüğünü ve bütünlüğünü bozan uygulamalar olduğunu belirtmiştir.

Ülkemizde yapılan tez çalışmalarından **Güven (1988)** ve **Kaya**'nın **(1993)** yüksek lisans tez çalışmaları, doğrudan cephecilik uygulamalarına yöneliktir. **Güven (1988)** şu anda yürürlükte olmayan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun almış olduğu ilke kararları çerçevesinde değerlendirmeler yapmaktadır. Araştırmada, koruma kurullarınca tarihi eserlerin gruplanmasının ve her grup için standart bir müdahale yönteminin belirlenmesinin yanlışlığı üzerinde durmaktadır. Bu gruplamalarla cephecilik uygulamalarının yapımına doğrudan izin verilmekteydi. Tez, İkinci Grup uygulamalar olarak bilinen örneklerin İstanbul özelinde değerlendirmelerini yapmaktadır. **Kaya (1993)** ise tez çalışmasında, tarihi binaların sahip olduğu değerler hakkında bilgiler vermekte, Bursa İli özelinde yapılan ikinci grup yapıları ele almaktadır. İncelenen örneklerde genel olarak, iç mekanın yıkılması ve dış cephede değişikliklerin yapılmasından dolayı bu yapıların tarihi belge özelliklerini kayıp ettikleri belirtilmektedir.

Baytin'in **(1994)** doktora çalışması, tarihi çevrelerde yapılan yeni yapı tasarımlarının görsel etkilerinin çevre kullanıcısı-mimar açısından değerlendirilmesi ile inşa edilecek yeni projeler için bazı temel ölçütler ortaya koymaya çalışan bir araştırmadır. Çalışmanın değerlendirme bölümünde ele alınan örnekler arasında doğrudan cephecilik uygulaması olan yapılar da bulunmaktadır. **Onur (1991)** doktora çalışmasında genel çerçeve içerisinde korunması gerekli anıt kavramı üzerinde durarak, anıtların koruma ölçütleri hakkında ve tarihi yapılara uygulanan eklerin yapılma nedenleri üzerine değerlendirmeler yapmıştır. Çalışmada çok sayıda örneğe yer verilmiş, bu örnekler ek yapı

türlerine göre sınıflandırılmıştır. Bu tez çok sayıda cephecilik örneğinin bulunduğu bir kaynaktır. **Uluşahin (1992)** yüksek lisans tezinde tarihi bir binayı yeni bir fonksiyonla değerlendirirken, çeşitli sebeplerle binaya ek yapılabileceğini belirtmiş ve yapılan ekleri sınıflandırmıştır. Bu çalışmada cephecilik uygulamalarını kapsayan eleştiriler mevcuttur. Kütle orantısızlıkları, modern yapım teknikleri ile özgün kimliğin kayıp edilmesi ve fonksiyon değişikliklerine paralel sosyal ve ekonomik değişiklikler de tezde tartışılmıştır.

Cephecilik uygulamalarıyla ilgili başlıca makaleler:

Pendlebury (1999) makalesinde, New Castle upon Tyne kentindeki Grainger Town yerleşim yerindeki koruma uygulamaları hakkında değerlendirmeler yapmaktadır. Koruma amaçlı imar planlarının kenti nasıl etkilediğini ve kenti keskin bir şekilde dönüştürdüğüne vurgu yapmaktadır. Planlama ağırlıklı olarak ele alınan konunun, koruma ve restorasyon uygulamaları ile olan bağlantısı kurulmuştur. **Dimitrokali ve ark.(2010)** makalesi cephecilik uygulamalarını doğrudan ele alan bir makaledir. Atina, Glasgow ve New Castle upon Tyne şehirlerindeki cephecilik örneklerinin tespitlerini yaparak, bu örneklerin sürdürülebilirlik bağlamında değerlendirmelerini yapmaktadır. Adı geçen çalışmada, belirlenen örneklerin uygulama öncesi, uygulama sırasında ve uygulama sonrasındaki fotoğrafları değerlendirilmiş, koruma ve kentsel görünüm bağlamında bazı analizler yapılmıştır. **Öç ve ark., (2010)** makalelerinde tarihi çevrelere yeni yapılan uygulamalar ile ilgili genel değerlendirmeler yapmaktadır. Kent ve kent gelişimini koruma ilkeleri çerçevesinde ele almakta, uzun süreli koruma uygulamalarının mutlaka sürdürülebilir olması gerektiğini vurgulamaktadır. Cephecilik uygulamalarını da kapsayan değerlendirmelerde iki önemli karaktere yer verilmiştir. Bunlardan birincisi mekansal karakter, diğeri görsel karakterdir. Makalede tarihi çevre içerisinde yapılan uygulamaların tamamında bu karakter sorgulamalarının yapılması gerektiği savunulmaktadır. **Ashworth**'ın **(2002)** makalesinde, cephecilik ile ilgili temel eleştiri noktalarından biri, uygulamaların koruma uygulamasından daha çok rant elde etmeye yönelik olduğu yönündedir. Özellikle yüksek imar hakkına sahip ticaret merkezlerinin arasında kalan alçak katlı tarihi binaların kaybettikleri imar haklarının telefi edilmesi gerekmektedir. Bu

telafinin nasıl olması gerektiğine yönelik çalışmada, grafiksel anlatımlara yer verilmekte ve bu anlatımların cephecilik uygulamalarında dikkate alınmasını önerilmektedir. **Jiven ve Larkham (2003)** makalelerinde cephecilik uygulamalarına gerekçe gösterilen kent siluetinin ve kent kimliğinin korunması kavramları üzerinde durarak, kentin belleği olan tarihi dokuların bu değerlerini korumalarının gerektiğini vurgulamaktadır. Mekanın ruhu ve özgünlük kavramları cephecilik uygulamaları ile beraber en çok tartışılan konulardır. Yazarlar içi boşaltılan tarihi bir yapının sahip olduğu öz ruhu kayıp edeceğini savunmaktadırlar.

2. CEPHECİLİK KAVRAMI, NEDENLERİ VE KORUMA BAĞLAMINDA KABUL EDİLEBİLİRLİĞİ

2.1. Cephecilik Kavramı

Cephecilik; tarihi bir yapının bir veya birkaç cephesinin tutularak, iç mekanının yıkılıp, cephe gerisinde yeni bir bina yapma eylemidir. İngilizcede bu uygulama için *façadism* terimi kullanılırken, yer yer *facadomy* veya *façadectomy* kelimesi de tercih edilmektedir (Tyler, 2000). Bu uygulama türü dilimizde *cephecilik* olarak kullanılmaktadır. Bu tanımlamanın yanı sıra cephecilik uygulamalarının düşünsel gelişimi içerisinde, koruma uygulamasından bağımsız, tarihi görünümlü kent siluetleri elde etmeye yönelik dekor uygulamalarının tamamı ve rekonstrüksiyon uygulamalarındaki tarihi binanın sadece cephesinin tekrar yapıldığı örnekler de cephecilik kapsamında değerlendirilmektedir.

Bir başka bakış açısı ile Benhamou (1999) çalışmasında cepheciliği tanımlarken, tarihi binalara ve onların deformasyonlarına paralel olarak, güncel kullanımın ve yaşam koşullarının gerektirdiği, strüktürel müdahalelerin kaçınılmaz olduğu durumlarda en radikal müdahale olarak belirtmiş, cepheciliği yapının dış kabuğunu değiştirmeden iç mekanda çok köklü değişikliklerin yapılması olarak tanımlamıştır. Yazar bu stratejinin cephenin korunmasını ve geriye kalan iç strüktürün yıkımını tavsiye ettiğini belirterek; bu tür bir uygulamayı *cephecilik* olarak adlandırmıştır.

Richards'ın (2002) tanımı ise; kentsel görünümün en önemli elemanı olan cephelerin bir bölümünün ve iç mekanlarının tamamının gözden çıkarılmasıyla yapılan, geniş anlamda yeniden tasarlanmış ve güncel hayata uygun hale getirilmiş iç mekanların üretilmesidir. Yazara göre bu kapsamdaki uygulamaların tamamı cephecilik olarak değerlendirilmelidir.

Emmitt (2003) yaptığı tanımlamada, tarihi bina arkasında yeni bina yapım işini *cephe tutma* olarak adlandırmakta, bunun kentsel dokunun tamamen yıkılmasına engel olmayı amaçladığını belirtmektedir. Araştırmacı tarihi binanın tamamının korunması

gerektiğini savunduğunu, bazılarının da tarihi cephe gerisinde modern uygulamanın yapılabileceğini kabul ettiklerini belirtmekte, plancıların ve kentsel gelişimcilerin bu uygulamaları olumlu olarak değerlendirdiklerini söylemektedir.

Cephecilik uygulaması mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir ve kendi içerisinde bakış açısına göre olumlu ve olumsuz etkileri mevcuttur. Cepheciliğin yaygın olarak kullanıldığı 1970'lerden günümüze kadar gelen örneklerinde bazı farklılıkların olduğu söylenebilir. İlk uygulama örneklerinde cephecilik, cephenin yeniden yapımı, onarımı, eski kent dokusunun yeniden canlandırılması, binanın dış cephesinin zamanın şartlarına uygun hale getirilmesi olarak algılanırken, günümüzde, önemli görülen cephelerin korunarak iç mekanlarının yıkılıp, zamanın gereklerine göre yeniden tasarlanması şeklinde algılanmaktadır (Barre, 1999). Bu uygulama ile tarihi binanın iç mekan ile dış mekanı tamamen birbirinden kopartılmaktadır. Korumaya değer bulunan dış cepheler yeni binada sadece dekoratif eleman olarak tutulmaktadır. Cephecilik, koruma uygulamalarında tasarımcıyı ön plana çıkartması, yapımcının teknik probleme yeni çözüm üretmesi, yeni binalarda çok denenmiş teknik metotların çok dışına çıkan bazı detay çözümler üretmesi sebebiyle önemlidir (Highfield, 2003).

Dimitrokali ve ark (2010) cepheciliği bina kabuğunun tamamının veya bir bölümünün korunarak, gerisinde yeni bina yapma uygulaması ve mimari koruma kavramının en karşıt görüşlerine sahip bir tartışma konusu olarak görmektedir. Onlara göre temel sorun, cepheciliğin tarihi ve mimari yönden önemli binalarla ilgili dürüst bir yaklaşım olup olmadığıdır. Highfield'e (2003) göre tarihi cepheler arkasında yeni bina yapımı veya ters bir bakış açısı ile, modern uygulamalarda tarihi cephenin tutulması mimarlık tarihinde önemli bir problem oluşturmaktadır. Geleneksel yöntemle yapılmış, sadece dış kabuğu kalmış tarihi binaların iç mekanları tamamen yenilenirken, birçok örnekte olduğu gibi, bina oturma alanı artmakta ve gabarisi yükselmektedir. Cephecilik uygulamalarında tarihi yapıyı doğrudan ilgilendiren kararlar üretilmesi gerekmektedir. Bunlardan en önemlileri: hangi cephenin korumaya değer olduğu ve daha sonra iç mekanın tamamen yıkılıp yıkılmaması kararlarıdır. Buna paralel olarak tarihi binanın hangi

bölümlerinin kentsel dokunun parçası olduğu ve korunması gerektiği kararını vermek, hem zor hem de sıkça tartışılan bir sorundur.

Cephecilik uygulaması gözlemlendiğinde, uygulamaların birçoğunun koruma müdahalesinden daha çok, alan kazanımını ve emlak rantını artırmayı amaçladığı sonucuna varılabilir. Dış kabuk korunsa da, iç mekanda özgür kullanıma sahip alan kazanılmış ve ekonomik anlamda tarihi binadan daha değerli yeni binalar elde edilmiş olmaktadır. Tarihi cephenin basit ve sadece dekoratif amaçla tutulması, özgün tarihi binanın malzeme, tasarım, boyut ve ölçek olarak yeni binaya dönüşmesi eleştirilmektedir. Cephecilik ilk bakışta koruma uygulamalarının başarısı olarak görülse de, dikkatli bir analiz ile koruma hareketinin sahip olduğu kazanımlara tezat bir uygulama olduğu da görülür. Cephecilik, koruma uygulamalarının çok keskin biçimde vurgulandığı, malzeme uyumu, strüktürel bütünlük, iç mekan veya kentsel ölçekte ilişkiler gibi bazı kavramlar ile bu konulardaki görüş farklılıklarını içeren bir uygulama türüdür. Yeni bina ile üslup, strüktür ve teknik anlamda bütünleşememiş, iç mekanı boşaltılmış tarihi cepheler *sahte tarih* olarak nitelendirilmektedir. Cephecilik uygulamaları eleştirilirken adı geçen *sahte tarihe* karşı bir çıkış söz konusudur. Bu cephelere, özgün binadaki gibi, tarihi anlam yüklenemez, artık bina tarihi niteliğini kaybetmiştir. Yeni uygulamalarda korunan tarihi bölümler açık bir şekilde farklı durmakta,-uygulamaların kaçınılmaz sonucu olarak- sahip oldukları tarihi karakter kayıp olmaktadır. Tüm koruma uygulamaları kültürel mirasa, onların kamusal değer ve önemlerine saygılı davranmalı ve bunu özendirmelidir. Korumacılar da, tarihi binaların ve çevrelerin hayatın anlamlı öğeleri olduklarını ve uygun koşullarda yeni kullanıma açılmaları gerektiğini savunmaya devam etmelidir. Sıradan bir cephe tutma uygulamasında ısrarcı olmak, görsel olarak kavranması zorlayıcı sonuçların devamını getirmektedir. Bu uygulamalarda korumacılar ne tarihi binayı koruyabilmekte ne de kaliteli yeni bir bina tasarlayabilmektedirler. Sıradan cephecilik uygulamaları koruma değil, sadece çok özensiz bir tür dış kabuğu doldurma uygulamasıdır (Semes, 2009).

Pinan (1996) cepheciliğin iki zıt amacı uzlaştırmaya çalıştığını belirtir. Bunlardan birincisi; tarihi yapıyı yenilemek ve yeni bir fonksiyona adapte etmek, diğeri ise geleneksel kentsel doku ve cephe karakterinin korunmasını sağlamaktır. Aynı çalışmada cephecilik

uygulamasının eş zamanlı olarak hem yıkmak hem de yıkmamak eylemini barındırdığı belirtilmekte, tarihi binanın içinin boşaltılmasının yıkmayı, cephenin korunmasının ise yıkmamayı temsil ettiği belirtilmektedir. Cephecilik *yenileme* ve *koruma* olgularını eş zamanlı olarak içinde barındırır. Tarihi kentler ve dokular sürekli değişmekte, bu değişim sırasında özgün bölümler ile yeni uygulamaların birbirleri ile uyumu önemli bir sorun olarak güncelliğini korumaktadır. Günümüzde *tarihi* olarak nitelendirdiğimiz yapılar, zamanın belli bir diliminde oldukça yeni binalar olup, zaman içinde kentlerdeki değişimden bazen olumlu şekilde, bazen de olumsuz şekilde etkilenmişlerdir. Birçok tarihi bina çeşitli nedenlerle kaybedilmiş, bazıları kasıtlı olarak yeni bina yapmak için yıkılmıştır. Sebebi ne olursa olsun tarihi çevrede yapılan hiçbir yeni binanın, içinde bulunduğu çevre ve peyzajdan bağımsız olarak üretilmesi düşünülmemelidir. Özellikle köklü bir tarihi geçmişe sahip kentlerde yapılacak uygulamalarda, tasarımcının kentin tarihi geçmişini, fiziksel gelişimini ve değişimini göz ardı eden bir uygulama yapması, başarılı bir mimarlık uygulaması olmayacaktır.

Tarihi çevredeki her yeni bina, içinde bulunduğu ortam ile iletişim kuracak şekilde yapılmalıdır. Bu iletişim diyalog halinde, barışçı ve uyumlu olabileceği gibi, yatırımcının ve tasarımcının niyetine bağlı olarak, gayet sert ve uyumsuz şekilde de olabilmektedir. Problem, tarihi çevreye güncel ve ondan farklı bir elemanın nasıl bütünleştirileceğidir. Bu sorun projelendirme sırasında yeterince araştırılmazsa, geçmiş uygulamalar ve gelecek kent vizyonu ile ilgili hedefler arasında ikilemlerin oluşmasına neden olacaktır (Semes, 2009). Özellikle son yirmi yıllık süreçte, tarihi bina ve dokularda yapılan güncel uygulamalarla ilgili sert tartışmalar yaşanmaktadır. Bu tür uygulamaların yapılabilirliği ve kabul edilebilirliği de önemli bir tartışma konusudur.

Tarihi çevrenin sahip olduğu malzeme ve tasarım anlayışından farklı yaklaşıma sahip mimarlar ve kent planlayıcıları, *hedef alan* olarak tarihi dokuyu seçtikleri örneklerde, özgün ve nitelikli tarihi kent parçalarını modern malzeme ve yenilikçi tasarımlar ile tanıştırmışlardır. Bazen, çalışmaları ödüllerle desteklenmiş, tecrübeli mimarlar tarafından ortaya konulan çarpıcı tasarımlar, özgün mimarlık ve estetik anlayışına sahip olsalar bile, bir takım eleştirilere de maruz kalmıştır. Koruma uygulamalarında tarihi işçiliklere saygı

gösterilmemesi, geleneksel hatta antik dönem mimarlık geleneklerinin gözardı edilmesi, tarihsel ve güncel mesajların, kültürel değerlerin ikincil olarak ele alınması başlıca eleştiri noktaları olarak söylenebilir (De Naeyer, 2003). Tarihi çevrede yapılan ve tarihi çevre ile zıt mimari dil olarak kodlanan Paris Pompidou Kültür Merkezi, yapıldığı yıllarda çok eleştirilmiş, daha sonra tarihi çevrenin varlığını öne çıkarması ve dönemsel farklılıkları ortaya koyması dikkate alınarak, eleştiriler daha kabul edilebilir seviyede kalmıştır (Şekil 2.1). Benzer şekilde tarihi bir çevre de yapılan 1830 tarihli neo-klasik üsluptaki Lyon Opera Binası 1986 yılında Jean Nouvel tarafından yeniden tasarlanmıştır. Opera binasının mekan gereksinimini karşılamak için yapının iç mekanı tamamen boşaltılmış, nötr bir tasarım anlayışına sahip, yarım silindir şekilde ilave katlar yapılmıştır.(Şekil 2.2)

Şekil 2.1. Pompidou Kültür Merkezi Paris, Fransa (Korumaz, 2005)[3]

[3] Richard Rogers ve Renzo Piano tarafından tasarlanan ve Paris'in tarihi kent merkezinde yer alan yapı, tarihi çevrede yapılan güncel uygulamalar ve tarihi çevrede uygulanabilecek tasarlama teknikleri bağlamında oldukça sık tartışılmaktadır.

Şekil 2.2. Ulusal Opera Binası, Lyon, Fransa (Anonymous, 2011A)[4]

Günümüz şehirlerinde, tarihi bir cephenin yeniden yapımına gerek duymadan, geçmiş mimari stillere öykünen, yeni kentsel canlanmayı teşvik eden ve bir kent siluetinin parçası olan uygulamalar da cephecilik olarak değerlendirilir. Bu tür uygulamalara ülkemizde son beş yıllık dönemde oldukça sık rastlanmaktadır. Bilinçli bir kentsel gelişimin ürünü olmayan tarihi çevrelerdeki yapı stokunun, estetik kaygılarla, cephe temizliklerinin yapılması, binalarla dekoratif elemanların birbirleri ile ilişki kurmasının sağlanması, kentsel görünümdeki dil birliğini oluşturma çabaları, ortak dükkan dış cepheleri oluşturulmaya çalışılması da bu kapsam içinde değerlendirilebilir. Bu uygulamaların amacı, kullanıcılara kaliteli bir fiziksel mekanda yaşadıklarını hissettirmek ve kentsel cazibe merkezleri oluşturmaktır. Gaziantep Kalesi çevresinde oldukça bakımsız durumdaki dükkanların, cephe yenilemeleri yapılarak, tüm sokağın görselliğinin yeniden düzenlenmesiyle kentin bu bölümleri kentlinin ve turistlerin tercih ettikleri yeni mekanlara dönüşmüştür.(Şekil 2.3). Bu uygulamaya benzer şekilde Ankara Hamamönü'nde tarihi ve tarihi olmayan cepheler birlikte ele alınarak sağlıklaştırılmıştır. Tarihi olmayan binalar, tarihi binalara çok benzetilmiş, bu yolla sokağın tamamının tarihi bir görünüm kazanmasına

[4] 1831 tarihli Lyon Opera Binası'nın dış cephesi korunarak, iç mekanına 1985 tarihinde Jean Nouvel tarafından güncel ihtiyaçları karşılamak üzere yeni bir opera binası tasarlanmıştır. Tarihi çevre ve binalardaki modern uygulamalar ve cephecilik bağlamında tartışılmış bir uygulamadır.

çalışılmıştır. Bu yaklaşım çevrenin algılanmasında tarihsel yanılgılara neden olsa da, bu yöntemle kent içerisinde yeni bir cazibe merkezi oluşturulmuştur (Şekil 2.4).

Pek çok yönden eleştirilen cepheciliğin olumlu bir bakış açısıyla, kentsel gelişimi arzulayan ve bunun bir gereklilik olduğunu savunanlar ile korumacılar arasında dengeyi kurmayı amaçlayan bir uygulama olduğu belirtilmektedir. Eleştirel bakış açısı ise, nefret edilen ve korumayı iki boyutlu bir düzeye indiren bir uygulama olarak görmektedir (Tyler, 2000). Cephe korumacılığı ile özdeşleşmiş binalar, genellikle kentin tarihi ticaret merkezlerinde veya yakınında bulunan, dış cephesi ile dikkat çekici, kent kimliği yönü ile de önemli olan binalardır. Bu tür yapıların en önemli ortak noktaları, bulundukları arsaların genelde şehrin değerli bölümlerinde yer alması ve iç mekanlarının korunmaya değer bulunmamasıdır. Yer aldıkları imar adalarındaki yeni plan kararları gereği, bu yapıların mevcut mekan potansiyellerinin artırılması ve yeni uygulamalarda yapının iç mekanının yeni fonksiyona tam adaptasyonu amaçlanmalıdır. Cephecilik uygulamaları bakış açısına göre, mimari, koruma, uygulamada kullanılan teknik, şehircilik başta olmak üzere farklı yönleri ile değerlendirilebilir. Bu değerlendirmeler sırasında, tarihi yapının özgünlüğünün korunması konusu en önemli değerlendirme kriterini oluşturmaktadır. Birçok uygulama değerlendirilirken, yapının özgünlüğünü ve sahip olduğu ruhu kayıp ettiği eleştirisi ile karşılaşılmaktadır. Yapılan uygulamaların tarihe saygılı olup olmadığı ve estetik nitelikleri, bakış açılarına göre değişmekte, çok tartışılan bir konu haline gelmektedir.

Şekil 2.3. Gaziantep'te Cephe Sağlıklaştırması (Korumaz, 2010)

Şekil 2.4. Ankara Hamamönü Cephe Sağlıklaştırması[5]

[5] Altındağ Belediyesi İnternet Sitesi
http://www.hamamonu.com.tr/source.cms.docs/hamamonu.com.tr.ce/index.html

2.2. Cepheciliğin Tarihçesi

Cephecilik uygulamalarının düşünsel alt yapısı İngiltere'de başlamıştır. Cephecilik anlayışı, İngiltere'nin sahip olduğu kültürel mirasın yeniden değerlendirilmesi sırasında, katı korumacılar ile kentsel gelişimi destekleyen uzmanlar arasında uzlaşma sağlayan bir çözüm olarak değerlendirilmekteydi. İngiliz postmodern mimarlığının ürün verdiği 1970'li yıllarda, dönemin binaları klasik, gotik, Art-Nouveau motifli cephelerle dekore edilmekte iç mekanları ile dış mekanları üslupsa olarak birbirinden tamamen farklı biçimde üretilmekteydi. Bu tür binaların dış cephe dekorasyonları ile geçmişle ilişki kurdukları düşüncesiyle, halk genelinde kabul görmekteydi. Cephecilik, bu uygulamalara paralel olarak, o dönemlerde İngiltere'de yaygın olan postmodern anlayışın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Richards'a (2002) göre, literatürde cephecilik uygulamalarının başlangıcı olarak her ne kadar İngiltere gösterilmiş olsa da, Avrupa genelinde de, cephecilikle birebir örtüşen uygulamaların eş zamanlı veya daha evvel yapıldıkları da söylenebilir.

Genel anlamda tarihi cepheleri referans alarak tasarım ve üretim yapan postmodern anlayış içerisinde gelişen cephecilik, modernizme karşı yeni bir kentsel ruhun göstergesi olmuştur. Modern mimarinin ürettiği kent dokularına alternatif olarak, dışı tarihi, iç mekanı modern olan cephecilik örnekleri birden fazla talebi karşılayan örnekler olarak görülmeye başlamıştır. Bu tür yapıların oluşturduğu siluetlerde, özgün cephenin korunarak gerisine modern bir uygulama yapılan binalar ile, iç mekanıyla beraber korunan diğer binalar anlayış olarak ayrışmışlardır. Özellikle Bristol'de, plan kararlarıyla tarihi binaların cephelerinden geri kalan bölümlerinin yıkılıp, cephenin iskeleye alındığı ve iç mekanlarda yeni binaların yapıldığı uygulamalar yaygınlaşmıştır. 1980'li yıllarda İngiltere'nin diğer kentlerinde de cephecilik mimarlar ve kentsel gelişimciler tarafından çok tercih edilen bir uygulama olmuştur (Şekil 2.5). Kenti geliştirmeye yönelik bu yaklaşım, tarihi yapıların cephelerini koruyan ya da yeniden kopyalarını yapan, heyecanlı tartışmalara ve karşı çıkmalara neden olan bir uygulamadır. Avrupa'da birçok tarihi yapı ve kent silueti cephecilik ile yeniden tasarlanmış, şekillendirilmiştir. Helsinki Belediye Binası buna en çarpıcı örnektir (Şekil 2.6). Brüj (Belçika), Salerno (İtalya), ve Paris uygulamaların sık görüldüğü şehirlerdir. Louvre Sarayı'nın ana cephesinin korunarak yapılan uluslararası

renovasyon projesi özel bir örnektir (Şekil 2.7). Bunun yanında Washington DC, New York, Boston, Philadelphia gibi büyük Amerikan şehirlerinde cephecilik yaygın bir şekilde uygulanmış, daha sonra birçok küçük şehirde de görülmeye başlanmıştır. Bunlar arasında 1985 tarihinde San Francisco Mimari Kültür Mirasını Koruma Vakfı 250 binayı tamamen, 182 tarihi binayı da sadece cephe bazında koruma kararı kapsamına alarak, cepheciliği hedef olarak belirlemiştir (Richard, 2002). Amerika'da ilk örnekler olarak Salt Lake City'de ZCMI Binası (Şekil 2.8) ve Amussenes Mücevher Mağazası (Şekil 2.9), Washington'da Army and Navy Club (Şekil 2.10), Bond Building (Şekil 2.11) ve Chase Plaza/Chicago (Şekil 2.12) ilk uygulamalar arasındadır. 1826 tarihinde yapılan Londra Regent's Park içerisindeki "C*umberland Sıra Evleri* (Şekil 2.13) zaman içerisindeki deformasyonlarını iyileştirmek için, iç mekanlarında yapılan değişiklikler nedeniyle bir tür cephecilik uygulamasıdır (Highfield, 2003).

Şekil 2.5: Brunswick Square Bristol, İngiltere (Richard, 2002)

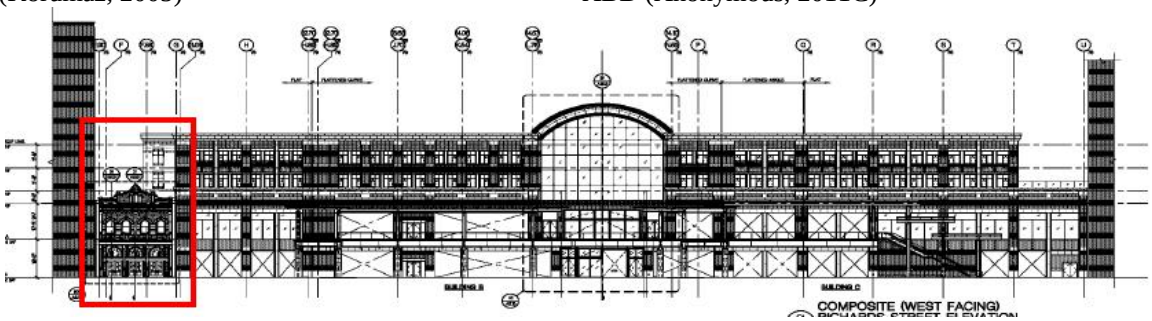
Şekil 2.6. Helsinki Belediye Binası (Anonymous, 2011B)

Şekil 2.7. Louvre Sarayı, Paris Fransa. (Korumaz, 2005)

Resim 2.8. ZCMI Binası, Salt Lake City, ABD (Anonymous, 2011C)

Resim 2.9. Amussenes Mücevher Mağazası, Salt Lake City, ABD (Anonymous, 2011D)

Şekil 2.10. Army and Navy Club Washington, ABD (Anonymous, 2011E)[6]

Şekil 2.11. Bond Binası ABD Washington, ABD (Anonymous, 2011F) [7]

[6] ANC Building olarak da bilinir. Bina 1911 tarihinde yedi katlı olarak yapılmış, 1986 yılında yapılan postmodern ilaveler ile yirmi katlı bir gabariye ulaşmıştır.

[7] Tarihi bina 1901 tarihinde tasarlanmıştır. 1989 tarihinde sekiz katlı tarihi yapıya dört katlı postmodern bir ilave yapılarak kullanılmıştır.

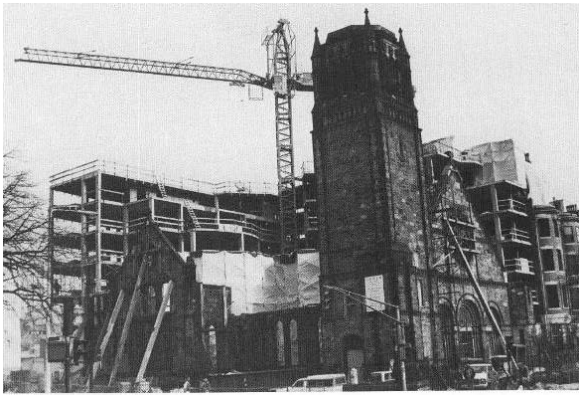
Şekil 2.12. Chase Plaza, Chicago, ABD (Anonymous, 2011G).

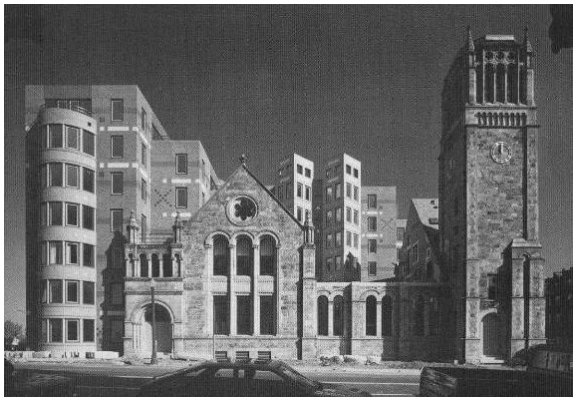
Şekil 2.13. Cumberland Sıra Evleri, Regent's Park, Londra, İngiltere (Prince ve Lowenthal, 1965).

Cephecilik uygulaması emlak fiyatlarının yüksek olduğu ve kentin değişim baskısı yaşanan herhangi bir bölgesinde görülebilmektedir. Tarihi kent merkezinde yer alan konutlar, yeniden işlevlendirilen ticaret yapıları, kentsel dönüşümle sosyal hayata katılan endüstri yapıları en çok cephecilik uygulamasının görüldüğü bina tipleridir. Buna karşın Barrue (1998) Fransa kırsalında, yöresel mimari karaktere sahip evlerde de cephecilik uygulandığını belirtmektedir. İbadet yapılarında ise cephecilik örnekleri sınırlıdır. Genellikle II. Dünya savaşı sonrasında savaştan zarar gören kiliselerde kullanılan bir yaklaşım olmuştur. Buna benzer şekilde yangınlarda zarar gören veya uzun yılların yıpratıcı etkisi ile harabeye dönmüş olan kilise yapılarının iç mekanları yeniden işlevlendirilmiş veya belli parçaları yeni yapılarda kullanılarak, güncel hayata kazandırılmıştır (Egleston, 2004). Kilise yapılarının ayakta kalan parçalarının yeni bina yapımında dekoratif elemanlar olarak kullanıldığı örnekler vardır. Kiliseler formları nedeniyle kentsel görünümün önemli elemanlarındandır. Kent siluetindeki resimsel etkileri kuvvetlidir. Bu niteliklerinden dolayı kilise parçaları yeni tasarımlarda değerlendirilmiştir. Mimar Graham Gund, 1892 tarihinde yapılmış, geçirdiği yangında sadece bir kulesi ve dış duvarı kalmış olan Mt. Vernon Kilise binasını apartman tasarımının bir parçası olarak değerlendirerek, ayakta kalan strüktürü yıkmak yerine kullanmayı tercih etmiştir (Şekil 2.14; 2.15). Eski ve yeninin ayırt edilebildiği tasarımda, ayakta kalan bölümler bu bloğun giriş bölümü olarak düşünülmüştür (Tyler, 2000). Benzer şekilde ibadet mekanlarının kentin o bölgesindeki tarihi ve resimsel

etkiyi canlı bir anı olarak yaşattığı örneklere de rastlanmaktadır. Eski Strathbungo Parish Kilisesi, Glasgow, İskoçya (Şekil 2.16), İngiltere Banbury'de bir alış veriş merkezinin girişi olarak kullanılan tarihi şapel alınlığı (Cunnungton,1988) (Şekil 2.17), The Glass House Hotel Edinburg (Resim 2.18), Londra Lambeth Stamford Street Apartmanları (Şekil 2.19), bu kapsamda örneklenebilecek uygulamalardandır. Bunlarla beraber cephecilik ile ilgili literatürde de yer alan, Edinburg, Charlotte Meydanı'nda eski St George's Kilise Binası doğrudan cephecilik uygulamalarına örnek oluşturmaktadır (Şekil 2.20). Yapı, Edinburg kent siluetinin önemli bir elemanıdır ve baskın bir çevresel etkisi vardır. 1968 tarihinde kilise binasının içerisi tamamen yıkılarak, buraya beş katlı betonarme strüktürlü bir ofis binası yapılmış ve İskoçya Ulusal Arşivleri Binası'na dönüştürülmüştür.

Şekil 2.14. Mt. Vernon Church Boston, Massachusetts, ABD uygulama sırasında (Dipner ve Dibner-Dunlop, 1985)

Şekil 2.15. Mt. Vernon Church Boston, Massachusetts ABD (Dipner ve Dibner-Dunlop, 1985)

Şekil 2.16. Eski Strathbungo Parish Kilisesi, Glasgow, İskoçya (Anonymous, 2011H)

Şekil 2.17. Tarihi şapel alınlığı, Banbury, İngiltere (Anonymous, 2011I)

Şekil 2.18. The Glass House Hotel Edinburg. İskoçya (Korumaz, 2010)[8]

Şekil 2.19. Stamford Street Apartmanları, Lambeth Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)[9]

[8] Lady Glenorchy Kilisesi'nin ön cephesi dekor olarak kullanılmıştır. Bu cephe otel binası ve sosyal merkez uygulaması ile entegre edilmiş, bu yolla kentin bu bölgesindeki tarihsel bilginin korunması hedeflenmiştir.

[9] 1881 tarihinde yapılan şapel'in 1964 tarihinde yıkılmasından sonra yapılmış bir uygulamadır. Şapelin sadece giriş bölümü yeni apartman bloğunda giriş elemanı olarak kullanılmıştır. Apartman bloğunun girişinde verilen bilgiye göre bu uygulama Londra Kent Konseyi tarafından yapılmıştır.

Şekil 2.20. Eski St George's Kilisesi, ulusal arşiv, Edinburg, İskoçya (Korumaz, 2010)

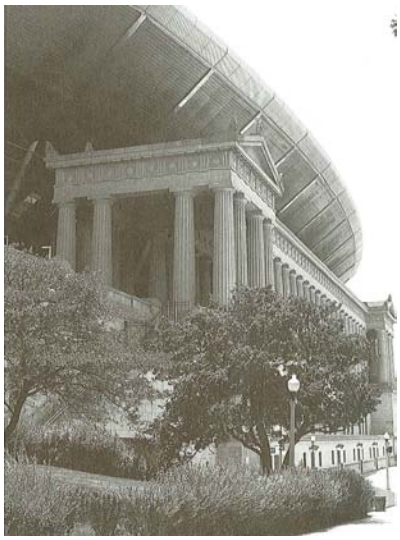
Bu uygulamalara benzer şekilde önemli binaların zaman içerisinde yıkılan bölümleri mevcut durumları ile korunarak onun sunduğu kentsel ve tarihsel bilgiler korunabilir. Örneğin Winchester Palace (Londra, İngiltere) 12. yüzyıl'da kilise denetim memurlarının konaklaması için yapılmış bir bina olup günümüze ulaşan hali ile korunmak istenmiştir. Binanın ana cephesine ilave edilen cam strüktür ile bu bölüm bir kafeye dönüştürülürken (Şekil 2.21), yapının oturduğu alan boşaltılmış ve olduğu gibi bırakılmıştır (Şekil 2.22). Bu tür uygulamalar sadece ibadet yapılarında değil diğer yapı türlerinde de görülebilir. Grand Stadium 1924 yılında yapılmış ve Chicago için önemli spor aktivitelerinin yer aldığı bir merkez olarak kullanılmıştır (Şekil 2.23). Stadyum 2003 tarihindeki rehabilitasyonu sırasında dış kabuğu tamamen yenilenmiş, özgün iki kolonatı yeni strüktürle birleştirilmiştir. Böylece yapının özgün, heybetli çevresel etkisi değiştirilmiştir. Uygulama sonrası, ilgili kurulun yaptığı açıklamada, uygulamanın stadyumun bütünlüğünü bozduğu belirtilmiştir (Tyler,2000).

Şekil 2.21. Winchester Palace ön cephesi
Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 2.22. Winchester Palace zemini
Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 2.23. Grand Stadium Chicago, ABD (Semes, 2009).

Cepheciliğin düşünsel olarak doğduğu İngiltere'de 1980 ve 1990 tarihleri arasında hızlı bir belgeleme çalışması olmuş, bu sayede birçok tarihi bina yıkılmaktan kurtulmuştur. Belgeleme çalışmasından sonra tarihi binaların yıkılıp yıkılmaması gerektiği tartışması bitmiş, bu yapılara nasıl müdahale edileceği tartışmaları başlamıştır. Özellikle kentin ticaret alanlarında, kentsel koruma ile değişim arasındaki uzlaşmanın temsilcisi olarak cephecilik uygulamalarına izin verilmiştir. İngiltere'nin Newcastle upon Tyne kentinde yer alan

Gringer ve Grey Caddeleri 1982–1990 tarihleri arasında, cephecilik uygulamalarının sık görüldüğü yerlerdir (Şekil 2.24; 2.25; 2.26). Cephecilik sayesinde kentin sahip olduğu kent siluetlerinin korunması amaçlanmıştır (Pendlebury, 2009). Bu gibi örneklerle kentsel doku korunmakta ve tarihi görünümlü sokak siluetleri elde edilmektedir. New Castle upon Tyne örneğindeki gibi Pinan, (1996) benzer bir değerlendirmeyi Paris için yapmaktadır. Pinan (1996) tarihi sokak siluetini koruyarak bina verimliliğini artırmak için cepheciliğin tercih edilen bir yöntem olduğunu ve kentsel boşluklara tarihi görünümlü binalar eklenmesi ile görsel yönden zengin sokak dokuları oluşturulduğunu ileri sürmektedir.

Şekil 2.24. Gringer Street New Castle upon Tyne İngiltere (Korumaz, 2010) .

Şekil 2.25. Gringer Street New Castle upon Tyne İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 2.26. Grey Street New Castle upon Tyne, İngiltere, cephecilik örneği (Pendlebury, 2009)

Cepheciliğin ilk ortaya çıktığı dönemlerden günümüze kadar farklı tür uygulamalar görmek mümkündür. Düşünsel gelişim olarak ilk yapıldığı dönemdeki amacı tarihi sokak siluetlerini korumak ve cephe gerisinde yeni yapılaşmalara imkan vermek iken, ilerleyen

yıllarda bu uygulama amacını aşmış, korumacı yönünden uzaklaşarak, özellikle rant elde etmeye yönelmiştir. New Castle upon Tyne kentinde yapılan Colling Wood House binası ve Edinburg Princes Caddesi üzerindeki British Linen Bank Binası 1970'li yılların oturmamış cephecilik anlayışı ve *ilkel* uygulama örnekleri olarak değerlendirilmektedir (Pendlebury, 2009) (Şekil 2.27; 2.28). Bu örneklerin *ilkel* olarak tanımlanması cepheciliğin özü itibariyle önemlidir. Çünkü bunlar koruma kaygısından uzak ve düşünsel olarak tam yerine oturmamış örneklerdir. Bu uygulamaların benzerlerini İstanbul, İzmir ve Bursa gibi kentlerimizde yaygın olarak gözlemlemek mümkündür.

Şekil 2.27. Colling Wood House
New Castle Upon Tyne, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 2.28. Princes Caddesi British Linen Bank Binası, Edinburg, İngiltere (Korumaz, 2010)

Her ne kadar cephecilik uygulamalarını 1970'li yıllara tarihlendirilse de, düşünsel olarak kökenleri daha eskiye dayanmaktadır. Cephecilik tartışmalarını kavrayabilmek için, günümüz yaklaşımları ile beraber, geçmişteki farklı mimarlık akımlarını da incelemek, onlarla bağlantı kurmak gerekmektedir. Bu dönemlerde yapılan uygulamalar cephecilik kavramı ile paralellikler göstermektedir. Cephecilik ile ilgili temel kaynak eserin sahibi Richards (1994), ilgili kitabında, cepheciliği temelde üç mimarlık dönemi ile ilişkilendirmiş, örneklerle değerlendirmeye çalışmıştır. Bu dönemleri modern mimarlık öncesi, modern mimarlık ve postmodern mimarlık dönemi olarak sıralamaktadır. Tez çalışması sırasında, dekonstrüktivist mimarlık akımının da cephecilik ürünleri verdiği tespit edilmiş, sıralamada bunlara da yer verilmiştir.

2.2.1. Modern mimarlık öncesi cephecilik eğilimleri

Cephecilik uygulamalarına yönelik en yaygın eleştiri iç mekan ile dış mekan arasındaki bağın kopmasına yöneliktir. Purist[10] bakış açısı ile değerlendirildiğinde, dış cephenin her zaman iç mekanı yansıtan bir öğe olması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu düşünce antik dönemin fikir ve tasarım anlayışının merkezini oluşturmaktadır. Antik dönemin önemli mimarı Vitrivius (1996), güzel bir bina yaratmayı, binayı oluşturan parçaların belirli oranlar içerisinde birbirleri ile bütünlüğünün sağlanması olarak tanımlamaktadır. Özellikle cepheye bir şeyin eklenmesi veya çıkartılmasının tüm kompozisyonu bozabileceğini belirtmiştir. Bu düşünce daha sonraları bina cephelerinde klasik mimari detaylara oldukça sık yer veren, uzun yıllar etkili olan Gotik ve Rönesans (erken 15.yy- erken 17.yy) akımında da, gözlemlenmektedir. Bu akımların devamında Barok mimarlık örnekleri de benzer niteliklerde yapı üretmişlerdir. Barok mimarlığının şehir üzerine etkisi 16. ve 18. yy. arasında sokak siluetlerinin bu stilde tasarlanmasıyla başlar. Bu dönemde, kentsel ölçekte ve ada bazında yapılan düzenlemeler arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Barok tasarım anlayışı ile Paris, Londra, Berlin gibi şehirlerde, cephelerin daha ön planda olduğu mimari üretimler gözlemlenebilir. 1880'li yıllardan I. Dünya Savasına kadar etkili olan Art-Nouveu akımı da detaylı cephe süslemeleriyle, kent siluetini zenginleştiren ürünler vermiştir. Cephe yenilemek veya korunan cephe gerisinde iç mekan oluşturmak, geleneksel form ve stilde devam eden oranları yansıtan bir tasarım anlayışı ortaya koymak klasik mimari yaklaşımların hedefleridir. 19. yy. Paris'inde Baron Haussman, kent planlamasının gereği olarak birçok tarihi cepheyi kopyalayarak kullanmıştır. Uzatılan cephelerde klasik yapı detayları kullanılarak, birbirlerine çok benzer kent siluetleri elde edilmiştir. 1890'lı yıllarında Paris'te cephe yarışmalarının düzenlendiği ilgili kaynaklarda yer almaktadır (Pinan, 1996). Kentin tamamını tarihi olarak göstermeye

[10] Purism, genel sanat dallarında ve edebiyatta yalınlıktan ve sadelikten yana olan düşünce akımıdır. Koruma uygulamalarında bu akım koruma uygulamalarındaki içerik olarak "yalın, anlaşılabilir ve dürüst" uygulamalar olmasını önerir. Çalışma kapsamında korumayla ilgili düşüncelerinden dolayı "katı korumacılar olarak" değerlendirilmiştir.

çalışan bu tür uygulamalar da cephecilik ile örtüşmektedir. Cephecilik uygulamaları ile klasik dönem yapı geleneği arasında cephenin yüceltilmesi ve kentte dikkat çekici cepheler oluşturma gayretleri gibi bazı benzerlikler vardır. (Richards, 2002).

Cepheciliği destekler uygulama örnekleri yanında, cephe ağırlıklı tasarım anlayışlarına karşı çıkan meslek adamları da vardı. 19. yüzyılın önemli koruma uygulamalarını yapan John Ruskin, yazmış olduğu *Gerçeğin Işığı (Lamp of Truth)* isimli kitabında, yapılarda strüktürel doğruluğun olması gerektiğini belirtmiş ve bunu binayı yücelten bir davranış olarak dile getirmiş, yapmış olduğu uygulamalarda da bu yönde ürünler vermiştir (Pendlebuty, 2009). Amerika'da, Avrupa'da ve 1930'lu yıllarda İngiltere'de erken dönem çelik strüktürlü ve cepheleri klasik stilde kaplanmış birçok bina mevcuttur. Bu binalar yapıldıkları dönemde, teknolojileri ve yeni malzeme kullanımı ile modern harekete daha yakın gibi gözükseler de, tasarım anlayışları cephecilik ile örtüşmektedir. Bunların örtüşen önemli yanları, iç mekan ile dış mekanın üslupsal farklılıkları, çelik strüktürün gizlenmesi, bu dönem yapı cephelerinin geleneksel biçimlerde kaplanmasıdır. Özetle, modern öncesi dönemde tarihi bir binanın iç mekanından çok, cephesinin bina tasarımında temel belirleyici olması, kenti zenginleştiren öğeler olarak görülmesi cephecilik fikrinin temellerini oluşturur. Buna karşın modern malzeme ile yapılan binaların klasik malzeme ve süslemeler ile kaplanması, iç mekan dış mekan arasındaki yaklaşım farklılıkları eleştirilmiştir.

2.2.2. Modern mimarlık ve cephecilik

Modern mimarlık hareketi, 20. Yüzyıl başlarındaki bilim ve sanatta görülen gelişmelere paralel olarak gelişmiş, dünya çapında etkili olmuş, akılcı ve işlevci bir yaklaşımdır. Fonksiyonun bina biçimlenmesinde çok etkili olduğu, yalın tasarımların ortaya konduğu bir dönemdir. Bu dönemde modernizmde üretilen eserler, geçmiş formlardan biçimsel olarak kopmuş, yeni bir mimarlık söylemi ve dili getirmiştir. Modern mimarlık endüstri çağının gerektirdiği tasarım anlayışlarını belirlemiş çağın malzemelerini kullanarak ürünler vermiştir. Modern mimarlık ürünlerinin ortaya çıkması ile modernizm bazı hayal

kırıklıkları da doğurmuştur. Bu hayal kırıklıklarından biri, modern hareketin mimari koruma alanındaki duyarsızlıkları olmuştur. Bu duyarsızlıklar zaman zaman mimari korumanın reddedilmesine kadar gitmiştir.

Cephecilik ile modern mimarlık dogmaları arasında benzerlikler ve karşıtlıklar mevcuttur. Uygulama sonrasında cephecilik kullanıcıya fonksiyonel çözümler önerir. Bu yönü ile cephecilik esnek mekanlar ve mimari çözümler üreten modern mimarlık hareketi ile düşünsel olarak kesişir. Modern mimarlık iç fonksiyonun dışa yansımasını ve algılanmasını ister. Bunların sadeliğinden ve yalın tasarımından bahseder. Cephecilik uygulamalarında ise içeri ile dışarı birbirinden tamamen farklıdır ve iç mekan dış cepheye yansımız. Bu yönü ile modern hareket dürüstlükten yanadır, iç mekan dış mekan ilişkisinin birbirinin devamı olduğuna inanır, kullanıcıyı yanıltmaz. Modern hareket, çağının gereklerine göre düşünülmüş ve tasarlanmış kentsel mekanlar önerir, tasarlar. Kentin gelişmesini ve dönüşmesini arzu eder. Bu yönü ile de kentsel gelişimin bir parçası olan cephecilikle ortak bir yanı vardır. Ayrıca, cephecilik döneminin güncel malzemelerini kullanması, yeni strüktür tasarımları, geniş şeffaflıklara fırsat tanıması ile modern hareketle benzerlikler gösterir (Richards, 2002).

Modern mimarlık yaklaşımları ile cepheciliğin düşünsel olarak ayrılığı bina strüktürü konusunda keskin bir şekilde görülmektedir. Venturi (1966) üç temel elemanı önemlerine göre şöyle sıralar: Birincisi, mekanı dış ortamdan ayıran, kente cephe veren dış kabuktur. İkincisi, daha özel ve kullanıcıya ait olan iç mekandır. Son olarak da yapıyı ayakta tutan strüktür gelir. Bu bağlamda Sebestyen (2003) modern mimari ürünlerinde bu üç elemanın birbirleri ile bütünlük içerisinde olması gerektiğini belirtir. Strüktürün dışlanması, yok sayılması ve yerine farklı bir strüktür tasarlanması modern hareket bağlamında kabul edilemez bir durumdur. Günümüzün cephecilik anlayışı iç mekan strüktürünü tamamen dışladığı için modern mimarlık yaklaşımından farklıdır.

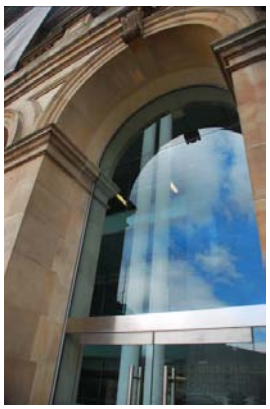
Modern hareket ile cephecilik uygulamaları arasında kentsel açıdan farklılık vardır. Tarihi görünümlü sokak siluetleri oluşturmak modern hareketle bağdaşmaz. Modern yaklaşım tekil ölçekte ve kentsel ölçekte fonksiyonel olmayan tarihsel dekorlara da sıcak bakmamaktadır. Sebestyen (2003) bu bağlamda bazen değiştirilmiş veya bozulmuş

formların dekoratif eleman olarak cephelerde kullanıldığını, bunların cephe kaygısı ile yapıldığını belirtmekte ve bu yaklaşımları kullanan Ricardo Bofill, Charles Moore, Michael Graves'i örnek mimarlar olarak vermektedir.

Cepheciliğin strüktürel dürüstlüğü yansıtmaması dışında, modern hareket cepheciliğe olumlu yaklaşabilir. Her iki yaklaşım da kentsel gelişimi arzu ederken, uygulama yöntemi ülkeden ülkeye değişmektedir. Dış kabuğu tamamen korunan 1861 tarihli Edinburg Eski Postane Binası 2005 tarihinde iç mekanı tamamen boşaltılarak modern ofis birimleri şeklinde kullanıma açılmıştır (Şekil 2.29). Tüm cepheleri korunan binanın, dış cepheye yansıyan farklılıkları, cephe temizliği, pencere ve kapı boşluklarındaki modern kasalar ve en üst kattaki kısmi şeffaf örtü olarak görülmektedir (Şekil 2.30). Bu uygulama cephecilik ana fikrine uygun doğrultuda yapılmıştır. Tarihi yapının tüm cepheleri ve gabarisi korunmuştur. Buna karşın, özellikle yüksek katlı kent merkezlerinde, 2-3 katlı tarihi binaların, yüksek katlı bina ve gökdelenlere dönüşmesi cepheciliğin ortaya çıkış mantığından uzak görülmektedir. Bu tür yaklaşımlar cephecilik uygulamasının kentsel gelişim arzusunun kontrol edilemez şekilde yorumlandığını, cepheciliğin özünden uzaklaştığını göstermektedir (Şekil 31; 3.32).

Şekil 2.29. Edinburg Eski Postane Binası giriş cephesi, İskoçya (Korumaz, 2010)

Şekil 2.30. Edinburg Postane Binası ön cephe kapı açıklığı ve strüktürü,İskoçya (Korumaz, 2010)

Şekil 2.31. Bay Adelaide Center Toronto Kanada (Anonymous, 2011İ)

Şekil 2.32. Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi İstanbul (Korumaz, 2003)

Şekil 2.33. Llyods Building genel görünüşü Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 2.34. Llyods Building 1928 yılındaki girişi kapısı, Londra, İngiltere (Korumaz, 2010).

Modernizmin önemli yapılarından Llyods Binası (Şekil 2.33), Londra'nın ticaret merkezi içerisinde yer alır. Mimar Richard Rogers tarafından tasarlanan bina, 1985 tarihinde hizmete açılmış, high-tech modern mimarlığın simge yapılarından birisi olmuştur. Yapı iki yönü ile cephecilik uygulamaları ile ilişkilidir. Bunlardan ilki Rogers'in diğer önemli yapısı olan Pompidou Kültür Merkezi gibi, kentin tarihi dokusunda yer alıp, içinde

bulunduğu doku ile tam bir mimari üslup zıtlığı oluşturması, dönemsel farklılıkları ortaya koymasıdır. İkincisi ise, her ne kadar modern mimarinin simge yapılarından biri olsa da, yapının Leadenhall Caddesi cephesinde bulunan Llyods Şirketinin 1928 tarihli giriş kapısını dekoratif amaçla kullanmasıdır (Şekil 2.34). Tarihi çevrede, yeni yapı tasarım anlayışında üretilen modern mimarlık ürünleri, genel olarak, tarihi çevrede malzeme ve mimari dil olarak içinde bulunduğu çevreden farklılaşmaya çalışmış, dönemsel farklılıkları vurgulamak istemiştir. Klasik cephelerin baskın olduğu bir kent siluetinde, geniş cam yüzeyler, yansıtma özelliği olan aynalar, çelik çerçeveler çok kullanılan malzemeler arasındadır (Şekil 2.35). Benzer şekilde bir sokak siluetinde, kentsel boşlukları dolduran örneklerde, tarihi cephelerin çağdaş yorumlarına yer verilmiştir.

Şekil 2.35. Bitişik nizam konut, Köln, Almanya (Lodidio, 2007)

Çizelge 2.1. Modern mimarlık hareketi cephecilik ilişkisi

Modern Mimarlık Hareketi	Cephecilik
İşlevsel ve esnek iç mekanlar önerir	İç mekanda özgür alan kullanımı sağlar
İç mekanın dışa yansımasını, iç mekanın ile dış cephe uyumunu arar.	İç mekan cephe gerisindedir, iç mekan ile dış mekan birbirini yansıtmaz.
Kentsel gelişimi arzular	Kentsel gelişime katkı sağlamak için düşünülmüştür.
Çağdaş malzeme imkanlarını kullanır	Tarihi yapı gerisinde modern malzeme ve tasarımlara yer verir.
Strüktürel doğruluk esastır.	Dış cephe ile iç strüktür tamamen farklıdır.
Tasarım anlayışı yalındır	Kesin ve tekil bir tasarım anlayışı yoktur. Tasarımcıya ve karar vericilere göre değişir.

2.2.3. Postmodern mimarlık ve cephecilik

Postmodernizm, 1970'li yıllarda modern mimarlık hareketine tepki olarak doğmuştur (Venturi, 1966). Modern mimarlık ürünleri zaman içerisinde gözlemlendikçe, düşünsel ve içerik olarak karşı çıkmalarla karşılaşmıştır. Bu karşı çıkmalar, genellikle modernizmin tarihsel süreklilikten tamamen kopup, tarihi değerleri dışlayarak dünya genelinde tekdüze bir mimarlığın oluşmasına yönelmesi üzerine yoğunlaşmaktaydı. Modern mimarlık ürünlerinin birçoğu, içinde bulundukları yerel kültürden bağımsız olarak tasarlanmıştır. Buna karşın postmodern mimarlık geçmiş mimari form ve üslupların bitip tükenmez bir ilham kaynağı olabileceğini, bunların modernize edilerek kullanılması gerektiğini, tarihsel öğelerin mimaride kullanılarak kültürel sürekliliklerinin sağlanması gerektiği düşüncesiyle uygulamalarını gerçekleştirmiştir. Postmodernizm göre tarih, tekrar edilmesi ve saygı gösterilmesi gereken bir olgudur. Postmodernizm tarihsel yapı biçimlerini alması, yorumlaması, bazen de birebir kopyalaması yönü ile eklektik bir akımdır. Cephelerdeki tarihsel süsleme ve yapı elemanlarıyla kent siluetinde dikkat çeker. Modernizmde birlik kavramı ve bütüncül geometriler ve rasyonellik ön planda iken, postmodernizme çelişkilerden ve karmaşıklıktan oluşan bir dil hakimdir. Kentsel bellek kavramı üzerinde duran, geleneğin ve kültürün yeniden keşfine dayanan ve bu değerlerin mimarlık ortamına yerleşmesi için tarihsel mimari simgeleri ürünlerinde kullanan bir mimarlık hareketidir. Bu öğelerin kullanımında gösterilen aşırılık ve düzensizlikler kentsel mekana yansımış, karmaşıklıklar meydana gelmiş, kentlerin estetik değerleri yıpratılmıştır. Bundan dolayı birçok uygulamada, tasarımdan beklenen tutarlılık yerine bilinç kayıpları olmuş, arabesk tasarımlar ortaya çıkmış, *kitsch*[11] kavramı doğmuştur (Midilli Sarı, 2005). Show (2001) postmodern hareketin ve cepheciliğin kentlerimizdeki sahte uygulamaları hakkında kentlinin bilgi sahibi olması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı yazar tarihsel

[11] *Kitsch* kavramı genellikle sanatta ucuz, basit ve düşünülmeden yapılmış sanat eserleri için kullanılır. Mimaride de benzer bir anlamın yanında arabesk olarak nitelendirilen, bilinçli yapılmayn, basit taklit ve öykünmelerle mimarlık ürünü veren yaklaşımlar için kullanılmaktadır.

cephe vurguları yapan mimarlık ürünlerinin kentin resimsel etkisini kuvvetlendirdiğini belirterek, bu uygulamaların emlak fiyatlarını artırmasından dolayı mülk sahiplerince arzu edilen bir uygulama olduğunu belirtir.

Cepheciliğin çok ürün verdiği İngiltere'de ilk postmodern örnekler 1960'lı yıllarda başlamıştır. Robert VENTURI'nin kitabı "Mimaride Karışıklık ve Karşıtlık" (*Complexity and Contradiction in Architecture)* çizim ve anlatımlarla postmodern hareketin düşünsel altyapısını oluşturmuş, yaygınlaşmasına neden olmuştur. Venturi (1966), parçalara ayrılmış ve bu parçaların birleşiminden oluşan mimari kompozisyonların da olması gerektiğini savunmuştur. Cephecilik uygulamaları ile Venturi'nin kullandığı bina formları arasında benzerlikler vardır. Bu benzerliklerin başında, iç mekan ile dış mekan arasındaki fiziksel ve görsel ayrılık gelmektedir. Diğer önemli benzerlik tarihi öğelerle ilgilidir. Cephecilik, güçlü kentsel gelişim talepleri ile tarihsel biçimlerin korunması arasında denge kurar. Postmodern anlayış ise kentsel gelişimi arzularken, bunun kesinlikle kentsel kimlikten ve tarihsel süreklilikten taviz verilmeden yapılması gerektiğini savunur. Cephecilikte cephe, kent ve sokak siluetleri için önemlidir ayrıca, iç mekanlarda güncellemeler yapılabilmektedir. Bu nedenle cephecilik uygulamaları ile kent için önemli olan tarihsel cepheler korunurken, gereksinim duyulan mekanlar da bu cephelerin gerisinde tasarlanabilmektedir. Bu yönü ile cephecilik, postmodern kentsel gelişim için uygun bir araçtır ve postmodern anlayış içerisinde doğru bir eleman olarak yer alır (Richards, 2002). Benzer bir değerlendirmeyi Simone (2001) Bürüksel bağlamında yapmaktadır. Yazar cephecilik uygulamalarında cephenin sadece, içeriye ulaşmak için içinden geçilen ve gözlemlenen bir eleman olarak kaldığını belirterek, uygulamaların postmodern hareket ile birebir örtüştüğünü belirtmektedir.

Bu genel değerlendirmeler çerçevesinde, cepheciliğin temelde postmodern hareketin düşünce sistematiği içerisinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu düşünce ile cephecilik uygulamaları ile postmodern mimarlık ürünlerinin karşılıklı değerlendirilmeleri yapılmış ve ortak noktalarının ayrılıklardan daha çok olduğu gözlemlenmişidir (Çizelge 2.2).

Çizelge 2.2. Postmodern mimarlık hareketi cephecilik ilişkisi

Postmodernizm	Cephecilik
Tarihsel vurgulara dayanan kentsel mekanlar kentsel görünümler oluşturur	Oluşmuş kentsel mekanları ve kentsel görünümleri korumayı amaçlar.
İç mekan ile dış mekan arasında görsel ayrılıklar mevcuttur.	Cephecilik iç mekan ile dış mekanı teknik ve görsel olarak ayırır.
Kentsel gelişimi yerel mimarlık öğelerini kullanarak gerçekleştirmeyi hedefler.	Kentsel gelişime katkı sağlamak için düşünülmüştür. Mevcut tarihi öğeleri kullanır.
Tarihsel yanılgılara sebep olabilir. Tasarımlar tarihi olarak düşünülebilir.	İç mekandaki bilginin kayıp edilmesine rağmen, bina tarihi olarak algılanabilir.
Başlı başına bir mimarlık hareketidir.	Mimarlık hareketi olmayıp, bir uygulama türüdür. En yakın olduğu mimarlık akımı postmodernizmdir.

2.2.4. Dekonstrüktivizm bağlamında cephecilik

Tarihi çevrelerde modern mimarlık ve postmodern mimarlığın oluşturduğu ürünler arasında ciddi farklar mevcuttur. Modern mimarlık bütüncül bir yaklaşım sergilerken, postmodern anlayış görsel olarak hareketli bir tasarım anlayışı gerçekleştirir. Dekonstrüktivizm ise, bilinen form ve strüktürleri parçalayan, tarihi çevre ile tamamen farklılaşmaya çalışan uygulamalarla kendisini gerçekleştirir. Dekonstrüktivizm postmodern dönemden sonra uygulama örneklerini vermiş, postmodern hareketin tarihsel öğeleri kopyalayıp, katı mimari biçimleri kullanmasından sonra, biçimleri belirli kuralların dışına çıkarak daha esnek kullanan bir mimarlık hareketi olarak ortaya çıkmıştır. Dekonstrüktivizm alışılagelmiş mimari biçimleri bozan, deforme eden bir yaklaşımla özgün mimarlık ürünleri ortaya koymuştur. Dekonstrüktivist düşünce, bu yaklaşımını tasarımlarında da açıkça göstermekte, sınırsız özgün geometriler kullanmaktadır. Gelişigüzel geometrik formlar, eğrilen yüzeyler, burkulan hatlar kullanarak, çelişkiden ortaya çıkan bir gerilimin arasında mimari dengeler kurmaya çalışmıştır. Farklı malzeme kullanımı ve strüktüre meydan okuyan yaklaşımı yönü ile dikkat çeker. Dekonstrüktivizm, strüktürde harmoni, uyum, denge gibi kavramları deforme ederek, bazen yapılması imkansız denilebilecek mimari biçimleri ortaya koyabilir (Midilli Sari, 2005). Daniel

Libeskind gerçekleştirmiş olduğu birkaç uygulamada hem cephecilik hem de dekonstrüktivizm tasarım anlayışını beraber kullanmıştır. Kanada'nın Toronto kentindeki Royal Ontario Müzesi (Şekil 2.36; 2.37) ve Almanya'nın Dresden kentindeki Askeri Tarih Müzesi örnek olarak verilebilir (Şekil 2.38). Burada tarihi binaların cepheleri korunmuş, yanlarına dekonstrüktivist ekler yapılmıştır. Benzer şekilde Archi-tectonics mimarlık ofisi tarafından tasarlanan, ABD'nin New York kentinin Greenwich Caddesi'nde yer alan 6 katlı depo binasına yeni katlar ilave edilmiş ve bina konuta dönüştürülmüştür (Şekil 2.39). Yeni tasarım tarihi cepheyi dekonstrüktivist cam yüzeyler ile sarmıştır (Schleifer, 2006).

Şekil 2.36. The Royal Ontario Müzesi, Toronto, Kanada (Korumaz, 2008)

Şekil 2.37. The Royal Ontario Müzesi, İç Mekan, Toronto, Kanada (Libeskind, 2010)

Şekil 2.38. Askeri Tarih Müzesi Dresden, Almanya (Libeskind, 2009)

Şekil 2.39. Apartman Greenwich Caddesi, New York, ABD (Korumaz 2008)

2.3. Restorasyon Kuramları ve Cephecilik

Yasal olarak korumanın dünya üzerinde yerleşmesini amaçlayan ilk adım olan İngiltere'deki *Antik Dönem Yapılarını Koruma Derneği'*nin[12] yayınladığı manifestodan (1877) bu yana, koruma kavramı kavramsal ve uygulama olarak farklı yorumlamalar ile mimarlık meslek ortamına girmiştir. Tarih boyunca kültürel mirasın korunması konusunda ve koruma eylemindeki amaçların belirlenmesinde tam bir fikir birliğinin sağlanamaması bir eksiklik olarak görülebilir. Koruma ile ilgili gelişmiş çok farklı problemleri anlamak için aşağıda bilgisi sunulmuş, üç genel yaklaşım bu çalışma kapsamında ele alınmıştır. Pendlebury (2009) çağdaş koruma kavramının dünya genelinde yerleşmesini bu üç akımı şu şekilde sıralar:

- Antik dönem yapı geleneğini koruma topluluğu (John Ruskin)
- Kentsel morfolojik yaklaşım (M.R.G. Conzen)
- Görsel kent yönetim yaklaşımı.(Gordon Cullen) olarak sıralanmaktadır.

Belirtilen yaklaşımlardan dönemsel olarak önce gelen anıtsal yapıların restorasyonlarında 19. yüzyılda kullanılmış *Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısı* yaklaşımı kent geneline yayılan bir koruma anlayışı olmaması, daha çok kentsel açıdan baskın anıtlarla sınırlı kalması sebebiyle bu tez çalışmasında değerlendirilen üç koruma akımının dışında tutulmuştur. 1789 tarihindeki Fransız Devrimi'nde halk, soylulara ve kiliseye gösterdiği nefreti sergilemek için birçok saray, şato, kale kilise gibi önemli yapıları tahrip etmişti. Bu yıkımlar nedeniyle 1830'lu yıllara kadar bu yapılar bakımsız kalmış, ancak bu tarihten sonra yıkılan yapıların onarımına başlanmıştır. Bu dönemde ortaçağ dönemi mimarisine yönelik çalışmaları ile bilinen Eugene Emmanuel Violet-le Duc bu uygulamalarda da yer

[12] Antik Dönem Yapılarını Koruma Derneği İngiltere'de SPAB (Society for Protection of Ancient Building) olarak bilinmektedir.

almıştır (Tyler, 2000). Kendisinden önce yapılan restorasyon uygulamalarını bilimsel bir temele oturtma girişimlerinde öncüdür. Violet-le Duc anlayışına göre *"Bir yapıyı restore etmek onu korumak, onarmak veya yeniden yapmak değil, belirli bir zamanda, hiç var olmadığı biçimde tam bitmiş yapı haline getirmek"* demektir. Bu akım yapıma ilk başlandığı zamanki tasarımlarında öngörülen, ancak uzun yapım sürecindeki değişiklikler, tarih boyunca yapılan onarımlar ve müdahalelerle farklılaşmış böylelikle hedefinden sapmış olan bu yapıların, gerçekte hiçbir zaman ulaşamadıkları ilk tasarım ilkelerine uygun şekilde bitmiş bir duruma getirmesini amaçlayan bir restorasyon akımı olarak tanımlanır (Şekil 2.40; 2.41). 1850'lilerde Violet-le Duc korumaya yeni bir bakış açısı getirmiştir. Restorasyon sadece bir anıtın yeniden onarılması ve yapımı anlamına gelmez, aynı zamanda tekil mimarlık ürününün eklerinin yeniden yorumlanması demektir. Violet-le Duc kendi teorilerini UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) Dünya Mimarlık listesinde olan La Madeleine de Vezelay Bazilikası'nın onarımı sırasında kendi sanat anlayışı doğrultusunda cephesine yeni heykeller ekleyerek uygulamıştır. Bunun aksine John Ruskin tarihi eserrin mevcut durumu ile korunmasının önemini belirtip, yapının aslında olmayan tamamlama ve eklerden arınması gerektiğini savunmuştur (Benhamou, 2001). Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısına göre, bir yapının veya bölümünün yalnız görünüş olarak değil, strüktür olarak da ait olduğu dönemin üslubuna göre restore edilmesi gerekir. Tarihi ekleri reddederek kaldırılmalarını, yerine ilk üsluba uygun tamamlamalar yapılmasını önerir. Ahunbay (1996) bu kuram ile ilgili yapılan onarımların, başta ortaçağ yapıları olan şato ve kiliseler olmak üzere, tarihi yapılar üzerinde ciddi hasarlara neden olduğunu belirtir. *Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısı* yaklaşımı ile cephecilik uygulamaları arasında doğrudan bir ilişki kurulamamaktadır. Bu akım izlediği restorasyonlarda tarihi yapının ilk yapıldığı dönemdeki cephe anlayışını yüceltmesi cephecilik ile ortak noktası olarak kabul edilebilir. Bu akım yapının ilk yapıldığı dönemdeki mimari bütünlüğünün sağlanması amaçlanır. Buna karşın cephecilik ise, mevcut yapı bütünlüğünü bozararak bu akımdan düşünsel olarak ayrılır.

Şekil 2.40. Notre Dame Kilisesi mevcut durum. Paris, Fransa (Korumaz, 2005)

Şekil 2. 41. Notre Dame Kilisesi için Viollet le Duc'ün restorasyon önerisi perspektifi (Anonymous 2011J)[13]

2.3.1. Antik dönem yapı geleneğini koruma topluluğu

Romantik görüş, "*üslup birliğine*" ulaşma kaygısıyla yapılan uygulamalara karşı bir eleştiri ortamı yaratan ressam ve sanat eleştirmeni John Ruskin'in öncülüğünde ortaya çıkmıştır. İtalyan, Fransız ve İngiliz Gotiğini inceleyen John Ruskin, bu dönem yapılarının onarımlarının yanlış olduğunu ileri sürerek karşı çıkmıştır. John Ruskin'e göre yapı günümüze ulaştığı şekli ile saygı görmeli korunmalı, üslup birliğine varma kaygıları ile tarihi ekleri kaldırılmamalı, bilinmeyen verilere dayalı tamamlamalar yapılmamalıdır. Bu görüş tarihi binaya sonradan eklerin yapılmaması gerektiğini, hiçbir müdahale yapmamanın daha doğru olduğunu savunur. Anıtların mevcut sorunlarının çözülmesi ile ömrünü uzatmayı ve özgün durumunu korumayı amaç edinir. Restorasyon uygulamasını bir anıtın karşılaşabileceği en büyük felaket olarak görerek, koruyucu tedbirlerin zamanında alınmasını önerir. Anıtları özgün kimliği ile ayakta tutmayı amaçlayıp, onursuz taklitlerin

[13] Notre Dame Kilisesi Viollet-le Duc'ün Restorasyon önerisi, yapının özgün durumunda olmayan ön cephe kulelerindeki tamamlamalar görülebilir.

yapılmasına karşı çıkar. Romantik görüşün ana fikri tarihi eserin dokunulmazlığında yatar. Bu görüş a*nti restorasyon akımı*" olarak da bilinir. Bu akımın diğer destekçisi İngiltere'de "*Arts and Crafts*" akımının öncülerinden William Morris olmuştur. Morris, John Ruskin ve arkadaşları 1877'de yayınladıkları manifesto ile resmi olarak SPAB (*Society for Protection of Ancient Building*)[14] akımını kurmuşlardır. SPAB geleneğinin manifestosunda koruma temel politika olarak belirlenmiştir. Bu grubun üyeleri kendi manifestosundan sonra özellikle tarihi binaların her ne şekilde olursa olsun yıkılmalarına karşı çıkmışlardır (Pendlebury, 2009). Bu manifestoda John Ruskin'in görüşlerini tekrar gündeme getirenler 1827 yılından beri yapılan restorasyonları sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Bu akım, üyeleri konuya yaklaşım tarzları ve seçtikleri yapı türü itibariyle "*kilise mimarları ve rölövecileri birliği* olarak bilinmektedir (Ahunbay,1996; Jokilehto,1999). John Ruskin kendi koruma teorilerini yazdığı bir eser bırakmasa da, tarihi binaların önemini ve değerini vurgulamıştır. Kendinden önceki restorasyonculara açıkça karşı çıkmış, bunun için devrinin modern restorasyonlarına karşı bir vakfı desteklemiştir. John Ruskin teorilerini yazdığı "*The Seven Lambs of Architecture*" isimli kitabı bir klasik eser olmuş, eser onun genel mimarlık tartışmalarını konu almaktadır. Bu kitapta "*özveri, gerçek, güç, güzellik, yaşam, bellek, itaat*" başlıkları altında mimari değerlendirmeler yapmaktadır.

John Ruskin taklit işçilik, taklit yapı malzemesi ve taklit uygulamaları reddeder. Tarihi bina üzerinde imitasyonlardan kaçınır, malzeme ve yapım teknikleri farklılıklarının da doğru bir şekilde gösterilmesini önerir. Endüstriyel üretimlerle yapılan uygulamaların hiç bir zaman geleneksel yöntemlerle yapılan uygulamaların verdiği duyguyu veremediklerini belirtir. Yani geleneksel yapı işçiliklerini her zaman endüstriyel ürünlere tercih eder. Restorasyon uygulamalarında her bir eylemin dürüst olması gerektiğini savunur. John Ruskin kentsel alandaki uygulamalarla da ilgilenmiş, geniş cadde ve bulvarların açılması için yapılan yıkımlarla tarihi kentin kimliğinin kayıp edileceği görüşünü savunmuştur. Tarihi dokunun sadece tekil bir mimari anıttan oluşmadığını

[14] Antik Dönem Yapılarını Koruma Topluluğu olarak Türkçeye çevrilebilir.

belirterek, tarihi dokuyu farklı bina tiplerinin oluşturduğunu ve bunların da bütüncül bir şekilde korunması gerektiğini belirtmiştir (Jokilehto, 1999).

Günümüzdeki mimari koruma kavramının şekillenmesi Ruskin, Morris, ve SPAB geleneği ile oluşmuştur. Bu fikirler, ilk çıktığı zaman diliminden itibaren gelişerek bugüne kadar devam etmiştir. Vurguladıkları en önemli özellikler, malzeme ve dokunun özgünlüğü, estetik ve kalitedir. Bu değerler yapıyı tarihsel bütünlüğe ulaştırma gayretlerinden her zaman daha önemli olmuştur. Ruskin ve Morris'in düşünce sistemi 1931 tarihindeki Atina Konferansı'ndan başlayarak birçok toplantıya ve toplantı manifestosuna temel oluşturmuştur. Yine 1964 tarihindeki ICOMOS toplantısından sonra yayımlanan ve malzeme özgünlüğü üzerine vurgu yapan Venedik Tüzüğü, modern restorasyon uygulamaları için çok önemli kaynak olmuştur (Pendlebury, 2009).

SPAB prensipleri tam anlamıyla uygulanmamış olsa da, burada sunulan üç yaklaşım arasındaki en korumacı olanıdır. Çok katı bir koruma yaklaşımı olması nedeniyle cepheciliğe karşı çok sert bir bakış açısına sahiptir. Cepheciliği bir koruma uygulaması olarak görmez, açık bir şekilde onun düşmanıdır. Restorasyonlarda doğruluk ve dürüstlüğü vazgeçilmez olarak görmesinden dolayı cephecilik uygulamalarını tamamen sahte ve yalan olarak görmektedir. Özellikle dış cephesi tarihi haliyle kalmış, iç mekanı değişmiş olan yapıları, yanıltıcı örnekler olarak değerlendirir. Tarihi yapının restorasyon uygulamalarında strüktürünün bütüncül olarak korunmasını savunurken, cephecilik uygulamalarındaki iç mekan strüktürünün yıkılmasını ve yapı bütünlüğünün kayıp olmasını kabul edilemez görür. Bu görüşü savunanlar cephecilik uygulamalarıyla tarihi yapının özgünlüğünün kaybedildiği düşüncesindedirler.

2.3.2. Kentsel morfolojik yaklaşım

M.R.G. Conzen tarafından geliştirilmiş, akademik altyapısı olan, uygulamalı sanat okulundan ortaya çıkmış bir kentsel planlama akımıdır (Pendlebury, 2009). Alman MRG Conzen I. Dünya Savaşı ile II. Dünya Savaşı arasında Alman kentlerinin gelişim

stratejilerini belirleyen bir bilim adamıdır. Conzen Almanya'daki tecrübe ve eğitimlerini İngiltere'de geliştirme ve uygulama imkanı bulmuştur. Berlin'de meslek hayatına devam ederken 1933 tarihinde İngiltere'ye gitmiş, Newcastle upon Tyne'de profesör olarak çalışırken Alman modeline dayanan yeni bir kent planlama teorisi geliştirmiştir.

Conzen'in kuramsal alt yapısının temelini, kentin tarihi süreç içerisinde sürekli değiştiği ve bu değişimi gözlemleyip aynı doğrultuda kararlar üretilmesi gerektiği fikri oluşturur. Bu ana fikir çerçevesinde Conzen, kent planı, kentsel alan kullanımı ve bina dokuları üzerine yoğunlaşmış ve kent planlamasını caddeler, parseller ve binalar olarak üç bölüme ayırmıştır. Bu ayrımda ilk olarak tarihsel referanslarla kentin sahip olduğu kentsel arterler korunmuş, daha sonra tasarım parsellere yoğunlaşmış ve son olarak da parseller içerisine yerleşecek binalar düşünülmüştür. Conzen kentsel dönüşüm için önemli fikirler üretmiştir. Bu fikirlerinden en önemlisi kentteki arsa geri dönüşümüne yönelik olmuştur. O kentte ön şartlı olarak ve kademeli arsa üretilerek yapılaşma sağlanması, ekonomik koşullar elverdiğinde ise bunların tamamen yıkılarak yeni yapılaşmalara izin verilmesini kurgulamıştır. Diğer önemli kentsel önerisi "*kentsel yeşil kuşaklar, yeşil alanlar*" (*fringle-belt)* önerisidir. Özellikle dışa doğru gelişen kentlerde, yeni alanlar ile mevcut alanlar arasında, nitelikli peyzaja sahip yeşil kuşakların tasarlanması onun kentsel çözümlerindendir. Conzen ortaçağ ve erken modern şehirlerinin planlaması ve gelişimleri ile ilgili araştırmalarda bulunmuş, analizlerini yeni tasarımlarında değerlendirmiştir (Heineberg, 2007).

Conzen 1940'lı yıllarda kendi akademik teorilerini yayımladığı yıllarda, her bir kentin kendine göre kişiliği, tarihi ve bunu yansıtma biçiminin olduğunu vurgulamaktadır. Tarihi süreçte kentsel ortama eklenen her bir yeni formu, mekanın karakterini ve ruhunu zenginleştiren öğeler olarak görmektedir (Jiven ve Larkham, 2003; Mugavin,1999). Conzen, sistematik olarak kentin dokusunu analiz edip, ortaçağ kent izlerine göre tasarladığı Alnwick kasabasının planlaması ile tanınır. Yapmış olduğu analizlerde kentsel ölçekte değişimin sürekli olarak devam ettiğini, bu değişimi durdurmanın mümkün olmadığını ama onu uygun bir şekilde yönetmek gerektiğini belirtmiştir. Tarihi bina ve kentlerin çevrelerinden yalıtarak korumaya çalışmanın uygun bir koruma tekniği olmadığı

düşüncesindedir. Alnwick kasabasında (Şekil 2.43), kentsel dokunun korunmasını, sokak cephelerinin devam etmesini, trafiğin önemli kentsel noktalardan dışarı çıkarılıp, başka yollardan beslenmesini sağlamıştır (Pendlebury, 2009; Slater, 1984).

Şekil 2.42. 1960'lı yıllarda morfoloji uzmanlarının merkezi olan İngiltere'nin Alnwick Kasabası (Philip, 2009)

Tarihi binanın dış kısmını korumak morfolojik bir koruma yaklaşımıdır (Aguiar, 2006). Kentsel Morfolojik Yaklaşım, kent siluetinin gelişimi ve zamanla dönüşümünü, toplumun gelişim ve dönüşümünün göstergesi olarak algılar. Siluetlerin kültürel anlamının hafızalarda yer ettiğini, bu anlamın mekanın ruhunu ve karakterini oluşturduğunu savunur. Analizlere dayalı tasarımlar bu akımın düşünsel alt yapısını sağlam temeller üzerine yerleştirmiştir. Buna karşın, bu yaklaşım kentsel sorunların çözümünde yeterli olmadığı, pratik çözümler üretemediği gerekçeleri ile eleştirilmiştir. Bu akımın koruma ile ilgili eleştirilecek bir yönü de doğrudan cephecilik ile ilgilidir. Kentsel Morfolojik Yaklaşımla birçok tarihi kentte ön cephenin korunup, iç mekanların kentsel gelişim adına yıkılması eleştirilmektedir (Pendlebury, 1999). SPAB geleneği ile kıyaslandığında Kentsel Morfolojik Yaklaşım'ın koruma duyarlılığının daha az olduğu söylenebilir, fakat bu akımın koruma uygulamaları için uygun yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, mevcut kentsel formların değiştirilmeden devam etmesini önermesidir. İkincisi, kentsel bölgelerin tarihsel değişimlerinin detaylı bir şekilde incelenmesi gerektiğini savunmasıdır. Üçüncüsü ise, kent planlamasında analitik bir çerçeve ortaya koyarak, kentsel peyzajın hiyerarşik bir

düzenle bölünmesi, sokak, ada ve parsel ölçeğinde değişimlerini inceleyerek, karar verme sürecine ışık tutmasıdır (Larkham ve Chapman, 1996).

2.3.3. Görsel kent yönetim yaklaşımı

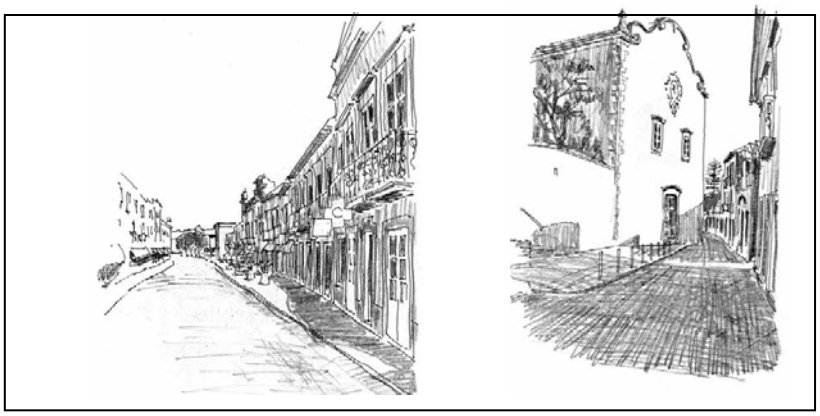
Tekil bir binadan çok, bir doku ile ilgili bir öğe olan kent silueti, kentsel görünüm ve çevrenin kalitesini belirleyen, kentlinin dikkatini üzerinde toplayan önemli bir öğedir. Kent siluetini, mimari kompozisyon, malzeme, bina yaşı gibi niteliklerden daha çok binalar tarafından tanımlanan mekanların üç boyutlu görsel etkisi ve kalitesi belirler. Cullen'e (1971) göre binaların estetik duyarlılıkla bir araya gelmesi ile oluşan kent silueti sanat değeri yüksek bir tiyatrodur. Cullen 1971 tarihinde yayınladığı "*The Concise Townscape*" kitabında bina ve çevresinin oluşturduğu sanata göndermeler yapar. Görsel kent yönetim yaklaşımı, tarihi dokuda yapılacak tasarımların kent içindeki tüm dengeleri ve kentsel algının hesaba katılması gerektiğini savunur. Bunun için kenti parça parça düşünerek, her bir parçanın kentli tarafından algılanmasında devamlılığın olması gerektiğini savunur. "*Serial Vision*" adını verdiği kuramında kentlinin yaya hareketi ile kenti algılarken her bir parçadan etkilenmesinin önemini vurgular. Kentin var olan görünüşü (*existing view*) ile dışardan algılanan görünüşünün (*emerging view*) birbirleri ile uyumlu hale getirilmesi, kent kullanıcısının beyninde yaşadıkları şehirle ilgili daha çok resmin yer etmesine katkı sağlayacağını belirtmektedir.

Görsel Kent Yönetimi tarihi kent dokusunun korunmasından daha çok estetik kaygıları içerir. Kentsel Morfolojik Yaklaşım aksine, bu yaklaşımla ilgili, kesin kabul görmüş doğrulara ve manifestolara rastlanmaz. Tarihi bir binanın cephe gerisinde yeni yapılaşmalara izin verir. Cephecilik uygulamalarını kabul edilebilir bulur. Bu nedenle de SPAB geleneğinden farklıdır hatta özgünlük ve tarihi bütünlüğün korunması noktasında ona tamamen zıt bazı fikirleri içerir. Bu akımın koruma ile kurduğu ilişki, benzer kent doku ve siluetlerinin korunması ve kentsel yenilemelerde bu doku ile uyumun sağlanması ile sınırlıdır. Tarihi doku veya siluette boşalan alanlara tarihi görünümlü, tarihi yapı izlenimi

veren binalar yapılması veya yeni yapılacak binalarda tarihsel öğelerin tekrar edilmesi, Görsel Kent Yönetiminin temel görüşüdür (Pendlebury, 2009). Rodwell (2007) Cullen'in çözümlemeli düşünce ve tasarım araçlarının önemini belirttiğini, kentsel görünüm bağlamında bunların birbirleriyle olan sanatsal ilişkilerinden bahsettiğini söyler. Ayrıca, Rodwell (2007) Cullen'in kentsel görünüm için en önemli üç elemanının, binalar, kentsel boşluklar ve yol bağlantıları olduğunu ve bunların komposizyonları ile kent kimliğinin oluşturulduğunu belirtir.

Cullen kentsel çevreyi oluşturan binalar, ağaçlar, doğa, su öğeleri ile kentin etkileyici çevresinin oluşacağını belirtmektedir. Onun düşünce sistematiği içerisinde, dış görünüm ve tasarımların görsel etkileri çok önemlidir. Görselliğin önemli olduğu noktalarda en çok kullanılan yöntem cephecilik uygulamasıdır. Cullen'in kentsel tasarım bağlamındaki düşünceleri modern bulunmuş ancak, ortaya koyduğu uygulamalardaki geleneksel görsel öğeler nedeniyle eleştirilmiştir. Cullen'in teorisine paralel olarak üretilen kentsel tasarımlarda, ürünlerin dönemsel farklılıkları algılanamamakta, hangi öğeler tarihi ve özgün, hangi öğeler taklit, belirlenememektedir. Bu ise kentlerde algısal karmaşa doğurmaktadır (Jiven ve Larkham, 2003). Pendlebury (2009), Cullen ve onun düşüncesinde olanların kentsel görünüme ağırlık vermeleri, sahte dekorlar oluşturmaları, görsel öğeleri aşırı derecede vurgulamaları nedeniyle fazlaca eleştirildiğini aktarmaktadır. Pendlebury (2009) Cullen'in uygulamalarını, sadece görselliğe önem vermesinden dolayı, bilimsel yaklaşımdan ve özgünlük kavramından tamamen uzak olarak tanımlamıştır. Cullen bulunduğu çevrenin mimari karakteri ile uyuşmayan modern tamamlamaların kentsel siluete ve kent görünümüne verdiği zarara özellikle vurgu yapmaktadır. O, cadde ve sokaklar ile binaların oluşturduğu sokak siluetlerinin görsel bir ahenk içinde olması gerektiğini savunur. Bunların bir araya gelmesi ile kent kimliği ve mekanın ruhunun oluşacağına inanır. Bundan dolayı kentsel siluette sıradan binaların yıkılmalarını ve tarihsel referanslı binaların yapılmasını desteklemiştir. Bu yönleri ile bu görüş, restorasyon ve kentsel tasarım uygulamalarındaki "*yapıldığı dönemin tasarım anlayışını ve malzemesini"* vurgulayan ilaveleri reddeder. Tarihi görünümü oluşturmak için tarihi öğeleri çağrıştıran dekoratif öğeleri kullanması ve teşvik etmesi yönü ile de postmodern tasarım anlayışına

benzerlik gösterir. Cepheciliğe verdiği açık desteğe rağmen, şu anda kentlerdeki spekülatif yapılaşmalara, yeni uygulamalar ile tarihi doku arasındaki ölçü ve oran farklılıklarına karşı çıkması yönü ile de dikkat çekicidir. Akım ülkemizde ve dünyanın birçok yerinde görülen, tarihi binanın gabarisini değiştirerek yapılan cephecilik uygulamalarına kentin tarihsel görsel etkisini kaybetmesi nedeniyle karşı çıkar. Bu anlayış, bozulmuş kent siluetlerinin geriye yönelik olarak yeniden düzenlemesi aşamasında uygulanabilecek bir yöntem olarak görülmektedir (Cullen, 1971; Pendlebury, 2009).

Şekil 2.43. Tavira Kenti için Cullen'in kentsel görünüm çizimleri (Moughtin, 2003)

Koruma uygulamaları ile ilgili bu üç yaklaşımın arasında belirgin farklar vardır. Günümüzde koruma uygulamalarına karar verenler ve uygulayanlar, probleme göre sözü edilen akımlardan değişik şekilde yararlanabilirler. Korumayla ilgili bir soruna çözüm üretirken, bu sorun ile ilgili birden fazla koruma yaklaşımından da yararlanabilir. Günümüzde aşağıda açıklanan koruma akımlarından sadece birinin bakış açısı ile konuya yaklaşmak, her projede en uygun sonuç elde edileceği anlamına gelmemektedir. Aksine kişisel bir uygulama birden fazla yaklaşımı da içerebilir. Bu yaklaşımlar koruma altına alınmış veya alınacak tarihi yapılarla ilgili önemli sonuçları içeren, kapsamları farklı düşünce sistematikleridir. Bu yaklaşımların bazılarının yerel yönetimler tarafından anlaşılması ve uygulanması kolay iken birçok yönü ile de profesyonel meslek ortamında tartışılan ve teoride kalmış fikirleri içermektedir. Her bir yapı ve yapı grubunun kendine has koruma problemleri olduğu düşünüldüğünde, bir akımın genel korunan yapılar üzerinde etkili olması birçok yönü ile eleştirilebilir (Pendlebury, 2009). SPAB cepheciliği bir

koruma uygulaması olarak kabul etmeyip reddederken, Kentsel Morfolojik Yaklaşım cepheciliğin yapımı için uygun gerekçeler aramaktadır. Görsel Kent Yönetimi ise sorgulamadan cephecilik uygulamalarına izin verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu üç yaklaşımın farklı konu başlıklarında özetle karşılaştırmaları Çizelge 2.3.'de görülebilmektedir.

Çizelge 2.3. Üç yaklaşıma göre koruma alanındaki temel konulara yaklaşımlar (Pendlebury, 1999)

Koruma Alanındaki Temel Konular	SPAB Geleneği	Conzen Yaklaşımı	Görsel Yönetim Yaklaşımı
Müdahale Felsefesi	Değişiklikler görülmeli.	Değişiklikler uyumlu olmalı.	Değişiklikler saklanmalı.
Tarihi Dokunun Önemi	Tarihi dokunun anahtar noktaları korunmalı.	Öncelikli olmasa da önemlidir.	Diğerlerine göre önemli değil.
Kent Planlarının Önemi	Tarafsız	Temel faktör.	Sadece temel özellikler önemli
Cephecilik	Bütünlüğün kayıp olmasından dolayı kabul edilemez.	Özel duruma bağlı, özellikle yeni bina özgün arsa büyüklüğünde olduğu zaman tercih edilebilir.	Hiç bir engel bulunmamaktadır.
Yeni Binaların Yeni Formu	Tarafsız	Tarihi dokunun değişimine, ölçeğine ve kütlesine saygılı olması gerekir.	Yerleşimin temel prensiplerine görünür ölçeğine, kütlesine saygılı olmalıdır.
Yeni Binaların Mimari Üslubu	Bina kendi yapıldığı zamanı yansıtmalı	Tarafsız	Tarihsel izler taşıyan yaklaşımlar desteklenir.
Kamusal Alandaki Çalışmalar	Tasarımlar modern olmalı.	Tasarımların tarihi doku, malzeme, form ve dış çerçevesine saygılı olması gerekir.	Tarihsel yaklaşımların yapımı desteklenmeli.
Araştırmanın Yapılması	Çok önemli	Çok önemli	Çok önemli değil

2.4. Cepheciliğin Mimari Koruma Bağlamında Kabul Edilebilirliği

Mimari korumada cephecilik uygulamalarına yönelik birbiri ile oldukça zıt görüşleri içeren değerlendirmelerle karşılaşılmaktadır. Cepheciliğin kolay anlaşılamayan ve keskin farklılıkları içeren bir uygulama olmasının nedeni, amaç ve kapsam hakkında kesin bir fikir birliği sağlanamamış olmasındandır. İkinci dünya savaşından sonra cephecilik, savaşta yıkılmış tarihi binaların yeniden yapılması ile kentsel kimliğin korunmasında akıllıca bir çözüm olarak görülmüştür. Yani ortaya koyduğu gerekçeler ile cephecilik kabul edilebilir

bir uygulama olarak görülmüştür. Mimari koruma bağlamında konuya katı korumacı (*purist*) veya gerçekçi bakış açısı ile bakılabilir. Katı koruma anlayışına sahip çevreler SPAB geleneğinin yerleştirdiği koruma düşüncelerinin etkisindedir. Gerçekçi bakış açısı ise Kentsel Morfolojik Yaklaşım ve Görsel Kent Yönetiminin günümüzdeki koruma yaklaşımlarını da dikkate alarak cephecilik uygulamalarını uygun bir yöntem olarak görmektedirler.

2.4.1. Katı korumacı (*purist*) bakış açısına göre cephecilik

Cephecilik hakkında en sert eleştirileri getiren bakış açısıdır. Cephecilik, koruma ilkeleri, kentsel planlama, sosyal-kültürel değişim ve mimarlık uygulamaları bağlamında sert eleştirilere maruz kalmıştır. Bu eleştirilerin en önemlileri cepheciliğin koruma kapsamı içerisinde değerlendirilemeyeceğine, yapı bütünlüğünün bozulduğuna, kente ait bilgilerin kaybedildiğine, kentsel fonksiyon alanlarının hızlı değiştiğine yönelik olmuştur. Bu konu ile ilgili doğrudan karşı çıkmaların olduğu kitaplar yayımlanmış, bu yolla karar vericilerin ve uygulamacıların bilinçlendirilmesine katkı sağlanmak istenmiştir (Maass, 1969).

Katı korumacılar, öncelikle cephecilik fikrini koruma müdahalesi olarak kabul etmemektedirler. Korumadaki temel amaç olan kültürel mirasın sahip olduğu değerlerin gelecek kuşaklara sağlıklı bir şekilde, olabildiğince özgün durumu ile aktarılmasıdır. Katı korumacılar cephecilik uygulamalarının yapıya geri dönülmez kalıcı hasarlar verdiği, bu hasarlar sebebiyle yapının değerlerini kaybettiği ve özgün kimliğinden uzaklaştığı görüşündedirler. Bundan dolayı koruma kavramı ile yan yana gelmemesi gerektiğini savunurlar. Cephecilik uygulamasında müdahaleye yönelik yapılan analizler, tarihi binanın hangi bölümlerinin korunacağı, bunların büyüklükleri, tarihi yapıya verilecek zararın boyutunu belirler. Katı korumacı yaklaşım ise tarihi yapının bölümleri arasında böyle bir tercih yapılmasına karşı çıkar. Cephecilik uygulamalarındaki iç mekanın şartsız yıkılması, koruma uygulaması olmadığının kanıtı olarak değerlendirilir. Sanat tarihçileri cepheciliği, koruma uygulamasından çok, sahte ve nefret edilmesi gereken bir oyalama taktiği olarak görmüş ve eleştirmişlerdir (Benhamou, 2001).

Katı korumacılara göre cephecilik bina bütünlüğünü bozan bir uygulamadır. Bir bina iç mekanı ve cephesi ile beraber bir bütündür. Bunların düşünsel ayrımı bina bütünlüğünün kaybolması olarak değerlendirilebilir. Bununla ilgili olarak binaların iki mekanından bahsedilebilir. Bunlar iç mekan *(insideroom)* ve dış mekan *(outsideroom)*'dır. İç mekan duvarlar ve zemin döşemelerinin sınırlandırması ile şekillenirken, dış mekan bina cepheleri ile şekillenmektedir. Katı korumacılara göre cephecilik uygulamalarında iç mekanın yıkılması ile bu iki nitelik birbirinden kopar, binayı tanımlayan temel değerlerden biri kaybedilir (Highfield, 2003). İç mekan-dış mekan bütünlüğünün, mimari dil birliğinin mimari tasarımda aranan bir nitelik olduğu düşünüldüğünde, böyle bir bağlantının cephecilik uygulamalarında yer bulamayacağı kesindir. Mimari bir tasarımda, dış mekanın iç mekanı yansıtması gerekliliği, fonksiyonun dış cephe ile tanımlanabilir olması yaklaşımları, cephecilik uygulamaları ile karşılanamaz, aranan süreklilik sağlanamaz. Katı korumacılar binanın iç mekanını ve dış mekanını ortak yaşama sahip yaşayan bir organizmaya benzeterek, birinin ölmesinin diğerinin de ölmesi anlamına geldiğini belirterek, tarihi binanın tamamen kaybedildiğini savunurlar (Barre, 1999). Strüktür bir binanın yapısından ayrılmaz bir elemanıdır. Konu tarihi bina olduğu zaman, strüktür, tarihi binanın önemini tanımlayan en önemli eleman olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı durumlarda strüktür tarihi binanın görünen kısımlarından daha da önemlidir ve yapı hakkında önemli bilgileri içerir (Jokilehto, 2002). Cephecilik fikrini savunanlar tarihi binanın iç mekanının 21. yüzyıl koşullarına getirildiğini belirtilse de, birçok değer gözardı edilmekte, eski strüktür genellikle çabuk yapılan, çelik veya betonarme ile değiştirilmektedir (Preira ve ark., 2005). Eğer tarihi bir yapı tarihsel karakterini koruyor, dış cephesi ve iç strüktürü ile ayakta, iç mekan işçilikleri ve mekan karakteri algılanabiliyor ise, bu yapıya uygulanan cephecilik kabul edilemez. Katı korumacılara göre, tarihi yapının ana karakterini cephesi oluşturuyor ise, iç mekanında küçük değişiklikler yapılabilir (Landry ve Fortin, 1996). Cephecilik ürünlerini İngiltere'deki katı koruma anlayışına sahip uzmanlarca kültürel değerlerin yıkımı ve basit bir takliti olarak değerlendirilmiştir. Cephecilik uygulamalarını yapan korumacılar, yüzeysel kalmakla suçlanmış, yapının içindeki değeri ve mantığı anlamadıkları iddia edilmiştir.

Cephecilik uygulamaları sadece tarihi bölümleri koruyarak tarihsel vurgulara yer vermesi sebebiyle postmodern düşüncenin bir eseridir (Simone, 1999). Cephecilik uygulamalarının kentsel kimliği koruma iddiası olsa da, uygulamaları tam aksi bir sonuç ile kentsel kimliğin tamamen yok olmasına neden olmaktadır (Pendlebury, 2009). Cephecilik tarihsel dokuyu köklü şekilde değiştirir. Oluşan yeni doku gözlemlendiğinde ise, tarihi derinliğin kayıp olduğu, üçüncü boyutun yok edilerek, iki boyutlu cephelerin gerisinde yapılaşmalar ve benzer dokuların oluştuğu gözlemlenebilir (Simone, 1999). Bu uygulamalarda korumacılar bir ikilem içerisindedirler. Cephecilikle ne tarihi bina tamamen korunabilmekte ne de tamamen özgür bir tasarım yapılabilmektedir. Sıradan cephecilik uygulamaları koruma değil sadece dış kabuğun içinin hızlı bir şekilde doldurmasıdır (Semes, 2009).

"*Dürüstlük*" katı korumacılar tarafından cephecilik uygulamalarının gereksinim duyduğu nitelik olarak görülmektedir. Dürüstcü bir bakış açısına göre, tarihi cephe ile ilişkisi olmayan yeni binayı arkasına veya içine saklayan uygulamalar sahtedir ve kabul edilemezdir. Tarihi cephe, binanın mimari ve tarihsel yönü ile doğrudan ilişkilidir. Cephecilik genel olarak ekonomik, mimari ve estetik yönleri ile bir tür sahteciliği çağrıştırmaktadır. Genel olarak en son tercih edilmesi gereken bir çözümdür. Tarihi dokunun geçmiş resimlerini, algısını sadece dış cepheyi tutarak veya yeniden yaparak tamamen yok eder (Jokilehto, 2002). Cephecilik kent siluetinin korunmasında ve tarihi dokuda daha yoğun bir yapılaşmaya izin veren, kentsel gelişim ile koruma arasında uzlaşmayı sağlayan bir uygulama olarak görülebilir. Ancak, günümüzde pek çok korumacı cephecilik uygulamalarını "*kutsallığa yapılan saygısızlık*" olarak görmektedir (Tyler, 2000). Katı korumacılar cephecilik uygulamalarının kesinlikle geçmişi yansıtmadığını belirtirler. Cephecilik uygulamalarında cephe korunsa bile parsellerin birleştirildiği, tarihi mülk sınırlarının ve imar parsellerinin yok edildiğine dikkat çekilir (Larkhan, 1988). ABD'de ilk cephecilik uygulamaları ortaya çıktığında tarihi cephe, aldatıcı bir biçimde modern binanın bir parçası olarak görülmekten çok, bir sanat objesi ve etkileyici bir görünüm olarak algılanmaktaydı. Sonraki yıllardaki uygulamalar değerlendirildiğinde, cepheciliğin binaların ve tarihi dokunun karakterini yok ettiği, binaların sahip olduğu

değerlere karşı duyarsız kaldığı ve sanatsal bir yaklaşım olmadığına yönelik eleştiriler yoğunlaşmıştır (Beier, 2006).

Şekil 2.44. Mimar Behiç Ak'ın cepheciliği eleştiren karikatürü

Kuhnle (2006), cephecilik uygulamasını değerlendirirken, toplu yıkımlar için bir araç olduğunu, spekülatif kentsel dönüşüme hizmet ettiğini, korumaya yönelik bir uygulaması olup olmadığı belli olmayan, yanıltıcı bir uygulama olduğunu vurgulamaktadır. Dekor uygulamalarından dolayı cepheciliğin "*Disneyland*"[15] izlenimi verdiğini belirtmektedir. Benzer şekilde, araştırmacılar yazılarında cepheciliğin dürüstlüğünü sorgulayarak, tarihi cephe gerisinde gizlenen yeni bir strüktür ile korunan cephenin iç mekanlarla ilişki kuramadığı yönündeki eleştirilerini çeşitli benzetmelerle ifade etmişlerdir. *Cadılar bayramı gibi koruma (Herffenrn, 2001), Kentsel mirasın Disneyland gibi yüceltilmesi (Orbasli, 2000), kentsel görünüm dekoru (Orbaşlı, 2000), mumyalama tekniği (taxidermy)(Rodwell, 2007) ve tarihi binanın kürtajı (Pinan, 1994)* bunlara örnek olarak verilebilir. Uygulamalara dikkat çekmek için, bu benzetmeler gibi, cepheciliği karikatürlerle eleştiren sanatçılar da olmuştur (Şekil 2.44).

Katı korumacı yaklaşımlar binanın tamamının korunmasıyla ancak tarihi belge niteliğini kuruyacağını vurgulamaktadırlar. Tarihi belge olan mimari kültür mirası üzerinde

---

[15] Farklı kaynaklarda bu ifade kullanılmaktadır. "Disneyland" dünyaca tanınan bir oyun ve eğlence merkezidir. Çok sayıdaki dekoratif ve görsel öğelerden oluşan mekanlardan oluşur.

yapılan aşırı değişiklikler, yapının taşıdığı bilgiyi yok eder. İç mekanda geçen yaşamla ilgili sosyal ve duygusal bilgiler, dekorasyon öğeleri, yapım teknikleri kayıp olur. Bununla beraber, dış cephede yapılan değişiklikler yapının taşıdığı bilginin yok olmasına neden olmaktadır. Kentsel ölçekte tarihi yapı ve dokudan farklı bir gabari uygulamasında çevrenin hızlı değişimine ve kentin tarihsel peyzajının bozulmasına neden olmaktadır.

Katı korumacılar restorasyon tekniği aşısından da cepheciliği kabul edilebilir bulmamaktadır. Onlara göre tarihi yapıya sonradan yapılan eklerin dönemsel farkları bina üzerinde algılanmalı, tarihi bölümler ile karıştırılmayacak şekilde vurgulanmalıdır. Cephecilik uygulamalarında tarihi yapıya fazlaca müdahale yapıldığından dönemsel farklılıkların ifadesinde zorluk çekilmektedir. Tarihi bir siluet içerisinde yer alan cephecilik ürünleri ile tarihi yapıların arasındaki farkın algılanamaması, katı korumacılar tarafından eleştirmektedir.

Katı korumacı yaklaşım, cephecilik uygulamalarını rant temin etmek isteyenleri teşvik eden bir uygulama olarak görmektedir. Bu yaklaşımı savunanlara göre cephecilik, korunmuş gibi gözüken ince kesitli bir cephenin arkasında mekan kazanmaya çalışan yeni inşaatların olduğu bir uygulamadır. Sadece çok ince bir duvarı korumak, kesinlikle tüm binayı korumak değildir. Bu tür uygulamalar sadece binanın sökülüp atılması, veya sadece önüne maske getirilmesine benzemektedir (Jensen ve Blevins, 1998). Katı korumacı yaklaşım, cephecilik uygulamalarına izin verilmesini, yıllardır düşünsel altyapısı oturmuş olan koruma hareketi ile kavga etmek olarak değerlendirir. Katı korumacılar, çok gelir getiren uygulamalara neden olması, geniş ofis mekanları tasarlanmasına imkan sağlaması gibi nedenlerle, cepheciliğin koruma kavramındaki yerini sorgulamaktadır.

Buna rağmen cephecilik gün geçtikçe yaygınlaşmaktadır. Cephecilik ile ilgili şu tespitler yapılabilir: Çok güçlü ekonomilerde uygulamaların olması rastlantı değildir çünkü bu uygulamaların yapılması ekonomik bir güç gerektirir. Bunun yanında uygulamalar toplumun genelinde koruma ile ilgili güçlü bir bilincin oturmadığının da bir göstergesi gibidir (Fountain, 2010). Koruma uygulamalarında mimari sembollerin nasıl korunacağı, nasıl canlandırılacağı, hayata nasıl dahil edileceği çok tartışılmalıdır. Fakat bunlar cephecilik uygulamalarında göz ardı edilir. Yapımı yasal olsa bile, koruma uygulaması ile

elde edilecek kazanımların hepsini gözardı eder. Ranta bağlı olarak kentsel spekülasyonun olduğu yerlerde cepheciliğin olduğunu görmek mümkündür. Cephecilik sadece cephe ile ilgilenir, binanın özel bir anlamı olup olmadığı ile ilgilenmez. Cephe ile ilgisi olmasa bile cephe gerisinde modern mekanların oluşumunda engel tanımaz. Her cephecilik uygulamasında ciddi emlak kazancının olması rastlantı değildir. Bu nedenle cephecilik uygulaması yıkım ve kazanç olan tarihi binalarda görülebilir (Van Loo, 1999). Katı korumacılara göre, cephecilik uygulamaları özgün fonksiyonun devamlılığının ortadan kalktığı bir durumdur. Bu nedenle de tarihi kentlerle ilgili sürdürülebilir yaklaşımların antitezi olarak değerlendirilebilir (Rodwell, 2007).

2.4.2. Gerçekçi (realist) bakış açısına göre cephecilik

Bu görüş cephecilik uygulamalarını koşulsuz destekleyen yaklaşımlar ile katı korumacı yaklaşımların arasında dengeyi kurmayı amaçlar. Korunan tarihi binanın, müzede sergilenen bir eser gibi, müdahale edilmeden korunamayacağını, güncel şartlara uyum sağlaması gerektiğini savunur. Gerçekçi bakış açısı, yapının yaşatılmasını ve topluma kazandırılmasını korumanın anahtarı olarak görür. Bu yaklaşım, cephecilik uygulamalarını, tarihi binaların bütünlüğüne yönelik bir tür acımasızlık olarak değerlendirir. Sadece kentsel dönüşüm ve rant elde etmek için cephecilik yapmak yerine, gerçekçi ve mantıklı gerekçelerle, tarihi binanın iç mekan şartlarını dikkate alarak, uygun şartlarda uygulanabileceğini savunmaktadır. Gerçekçi bakış açısına göre, tahrip olan yapılar cephecilik uygulamaları için en uygun örnekler olabilir. İç mekanı tamamen yıkılmış, strüktürü mukavemetini kaybetmiş, uzman bir değerlendirme ile iç mekanının yeniden yapılmasında herhangi bir sanatsal ve kültürel kazanım olmayacağı değerlendirmesi yapılan bir tarihi yapı için cepheciliğin uygun bir çözüm olduğunu savunmaktadır. Kentsel ölçekte ise, bu yöntem ve rekonstrüksiyonlar ile kentin sahip olduğu doku ve resimsel etki korunmuş, kentteki hızlı değişimin yavaşlatılması ve kısmen durdurulması sağlanmış olacaktır.

Korumacı mimarlar kendilerini cephecilik uygulamalarının dışında tutsalar da, savaş, deprem gibi zorunlu durumlarda yıkılan cephelerin tekrar ayağa kaldırılması gerekebilir. Gerçekçi yaklaşım aşırı korumacıların tarihi binayı dokunulmaz kabul etmesinin sistematik koruma ve yeniden kullanım imkanlarını sınırladığını düşünmektedirler. Yine katı korumacıların düşünce sistemi içerisinde, tarihi yapının konfor koşullarını günümüz standartlarına yükseltmenin de zorlukları bulunmaktadır. Özellikle tarihi kent merkezlerindeki değişim baskılarına karşı bir çözüm üretilmesinin zorunluluğu açıktır. Fakat üretilen bu çözümlerin tarihi binanın sadece cephesinin korunduğu cephecilik uygulamalarından faklı bir çözüm önerilmelidir (Barre, 1999).

Gerçekçi bakış açısıyla ne kadar çok eleştirilse de, cephecilik anıtsal, estetik, sosyal ve fonksiyonel birçok farklı amaca hizmet etmektedir. Bu bakış açısına göre, iç mekan ve dış mekanın ayrılması, aynı zamanda kentsel planlamanın verdiği esneklik ve gücün bir göstergesi olarak da görülebilir. Katı korumacılar kentsel değişim için esneklik ve bu esnekliğin verdiği gücü olumsuz bulsalar da kent için gerekli olduğu açıktır (Lowenthal, 1999). Bu yaklaşım imar planlarının gerektirdiği kentsel dönüşüm araçlarından en radikal olanıdır. 1970'li yıllarda cephecilik özellikle Paris ve Brüksel'de sıradan bir uygulama olarak görülmüştür. İlgili şehirlerdeki uygulamayı gerçekleştirme şartlarında cephe, çatı ve dış konturlara sadık kalınması zorunlu görülmüş, bu sınırlar içerisinde cephecilik uygulamaları teşvik edilmiştir. Cepheciliğin yaygın olduğu Avrupa ülkelerinde uygulamalar gerçekleştirilmiş olsa da doğrudan teşvik edilmemiş, iç mekan ile dış mekanın beraber korunması gerektiği savunulmuştur. Yine cepheciliği sınırlamak isteyen meslek adamları en fazla 50 yaşındaki binalara cephecilik uygulanabileceği görüşünde birleşmişlerdir. Chicago ve Barselona'da güncel yaşam koşullarının sağlanması ve ekonomik zorlamalardan dolayı cephecilik mantıklı bir çözüm yolu olarak tercih edilmiştir (Benhamou, 2001).

Cephecilik kamu, yarı kamu, özel sektör ve dini yapılarda gerçekleştirilen yaygın bir uygulamadır. Çok eleştirilmesine rağmen birçok başarılı kentsel mekan cephecilik kullanılarak tasarlanmıştır. Cepheciliğin kullanıldığı başarılı kentsel mekanların özellikleri, oradaki tarihi bina gabarisini, özgün cephe kompozisyonunu bozmadan, tarihi bina kabuğu

içerisinde çözümler aranmasındadır. Bunun gibi durumlarda cephecilik amacına ulaşmış olarak kabul görmektedir. Gerçekçi yaklaşım, tarihi yapının kimliğinin kaybedileceği her türlü uygulamaya karşı çıkar. Bina kabuğu içerisinde aranan cephecilik çözümleri özellikle kentsel görünümü tehlikeye girmiş kentlerde, düzenlemeler yapmak için tercih edilmiştir (Smith, 2006). Ülkemizde de benzer örnekleri çok görülen, sıkışık imar parselleri arasında kalan, bitişik nizamda çok sayıda tarihi konut mevcuttur. Tarihi konutların, bitişiğindeki parsellere yüksek kat verilmesiyle meydana gelen hak kayıplarını gidermek için çözüm olarak cephecilik tercih edilmiştir. Bu uygulamada hem kent siluetindeki boşlular doldurulacak, hem de tarihi binadan dolayı kaybedilen mülk hakları giderilecektir.

2.5. Cepheciliğin Nedenleri

Cephecilik uygulamalarının nedenlerini birden fazla disiplin ile ilişkilendirmek mümkündür. Uygulamalar ilk yıllarda kentin kimliğini koruyarak, kenti geliştirip dönüştürmeyi, güncel kullanım ve konfor koşullarını kullanıcıya sağlamayı hedefler iken, günümüzde artık imar koşullarının sağlayacağı alan kazanımına yönelmiştir. Çoğunlukla cephecilik uygulamaları ile renovasyon uygulamaları karşılaştırılır. Bu karşılaştırma cepheciliğin yapım nedenlerinin sorgulanmasına yöneliktir. Bu karşılaştırmada en önemli fark, rehabilitasyon uygulamalarının desteklenmesi yönünde bir fikir birliği sağlanmasına rağmen, cephecilik uygulamaları üzerinde böyle bir fikir birliğinin olmamasıdır. Buna paralel olarak, bir tarihi binanın içini boşaltmadan, mevcut mekanların yeni kullanım amacına uygun olarak düzenlenmesinin tercih edilmemesi iki yaklaşım arasındaki temel farklılıkları oluşturmaktadır. Highfield (2003) daha az imalat gerektiren rehabilitasyon uygulamalarının avantajlarının cephecilikte olmadığına dikkat çeker. Renovasyonların bir tarihi yapının yıkılıp yeniden yapılmasından daha korumacı, teknik açıdan kolay ve maliyetinin düşük olduğunu belirtir. Yazar tarihi cepheler arkasında modern binalar yapılmasına yönelik nedenleri, birincil veya ikincil nedenler ve bunların alt başlıkları ile

sıralamaktadır. Highfield'in (2003) sıralamaları kullanılarak cephecilik nedenleri şu şekilde gruplanabilir:

2.5.1. Birincil nedenler:

İç mekanda özgür alan kullanımı:

Cepheciliğin birincil yapım nedenidir. Yeniden işlevlendirilen tarihi binalarda, mevcut binanın mekan potansiyeli ile yeni işlevin gerektirdiği kullanım olanakları arasında uyumsuzlukların olması kaçınılmazdır. Mevcut bir mekana yeni fonksiyonun adapte edilmesi zorluklar içerir. Adaptasyonun sağlanması için tarihi binaya bazı ilavelerin yapılması çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Yeni bir fonksiyonun tarihi binaya uygun hale getirilmesi için yapılan en katı müdahale iç mekanın tamamen yok edilerek, yeni fonksiyona uygun bir binanın tasarlanmasıdır. Cephecilik bu imkanı tanımakta, kentin önemli bir bölgesinde tarihi bir bina kabuğu içerisinde, kentsel ve mekansal koruma kısıtlamalarına maruz kalmadan, fonksiyonun seçimine ve kullanımına izin vermektedir.

Arsa kullanımında artış:

Cephecilik uygulamaları genellikle şehrin arsa ve emlak fiyatlarının yüksek olduğu bölgelerinde yer alan tarihi yapılara uygulanmaktadır. Kentin değerli arsaları için çevresindeki imar koşullarına göre yeni projeler üretilmesi, yapı kullanım alanını dolayısı ile emlak rantını artıracaktır. Geniş arka ve yan bahçeler arasında bulunan tarihi binaların kapladığı zemin alanı birçok tarihi bölgede imar planlarının izin verdiği ölçülerden küçüktür. Cephecilik uygulamalarında, özellikle sadece ön cephenin olduğu gibi tutulduğu örneklerde tarihi yapının özgün zemin alanının arkaya ve yanlara doğru genişletildiği görülür. Zemin alanın arttığı bu tür uygulamalarda, kullanım alanı da artmaktadır.

Bina yüksekliğinin artırılması:

Oldukça sık karşılaşılan uygulama nedenidir. Özellikle bitişik nizam yapılaşmanın arasına sıkışmış tarihi binaların, sadece ön cephesi tutularak yükseklikleri güncel imar planlarının izin verdiği seviyeye yükseltir. Kat sayısının artırılması ile mekan artışı sağlanmış olur. Bu yaklaşım özellikle kent merkezleri hızla gelişen yüksek kat yapımına imkan veren şehirlerde gözlemlenmektedir.

İlave kat yapabilme özgürlüğü:

Tarihi binaların yeniden kullanımlarında, özgün kat yüksekliklerinin azaltılarak yeni kat alanı kazanma imkanı vardır. Ara kat yapımı, iç mekanı yıkıp binayı tercih edilen kat yüksekliklerinde yeniden tasarlamakla olabileceği gibi, sonradan ilave edilecek bir strüktürle de (bina iç mekanı yıkılmadan) yeni bir kat eklenebilir. Bu tür uygulamalar özellikle iş merkezi olarak kullanılan tarihi fabrikalarda yapılmaktadır. Uygulama tarihi binanın kullanım alanını artırmaya yöneliktir.

Prestij bina talebi:

Hızlı ve spekülatif gelişen kentlerde, hızlı üretimle beraber mimarlık ürünlerinin birbirlerine çok benzedikleri, tekdüzeleştikleri söylenebilir. Buna karşın tarihi binalar genellikle bu tekdüzelikten uzak oldukları için kent kullanıcısını monotonluktan uzaklaştıran ve kullanıcıyı tarihe odaklayan elemanlardır. Bu yönü ile tarihi binaların kentsel çevrede dikkat çekici öğeler oldukları söylenebilir. Kentsel mekanda dikkat çeken, prestijli binada hizmet vermek isteyen özel veya tüzel kişiler, tarihi cephenin bu niteliğini kullandıkları gibi, cephecilik uygulaması ile iç mekanda özgür bir kullanım alanına sahip olabilirler.

Tarihi görünümlü sokak siluetlerini korumak:

Kenti oluşturan binalar birçok nedenden dolayı ömrünü doldurarak yıkılıp yenilenirler. Bu olgu kentin sürekli değiştiğini ve dönüştüğünü göstermektedir. Bu değişimler neticesinde, kentin sahip olduğu kent dokuları ve sokak siluetleri kaybedilmiş,

yıkılan kentsel boşluklara kısa sürede, binalar inşa edilmiştir. Değişim baskıları ile katı korumacı yaklaşımlar arasındaki dengeyi, cephecilik yaklaşımı kurmaya çalışmaktadır. İç mekanlar modern yaşama uygun hale getirilirken, dış mekanlar tarihi niteliğini korumaktadır.

Doğal afet veya savaşlar:

Savaş ve doğal afetler gibi elde olmayan nedenlerle tarihi binaların sadece dış cephelerinin tamamının veya bir bölümünün yıkıldığı çok sayıda örnek vardır. Savaşın tahrip gücü, özellikle II. Dünya Savaşı'nda, Avrupa'nın birçok kentinde görülmüştür. Savaş sonrasında elde kalan mimari stokun değerlendirilmesi ve özgün kent siluetlerinin gelecek kuşaklara aktarılması için cephecilik yaygın olarak tercih edilen bir uygulama olmuştur. Yine ahşap yapılarda çıkan yangınlar sonucunda tarihi binalar yok olmuş ve ağır hasarlara uğramıştır. Savaş sonrası tercih edilen cephecilik uygulaması günümüz cephecilik anlayışından farklı bir ortamda gelişmiştir. Savaş sonrası yıkılan veya afet gören yerlerin kendilerine özel şartları vardır. Binaların yapımındaki acil durum bir yana, malzeme sıkıntısı, yiyecek bulmada yaşanan güçlükler, finans sıkıntıları savaş sonrası karşılaşılan kaosun göstergesidir. Avrupa'da 1960'lı yıllara kadar bu tür uygulamalar toplumun geçmişe yönelik hafıza kaybı olmaması gerektiği ana fikriyle kamu kuruluşlarınca yapılmaktaydı. Savaş sonrası cephecilik uygulamaları olarak Varşova'da Market Meydanı ve Berlin'deki Academy Meydanı örnek verilebilir (Şekil 2.43; 2.44). Bu iki meydandaki binaların çoğu yeniden yapılmış binalardır (Van Loo, 1999).

Şekil 2.43. Market Meydanı Varşova, Polonya (Anonymous, 2011K)

Şekil 2.44. Academy Meydanı Berlin, Almanya (Anonymous, 2011L)

2.5.2. İkincil nedenler:

Doğrudan birinci maddede verilen nedenler gibi olmasalar da cephecilik uygulamalarının tercih nedenleri arasında sıralanırlar. Bunlar:

Cepheciliğin yasal olarak tavsiye edilmesi ve bu anlamdaki belgelemeler:

Birçok ülke sahip olduğu mimari kültür mirasını belgelerken, tarihi yapıların bir kısmının sadece dış mekan itibariyle korunmaya değer olduklarını belirterek koruma altına almışlardır. Bu uygulama iç mekanı dolaylı olsa da dışlamış, iç mekanda yapılacak köklü değişiklikleri bilinçli olarak desteklemiş ve teşvik etmiştir. San Francisco kentinde 1980 yılında 189 tarihi eserin, cephe olarak korunmaya değer bulunarak belgelenmesi cepheciliğin resmi olarak kabul edilmesi anlamına gelmektedir (Highfield, 2003). Benzer şekilde, ülkemizde Koruma Üst Kurulu'nun ilke kararları doğrultusunda belirli grup yapıların iç mekanlarının özgürce yeniden düzenlemesine imkan veren kararları, cepheciliğin yasal olarak kabul edilmesi olarak değerlendirilebilir.[16].

Cephenin sanatsal değeri:

Cephecilik uygulamalarında, bir sanat akımının temsilcisi olan binaların cepheleri koruma altında olmasalar da, yeni uygulamalarda kullanılabilirler. Ülkemizde belirli bir mimari akımın temsilcisi birçok yapı tescillenmiştir. Bu bağlamda belgelenen yapının cephelerinin korunması -uygulama farklarına rağmen- zorunluluk olarak gözükmektedir.

Strüktürel zorluklar:

Cephesi mimari anlamda değerli olan ama iç mekanında strüktürel sorunlar olan binalarda cephecilik uygulamaları kaçınılmaz olmaktadır. Mukavemetini kayıp etmiş

---

[16] Ülkemizdeki cephecilik uygulamalarına ilişkin ilke kararlarında(1978, 1988, 1995, 1996 ve son olarak 1999 yılı 660 nolu karar) cephecilik uygulamalarının yapımı ile ilgili ana fikirler verilmektedir. 1999 yılı öncesinde gruplanan yapılardaki uygulama hataları sonrasında yeni kararlar üretilerek, her yapı ile ilgili bağımsız değerlendirmeler yapılmasına ve cephecilik izinlerine tekil yapı ölçeğinde karar verilmesine gidilmiştir.

döşemeler, yangın ve afetler strüktürel zorlukları beraberinde getirmektedir. Bunun gibi, kat döşemeleri ahşap olan tarihi binaların yeniden işlevlendirilmeleri sırasında, yeni fonksiyonun gerektirdiği taşıma kapasitesini artırabilmek için, döşemeler çelik veya betonarme strüktür ile değiştirilebilir. Bazı durumlarda ise daha ileri bir müdahale gerekebilir, iç mekan tamamen yıkılıp yerine yeni bir strüktür tasarlanabilir. Yeni strüktür tasarımı genelde yeni fonksiyonun binaya yerleşmesi için en uygun çözüm olarak görülmekte ve cephecilik uygulamasının önünü açmaktadır.

Kullanıma yönelik yönetmelikler:

Tarihi binalar yeniden işlevlendirilirken fonksiyon gereği teknik donanımlara gereksinim duyulmaktadır. Yangın ekipmanları başta olmak üzere, mekanın konfor koşullarını düzenleyen ekipmanların binaya yerleştirilmesi sırasında daha rahat hareket etmek, özgür bir tasarımla bu ekipmanlara bina içerisinde yer vermek için cephecilik bir tercih nedeni olabilmektedir. Yangın yönetmeliği yeniden işlevlendirilen binalarda uyulması gerekli katı bir yönetmelik olarak korumacıların karşısındadır. Buna paralel yeni fonksiyonla ilgili yasal zorunluluklar tarihi binanın iç mekanında köklü bir değişiklik gerektirir ki, buna bir çözüm olarak da cepheciliğe başvurulabilir.

Cepheciliğin bu nedenleri yanında, yapımına gerekçe gösterilen ama literatürde sık karşılaşılmayan nedenleri de vardır. Bunlar sırasıyla: a) Tarihi yapının cephesi genel bir cephe ana fikrinin bir parçası ise ve korunması gerekiyor ise, b) cephe kent siluetinde tamamlayıcı bir rol oynuyorsa c) iç mekanın ihmallerden dolayı bakımsız ve yıkılma riski var ise, cephecilik tercih edilen bir uygulama olmaktadır. Strüktürüne müdahale edilmesinin veya yenilenmesinin gerektiği, kullanıcıların iç mekandan memnun olmaması, genel anlamda yapının ekonomik ömrünü uzatma çabası veya mülk satışlarında müşterinin memnun olacağı iç mekanlar elde etme gayreti gibi nedenlerle de cephecilik tercih edilmektedir (Highfield, 2003).

Çizelge 2.3 Cephecilik nedenleri özet tablosu

Birincil Nedenler	**İkincil Nedenler**
İç mekanda özgür alan kullanımı:	Sürdürülebilir binalar tasarlamak:
Arsa kullanımında artış	Cepheciliğin yasal olarak tavsiye edilmesi ve bu anlamdaki belgelemeler
Bina yüksekliğinin artırılması	Cephenin sanatsal değere sahip olması
İlave kat yapabilme özgürlüğü	Strüktürel zorluklar
Prestij bina talebi	Kullanıma yönelik yönetmelikler
Tarihi görünümlü sokak siluetlerini korumak	Cephenin kent siluetinde tamamlayıcı bir rol oynaması, iç mekanın ihmallerden dolayı bakımsız hale gelip harap olması, yapının ekonomik ömrünü uzatma çabası, mülk satışlarında müşterinin memnuniyetinin sağlanması
Doğal afet veya savaşlar	

2.6. Cephecilik Çeşitleri

Kent kimliğini korumak veya yeniden oluşturmak için uygulanan cephecilik örnekleri üç grupta toplanabilir. Bu sınıflandırma cepheciliğin genel tanımında da yer verilen, farklı uygulama türleri ile eşleştirilmiştir. Gruplardan birincisi, tez çalışmasının odak noktasını oluşturan, tarihi bir yapının sadece dış kabuğuna ait bir bölümün yeni uygulamada kullanıldığı örneklerden oluşmaktadır. İkincisi, tarihi çevrelerde veya kentin bir parçasında, tarihi görünümlü sokak siluetleri oluşturmaya çalışan uygulamalardır. Üçüncü olarak, herhangi bir sebeple yıkılan, kaybedilen tarihi yapıların sadece dış cephelerinin rekonstrüksiyonlarının yapıldığı uygulamalardır. Yapım nedenleri faklı olsalar da, bu üç grubun ortak noktaları kentsel koruma yoluyla cepheleri yüceltmeleridir.

2.6.1. Tarihi binanın sadece cephesinin korunduğu uygulamalar

Cepheciliğin en yaygını, bilineni, üzerinde çok tartışılanı ve mevcut tarihi bir binayı doğrudan hedef alan uygulamadır. Tarihi binaların sadece dış cephesini korumayı, iç

mekanda ise, güncel yaşam ve çalışma koşullarının gerektirdiği konforu sağlamayı amaçlayan cephecilik türüdür. Sadece tarihi binaların cephelerinin korunması ile kentin tarihsel kimliğinin korunacağına inanılır. Bu uygulamalarda, cephenin tamamının korunup korunmaması, tarihi cephenin hangi bölümlerinin korumaya değer olduğu kararı tarihi yapının yaşamını sürdürebilmesi için önemlidir. Bunun gibi, uygulamaya yönelik teknik sorunlara getirilecek çözümler de karar vericilerin karşısındaki problemlerdir. Bu tür uygulamalarda tarihi binanın gabarisinin korunup korunmaması, uygulamaların yapılış amacını göstermesi açısından önemlidir. Cephecilik uygulamalarında iç mekan tamamen gözden çıkarmakta, yeni uygulamaya tarihi binayı dış kabuğunun sınırları içerisinde tutmakta ya da, en, boy ve derinlik olarak büyütmektedir.

Tarihi binanın gabarisi yönü ile cephecilik:

- Tarihi binanın özgün gabarisini koruyan,
- Tarihi binanın özgün gabarisi değiştirilen uygulamalar,

olarak iki grupta ele alınabilir. Bu iki grup arasında amaç farklılığı vardır. Tarihi binanın özgün kabuğu içerisinde, gabarisini koruyarak, yeni bir iç mekan arayışında olan örnekler, cepheciliğin çıkış prensiplerine ve ruhuna daha yakındır. Kent kullanıcısı yapının içerisine girene kadar, tarihi binanın cephecilik kullanılarak değişim geçirdiğini fark etmeyebilir. Cephesinde kütlesel ekler yer almaz, özgün en boy ve derinlikler korunur. Bu tür örnekler cepheciliğin kent kimliği açısından bir tür başarısıdır. Özgün gabarisi değiştirilen uygulamalarda ise amaç, iç mekandaki özgür alan kullanımı yanında tarihi binanın en, boy ve yükseklik değerlerini değiştirerek, bölgedeki imar koşullarına uygun hale getirmektir. Bu tür uygulamalarda birincil amacın alan kazanımı olduğu görülmektedir. Uygulamalarda, en, boy ve yüksekliğin değiştirilmesi, hangi düzlemde yapı büyüyecek ise, o yöndeki özgün bina cephelerinden vazgeçilmesi anlamını taşır. Gabarisi değiştirilen bu tür uygulamalarda, cepheciliğin özündeki kent kimliğini koruma fikrinden uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu uygulamalara ülkemizde oldukça sık rastlanmaktadır (Şekil 2.45; 2.46).

Çizelge 2.4. Gabarisi değiştirilen ve değiştirilmeyen cephecilik uygulamalarının karşılaştırılması

Gabarisi Korunan Uygulamalar	**Gabarisi Değiştirilen Uygulamalar**
Tarihi binanın özgün cephe boyutları korunur	Tarihi binanın en az bir cephe hattı boyunca veya düşeyde cephe boyutları değiştirilir.
Tarihi binanın özgün cephe karakteri korunur	Tarihi binanın özgün cephe karakteri değiştirilir.
Kentli değişiklikleri iç mekana girene kadar algılamaz	Değişiklikler dışarıdan algılanabilir.
Cepheciliğin hedeflediği uygulama sonucudur.	Cepheciliğin hedefinin değiştiği uygulamalardır.
Fonksiyon değişiklikleri yapılabilir.	Fonksiyon değişikliği hedeftir.
Cephe malzemesi ve strüktüre göre cephe yıkılıp yeniden yapılabilir.	Cephenin yıkılıp tekrar yapımı sık karşılaşılan bir durumdur.
Hedef tarihi bina gabarisi içerisinde güncel kullanım olanaklarını elde etmektir.	Hedef imar koşullarının izin verdiği alan kazanımı sağlamaktır.
Özgün kent parselleri korunur.	Özgün kent parselleri değişikliğe uğrar.

Şekil 2.45. Çekirge Mahallesi konut örneği Bursa (Korumaz, 2003)

Şekil 2.46. Kocaeli Eski İstasyon Oteli'nin güncel durumu (Korumaz, 2010)

Çok sayıdaki cephecilik örneği incelendiğinde gabarisi değiştirilmeyen ve değiştirilen örnekler arasında büyük fark gözlemlenmektedir. Gabarisi değiştirilen örneklerde, tarihi bölümler ile modern bölümler arasındaki bütünlük eksikliği, kütlesel oran farklılıkları dikkati çekmektedir. Bu nitelik farklılıkları ve cephecilik yapmayı gerektiren nedenler bu tezde örneklerin sınıflandırılmasında kullanılan başlıca kriterlerdir. Cephecilik örneklerinin

sınıflandırılması ile konuyla ilgili cephecilik türlerini gösteren bir tipoloji elde edilmiştir. Cephecilik türlerini gösteren bu tipoloji her bir cephecilik grubunun yapılma nedeninin anlaşılmasını sağlayacaktır.

Önerilen sınıflandırma cephecilik ile ilgili literatürde yer alan ilk sınıflandırmadır. Tespit edilen yapıların birbirlerine benzer olanlarının aynı grupta yer almasıyla bu sınıflama elde edilmiştir. Cephecilik konusu ile ilgili genel bir vizyon ortaya koymak için elde edilen gruplar örnekler verilerek tablolaştırılmıştır. Tablolarda yer alan gruplardaki örnekler verilen sayı ile sınırlı olmayıp, benzer nitelikteki örnekler gerek yurt içinde gerekse yurt dışında da gözlemlenebilir.

Tarihi binanın sadece cephesinin korunduğu uygulamalar aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

A. Tarihi binanın özgün cephesinin korunduğu, gabarisi değiştirilmeyen uygulamalar.

B. Tarihi binanın gabarisinin değiştirildiği uygulamalar.

1. Dış kabuğu aynen korunup, tarihi binanın içinden yükselen uygulamalar.

2. Sokak siluetindeki kentsel boşlukları dolduran uygulamalar.

3. Tarihi bölümlerin yüksek katlı yapılarla bütünleştirilen uygulamalar.

C. Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar.

1. Tarihi bina kalıntılarının güncel uygulamada kullanılması.

2. Tarihi cephenin bir bölümünün yeni binada kullanılması.

3. Tarihi binanın tamamen yeni bina tarafından sarıldığı uygulamalar.

D. Tarihi binanın özgün cephe karakterine zıt kütle ekleri.

Bu gruplara örnek oluşturan yapılar ile ilgili çizelgeler EK1'de verilmiştir. Alan çalışmaları ve literatür araştırmaları neticesinde elde edilen bu örnekler, cephecilik sınıflandırmasının anlaşılmasına yardımcı görsellerdir.

2.6.2. Tarihi görünümlü sokak siluetleri elde eden uygulamalar

Bu tür örnekler dolaylı cephecilik uygulamalarıdır. Bir tarihi binanın fiziksel yapısına doğrudan müdahale etmeden, tarihi görünümlü kent parçaları, sokak siluetleri oluşturmayı hedefler. Tarihi görünümlü sokak siluetleri elde etme gayretlerinin nedenleri vardır. Bunlar planlama gereği, turizme katkı sağlamak, ilgi çekici mekanlar oluşturmak için yapılabilirler. Bu tür uygulamalarda tarihsel referanslar esas alınıp, yerel mimari kimliğin devam etmesini sağlamak için, yer yer taklit uygulamalar da gerçekleştirilmektedir. Postmodern mimarlık akımının tarihi referanslı kent dokusu oluşturma düşüncesi ile ortaya koyduğu ürünler de bu bağlamda değerlendirilebilir.

Endüstri devrimi ile beraber, Avrupa'da çelik strüktürlü yapıların kullanımı ve çağına göre modern malzemeli bina sayısı artmıştır. Bu binaların yapımına başlanmasıyla, kentlerin tarihi kimliğinden uzaklaştığı düşüncesi baskın olmuş, buna çözüm olarak da, çelik konstrüksiyonla yapılan binaların cepheleri Klasik, Gotik veya Art-Nouveau mimari anlayışını yansıtan kabuklar ile kaplanmıştır. Amaç kentsel açıdan geçmişe atıfta bulunmak ve kent siluetine tarihi bir anlam yüklemektir. Benzer uygulamalar günümüzde de yapılmaktadır.

Küçük yöresel evler, farklı özgün sokak siluetleri, tarihi yapı grupları ve malzemeler, geleneksel öğeler, içlerinde bulundukları kentsel çevrenin fiziksel karakterini veya o mekanın ruhunu oluşturur. Avrupa kentleri özellikle II. Dünya Savaşı sırasında fazlasıyla hasar görmüş, bazı şehirlerin önemli merkezleri tamamen yıkılmıştır. Geçmişe ait bilgileri taşıyan kentin yıkılması ve geçmişe ait izlerin silinmesi, kentlinin beyninde kente ait bilgilerin yok olması demektir. Kentin sahip olduğu kimliği ve ruhu kaybetmesi, nesiller arasındaki kültürel sürekliliğin kesintiye uğramasına neden olacaktır. Bundan dolayı savaş sonrası dönemde "*kentsel karakter*" ve "*mekanın ruhu*" terimleri çok kullanılmış, savaşta yıkılan kentlerini bu kavramlar çerçevesinde nasıl tekrar ayağa kaldırılacağı tartışılmıştır. Buna çözüm olarak özellikle İngiltere'de sık sık aynen tekrar eden cephelerin yapımı tercih edilmiştir (Jiven ve Larkham, 2003). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, mimarlar ve kent plancıları savaşın yaralarını sarmak için genellikle sosyal bir ilerleme sağlayacak ürünler

vermeye çalışmışlardır. Bu dönemde, dış cephe olarak yeniden inşa edilen kent parçalarında, görsel bazı kazanımlar elde edilmesine rağmen, içerik olarak özgün binanın verdiği tarihsel duygu verilememiştir.

Avrupa ülkelerinde yapılan birçok uygulamada, dış cephe aynen tekrar edilerek sokak siluetleri oluşturulmuş, iç mekanda güncel mimari çözümlere gidilmiştir. Dış kabuk ile kent canlandırılırken, iç mekanlarda özgür bir kullanım imkanı kentliye sunulmuştur. Paris gibi kentlerde ise, kent planlamasının gereği olarak, tarihi sokak cephelerinin, benzer veya kopya bir mimari anlayışa sahip ilave binalarla uzatılması, yine bu konu başlığı altında değerlendirilebilir. Bu uygulamaların örnekleri ülkemizde de sıkça gözlemlenmektedir. Tarihi dokudaki yeni yapılaşmalarda, geleneksel mimari öğelerin tekrar edilmesi, cephe anlayışının birebir kopyalanması, ölçü, oran ve gabarideki benzerliklerle, tarihi görünümlü sokak siluetleri elde edilmesi bir cephecilik örneğidir. Bu uygulamaların ortak noktası, dış cephelerdeki ölçü, oran, biçim ve mimari kompozisyonların tarihi öğeleri taklit etmesi ve modern malzeme ile yapılmasıdır. İç mekanda ise, tarihi plan tiplerinden bağımsız, daha esnek ve güncel plan şemaları tercih edilmektedir. Ülkemizde bu tür uygulamalar koruma amaçlı imar planlarında bulunan, boş veya yenilemesi gerekli parsellerde özendirilmiştir. Plan kararlarında yer alıp onaylanınca da yasal olarak kabul edilebilir hale gelmiştir.

Sokak sağlıklaştırmaları günümüz kentlerinde, özellikle yerel yönetimlerin mimari ve kentsel alanda, faaliyet olarak en çok tercih ettiği uygulamalardır. Bu tür sağlıklaştırmaların nitelik ve boyut olarak farklı örneklerini şehirlerimizde görmemiz mümkündür. Prestijini ve kentsel imajını kaybettiği düşünülen tarihi binaların ve güncel uygulamalardan oluşan kent siluetinin, mimari dil birliğine getirilmesini, onarılmasını ve kentlinin tekrar kullanımına sunulmasını amaçlamaktadır. Bu tür uygulamalar, kullanıcıya geleneksel bir dokuda olduğunu hissettirmeyi hedeflemekte ve bunu da tarihi öğeleri taklit eden veya tarihi öğelere öykünen yapı elemanları kullanarak yapmaktadır. Bu şekilde oluşturulan mekanlar tarihsel vurgularından dolayı, turizm bakımından ilgi çekicidirler; bunlar yeniden hayat bulmakta, kenti ziyaret edenler için tarihsel atmosferler oluşturmaktadır. Örneğin Uşak tarihi kent merkezinde yeni yapılaşma koşullarının tarihi

binaları taklit etmeye yönelik olması bu bölgenin konut yapılaşma koşullarının tamamen cephe ağırlıklı ve tarihi cephe karakterinde olmasına neden olmaktadır. (Şekil 2.47). Bunun gibi Konya'nın turizm aktivitelerinin yoğun olduğu bölgesinde tasarlanan lokanta ve alışveriş birimlerinin tarihi konut dokusunun tekrarı şeklinde tasarlanması bu bağlamda ele alınabilir (Şekil 2.48). Ankara'nın Beypazarı Kasabası'nda da korunmuş konut dokularının olduğu bölgelerdeki yeni binalarda, evlerdeki tarihi cephe karakteri kopya edilmektedir (Şekil 2.49). Sokak siluetlerinde ise, tarihi binalarla beraber silueti oluşturan güncel binaların birbirlerine benzetilme çalışmaları, tek tip boyama ve cephe karakterine getirilme gayretleri de tamamen tarihi cephe kaygıları ile yapılmış uygulamalardır. Konya'nın tarihi kent merkezinde yer alan Mengüç Sokak sağlıklaştırma projesinde, tarihi binaların cepheleri sağlıklaştırılırken, sokağı oluşturan tarihi binalar onarılmış, yeni tasarlanan binalarda cephe karakterleri ahşap işçilikleri ve cephe renkleri ile tarihi binalara benzetilmiştir. Apartman blokları ise sadece ayni renk cephe boyası ile boyanarak sokakta bir dil birliği sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 2.50).

Şekil 2.47. Uşak kent merkezi (Korumaz, 2009)

Şekil 2.48. Mevlana Dergahı Çevresi Kentsel Çevre Düzenlemesi, Konya (Korumaz, 2010)[17]

[17] Konya Mevlana Dergahı civarında yer alan, tarihi kent yerleşimi içerisine tasarlanmış, tarihi görünümlü cephe hareketlerine ve yapı elemanlarına sahip, idari bina, lokanta ve satış ünitelerinden oluşan yeni doku.

Şekil 2.49. Beypazarı, Ankara[18]

Şekil 2.50. Akçeşme Sokağı, Konya (Korumaz, 2010)

Şekil 2.51. Portekiz'in Monchique şehrinde sokak sağlıklaştırması (Pereira ve ark, 2005)

Şekil 2.52. Urfa kent merkezinde dil birliği sağlamak amaçlı, cephe boyanması (Korumaz, 2010)

Sokak sağlıklaştırmalarında, konu sokağın tarihi görünümü olduğu için, sadece cepheye odaklanılmış, iç mekanlar ve sokak tarafından algılanmayan cepheler genellikle ihmal edilmiştir. Şekil 2.51.'de 2003 yılında Portekiz'in Monchique şehrinde sadece sokak cephesi onarılmış eski bir ev görülmektedir. Diğer yüzeyler sokaktan algılanmadığı için ihmal edilmiştir. Benzer sokak sağlıklaştırma örnekleri Türkiye'de de mevcuttur. Ekonomik kaygılar ve turizm aktiviteleri için yapılan ve bütünlükten uzak görünen bu uygulamaların etik ve koruma anlayışına uygun olmadığı söylenebilir (Pereira ve ark, 2005). Yine benzer bir uygulama Şanlıurfa'da tarihi bölgeye giden bir caddenin cephesinde sadece boyama yöntemi ile yapılmıştır (Şekil 2.52). Ülkemizde sokak sağlıklaştırması

[18] Beypazarı Belediyesi resmi internet sitesi
http://www.beypazari-bld.gov.tr/tanitim/evresim/index.htm

çoğunlukla sadece cephe bazında düşünüldüğü için, iç mekan koşullarının düzeltilmesi fazla irdelenmemektedir.

2.6.3. Rekonstrüksiyon uygulamaları

Rekonstrüksiyon uygulaması mimari korumada çeşitli nedenlerle çok yapılan bir uygulama türüdür. Tarihi yapının özgün plan ve cephe şemasına uyularak, özgün malzeme, yapım tekniği ile binayı yeniden yapma eylemidir. Cephecilik bağlamında değerlendirilen rekonstrüksiyon uygulamaları: yıkılan bir tarihi yapı yeniden inşa edilirken, sadece cephesi özgün yapıya benzetilmekte, iç mekanı ise fonksiyona göre yenilenip, modern malzeme ile yapılmaktadır. Bu uygulama, her ne sebeple kaybedilmiş olursa olsun, bir kültür varlığının en azından bir cephesinin kente kazandırılmasını amaçlar. İç mekanların, yeniden yapımı zorunlu görülmeyip, isteğe göre yeni malzeme ve plan şeması ile istenildiği gibi üretilebilmektedir.

Ülkemizde tarihi yapıların tamamının yok olmasına engel olabilmek için, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun ilke kararında, yıkılan tarihi binaların yerlerine rekonstrüksiyonlarının yapılması gerektiği belirtilmektedir.[19] Kararda tarihi yapının rekonstrüksiyonu yapılırken, rekonstrüksiyonun özgün malzeme, yapım tekniği, plan şeması, cephe karakteri ve aynı boyutlarda yapılması tavsiye edilmektedir. Ancak yaygın olan uygulama sadece cephenin tarihi binaya benzetilmesi şeklindedir. Bu tür cepheler, özgün malzeme ile yapılabileceği gibi, modern malzemelerle de yapılabilmektedir. Özellikle bazı ahşap konstrüksiyonlu binaların rekonstrüksiyonları sırasında, ahşap malzeme yerine, geniş açıklıkları taşıtmak için betonarme strüktür üzerine ahşap kaplamalı uygulamalar yapılmaktadır.

---

[19] Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 05.11.1999 tarih 660 numaralı ilke kararı, Müdahale Biçimleri, Madde 3.

Şekil 2.53. Konut rekonstrüksiyonu Sille, Konya (Korumaz, 2008)[20]

Şekil 2.54 Karatay Üniversitesi Rektörlük Binası (Korumaz, 2009) [21]

Tarihi binanın tamamen taklidinin yapıldığı uygulamalar cephe tutma uygulamalarına alternatif olarak gösterilen bir uygulamadır. Taklit uygulamalarda, modern malzeme ve tekniklerle, modern zaman diliminde, geçmişin aynısını yapmaya çalışmak hem teknik hem de kültürel yönden olumlu bir uygulama değildir. Amacı kentsel görünümü zenginleştirmek olsa da, kentlinin dönemsel farklılıkları algılayamaması sebebiyle bu tür uygulama kentsel koruma bağlamında olumlu karşılanmayan bir uygulamadır. Özgün kentsel görünüm ve siluetlerin taklit yapmadan, özenli ve dikkatli müdahalelerle geliştirilebileceğini uzman tasarımcılar bilmektedir. Taklit uygulamalara karşı çıkmanın başlıca nedeni yapının "özgünlük" problemidir. Uzun yılların ve hava şartlarının yıprattığı malzeme ve cephe elemanları kentsel görünüme verdikleri tarihsel etki sebebiyle değerlidir. Tarihi süreç içerisindeki küçük değişiklikler binanın tekilliğinin ve tarihselliğinin göstergesidir. Yeniden yapılan uygulamalarda ve aşırıya kaçılmış restorasyonlarda bu detaylar kayıp olmaktadır. Avrupa kentlerinde, tarihi bir meydanda tekrar eden birbirinin aynısı sıra evlerde görülen tekdüzelik olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Kopya edilen bazı örneklerde ise, tarihi binada yer alan yoğun cephe elemanlarının aynen

---

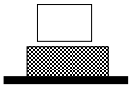
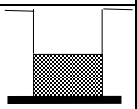
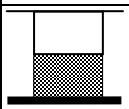
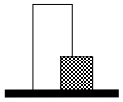
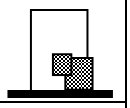
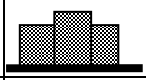
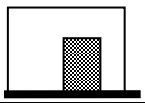
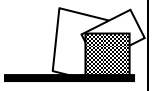
[20] Tarihi kent merkezinde yer alan kültürel mirasın yapısal nedenlerden dolayı rekonstrüksiyonuna gidilmiştir. Özgün malzemesi zemin katta taş üst katta ahşap iskeletli kerpiç dolgu iken, betonarme malzeme destekli tuğla ile yeniden yapılmış, güncel konfor koşullarının gerektirdiği servis mekanları iç mekana ilave edilmiştir.
[21] Bina kaybedildikten sonra uzun bir süre arsası boş kalan binanın cephe rekonstrüksiyon yapılmış, iç mekanı özgün plan şemasından farklılaştırılarak, idari bina olarak yeniden işlevlendirilmiştir.

tekrar yapılmasında finansal zorluklar vardır ve bu sebeple birçoğu tekrar yapılamamaktadır. Bazı durumlarda büyük ölçekli ve detaylı sanatsal yapıların kopyalarının yapılması da finansal nedenlerle oldukça zor olur (Tugnutt ve Robertson, 1987).

Toplumda kültürel duyarlılığın yeterince oturmamış olması, mimari mirasın yanlış kullanılmasına neden olmaktadır. Birçok tarihi yapı ilgisizlik sebebiyle yaşam kavgası verirken, taklit uygulamaların yaygınlaşması koruma bilincinin tam olarak yerleşmediğini göstermektedir. Tarihselciliğin ve modernizmin etkileri ile şehirlerimizde taklit ve cephecilik gibi uygulamalar kentsel dokuda yer almaktadır. Rowney'e (2004) göre; cephecilik ve taklit uygulamaların koruma müdahalesi olarak ele alınması, dürüst bir yaklaşım olarak değerlendirilmemelidir. Bu bağlamda, tarihi bir çevrede, tarihi binalar ile yeni yapılan uygulamaların birbirleri ile kurdukları olumlu iletişim yeni yapılaşmanın başarısının göstergesidir (Ashurts 2007).

Bu kapsamda cephecilik türleri Çizelge 2.5'de özetlenmektedir.

Çizelge 2.5. Cephecilik Çeşitleri

CEPHECİLİK ÇEŞİTLERİ				**Öncesi**	**Sonrası**
1.	**TARİHİ BİNANIN SADECE CEPHESİNİN KORUNDUĞU UYGULAMALAR**				
	A	Tarihi Binanın Özgün Cephesinin Tamamen Korunup, Gabarisi Değiştirilmeyen Uygulamalar.			
	B	Tarihi Binanın Gabarisinin Değiştirildiği Uygulamalar.			
		B1	Dış kabuğu aynen korunup, tarihi binanın içinden yükselen uygulamalar.		
		B2	Sokak siluetindeki kentsel boşlukları dolduran uygulamalar.		
		B3	Tarihi bölümlerin yüksek katlı yapılarla bütünleşmiş uygulamalar.		
	C	Tarihi Binanın Bir Bölümünün Korunduğu Uygulamalar.			
		C1	Tarihi bina kalıntılarının güncel uygulamada kullanılması.		
		C2	Tarihi cephenin bir bölümünün yeni binada kullanılması.		
		C3	Tarihi binanın tamamen yeni bina tarafından sarıldığı uygulamalar.		
	D	Tarihi Binanın Özgün Cephe Karakterine Zıt Külte Ekleri.			
2	**TARİHİ GÖRÜNÜMLÜ SOKAK SİLUETLERİ ELDE EDEN UYGULAMALAR**				
3	**REKONSTRÜKSİYON UYGULAMALARI**				

3. CEPHECİLİĞİN ÖLÇÜTLERE GÖRE DEĞERLENDİRMESİ

Cephecilik uygulamaları birden fazla konuyu kapsayan, bakış açısına göre farklı değerlendirmeleri olan bir uygulamadır. Konu her ne kadar koruma uygulaması ve buna bağlı kavramlar ile ilgili olsa da, mimarlık, şehircilik, sanat ve mimarlık tarihi, yapım teknolojileri, tasarım metotları ile doğrudan ilişkilidir. Cephecilik ve ilgili alanları araştırmanın kuramsal alt yapısı oluşturulurken 12 başlık ile doğrudan ilişkili olduğu görülmüş, cephecilik ile ilgili eleştiri ve değerlendirmeler birbirinden bağımsız olan bu başlıklar altında yapılmıştır. Bu sebeple bu 12 konu başlığı ile cephecilik uygulamalarının bağlantısı açıklanmış ve araştırmanın değerlendirme bölümünde bu başlıklar altında cephecilik ve Türkiye örnekleri değerlendirilmiştir.

3.1. Kültürel Mirasın Sahip Olduğu Değerler ve Cephecilik

Kültür mirasının sahip olduğu mimari değerler akademik çalışmalarda genel olarak dört temel grupta toplanmıştır. Bunlar tarihi binanın belge niteliği, tarihi değeri, mimari ve estetik değeri, çevresel değeri olmak üzere gruplanabilir (Güven, 1988). Kaya (1993) hazırlamış olduğu tezde bu değerlere tarihi binanın sahip olduğu fonksiyonu da eklemiştir. Trosby (2000) ise bu değerleri estetik değerler (güzellik ve ahenk), manevi değerler (anlama kavrama), sosyal değerler (kimlik), tarihi değerler (geçmişle kurulan bağlar) ve sembolik değerler olarak sıralamıştır.

Kültürel miras tarihi süreç içerisinde, yapım teknikleri, malzemesi, önemli kişi ve olaylarla olan bağları sebebiyle belge niteliğindedir. Cephecilik uygulamalarında tarihi binanın içinin ve kabuğunun bir bölümünün yıkılması ile bu değerler kaybolmaktadır. Cephecilik ile ilgili temel soru, korunması gerekli görülen bir binanın tarihin bir parçası olarak görülmesi midir, yoksa tarihi yapının tarihsel veriler içeren mimari öğelere sahip olması mıdır? Bu iki soru farklı iki yaklaşımı gündeme getirmiştir. Eğer korunması gerekli

binalar tarihin bir parçası ise, bu onların tarihi birer belge olduğuna işaret eder, be nedenle de mümkün olduğu kadar özgün kimliğine uygun biçimde korunmalıdır. Bu anlayışla tarihi bina, üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan ele alınmalıdır. Sorunun ikinci bölümü göz önüne alınır ise, bu tür binaların tarihsel verileri içerdiği ve tarihi içerikli bölümler dışında, yapıya ekleme ve çıkartmalar yapılabileceği sonucuna ulaşabiliriz. Bu anlayışla başta iç mekan olmak üzere, yapının strüktürüne, cephesine ve çevresel algısına müdahale edilmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır (De Naeyer, 2003). Cephecilik Uygulamalarındaki köklü değişiklikler ve yenilemeler yapının özgün estetik kimliğini zedelemekte, yapıdaki gabari büyümeleri ve cephedeki değişiklikler içinde bulunulan kentsel çevrenin değişmesine neden olmaktadır (Güven, 1988). Bu görüşler çerçevesinde cephecilik uygulamaları, tarihsel veriler ve kent kimliği bağlamında, yapının sadece cephesinin korunmasını yeterli yeterli görüp, iç mekanın tamamen yıkılmasını, cephenin rekonstrüksiyonunu yapılabilir bulmaktadır.

Tarihi veriler riske atılmayacak kadar önemli bilgilerdir. Kaybedildiklerinde geri kazanımları mümkün olmamaktadır. Tarihi bir bina belge niteliğinde ise müdahalelerin oldukça hassas ve eldeki bilginin kaybolmaması doğrultusunda yapılması gerekir. Buna karşın, cephecilik uygulamaları içteki bilgiyi tamamen yok eder. Ayrıca cephede ve dış mekanda köklü değişiklikler yapan uygulamalar da mevcuttur. Özellikle gabarisi değiştirilen uygulamalarda dış mekandaki birçok yapı elemanının değiştirildiği veya tamamen yıkıldığı gözlemlenmektedir. Ülkemizde görülen örneklerin bazılarında tarihi bir yapının cephesi korunurken, seçilen fonksiyon gereği zemin katlarında geniş dükkan açıklıkları yapılmıştır ki, bu tamamen geleneksel mimarinin cephe organizasyonlarının dışlanması demektir. Özellikle ülkemizdeki inşaat, malzeme ve işçilik kalitelerinin düşük olduğu cephecilik örneklerinde tarihe saygının ne kadar göz ardı edildiği kolayca görülebilir. Cephecilik uygulamalarının çoğunda tarihi binanın hem iç mekan, hem cephe bağlamında tarihsel verileri korumada yeterince duyarlı olmadığı gözlemlenmektedir.

3.2. Kent Silueti Ölçütü ve Cephecilik

Cephecilik uygulamalarının en başarılı olduğu alan kent siluetidir. Burada tarihi binayı bütünüyle korumaktan çok, sadece dış cephesini tutmak, kentin görünümünü veya siluetini korumak amaçlanır. Kenti oluşturan tarihi yapı cepheleri özgün kent görünümünün önemli elemanlarıdır. Cephecilik görüşünü benimseyenler kentin kimliğini oluşturan cephenin üstünlüğüne inanırlar. Kentlerdeki değişim talepleri tarihi çevreler üzerinde sürekli baskı oluşturmakta, bu baskılar neticesinde tarihi bölgelerde yeni yapılaşmalar meydana gelmektedir. Bu baskılardan dolayı geçmişte birçok tarihi bina yıkılarak yerine yenileri yapılmıştır. Bu değişiklikler nedeniyle kentin sahip olduğu kentsel siluetler zamanla değişmiş, özgün niteliğinden uzaklaşmıştır. Cephecilik, tarihi bölgelerdeki değişim ve dönüşüm baskılarını hafifletmek, iç mekanın yeninden düzenlenmesi ile değişiklik taleplerine karşılık vererek, kentin sahip olduğu siluetleri korumayı amaçlamaktadır.

Cephecilik uygulamaları, her ne kadar tarihi görünümlü kent siluetlerini koruma amaçlı ise de gabarileri değiştirilen tarihi binaların, kentsel siluetini hızlı bir şekilde değiştirdiği de bir gerçektir (Dimitrokali ve ark. 2010). Özgürce kullanılan ve sınırları belirlenmemiş cephecilik uygulamaları kent siluetine geri dönülmez zararlar vermektedir. Ancak tarihi bina kabuğunun içinde kalan ve dış cepheden algılanmayan uygulamalar kent siluetini koruyabilir (Tugnutt ve Robertson, 1987). Özgün kent siluetinin parçası olan az katlı tarihi binaların cepheleri gerisinden yükselen yüksek bloklar yapıldığı zaman, yeni bir kent silueti ortaya çıkmaktadır. Bu tür cephecilik uygulamaları, cepheciliğin ana fikri ile çelişen veya tarihi kent siluetinin önemini ikincil duruma indirgeyen uygulamalardır.

İngiltere cephecilik uygulamalarının koruma ilkeleri bağlamında en kabul edilebilir örneklerini barındırır. Bu örnekler özgün kent siluetini koruma amaçlı, bina gabarilerini koruyan, cephede gereksinim duyulan değişikliklerin yapıldığı uygulamalardır. Bu tür uygulamalarda kent silueti öncelikli bir değerdir ve uygulamaların buna uygun olmasına özen gösterilir (Şekil 3.1; 3.2; 3.3; 3.4).

Şekil 3.1. Princes Caddesi Apex Hotel Edinburg, İskoçya (Korumaz 2010)

Şekil 3.2. Gringer Caddesi, New Castle upon Tyne, İngiltere (Korumaz 2010)

Şekil 3.3. Gringer Caddesi ,New Castle upon Tyne, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 3.4. George Caddesi, Edinburg, İskoçya (Korumaz, 2010)

Cephecilik uygulamalarında sokak siluetlerini koruma gayretleri planlama ile doğrudan ilgilidir. Ülkemizde, tarihi binalara bitişik olan yapıların sayısı oldukça fazladır. Az katlı tarihi bina ile yüksek katlı yeni yapılaşma arasındaki kentsel boşluklar hem görsel hem de imar hakkı bağlamında sorunlu alanlardır. Rowney (2004) cepheciliğin asıl sorunlu olduğu bölgelerin siluette boş kalan yerlerin doldurulması olduğuna işaret eder. Bu arzular her planlamada istense de yüksek katlı binaların alçaltılması yerine, İstanbul, Halaskargazi Caddesinde olduğu gibi, tarihi binaların gabarileri yüksek katlı binalara eşitlenmiştir (Şekil 3.5; 3.6). Bu eşitlemenin tarihi binaya referanslı olarak yapılmaması, tamamen ekonomik nedenlerledir. Böylelikle cephecilik, yeni oluşan kent siluetindeki tarihi binadan kaynaklanan boşlukları dolduran, yeni siluet oluşturan bir uygulama türü olarak görülebilir.

Şekil 3.5. Halaskargazi Caddesi İş Merkezi İstanbul (Korumaz, 2003)

Şekil 3.6. Halaskargazi Caddesi İş Merkezi İstanbul (Korumaz, 2003)

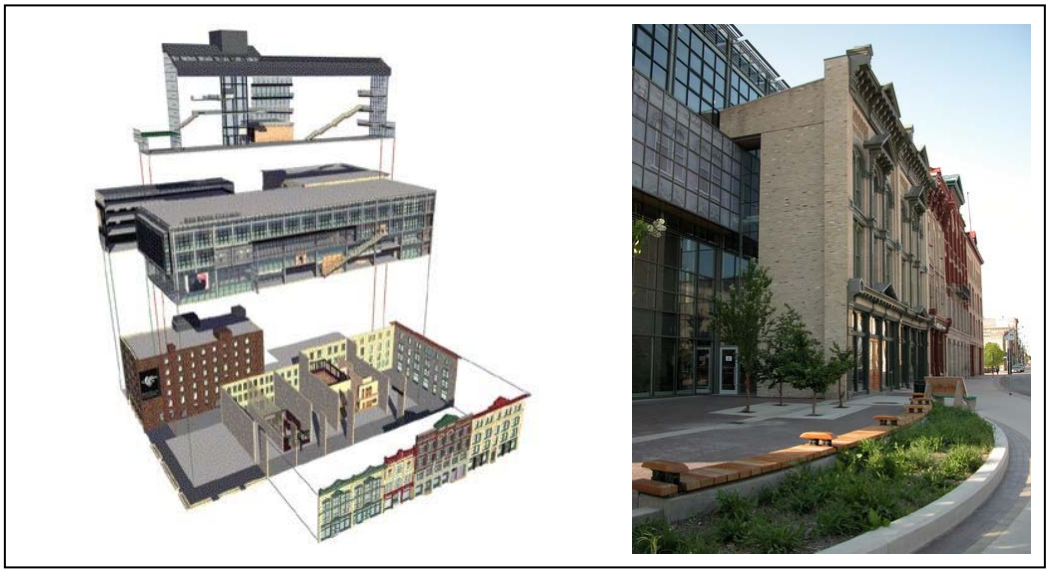
Şekil 3.7. George Washington Üniversitesi, Washington, ABD (Anonymous, 2011M)

Şekil 3.8. George Washington Üniversitesi Cephesi', Washington, ABD (Dipner ve Dibner-Dunlop, 1985)

ABD'nin Washington kentinde cephecilik uygulamalarına şiddetli karşı çıkışlar yaşanmamıştır. İlgili yasalar gereğince yatırımcılar cepheye dokunmamak şartı ile cephe gerisinde maksimum yükseklik doğrultusunda yoğunluğu artırabilmektedirler (Tyler, 2000). Amaç kentsel dış mekanın korunması iken, yeni kütle kentin bu bölgesinin siluetini değiştirerek artırmaktadır. Bu örnekler cephecilik tartışmalarının en uç değişim gösterdiği uygulamalarıdır (Şekil 3.7; 3.8). Bu örneklerde kent siluetinin rehabilitasyonu veya kentsel koruma kaygılarının olmadığı açıkça görülmektedir. Benzer bir şekilde Kanada Manitoba'da Red River College Princess Street Campus Binası konut cephelerinin

tutularak cephe gerisinde eğitim binasının yükseldiği bir uygulamadır. Bu uygulamada da tarihi konut dokusunun, cephecilik kullanılarak keskin bir şekilde değiştirildiği görülmektedir (Şekil 3.19).

Şekil 3.9. Kanada Manitoba'da Red River College Princess Caddesi kampüs binası plan açılımı ve cephesi (Anonymous, 2011N)

Bazen kentlerde tarihi görünümlü sokak siluetleri elde etmek için birbirine benzer taklit cepheler yapılmaktadır. Bu tür uygulamalar kentin geneline de yayılmış uygulamalar olabilir. Sık tekrar eden bu tür cepheleri uzun süre kent içerisinde algılamak, mekanın doğallığına aykırı bir durumdur (Jiven ve Larkham, 2003). Büyük tarihi kentlerde taklit veya birbirine benzer uygulamalar kentsel ölçekte tekdüzeliğe neden olabilmektedir. Kentsel katılımın temsilcisi ve binaları çevrelerinden ayıran en önemli yapı öğesi olan bina cepheleri, uluslararası düzeyde simge öğeler olarak her zaman akıllarda kalmaktadır. Cephe kaygısı ile oluşturulan tarihi görünümlü kent meydanlarında, tekrarların çok olması sebebiyle monoton kent cepheleri oluşturmak, mekanın özgünlüğüne zarar verecek, kentlinin bina cephelerine olan ilgisini azaltacaktır.

3.3. Yapı Özgünlüğü ve Cephecilik

Mimari koruma bağlamında özgünlük, tarihi doku ve çevrelerin oluşturulduğu dönem veya tarihi süreç içerisinde kazanmış oldukları duygusal, tarihi, sanatsal, ekonomik, sosyal ve fiziksel niteliklerin kendilerine özel olma durumudur (Aroz, 2008). Koruma uygulamalarının amacı, uygun müdahaleler ile bu niteliklerin gelecek kuşaklara aktarılmasını hedefler. Yapının sahip olduğu anlamı yitirecek müdahalelerden ve zorunlu kalınmadıkça fiziksel elemanlarının kaybedilmesinden kaçınır. Bir tarihi binanın sahip olduğu özgünlük, "*iç mekan*", "*dış mekan*" ve "*çevresel özgünlük*" olarak üç grupta sınıflandırılabilir (Korumaz, 2003). Tarihi bir yapı gelecek kuşaklara özgün kimliği ile ulaştırılmak isteniyor ise bu üç özgünlüğün korunması kaçınılmazdır. Bu yaklaşım cepheciliğin aksine, tarihi binanın bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilip ele alınmasını gerektirmektedir. Tarihi kentler değişirken de özgünlüklerini koruyup koruyamayacakları noktasında sorunlar henüz giderilememiştir. Bunun gibi, değişime kapalı olan ve tarihi eserlerin dokunulmazlığını savunan yaklaşımlar ile kentin zaman içerisindeki değişimini görmezden gelerek, tarihi görünümlü yeni yapılaşmaları destekleyenler arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. Tarihi kente dokunulmadan korumak *Müzeci yaklaşımlar* olarak değerlendirilirken, tarihi görünümlü cephe, sokak ve siluetleri oluşturmak ise, *Disneyland tarzı* olarak tanımlanmıştır. Katı korumacıların tarihsel yaklaşımlarla kentsel anlamda gelişim ve değişime karşı çıkması, modern restorasyon ilkelerindeki özgünlüğü koruma gayretinin bir ifadesi olarak düşünülebilir (Pendlebury, 2009). Bu noktada cepheciliğin kentin doğal süreçte ve zorunluluklarla değişimini beklemeden, keskin bir şekilde müdahalelerle kenti değiştirmesi yapılardaki özgünlüğün bu oranda çabuk kaybedilmesi anlamına gelmektedir. 1994 tarihinde Norveç'te yapılan bir konferansta özgünlük kriterleri *form, malzeme, gelenek, fonksiyon ve ruh* olmak üzere beş bağlamda toparlanıp değerlendirilmiştir (Yüceer, 2005). Klasik koruma anlayışında özgünlük kavramı onarımlar sırasında tarihi bina ve çevrelerin fiziksel olarak bütünlüklerinin sağlanması ve malzeme onarımları ile ilgilidir Bu anlayış daha çok tarihi çevrelerin sahip olduğu kültürel boyutların

anlamları ile de ilgilidir **(**Shu-yi, 2010). Özgünlüğün tanımlaması ile ilgili değerlendirmelerde kültürel farklılıkların özgünlüğün temelini oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Bundan dolayı, kültürel mirasın koruma altına alınması veya belgelenmesi için özgünlük referans bir ölçüttür. Korumacı bakış açısı ile tarihi binanın özgünlüğünün korunması için sadece dış cephesinin korunması yeterli değildir. İç mekan strüktürü, hacimsel katmanlar, içinde yaşayan insanlar ve her türlü kültürel değerler tarihi yapının önemli bileşenlerindendir. Buna rağmen, mevcut kentlerimizde yapılan cephecilik uygulamalarında, kent siluetini koruma kaygısının yapı özgünlüğünden daha önce değerlendirildiği söylenebilir. Bu uygulamaların günümüzde de yaygın bir şekilde devam ediyor olması, gelecekte de cephecilik uygulamalarının yapılacağının ipuçlarını vermektedir (Luxen, 1999).

Rowney (2004) cepheciliğin iç mekanın özgünlüğünün yok olması anlamına geldiğinin altını çizerek, kentsel peyzaj ve sokak siluetlerinin de korunması gerektiğine işaret eder. Bu görüşler doğrultusunda cepheciliği, özgün yapı bütünlüğünü sağlayamadığı ve iç mekanını reddettiği için *sahte* olarak nitelendirmenin daha doğru olacağı sonucuna varır. Buna paralel olarak Al Nammari de (2006) cepheciliği tarihi binayı, karakterini ve onun kültürel anlamını sadece iki boyuta indiren bir uygulama olarak tanımlamıştır. Sanatta genel olarak, sahte ürün üretiminin, sahte restorasyonların ve ürün kopyalarının insanların algısını yanılttıkları yönünde bir fikir birliği vardır. Aldatıcı oldukları düşünülür. Özellikle postmodern uygulamaların geçmiş form ve stilleri kopya etmesinin kentli üzerinde aldatıcı etkileri oldukça fazladır. Restorasyon uygulamaları ve onarımlarda, sonradan yapılan müdahalelerin kullanıcı tarafından çıplak gözle algılanabilir olması ve uygulamanın geriye dönülebilir olması tercih edilen niteliklerdir. Koruma uygulamalarında özgün malzeme kullanılması, özgünlüğün korunmasına yönelik bir duyarlılık göstergesidir. Tarihi bina ve çevresinin özgün kimliğinin nasıl korunması gerektiği yine tasarımcının sorumluluğundadır. Genellikle tarihi doku içerisindeki yeni strüktürler de kullanıcı tarafından içinde bulunduğu çevreden farklılaşması sebebiyle olumlu karşılanmamaktadır (Jiven ve Larkham, 2003). Bu uygulama ancak tarihi çevrenin ana fikrini anlamak, taklitlerden kaçınmak, kültürel ve görsel etkilerinin sağlıklı etüt edilmeleri ile mümkün

olacaktır (Pendlebury ve ark., 2009). Yapıya müdahaleler gerçekleştirilirken eski ile yeni arasındaki ilişkinin kurulması, tarihsel özgünlüğe saygı gösterilmesi ve mimari uyumun sağlanmasının gerektiği söylenebilir. Başta antik dönem yapıları olmak üzere, tüm tarihi yapılarda günümüzün konfor koşullarını sağlayacak elemanların yerleştirilmesi ve sonrasında mimari ve strüktür bağlamında değişikliklerin yapılması kaçınılmazdır. Tarihi yapı ve dokudaki köklü değişiklikler nedeniyle çevre, dokunulmazlık değerini, sosyal değerini, kültürel özgünlüğünü ve mimari anlamda kenti zenginleştiren resimsel etkisini, müdahalelerin miktarına göre, kaybetmiş olacaktır. Bu sebeple yapının özgün kimliğini geri kazanabilmek adına müdahalelerin geriye dönmeye imkan verecek çekilde yapılması önemlidir (De Naeyer, 2003).

Tarihi bir yapı korunacak ise, bütüncül bir yaklaşımla korunmalı, hiçbir elemanı ihmal edilmemelidir. Tarihi bina yapıldığı dönemin pek çok bilgisini üzerinde taşır. Bu bilgiler teknik, estetik, tarihi ve kültürel bilgiler olabilir. Tarihi binaların sahip olduğu tarihi ve kültürel bilgiler, binanın tamamına ve belki daha da çok iç mekanına ait bilgilerdir. Cephecilik uygulamaları iç mekana ait bu bilgileri yok ederek, korunan cephe gerisinde yeni yapılaşmalar önerir. Yeni yapılaşmanın ise teknik, kültürel, tarihi ve duygusal yönden tarihi bina ile bir bütünlüğü yoktur. Bu nedenlerle iç mekanın özgünlüğü cephecilik uygulamalarında devam ettirilmez. Dış mekan özgünlüğünün tarihi yapı kadar kenti de doğrudan ilgilendiren yönleri vardır. Cephecilik uygulamalarında her ne kadar tarihi yapının dış kabuğu korunuyor ise de, uygulamanın niteliğine paralel olarak, yapıda köklü bazı değişiklikler gerçekleşebilmektedir. Tugnutt ve Robertson (1987) cephecilik uygulamalarında, dış cephede köklü değişiklikler gerçekleştirildiğini ve bu değişikliklerin yapının bulunduğu çevreyi de etkilediğini belirtmektedirler. Yeni yapılaşmanın kabuk dışına çıkması binanın herhangi bir yüzeyinden veya çatı örtüsünden vazgeçildiğini gösterir. Taviz verilen oran büyüdükçe dış cephe özgünlüğünden uzaklaşılmış olunacaktır. Ayakta kalan bölümlerin temizlenmesi, onarılması, pencere boşluklarındaki doğramaların restorasyonu sırasında da benzer şekilde yapı özgünlüğüne dikkat edilmeli, değişiklikler en aza indirilmelidir. Cephecilik uygulamalarında korunan cephenin strüktürel nedenlerle rekonstrüksiyonunun yapılması gerekliliği sık karşılaşılan bir problemdir. Özellikle

cephenin iskele desteği ile taşınmayacak kadar zayıf olduğu durumlarda, cephe strüktürü yıkılarak, yerlerine rekonstrüksiyonu yapılmaktadır. Yapılan rekonstrüksiyonların birçoğu ise, modern malzeme ve tekniklerle yapılmaktadır. Sonuçta biçimsel olarak tarihi binaya benzeyen ama malzeme ve yapım tekniği güncel olan bir cephe elde edilmiş olmaktadır. Bu uygulama ile tarihi binanın geçmişten gelen hiçbir elemanı özgün ve tarihi değildir, yüklendiği kültürel anlam da yoktur. Sadece biçimsel olarak tarihi bir bina taklit edilmiş, dış mekanın özgünlüğü de kaybedilmiş olur. İstanbul Nişantaşı Can Tekstil Binası'nın uygulama öncesi ve sonrası karşılaştırıldığında, yapının kendisini, ve fiziksel çevreyi değiştirdiği gözlemlenebilmektedir (Şekil 3.10; 3.11).

Şekil 3.10. Can Tekstil Binası'nın Güncel Durumu İstanbul (Korumaz 2003)[22]

Şekil 3.11. Can Tekstil Binası Cephecilik Öncesi Durumu, İstanbul (KTVKK Arşivi)

3.4. Kültürel Turizm Ölçütleri ve Cephecilik

Gün geçtikçe tekdüzeleşen fiziksel çevre nedeniyle kültürel mirasın tekilliği ve özgünlüğü dünya genelinde dikkat çekmektedir. Bu dikkat çekmeye paralel olarak tarihi

[22] İstanbul, Şişli Kodoman Sokak üzerinde yer alır. Yapının cephecilik uygulaması sonrası özgün ahşap bölümlerinin rekonstrüksiyonunun yapıldığı, zemin katta mağaza vitrini açma amacıyla pencerelerin genişletildiği görülmektedir. Projelendirme tarihi 1992 olarak bilinmektedir.

binalara uluslararası düzeyde ilgi artmıştır. Kültür turizmi yeni bir faaliyet olarak kentlerde yer almış, mimari kültür mirası zengin olan şehirlerde, yıllık turist sayılarında artışlar olmuştur. Kültürel mirasın sahip olduğu değerlere olan ilgi sebebiyle bu gibi kentlerde içinde bulunduğu bölgenin ekonomisine olumlu katkılar sağlamaktadır. Kentler turizmin yarattığı ekonomik canlılıktan oldukça memnun kalmakta, turistlerin ilgisini çekebilmek için özgün kent dokularını korumanın, yeni kent dokuları oluşturmanın gayreti içine girmektedir. Kentsel koruma genişleyip yaygınlaştıkça da, kültürel turizmin önemi ve kentlere olan katkısı gün geçtikçe kendisini hissettirmektedir. Turizmin dünya üzerinde büyüyen ve gelir getiren bir sektör olarak daha dikkatli ele alınmasıyla beraber elde edilen ekonomik kazanımlar, koruma ve ekonomik yenilenmelerin en önemli faktörü olmuştur. Bu bağlamda ülkeler gün geçtikçe sahip oldukları kültürel mirasın korunmasına yönelik yasalar çıkartmaktadır. Bu yasaların birincil amacı, kültür mirasını gelecek kuşaklara aktarmak ve toplumun her kesiminin kültürel mirastan yararlanmasını sağlamaktır. Bununla beraber ekonomistler, kültürel mirasın, kültürel turizm aracılığı ile yöresel ekonomik canlanmanın alternatifi olduğunu ve bundan yararlanmak için politikalar üretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Benhamou, 2003). Turizm sebebiyle birçok kentsel mirasın kayıp edilmesine karşılık, yine turizm sayesinde birçok kültürel miras yeniden hayat bulmuştur. Bu bilinç ile özellikle yerel yöneticiler, sahip oldukları kültürel değerlerin farkına vararak, bir toparlanma sürecine girmişler, yaptırdıkları onarımlarla tarihsel vurgulara yer verdikleri kentsel görünüşler oluşturmuşlardır. Turizm potansiyel olarak topluma ve tarihi eserlere ekonomik girdi sağlamış, kültürel dinamizm ve yaşayabilirlik imkanlarını geliştirmiştir. Turizm sadece kentsel açıdan yeni bir ekonomik canlanmayı getirmez, aynı zamanda kültürel miras üzerinde yeni kullanım alternatifleri ve daha esnek kullanım talepleri de sunar. Bu da kentlerde kullanılamaz durumdaki kültürel mirasın kullanım taleplerini artırır (Orbaşlı, 2000) (Şekil 3.12; 3.13). Bu tür yeniden kullanım imkanlarından en çok gelir elde edecek sektör ise turizmdir (Ashworth veTunbridge,1999).

Şekil 3.12. Londra Oxford Kavşağı, kuzey bölümü (Korumaz 2010)

Şekil 3.13. Londra Oxford Kavşağı, güney bölümü (Korumaz 2010)

Turistlerin öncelikli algıladıkları noktalar binaların cepheleridir (Boissevain ve Selwyn, 2004). Kentsel katılımın temsilcisi ve binaları çevrelerinden ayıran en önemli yapı öğesi olan bina cepheleri, uluslararası düzeyde simge öğeler olarak görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre kent karakterini algılayan en iyi insan grubu turistlerdir (Jiven ve Larkham, 2003). Bir kenti ziyaret eden turistler kenti algılamak için sürekli çevrelerine odaklanmakta, çevreyi algılamaya çalışmaktadır. Bu sebeple turistler için çekici kentsel dokular oluşturmak kentin resimsel etkisini kuvvetlendirmekle sağlanabilir. Bunun için kentlerde öncelikle mevcut kentsel dokunun uygun şartlarda korunması hedeflenmiş, kentlerde meydana gelen kentsel boşluklar tarihi görünümlü sokaklarla doldurulmuş ve tarihi bina cephelerini taklit eden uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamaların tamamı kentin ziyaretçiler için tarihi mekanlar olarak algılanmasına yöneliktir. Bu uygulamalara benzer cephecilik uygulamaları kentin sahip olduğu resimsel etkiyi kaybetmeden, tarihi cepheler arkasında yeni yapılaşmalara izin verir. Turistler cephe gerisini algılayamadıkları için, özgün kentsel çevreleri ziyaret ettikleri düşüncesine sahip olurlar. Turistlerin dış cephe ile kurdukları iletişimden dolayı, korunan kültürel mirasın dış görünüşü ve vurgulanması, kentsel mekanın algılanmasında en önemli etkendir (Benhamou, 2003).

Cephecilik ve taklit uygulamaların sık yapıldığı kentlerde turizm açısından ilgi çekici mekanlar oluşmaktadır. Bu turistlerin ilgisini çekmekte, kentlere gelen turist sayısını

artırmaktadır. Cephecilik sayesinden tarihi binaların iç mekanları da turistik aktiviteler için daha özgür olarak kullanılmaktadır. Bu gibi olumlu yönleri yanında, uygulamaların olumsuz sonuçları da kentleri etkilemektedir. Son gelişmeler göstermiştir ki, tarihi kentlerde kimlik sorunları ortaya çıkmakta, daha resimsel koruma uygulamaları cazip hale gelmekte ve mekanların sahip olduğu değerler ve ruhlar kayıp edilerek, bu gibi kent çevreleri sadece gezilecek tematik parklar şekline dönüşmektedir. Sahne dekoru gibi düşünülerek yeniden hayat bulan tarihi kentler, ziyaret edenler için faklı deneyimleri destekleseler de, o kentin sahip olduğu tarih, kültür ve toplumsal yaşamı yıkıma götürmektedir. Bu bağlamda tarihi kent bütüncül olarak müze olarak algılanmamalı, fiziksel mekan içinde yaşanılan sosyal çevre ile beraber değerlendirilmeli, özgün kent dokusunda yer almayan taklitlerden kaçınılmalıdır (Orbaşlı, 2000). Sadece cephelerin vurgulanmasıyla kademe kademe kente yayılan dekor uygulamalar, zaman içerisinde kentsel çevrenin gerçekliği ile bağdaşmamaktadır. Cepheci yaklaşımlar iki boyutlu, tiyatrosal ve animasyonel yaklaşımlar ortaya koyar, iç mekanlardaki yaşanmışlıklara, duygusal ve tarihsel bağların korunmasına yönelik çözüm üretemez. Tarihi cephenin kentin resimsel ifadesini olumlu yönde etkilemesine rağmen, cephe gerisinde farklı fonksiyonlar saklar. Turistler genellikle ziyaret ettikleri bölgelerde özgün değerlerle karşılaşmak isterler. Fakat cephecilik uygulamalarında mimari çevrenin özgün olup olmadığını kolay algılayamazlar (Ashworth veTunbrıdge, 1999).

Kent içerisinde uzun süre benzer cepheleri tecrübe etmek mekanın doğallığına aykırı bir durumdur (Jiven ve Larkham 2003). Tarihi dokunun içeriğinden farklı algılanması kent kullanıcısı ve turistlerin yanlış kavrama ve bilgilenmesine neden olacaktır. Tarihi bir dokudaki ziyaretçiler kendi tecrübeleri doğrultusunda algıladıkları görselliği yorumlarlar. Bundan dolayı özellikle turistik bölgelerde kullanıcıyı görsel olarak doğru bilgilendirmek algının yanılmaması için önemlidir (Rowney, 2004). Cephecilik, iç mekanda tarihsellikten uzak, dış mekanda ise tarihsel öğelere sahip binalar ile kenti ziyaret edenlere ve kentlilere görsel sunum yapan uygulamadır. Bu yönü ile de, aslında var olmayan bir yaşam biçimini gerçekmiş gibi folklorik amaçlı olarak kent kullanıcısına sunar. Turizm genellikle dışa yönelik bir aktivite olduğu için, bu amaçla yapılan koruma

uygulamaları dış mekandan başlamakta, dekoratif amaçlı yapılan uygulamalar çoğunlukla geçmiş mimari üslupların tekrarı şeklinde gerçekleşmektedir (Teller ve ark., 2005).

Çizelge 3.1. Turizmin kültürel miras ve yerel ekonomiye etkileri (Teller ve ark., 2005)

Kentsel Mirasın çeşitliliğine etkisi	Kültürel ve Temsile Etkisi	Kentsel Ekonomiye Etkisi
OLUMLU		
Kentsel yeniden canlanma	Ortak tarihin farkına varılır	Yeni iş imkanları gelişir
Kültürel mirasın değer kazanması	Yaşayan yerel değerlerin yeniden farkına varılmasını sağlar	Ticari aktiviteler için yeni alanlar yaratır
Gözden düşmüş mekanlara olan ilginin artması	Kültürel arzın farklılaşmasını, çeşitleşmesini ve gelişmesini sağlar	Turistler yerel alışveriş imkanlarını kullanır
Kamusal alanların daha dikkatli ele alınması.	Kültürel değişimin faydalarını görür Kentsel mekan kullanımı değişir. Kentte kısa dönemli aktiviteler değişir.	Yeni gelir kapısı oluşur Yeni reklam imkanları doğar
OLUMSUZ		
Kentsel çevrenin yıkımına neden olur.	Ortaya çıkan standart, karikatürsel kentsel çevre, özgünlüğün kayıp olmasına neden olur.	Tek sektörleşme, çok harcama ve mülk değeri artışları
Turist kalabalığı, tarihi eserlerdeki aşınmalarına neden olur	Yerel halk ile turist arasındaki gerginlikler	Turizme aşırı bağlı ekonomi
Tek fonksiyonlu mekanların oluşumu	Toplumun bilincini yitirmesi	Emlak fiyatlarında artış
Trafik sorunları	Kentsel alan kullanımı değişir	Genel mal alımlarında artış
Mimarinin uluslararası alanda tekdüzeleşmesi	Yerel yabancılaşma, lokal halkın kenti kayıp ettik hissi	Kent için harcana masrafların artması
Kentsel mekanı güzelleştirmek veya dondurmak	Alternatif kültürleri yok etmesi	
	Lokal geleneklerin kayıp olması ya da tiyatrolaştırılması	
	Klişeleşmiş karşı fikirlerin gelişmesi	

3.5. Sosyal Değişim ve Cephecilik

Kentsel çevrede yapılan köklü değişiklikler sosyal yaşamın çeşitli derecelerde değişmesine neden olmaktadır. Cephecilik uygulamaları da kentte yapılan bu tür köklü değişikliklerden biridir. Cephecilik mevcut yapı fonksiyonunun büyümesini veya yeni bir fonksiyonun tarihi bina kabuğu gerisinde özgürce verilmesini amaçlar. Uygulama sonrasında hem yapı, hem de kentin ilgili bölümünün, giderek de onları kullanan kullanıcı türünün değiştiği gözlemlenmektedir. Konut yapılarının ticaret mekanlarına dönüştürülmesi yaygın bir uygulamadır. Tarihi ticaret merkezlerine yakın ve koruma altındaki birçok konut, günümüzün ticaret merkezlerinin odağında kalmıştır. Bu konutlardaki cephecilik uygulaması ile bir veya birkaç ailenin ikameti için kullanılan tarihi konutlar, çok sayıda insanın kullanacağı, yoğun çalışma mekanlarına dönüştürülmektedir. Tarihi konutun ve çevresinin az sayıdaki kentliye yönelik mekan potansiyeli keskin bir şekilde değişmekte, yoğun kent kullanıcısına hizmet etmek zorunda kalmaktadır. Diğer yandan konut yapılarının cephecilik uygulaması ile lüks konutlara çevrilmesi de kentin bu bölgesinde ikamet edenlerin başka yerlere gidip, yerlerine yüksek gelir grubuna mensup kişilerin gelmesine neden olmaktadır.

Benzer şekilde, dünya üzerindeki tarihi endüstriyel miras yeniden işlevlendirilerek güncel hayata dahil edilmektedir. Bu tür uygulama öncesinde, işçi sınıfının yoğun emek verdiği üretim yapıları, uygulama sonrası bu özelliklerinden farklılaşarak, çalışma, yaşama ve sosyal mekanlara dönüşmektedir. Küçük dükkanların yer aldığı bir sokak cephesi gerisinde, süper marketler oluşturulabilmekte, ortaya çıkan ekonomik gelirden geniş sosyal çevreler yararlanabilmektedir. Bu tür fonksiyon değişiklikleri ile, kent içindeki küçük fonksiyon birimleri yok edilmekte, alışveriş mekanları doğmaktadır. Tarihi dokuda oturanlar için bir yaşam alanı olan bu bölgeler, cephecilik uygulaması ve fonksiyon değişiklikleri ile yatırım alanına dönüşmektedir. Cephecilik uygulamalarıyla bir sokak siluetinin korunup sağlıklaştırılmasından sonra buralarda sosyal ve ekonomik bir canlılık görülmektedir. Buna paralel olarak, devam eden iyileştirmelerle birlikte, bu gibi bölgelerdeki arsa ve emlak fiyatları artmakta, tarihi dokuda yıllardır ikamet eden kentli

üzerinde sosyal ve mali baskılar oluşmaktadır. Sonuç olarak cephecilik sosyal yapıyı dağıtır, parçalar. Uygulamalar sonrasında ilgili kent parçalarında gözle görülür bir sosyal değişim yaşanır.

Endüstri mirasının konut olarak yeniden kullanıldığı, Londra tarihi kent silueti için önemli binalardan Butlers Wharf Binası, cephecilik uygulamasında sosyal değişimi yansıtan uygun bir örnektir (Şekil 3.14). Bina 1873 tarihinde Lodra'nın Thames Nehri üzerinde kurulan en önemli nakliye depolarından birisi iken, 1980 tarihinde konut olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Tuğla binanın içine betonarme çerçeveli yeni bir sürtüktür yerleştirilmiş, zemin kata araba parkı, çatı katına da yeni mekanlar eklenmiştir. Yapının ön ve arka cepheleri onarılarak, balkonlar ilave edilmiştir (Şekil 3.15). Bu yolla kentin dokusu ve silueti korunurken, yapı çevresi ile beraber kentin sosyal yapısını tamamen değiştirerek, sanayi merkezinden konut alanına dönüşmüştür (Öç ve ark., 2010).

Şekil 3.14. Butters Walf Binası nehir cephesi, Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

ekil 3.15. Butters Walf Binası sokak cephesi, Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

Kentsel gelişim çalışmalarındaki uygulama aşamaları görsel ve psikolojik olarak toplumu etkilemektedir. Büyük kent parçalarının yıkılması, yıllardır orada bulunan mekanların kaybedilmesi, kentsel çöküntü alanı olan bölgelerin değiştirilmesi kentli üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yapmaktadır. Bu etki cephecilik uygulamalarında, restorasyonlarda ve rekonstrüksiyonlarda bazı farklılıklar gösterir. Cephecilik

uygulamalarında, tarihi bina kabuklarını ayakta tutma gerekliliği olduğu için, yetkili kurullardan izinlerin alınması gibi nedenlerden dolayı hem proje hem de uygulama aşaması, sıradan mimari uygulamalara kıyasla daha uzun sürmektedir. Bu uzun süreçte, cephenin askıda kalması, çevredeki trafiğin aksaması gibi çevresel etkilerin hesaba katılması gerekir. Bu çevresel etkiler doğrudan kentli üzerinde baskılar oluşturmaktadır. Uzun süre askıda kalan tarihi yapının bir parçasını algılayan kentli uygulamaları koruma bağlamında sorgulamaktadır. Kapatılan yollar ve sokağa taşan iskeleler sebebiyle ulaşım zorlukları kentlinin psikolojisini olumsuz yönde etkilemektedir. Diğer yandan, cephecilik uygulamalarında, korunan veya rekonstrüksiyonu yapılan tarihi cephenin mimari kalitesi ve kentsel görünümü yakın çevreye katkısı sebebiyle, kentli tarafından desteklenebilir. Diğer yandan, kullanılmayan ve kaderine terk edilmiş gibi görülen binaların yakın çevrede yaşayanların üzerinde olumsuz etkileri vardır. Yayalar bazen bu binaların olduğu yerlerden, korkutucu ürkütücü ve tehlikeli oldukları düşüncesiyle geçemez, bazen da iskelenin sokağı daraltmasından dolayı bu alanları kullanmazlar. Benzer şekilde taşıtlar da buraları kullanmayınca, trafiğin sıkışık olduğu zamanlarda kentsel akış durur, gecikmeler yaşanır. Cephecilik uygulamaları sonrasında ise bu tür olumsuz fiziksel koşullar düzelmekte, atıl durumdaki kentsel çevrelerde kullanıcı profili değişmektedir (Richards, 2002).

Londra Baker Street üzerinde yer alan Abbey House Saat Kulesi, Kiliseler Birliği'nin genel merkezi olarak kullanılmaktayken 2003 tarihinde yıkılarak lüks konut olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Bu sırada yaklaşık 500 ton ağırlığındaki saat kulesi askıya alınarak yeni yapılan bina ile bütünleştirilmiştir (Şekil 3.16). Saat kulesinin askıya alındığı dönemde kentli üzerinde psikolojik bir tedirginlik oluşmuş, çevrede ikamet edenler uygulamanın koruma uygulaması olup olmadığını tartışmışlardır (Şekil 3.17). Buna benzer başka bir örnek Kanada'nın Quebec kentinde yer alan St. Vincent de Paul Kilisesi 1980 tarihinde kültür merkezi yapılmak üzere yeniden işlevlendirilmek istenmiştir. Daha sonra yüklenici bu mekanı otel yapmak istemiş, kilise iç mekanını otelin lobisi olarak kullanmak üzere izin almış, daha sonra da mekan kazanmak için iç mekanı tamamen yıkmıştır (Şekil 3.18). Günümüze kadar hukuki sorun çözülememiş bu nedenle de kent içerisinde önemli bir yapı, iskeleye alınmış bir şekilde kalmıştır (Şekil 3.19).

Şekil 3.16. Londra Abbey House saat kulesi askıya alınmış durumu (Anonymous, 2011O)

Şekil 3.17. Londra Abbey House saat kulesi uygulama sonrası (Korumaz, 2010)

Şekil 3.18. St. Vincent de Paul Kilisesi ön cephesi Québec, Kanada (Korumaz, 2009)

Şekil 3.19. St. Vincent de Paul Kilisesi arka cephesi Québec, Kanada (Korumaz, 2009)

3.6. Ekonomik Ölçütler ve Cephecilik

Cephecilik uygulamaları ekonomik bağlamda değerlendirilirken genel olarak iki yönü ile ele alınır. Bunlardan ilki, cephecilik uygulamalarına yapılan yatırım ile elde edilecek kazancın karşılaştırılmasıdır. İkincisi ise; cepheciliğe uygun tarihi binaların mülkiyet haklarına yöneliktir.

3.6.1. Yatırım-kazanç bağlamında

Cephecilik, koruma ilkeleri bağlamında tartışıldığı gibi, ekonomik yönü ile de sıkça tartışılmaktadır. Cephecilik uygulamalarının ilk hedefi kentsel görünümü koruyarak, kenti geliştirmeyi amaçlasa da, bu yolla elde edilecek uygulamanın ekonomik kazanımları koruma kaygısının önüne geçer. Cephecilik uygulamalarında, mekanın iç bölümleri az değiştiriliyor ve mevcut yapının mekan potansiyeli aynı kalıyorsa, yatırım ile kazanç arasında spekülatif farklılık oluşmaz, sonuç üründeki ekonomik kazanç dengeli sınırlar içerisinde kalabilir. Diğer yandan cephecilik uygulamalarında tarihi bina gabarisini artıran, zeminde ve düşeyde alan kazanan çok sayıda örnek mevcuttur. Bu tür uygulamalarda kentin değerli yerlerinde tarihi binanın sahip olduğu mekan potansiyelinden daha fazla alan kazanımları elde edilmektedir. Özellikle tarihi bina cephelerinin yüksek katlı bloklarla bütünleştirildiği uygulamalarda bu kazanım daha da artmaktadır. Mekan kazanımı da maddi kazanç olarak yatırımcıya, mal sahibine, tasarımcıya doğrudan addi kazanç olarak yansımaktadır. Bu sebepten dolayı birçok tarihi bina sahibi, mülklerini bu şekilde değerlendirmek istemekte, yatırımcılar da cephecilik uygulaması gerçekleştirebilecekleri binaları yatırımları kapsamında değerlendirme gayreti içerisine girmektedir.

Cephecilik uygulamasının iki temel öğesi vardır. Bunlardan birincisi cephe, diğeri de iç mekandır. İç mekan yapının fonksiyonu ile alakalı olarak ele alınırken, cephe kentle iletişim kurar. Cepheciliğin resimsel etkisini kullanarak, yatırımcılar tanımlanabilir mimari cepheleri mülk satışına yardımcı bir etken olarak kullanmıştır (Shaw, 2001). Cephecilik, tarihi yapıların cephelerini koruyarak, iç mekanda modern uygulamalar yapmaya izin

vererek emlak sahiplerine iç mekanda özgür kullanıma sahip mekanlar sunar ki, böyle bir uygulama da emlak fiyatlarının artmasına neden olur (Benhamou, 2003). Yüksek iç mekanlara sahip tarihi binalarda cephecilik ile yapıya yeni ara kat ilave edilebilir. Geniş alanlardan ve yüksekliklerden kazanılan ilave mekanlar ekonomik kazanç demektir. Özellikle yeni bodrum katlar tasarlanabilir, mevcut bodrum katlarında ise tarihi binanın sahip olduğu mekanlardan farklı bir alan kullanımı söz konusu olabilmektedir (Dimitrokali ve ark. 2010.

Cepheciliğin finansal destek elde etmek amaçlı olduğu fikri çok tartışılmaktadır. Avrupa'da kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalar maddi olarak desteklenmektedir. Cephecilik uygulaması pahalı bir uygulama olsa da, finansal destekten elde edilecek gelir, toplam harcamaların miktarını azaltır. Böylece yatırımcı ilk yatırım maliyetini düşürmekte, elde edeceği kazanca katkı sağlamaktadır. Bunun gibi, yerel yönetimler de bu tür uygulamalardan elde ettikleri vergilerden dolayı cephecilik uygulamalarını desteklemektedirler. Shipley ve ark. (2006) Kanada'nın Waterloo şehrindeki Seagram Loft Binasını örnek vererek, yerel yöneticilerin, elde edecekleri vergi ve emlak kazançlarından dolayı cephecilik uygulamalarını destekliklerini belirtmişlerdir (Shipley, 2006). Benzer şekilde ülkemizde de yerel yönetimler bu tür uygulamalarda gerekli olan imar tadilatları için çeşitli harçlar almaktadır.

Genel anlamda cephecilik uygulamaları sıradan bir yeni bina yapımından daha pahalıdır. Cepheciliğin hayata geçirilmesi üç aşamada gerçekleştirilmektedir. Proje, yapım ve pazarlama, bu aşamaların her birinin kendi içerisinde yüksek maliyetleri vardır (Richards, 2002). Cephecilik uygulamasının projelendirme süreci oldukça hassas kararların üretildiği bir aşamadır. Bu aşamada rölövelerin alınması, tarih ve malzeme araştırmaları, tarihi cephenin ayakta kalıp kalamayacağına yönelik strüktür analizleri ve gerekli teknik araştırmaların yapılması gerekmektedir. Bu incelemeler sonucunda cephecilik uygulaması yapılıp yapılmayacağına karar verilir. Projelerin ilgili kurullardan izin alması da gerekir. Bu süreç cephecilik uygulamalarının projelendirme sürecini uzatmakta ve proje maliyetini sıradan tasarımlara göre artırmaktadır. Yapım aşamasında, cephenin askıya alınması, askıya alınan cephelerin güçlendirmesinin maliyetleri, cephenin temizlenmesi ve restorasyonu,

yeni bölümler ile tarihi bölümlerin entegrasyonu, inşaat maliyetini artıran uygulamalardır. Cephecilik uygulamalarının kullanım sürecinde de ekonomik avantajları mevcuttur. İç mekanda özgür alan kullanımı, yeni fonksiyon birimlerinin verimli bir şekilde yerleşmesini destekler ki, bu da yapıdan elde edilecek ekonomik kazanımı artırır.

3.6.1. Mülk haklarının paylaşımı bağlamında

Mülkiyet hakkı; sahip olunan mülkün kullanımı, mülkten elde edilen gelir olarak tanımlanmaktadır. İlgili yasalar çerçevesinde tarihi eser sahiplerinin bu hakkı kullanmalarının oldukça sınırlı olduğu söylenebilir. Kentin aynı bölgesinde yer alan tarihi bir eser ile tarihi olmayan bir yapının mülk sahiplerinin karar verme özgürlükleri arasında keskin farklar mevcuttur. Tarihi eser ile ilgili kararlarda, ilgili kurullar birçok veriyi aynı anda değerlendirip kararlar üretirken, tarihi eser olmayan uygulamalarda verilen kararların pek çoğu sadece imar planları ile sınırlıdır. Bu sebepten dolayı pek çok mülk sahibi binasının koruma altına alınmasını istememekte ve buna engel olmaya çalışmaktadır. Koruma altındaki kültür mirası olan mülk sahipleri ise ilgili kısıtlamalardan dolayı mülküne yabancılaşır, sahiplik duygusu azalır.

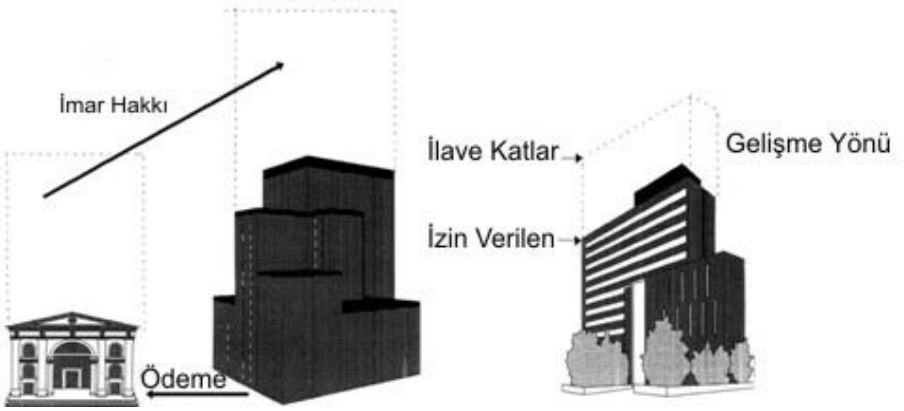
Cephecilik uygulamalarında mülkiyet hakkı tek yasal düzenleme ile çözülebilecek homojen bir olgu değildir. Tarihi eserin niteliği, türü, tarihi eserin bulunduğu kent parçasındaki plan kararları, müşterek mülkiyetler, bu hak ile ilgili düzenlemelerde karşılaşılan sorunlardır. Bundan dolayı tarihi eser üzerindeki mülkiyet hakkı birçok düzenlemenin ortak bir değerlendirmesi ile analiz edilebilir. Bir tarihi eserin yasal olarak sahibi olmak ile ekonomik olarak o eser üzerinde tasarrufta bulunmak ve mutlak bir sahiplik, farklı konulardır. Günümüzde yasalar, tarihi eserin korunmasındaki kamusal yarar ile mülk sahibinin bireysel hakları arasındaki dengeyi kurmayı amaçlamaktadır. Tarihi eser her ne kadar özel mülkiyette ise de, onun tarihi, sanatsal ve estetik niteliklerinin kamu ile paylaşılması gerekir. Yasalar bu iki durum arasında düzenleme ve denge kurmayı amaçlamakta ancak, bazı durumlarda bu dengeyi bulabilmektedir. Mülk haklarının kullanımı konusunda cephecilik, somut ve gözle görülür bir çözüm yolu olarak görülebilir.

Bir binanın cephesinin topluma, iç mekanının bina sahibine ait olduğu düşüncesiyle, koruma uygulamaları tamamen görünür cepheler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu noktada cephecilik, kişilerin mülklerinin değerinin korunması ve mülk sahibinin tarihi esere sahip olmasından dolayı kayba uğramamasını sağlamayı amaçlar.

Mülk sahipleri sahip oldukları tarihi binaların tescillenmesini genellikle istemeseler de, tarihi bina veya yakın çevresinin tescillenmesinden sonra gerçekleşecek emlak değerlerindeki artışın farkındadırlar. Örnek olarak İngiltere gibi tescillenmiş tarihi eser bakımından zengin bir ülkede, tescillenen özel mülkiyetteki mimari kültür mirasındaki ortalama emlak fiyatları %10 civarında artmıştır (Ashworth, 2002). Tescilleme işleminden sonra tarihi eserin nasıl korunacağı yasalar çerçevesinde belirlenmektedir. Yasalar sadece mülkün nasıl korunacağı ile ilgilenmez, aynı zamanda kentsel ölçekte hak dağılımının sağlıklı olması ile de ilgilenir. Bu dengeleme ülkemizde koruma amaçlı imar planları ile düzenlenmektedir. Birçok ülkede bu ayırım iç mekan ile dış mekan arasındaki ilişkinin kopartılmasıyla ve tarihi binaya ilaveler yapılmasıyla dengelenmeye çalışılmaktadır (Benhamou, 2001).

Emlak değeri hesaplamalarında, iç mekan belirleyici bir öğe iken, bazı durumlarda yapının cephesi iç mekandan daha önemli bir öğe olarak ele alınır. Sonuçta bu iki öğenin birleşmesi ile kamu kimliği oluşur. Dış cephe, mülk kullanım ve tüketiminde önemli bir yere sahip değilmiş gibi gözükse de, kent siluetinin önemli olduğu bölgelerde, cephenin korunması bir zorunluluktur. Bu konu ile ilgili tartışmalar, merkezi olarak üretilen kararların hem kamusal yararı hem de bireysel kayıpları dengeleyecek nitelikte olması gerektiği yönündedir. Bu sebeple tarihi eser sahiplerine ya doğrudan mali destek verilebilir veya Kuzey Amerika Ülkeleri'nde olduğu gibi, ilave alan kazanımına yönelik imar uygulama izni verilerek tarihi eserden dolayı kayıp ettikleri haklar telefi edilebilir. Mülk hakkı transferi bu ülkelerde iki türlü olmaktadır: Birincisi emlak fiyatlarının yüksek olduğu kent parçalarında elde kalan tarihi binaların sahip olduğu imar haklarını, aynı bölgedeki yeni yapılan başka bir binaya aktararak elde edilen geliri tarihi bina mülkiyetine aktarmaktır (*Development rights trasfer*). İkincisi ise, eğer mevcut adada ilave bir imar uygulamasına gidiliyor ise, ilave kat artışına izin vererek (*Bonus zoning*), bu imar

hakkından elde edilecek geliri tarihi eser sahiplerine transfer etmek ve ekonomik dengelerin sağlanmasına çalışmaktır (Şekil 3.20);(Ashworth, 2002).

Şekil 3.20. Kentsel gelişim hak transferi ve ilave mekan kazanımı grafiği (Ashworth, 2002)

Kentsel yoğunluğun fazla olduğu bölgelerde bulunan tarihi binaların imar haklarından istifade edememelerinden dolayı ekonomik anlamda kayıpları vardır. Bu gölgelerde herhangi bir sebeple yıkılan tarihi binaların yerlerine yüksek rant getirisi olan binaların yapıldığı dünya çapında bir gerçektir. Bu noktada imar haklarının transferi tarihi bina sahibi olan kişilerin kayıplarını en aza indirme gayretinin bir ürünüdür. Bu sistem ilgili yönetmeliklerle düzenlenerek Amerika Birleşik Devletleri'nde, özelliklede Philadelphia'da, kent merkezindeki nirengi noktası olan tarihi binaların haklarını gözetmek amacı ile uygulanmaktadır (Şekil 3.21). Bunun sonucunda, kent merkezlerindeki tarihi bina sahiplerinin hakları ile güncel bina sahipleri hakları arasında denge kurulmaya çalışılmıştır. Tarihi bina sahiplerine sahip oldukları taşınmazların rehabilitasyonu için mali kaynak sağlanmaktadır (Tyler, 2000).

Şekil 3.21. Penn Mutual Tower işmerkezi, Philadelphia, ABD (Korumaz 2008)

Kültürel miras için hak kullanımı teması günümüzde belirgin bir şekilde tartışılmaktadır. Kültürel mirasın bir kaynak olabileceği, ekonomik ve sosyal gelişmenin bir faktörü olduğu gerçeği artık göz ardı edilemez. Luxen (1999) bu konu ile ilgili olarak, kültürel değerlerin üstünlüğünü inkar etmeden, korumanın bir ekonomik boyutu olduğunu göz ardı etmemek gerektiğin belirtir. Maliyet-fayda analizleri yapılarak, korumanın uzun dönem ekonomik ve sosyal etkilerini incelemenin koruma uygulamalarının bir parçası olduğunu söyler. Bu bağlamda yatırımcıların ekonomik kazanımlarını gözetmeksizin koruma uygulamalarına yatırım yapmaları da beklenmemeli, kamu yararı ile bireysel kazanımların arasında dengenin sağlanmasına gayret gösterilmelidir.

3.7. Teknik Ölçütler ve Cephecilik

Cephecilik uygulamalarının teknik bölümü tez çalışması kapsamında sadece konunun kavranması bağlamında özet niteliğinde ele alınmıştır. İnşaat teknikleri, mühendislik çalışmaları, üretilen özel detaylar bilimsel çalışma yapılabilecek alanlardır. Cephecilik uygulamalarının teknik yönü uygulamaların istenildiği gibi sonuçlanması için

önemlidir. Bunlar mevcut tarihi binanın yapım tekniği, malzemesi, strüktürü ve mevcut durumuna yönelik detaylı araştırmalara bağlıdır. Uygulamaların sık gerçekleştiği ülkelerde bunlarla ilgili uzmanlaşmış firmalar, bazı ülkelerde de cephecilik uygulamaları ile ilgili teknik şartnameler bulunmaktadır. Uygulamada mal sahibi, yüklenici, strüktür mühendisi ve yıkımı gerçekleştirecek teknik personelin ayrı ayrı görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Avustralya New South Wales Eyaleti yönetiminin 1992 tarihinde hazırlamış olduğu, WC00013 numaralı uygulamaya yönelik tedbirleri içeren yönergede, cephecilik uygulamalarında gerçekleştirilecek iş sırası şu şekilde sıralamaktadır:

- Tarihi binanın hangi bölümlerinin koruma kapsamına alındığının belirlenmesi
- Cephe detaylarının araştırılıp, cephe tutma uygulaması için uygun olup olmadıklarının belirlenmesi.
- Eğer cephenin cephecilik için uygun olmadığı belirlenirse, rekonstrüksiyon kararının alınması veya cephecilik uygulamasından vazgeçilmesi.
- Cepheyi ayakta tutacak geçici strüktürün ve yıkım yönteminin tasarlanarak, yeni yapılacak strüktürle nasıl birleştirileceği kararının üretilmesi.
- Gerekli izinlerin ilgili kurul ve yerel yönetimden alınması. İnşaat sırasında kaldırımı işgal için yerel yönetimin bilgilendirilmesi.
- Tarihi cephede onarım ve sağlıklaştırma çalışmalarına başlanıp, geçici strüktürün yerleştirilmesi. Çalışanlar ve sokağı kullananlar için iş güvenliğinin sağlanması. Alınan güvenlik tedbirlerinin tarihi binanın yeni binaya birleştirilene kadar devam ettirilmesi.
- Tarihi binanın yıkımı.
- Yeni binanın yapımı.
- Tarihi cephenin inşaat süresince gözlemlenmesi ve strüktürel olarak yeni bina ile bütünlüğün sağlanması.[23]

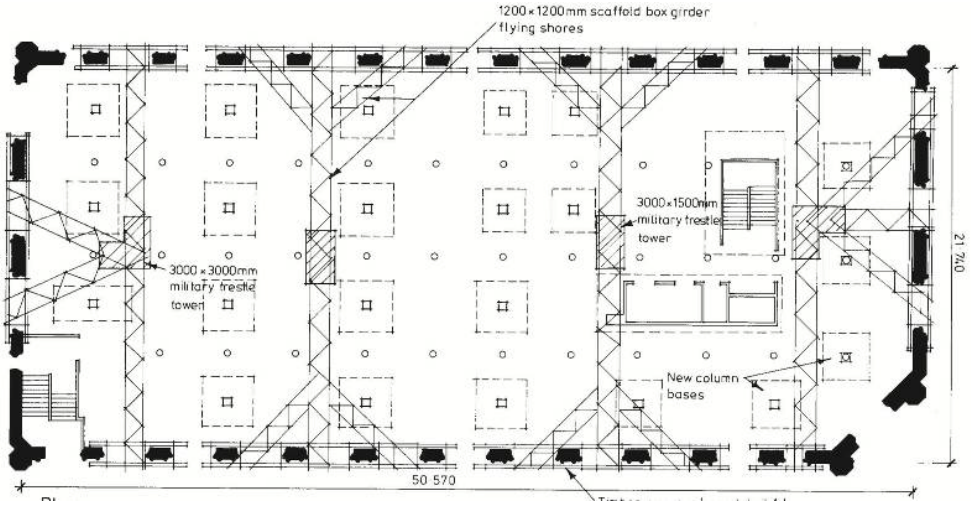
[23] Avustralya, New South Wales Eyaletinin WC00013 numaralı uygulama yönergesi. https://workcover.bspg.com.au/productSearch?catalogue=WC00013

Cephecilik uygulamalarında cepheyi ayakta tutacak iskelenin tasarımı uygulamanın sağlıklı sonuçlanması bakımından önemlidir. Öncelikle iskele sisteminin iç mekanda gerçekleştirilecek yıkım için elverişli bir şekilde tasarlanması gerekmektedir (Şekil 3.22). Bu strüktür gerek yıkım sırasında, gerekse uygulama boyunca çalışmalara engel olmayacak şekilde düşünülmelidir. Eğer iç mekanda kazı yapılarak bodrum kat oluşturulmak isteniyor ise askıya alınan cephenin sağlamlığının bundan etkilenmemesi, uygun tedbirlerin alınması yine teknik konular içerisindedir. Bu iskeleler tarihi binanın niteliğine, kentin yoğun bölgelerinde olup olmamalarına göre cephenin içinden, dışından veya hem içinden hem de dışından askıya alınabilir (Şekil 3.23; 3.24). Cephe gerisinde gerçekleştirilecek yıkımlar öncelikle binanın güvenliğini tehdit etmeden gerçekleştirilmelidir. Yıkım sırasında ağır iş makineleri kullanılmamalıdır. Tarihi cephe ile iç mekanın bağlantısı koparılmadan yapılan yıkımlar tarihi cephede zararlara neden olabilir. Tarihi cephe zarar görmüş ise, bu durum belgelenmeli, her kat yıkımında cephe gözlemlenmeli ve geçici strüktüre sabitlenmelidir.

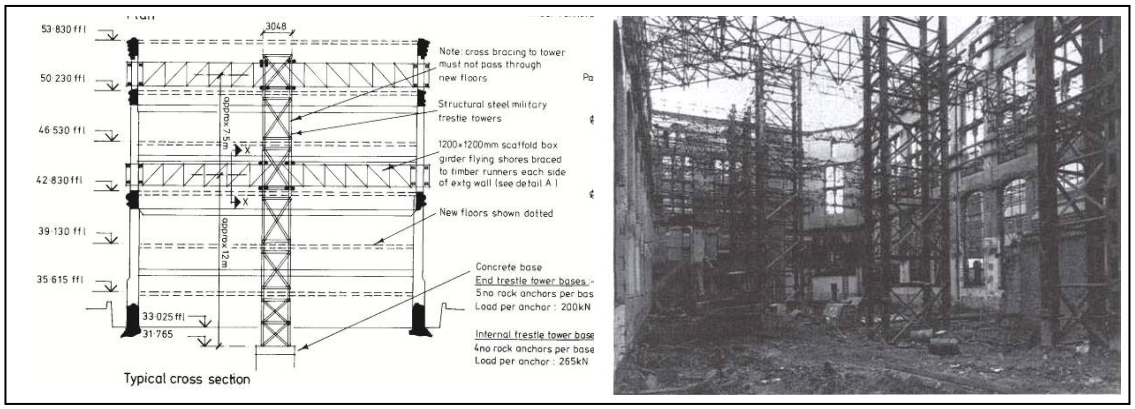
Sadece cephesi korunan binalarda, yeni fonksiyona uyum için uygun strüktür seçimi ve değişik malzeme kullanımı zorunlu olmaktadır (May, 1998). Tarihi cephenin korunması, yeni bina ile bütünleştirilmesi için çoğunlukla özel çelik metal çubuklar, dolgu malzemeleri, silikon geçiş elemanları üretilmektedir. Tarihi binanın ayakta tutulması ve yeni bina ile entegrasyonu için dikkatli olunmalı ve özel teknikler kullanılmalıdır. Bu uygulamalarda tarihi cephenin temizlenmesi, onarımı, aşınmış malzemelerinin değiştirilmesi de özenle yapılmalıdır (Emmitt, 2002).

Şekil 3.22. Courtyard Budapest City Center inşaatı, Budapeşte, Macaristan (Korumaz, 2007)

3.23. İçten cephe destek sistemi, St Poul House, Leeds, İngiltere (Gorse ve Highfield, 2000)

Şekil 3.24. İçten cephe destek sistemi kesiti, St Poul House, Leeds, İngiltere (Gorse ve Highfield, 2000)

3.8. Mekanın Ruhu Kavramı ve Cephecilik

Mekanın ruhu başta mimarlar olmak üzere kentsel planlamacılar ve iç mekan tasarımcıları tarafından çok sık kullanılan bir terimdir, Latince *genius loci* terimine karşılık gelir. Günümüzde *mekanın atmosferi, "mekânın karakteri* veya daha genel ifade ile *çevrenin kalitesi* olarak da kullanılmaktadır (Jiven ve Larkham, 2003). Mekanın kullanıcı üzerindeki etkisi veya kullanıcının mekanla kurduğu duygusal iletişimdir. Bu iletişim sayesinde kullanıcı mekanı içselleştirir, duygusal duygusal yakınlığa girer (Shu-yi, 2010).

Mekan kimliğinin kullanıcıya verdiği hissin olumlu veya olumsuz olduğuna bakılmaksızın, belirli bir dilinin olması önemlidir. Tarihi ve estetik değeri olan kent parçalarının uygun şartlarda korunması kentin sahip olduğu kimliğin korunması anlamına gelir.

Kentsel kimlik ve *mekanın ruhu* terimleri koruma uygulamalarının özünde yer alan terimlerdir. Koruma uygulaması yapanlar, kentin sahip olduğu değerleri araştırarak uygun müdahalelerle kentin geleceğini belirlemeye yönelik araştırmalar yapar. Tarihi dokunun önemi ve tekilliği düşünüldüğünde, yapılan müdahalelerin niteliği önem kazanmaktadır. Nitelikli koruma uygulamalarında tarihi bina ve çevrelerde fiziksel değişikliklerin sınırlı tutulması amaçlanır. Bunlar yapılırken toplumun gereksinimleri ve yeniden kullanım şartlarının gün geçtikçe değiştiği ve bu değişikliklere uyum sağlanması için yeni çözümler üretilmesi gerekir (Jiven ve Larkham, 2003). Nitelikli koruma uygulamaları, uzun süreli ve sürdürülebilir müdahalelerle kente yeni bir mekan ruhu yerleştirir. Bu ruh mevcut mekanın fiziksel, sosyo-kültürel ve ekonomik alt yapısının üzerine kurulur. Tarihi çevrede yapılan tasarımlarda modern uygulamaların yerel kent karakterinin kaybolmasına neden olacağı endişesi her zaman bulunmaktadır. Tarihi çevrede yapılan yeni müdahalelerde özellikle postmodern mimarlık eğilimlerinde aşırı süsleme ve sahte uygulamalar mekanın ruhunu değiştirir ve çoğu zaman da tahrip eder (Öç ve ark., 2010).

Bir kamusal mekanın fonksiyonel ve nitelikli olabilmesi için, bu çevreyi oluşturan öğelerin öncelikle duyarlı bir şekilde düzenlenmesi gerekir. Mekanın ruhunu, mekan, zaman ve yerleşim birimleri oluşturur. Birçok kent dokusunda, , kent değişime uğrasa veya uygun şartlarla korunuyor olsa da, kullanıcı *zaman* faktörünü görebilir. Mekanı zamansal kıyaslamalarla algılamaya çalışır. Korunmuş yapılarla geçmiş zamana odaklanırken, değişikliklerle de içinde bulunduğu zaman dilimine odaklanabilir (Warden, 2005). Norberg-Shulz'a (1980) göre, kent kimliğini oluşturan öğeleri, yeryüzü topografyası, doğal ışık, binalar, kültürel peyzaj içerisindeki sembolik ve varlıksal anlamlar oluşturur. Kentlerdeli tarihi binalar çağdaş binalara kıyasla, sahip oldukları kültürel, sembolik, tarihsel ve estetik değerlerle ön plana çıkar. Bu bağlamda kültür mirası, hem toplumun kendisini ifade ettiği, hem de kültürün mekansal ifadesi olması nedeniyle kent kimliği bağlamında önemli öğelerdir (Jiven ve Larkham, 2003). Mekanın ruhunu oluşturan bu gibi

bileşenler incelendiğinde, cepheciliğin mekanın ruhunu korumaya veya geliştirmeye yönelik fazla katkı sağlamadığı, hatta yıkımlarla ona zarar verdiği söylenebilir (Warden, 2005).

Cephecilik uygulamalarında mekanın ruhunun korunması bağlamında, yeni müdahalelerin oluşturacağı olumsuz kentsel görünümlere yönelik bir güven sorunu vardır. Özgün tarihi sokak ve kent parçalarının kentli üzerinde bıraktığı tarihsel duygunun, yeniden oluşturulacak bina çevreleriyle elde edilmesi oldukça zordur. Özellikle taklit uygulamalar ve tarihi görünümlü örnekler bunu doğrulamaktadır. Tarihi çevrelerde tarihi süreçte yenilemelerin olması kaçınılmazdır. Bu uygulamalarda tarihi çevrenin özgünlüğünü kaybetme riski her zaman vardır (Warden, 2005). Kentsel ölçekte bina gabarilerinin kolay algılanması ve uyumu tercih edilen bir niteliktir. Kolay algılanabilir, açık bir kent dokusu, insanını beyninde kavranması kolay resimler oluşturur (Lynch, 1960). Mekanın ruhu kavramı bireyin ve toplumun beynindeki algıya bağlı yorumlamalardan oluşan resimlerdir. Mekanın ruhu zaman sürecinde farklı malzeme, farklı kullanıcı ve zaman dilimine bağlı olarak değişebilecek bir kavramdır (Ashworth ve Graham, 2005). Cephecilik uygulamalarının, kentlinin sahip olduğu duygusal bağları kopardığı, keskin sosyal değişimlere neden olduğu, kent parçalarında özgünlüğü kaybettiren uygulamalara neden olduğu için, mekanın ruhunu koruyup geliştiremediği sonucuna varabiliriz.

3.9. Sürdürülebilirlik Değerlendirmeler ve Cephecilik

Kullanılmayan birçok tarihi ticaret ve endüstri mirası yapıların, iç mekanları farklı niteliklere sahiptir. Bu niteliklerinden dolayı da çalışma ve sosyal mekanlar olarak yeniden işlevlendirilmeye uygundurlar. İngiltere'nin kuzeyinde birçok tekstil fabrikası ve depo, iyileştirilerek okul, hastane, ofis kilise olarak yeniden işlevlendirilmişlerdir. Tarihi binalar, strüktürel olarak sağlam, dış cepheleri dikkat çekici ve iç mekanları değiştirilebilir nitelikte ise, cephecilik için de uygun binalardır (Highfield, 2003). Bu tür uygulamalar, yeni bir mekan inşa etmek yerine, mevcut bir yapının mekan potansiyelini kullanarak, malzeme,

enerji ve zamandan tasarruf sağlayabilir. Sürdürülebilir mimarlık uygulamalarında, gerektiğinde yeniden değerlendirilecek bir yapı elamanı veya mekan, malzemenin geri dönüşümüne katkıda bulunabilir. Bununla beraber atıl durumdaki tarihi yapıların yeniden hayat bulması için gösterilecek çabalar, kentin bu bölümünün sosyal olarak değişmesine, halkın kullanımına sunulan mekanlar elde edilmesine ve kentin kültürel olarak zenginleşmesine katkıda bulunması nedenleriyle, sürdürülebilir uygulamalardır.

Binaların üretim ve kullanım süreçlerindeki enerji kullanımlarının düşürülmesi, gereksinim duyulan enerjinin mümkün olduğu kadar yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilme gayretleri mimarlığın temel çalışma alanları arasındadır. Yapı sektöründe sera etkisi yapan gaz salınımının azalması, yapıların fosil atık gereksiniminin düşürülmesi, geri dönüşümü en yüksek çevre dostu olan malzeme ve detay üretimleri yine mimarlık uygulamalarında dikkat edilmesi zorunlu çevresel etkenlerdir. Bu kavram ve değerlendirmelerin, bir inşaat aktivitesi olan cephecilik uygulamalarında da dikkate alınması kaçınılmazdır (Korumaz ve ark., 2009). Renovasyon uygulamaları az malzeme ve enerji kullanılarak yapıldığı için, sürdürülebilir yaklaşımlardır (Canan ve Korumaz, 2005). Tarihi çevre ve binalarda kullanılamaz durumda bulunan mekanların değerlendirilmesi, mevcut mekanların yeniden işlevlendirilmesi, harabe durumda bulunan yapıların ayakta kalan bölümlerinin tekrar kullanılması malzeme ve enerji tasarrufu sağlamaktadır. Koruma anlayışı sadece bilimsel bir aktivite olmaktan öte, sahip olduğu değerleriyle tüm toplum tabakalarına yayılması gereken bir bilinçtir. Bu anlayışla, dünyamızın sahip olduğu doğal kaynaklar daha az tüketilecek, ekosistem bozulmayacak, doğal kaynaklar gelecekte de temin ediliyor olabilecektir (Pereira, 2005).

Bina kabuğu, iç mekandaki konfor koşullarının düzenlenmesinde en önemli etkendir. Temeller, duvarlar, pencereler, kapılar iç mekanla dış mekan arasındaki enerji akışını kontrol eder. İyi tasarlanmış ve uygulanmış bina cepheleri iç mekana ısıtma, soğutma, doğal ışık ve doğal havalandırma imkanları sunar. Bu noktada korunan tarihi cephelerin yeni strüktüre adapte edilmesi, ayakta tutulması, yılların verdiği yıpranmış malzemelerin kullanımı, cephenin ısıl performansı, cephecilik uygulamalarında karşılaşılan teknik problemlerdendir (Dimitrokali ve ark. 2010).

Cephecilik uygulamaları, sürdürülebilir kriterler bağlamında şu şekilde değerlendirilebilir:

- Kullanılamaz durumdaki tarihi bir yapının bir parçasının yeni yapılacak uygulamada kullanılması malzeme tasarrufu sağlayabilir,
- Tarihi yapının özgün dış kabuğunun içinde kalan uygulamalar ile kentsel sokak siluetini koruma kaygıları, kentsel anlamda kültürel sürekliliğin sağlanması gayretleri sürdürülebilir yaklaşımlardır.
- Tarihi binanın iskeleye alınması, ilave zaman, maliyet, iç gücü, malzeme ve enerji kayıplarına neden olmaktadır.
- Cephecilik uygulamalarının yapıldığı kent parçalarında gözlemlenebilir bir yoğunluk artışı vardır. Bu yoğunluk kentsel strüktürü zorlamakta, taşıt ve yaya trafiğini artırmaktadır. Bu ise hem çevre kirliliği hem de enerji kaybı sebebiyle sürdürülebilir değildir.
- Az katlı tarihi konutların yüksek katlı ofis bloklarına dönüştürülmesi kentlerin doğal ışıktan yararlanmasını engellemektedir.
- Tarihi binanın iç mekanının yıkılarak yeni uygulama yapılmasının nedenlerinden biri olan konfor koşullarını iyileştirme çalışmaları sürdürülebilir bir yaklaşımdır. Yeni binanın, ısıtma, soğutma ve aydınlatma giderleri için gerekli olan enerji, buradaki tarihi binaya oranla daha az olacaktır. Yeni binada kullanılacak geniş cam yüzeyler, doğal aydınlatmaya katkıda bulunacaktır.
-

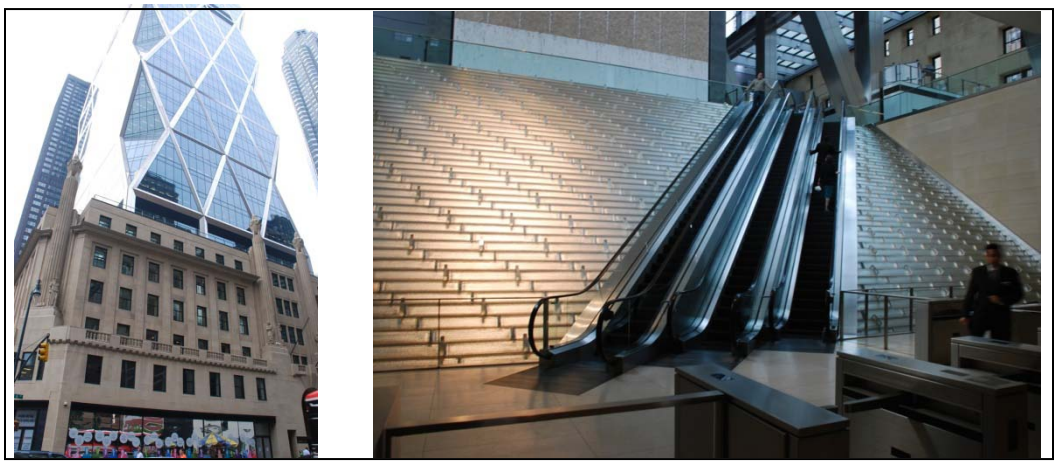
Dimitrokali ve ark. (2010) cephecilik uygulamalarının olumlu ve olumsuz yanlarını sürdürülebilirlik bağlamında sosyal, ekonomik, ve çevresel yönleriyle değerlendirmektedir. Bu değerlendirmeleri aşağıdaki gibi tablolaştırmak mümkündür (Çizelge 3.2):

Çizelge 3.2. Sürdürülebilir kriterler bağlamında cepheciliğin olumlu ve olumsuz yönleri (Dimitrokali ve ark., 2010).

Sürdürülebilirlik Yönüyle	Olumlu Yönler	Olumsuz Yönler
Sürdürülebilirliğin Sosyal Yönü	-Tarihi, ve çağdaş çözümlerin birlikte bulunabileceği demokratik bir çözümdür. -Yaşanabilir mekanlar sunar. -Tarihi kent ortamının gelecek kuşaklara aktarımını sağlar	- Çok zaman alan bir uygulamadır. - Uygulama kentliyi rahatsız eder. - Sosyal olarak kafa karışıklığına neden olur. Tarihi bina korundu mu korunmadı mı sorusu hep hafızalarda kalır veya neden bir parçasının korunduğu sorusu sorulur.
Sürdürülebilirliğin Ekonomik Yönü	-Korunan cephe için finansal yardım sağlar -Cephenin bulunduğu bölgedeki ekonomik gelişmeye katkıda bulunur. -Yeni binanın alan kazanmasına ve buna bağlı olarak gelir artışına yardım eder.	-Koruma ve plan kararlarını uygulamaları uygun bulmaz ise ilave zaman ve maliyet gerektirir. -Cephelerin ve iç mekanın yıkılması ilave maliyet gerektirir. -Eğer finans desteği olmaz ise yıkıp yeniden yapmaktan daha maliyetli uygulamalara neden olur. -Bina gerisindeki uygulamalar standart fiyatlara bitirilebilir.
Sürdürülebilirliğin Çevresel Yönü	-Yeni düzenlemedeki iklimlendirme sistemlerinin geleneksele göre performanslarının yüksek olması. -Korunan bina veya kabuğundaki düzenlemelerle daha az enerjiye gereksinim duyulması. -Mevcut bir kent dokusunun tamamen yıkılıp yeniden yapılmasından daha çevreci olması. -Yeni binada kullanılan cam yüzeylerin ısı ve ışık performanslarının daha yüksek olması.	- İç mekan yıkımından kaynaklanan malzeme israfı - Uygulamada fazla enerji kayıp edilir. Cephedeki klasik uygulamalar, pencere açıklıkları ve strüktüre uygun tedbirler alınmasını gerektirir. - Çok yüksek düzeyde enerji, malzeme, donanım ve servis üretimi tüketilmektedir. Geri dönüşümlü malzemeler tercih edilmelidir.

Cephesi tutulacak tarihi binanın enerji ve ısı performansı, nem dengesi ve ısıl davranışı modern binalardan farklıdır. Sürdürülebilirlik özünde, birebir koruma amaçları ile örtüşen bir kavram olsa da, cephecilik uygulamalarının koruma uygulaması olarak kabul edilmemesinden dolayı, genellikle onunla birlikte düşünülmez. Cephecilik, koruma ve sürdürülebilir tasarım ilkelerinin ortaklaşa olduğu bir örnek New York Hearst Tower Binasıdır. NewYork'un yoğun bir caddesi üzerinde 1928 tarihinde Art-deco üslubunda yapılmış sekiz katlı bu bina 2006 yılında bir medya grubunun genel müdürlük binası olarak yeniden işlevlendirilmiştir (Şekil 3.25). Yeni bina 42 katlı olarak düşünüldüğü için tarihi binanın sahip olduğu alandan çok daha fazla fazla bir alana sahip olmuştur. Yeni uygulama

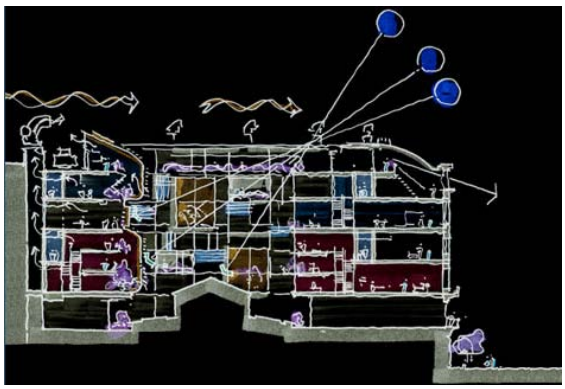
cam, çelik gibi geri dönüşümü en yüksek olan malzemelerden yapılmıştır. Yapı sürdürülebilir yaklaşımları barındırdığı için çevreci bir bina olarak bilinmektedir. Tarihi cephesi prestij amaçlı tutulmuş örneklerden biridir. Benzer şekilde Budapeşte'deki Palazzo Dorottya Binası banka ve konut olarak kullanılırken 2007 tarihinde lüks konut olarak yeniden işlevlendirilmişitir (Şekil 3.26; 3.27). Yeni tasarlanan birimlerde doğal ışık ve havalandırmaya dikkat edilmiştir. Bir başka örnek ise Belçika'nin Flanders şehrinde yer alan Castle Groenhof binasıdır. 1830 tarihli yapının içi yeniden kullanım amacıyla tamamen boşaltılmış, cephesine pasif ısıtma ve soğutma elemanları yerleştirilmiştir (Şekil 3.28; 3.29).

Şekil 3. 25. Hearst Tower Binası cephe ve giriş holü, New York, ABD (Korumaz 2008)

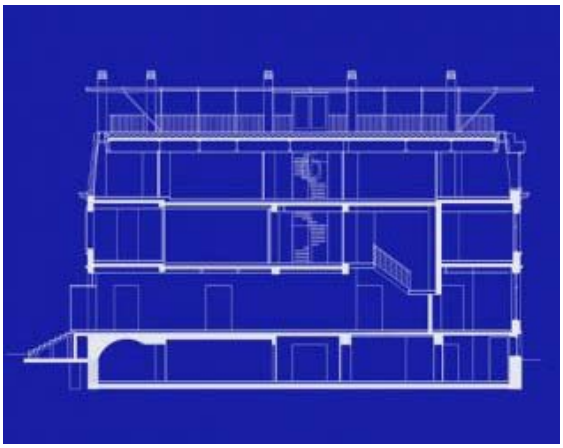
Şekil 3.26. Palazzo Dorottya Binası, Budapeşte. İç mekanı yıkıldıktan sonra (Korumaz, 2007)

Şekil 3.27. Palazzo Dorottya Binası, Budapeşte , doğal ışık ve havalandırmayı gösteren kesit(Avcı, 2010)

Şeklil 3.28. Castle Groenhof Binası cephesi
Flanders, Belçika (Samyn, 2010)

Şekil 3.29. Castle Groenhof Binası kesiti
Flanders, Belçika (Samyn, 2010)

3.10. Kent Planlaması ve Cephecilik

Cephecilik uygulamalarının yapılma nedenleri, uygun planlama stratejileri ve belgeleme çalışmaları ile ortadan kaldırılabilir. Erken müdahaleler, tarihi dokunun uygun şartlarda korunması için üretilecek kararlar, planlama aşamasında cephecilik nedenlerini ortadan kaldırabilir. Hızlı gelişen kentlerde tarihi doku her zaman bir değişim ve dönüşüm baskısı altındadır. Bu baskıyı azaltmak cepheciliğin nedenlerini de ortadan kaldıracaktır. Özellikle sıkışık ve yüksek katlı imar parselleri arasında kalan tarihi dokuda planlama aşamasında yoğunluk ve gabari belirlemelerinin tarihi doku referanslı yapılması cephecilik taleplerinin azalmasına neden olacaktır.

Günümüzde hızlı gelişen ve değişen kentlerde en çok karşılaşılan sorun şehrin köklerinin kayıp olmasıdır. Eski şehrin izleri korunsa bile bu hiçbir zaman erken dönem şehrin ve oradaki kültürün korunduğu anlamına gelmemektedir. Eski şehir ile güncel şehri birbirine bağlamak kentsel korumanın var olma nedenidir. Cephecilik ise kentsel dokuda köklü değişikliklere neden olduğu için kentin izlerinin kaybolmasına neden olmaktadır. Etkili ve verimli planlama ile kentin tarihi izleri korunabilmektedir (Rowney, 2004). Bu noktada koruma uygulamalarının başarısı, ürettiği kararlarla yapı ve bölgenin özgün

kimliğini nasıl koruduğu ile ölçülür. Bu sebeple etkili plan kararları üretilerek cepheciliğin yapım nedenleri azaltılabilir (Ashworth veTunbridge, 2000). Tarihi bir çevreyi koruma altına almak, yerel ve ulusal düzeyde karar vericilerin bu alanların genel karakterleri ve niteliklerini dikkate alarak karar üretmelerini sağlar. Aynı zamanda bu alanların nasıl korunacağı ve zenginleştirileceğine yönelik yeni fikirler/öneriler oluşturur. Bu alanlar ile ilgili yeni politikalar üretilmesini sağlar (Mageen ve Hulmes, 2000).

Planlama ve cephecilik arasındaki ilişki, maddeler halinde şu şekilde sıralanabilir.

- Cephecilik, kentsel gelişim ile koruma arasında bir uzlaşı olarak görülmektedir.

- Tarihi kent merkezlerindeki yoğunluk artışları kentin ikincil derecedeki merkezlerine kaydırılarak, tarihi bölümler üzerindeki baskılar azaltılmalıdır.

- Kentin sahip olduğu kültürel miras sokak dokularının gabarilerini belirlemeli, tarihi doku ile bitişik nizamda yüksek katlı yapılaşmalara izin verilmemeli, az katlı tarihi binanın gabarisini değiştirme taleplerinin önü açılmamalıdır.

- Erken belgeleme çalışmaları yapılmalı. Doku korumaya özen gösterilmelidir. Belgelemede binalara bütüncül yaklaşılmalı, sadece dış cephe ağırlıklı bir belgelemeden kaçınılmalıdır.

-Kentin resimsel etkisini koruma adına, tarihi görünümlü cephe tasarımını zorunlu tutan plan kararlarından kaçınılmalıdır. Bu kararlar tarihi görünümlü dekor uygulamalarını özendirmekte, hatta zorunlu kılmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da belgeleme konusunda önemli bir canlanma olmuştur. Bu belgeleme çalışmaları mevcut ve önemli tarihi binaların bilgilerini elde etmek, savaşta zarar görmüş binaların kataloglarını çıkartmak için yapılmıştır. Savaş sonrası bu belgelemelerin de yardımı ile hızlı bir planlama yapılmış, kent merkezlerinde rekonstrüksiyon uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Bu uygulamalar gerçekleştirilirken de güncel sorunlara çözüm aranmış, iç mekanda daha özgür kullanım imkanları planlanmıştır (Pendlebury, 2009). Planlamanın altlığını oluşturan belgeleme çalışmaları tarihi eserlerin yıkılmalarına karşı alınan tedbirlerden birisidir. Lowenthal'a (2000) göre tarihi eserlerin yıkımları sadece geçtiğimiz yüzyıllardan kalan basit bir davranış olmayıp, ekonomik

nedenleri olan ve koruma kaygısının göz ardı edildiği önemli bir hastalıktır. Bu hastalıktan dolayı, kentlerimizde birçok tarihi yapı yok olmakta, tescilleri yapılanlar da uzun süreler kaderlerine terk edilmektedir.

Tarihi eseri tescillemelerine paralel olarak, gerek resmi idareciler, gerekse mal sahipleri belgelemenin gerektirdiği yasal zorunluluklara uymak zorundadırlar. Bu yasal zorunluluklardan dolayı tescillenen tarihi yapıya uygulanacak müdahalelerin de maliyeti artmaktadır.

Benhamou'ya göre (2001), koruma altına alınan tarihi eser ve anıtların sayısı günümüzde artmıştır. Bunun nedenlerini sıralarken, koruma duyarlılığı olan, kentsel gelişime karşı savaş açan korumacılar için, tarihi eserleri korumanın bir yolu, en az düzeyde de olsa, binayı tescillemek olduğunu belirtmektedir. Kentsel korumada belgeleme, planlama-koruma arasındaki karar verme sürecinde belirleyici bir eylemdir. Cephecilik uygulamalarının ilgili kurullarca tavsiye edilmesi cepheciliği destekler nitelikteki belgelemelerden kaynaklanmaktadır. ABD'de Avrupa'da ve Avustralya'da bir kentin sahip olduğu kültürel mirasın belgelenmesi yapılırken korunması gereken tarihi binaların bazıları bütüncül bir yaklaşımla koruma altına alınmış, bazılarının sadece dış cepheleri korumaya değer bulunmuştur. Bir tarihi eseri tescillemenin amacı onunla ilgili yapılacak değişikliklerde onay verecek bir uzman kurulun bulunmasıdır (Tugnutt ve Robertson, 1987). Tarihi eserlerle ilgili yapılan her türlü değişikliklerde tarihi eserin özgün yapısı tehlike altına girmektedir. Belgeleme çalışmaları bu eserler üzerindeki her türlü müdahalenin bilimsel esaslara göre gerçekleşmesini sağlamaya yöneliktir. Özellikle cephecilik uygulamalarında, köklü değişiklikler söz konusudur ve bu değişikliklerin ilgili uzman kişilerin kontrolünde yapılması, planlamaya altlık oluşturan belgeleme ve tescillemeye paralel olarak gerçekleştirilmektedir.

3.11. Yasal Bağlamda

3.11.1 Uluslararası bildirgelerde cephecilik

Bilim adamlarının koruma uygulamalarını tartıştıkları, müdahalelere yönelik karar ürettikleri uluslararası bildirgelerde cephecilik ile ilgili tavsiyeler ve eleştiriler yer almıştır. Bu toplantılardan çıkan kararlar neticesinde ülkeler koruma politikalarını gözden geçirmekte, bu toplantılar yerel ölçekte çıkarılan yasaların fikri altyapısını oluşturmaktadır. Burada, uluslararası bildirgeler ve ülkemizdeki uygulamalar ışığında cepheciliğe yönelik yasaların bir değerlendirmesi yapılacaktır.

1964 tarihinde yayımlanan Venedik Tüzüğü koruma uygulamalarını çok etkilemiştir. Tüzüğün beşinci ve yedinci maddeleri cephecilik uygulamalarını ilgilendirmektedir:

"Madde 5- Kültür varlığının korunması, her zaman onları herhangi yararlı bir toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir….
Madde 7- Bir kültür varlığı tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Kültür varlığının tümünün, ya da bir parçasının başka bir yere taşınmasına kültür varlığının korunması bunu gerektirdiği ya da çok önemli ulusal veya uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında izin verilmemelidir."

Venedik tüzüğün beşinci maddesi tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmeleri sırasında plan şemasının ve süslemelerinin değiştirilmemesi gerektiğini, yeni işlevin mevcut mekan geometrisi içerisine yerleşmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunun gibi tüzüğün yedinci maddesinde, tarihi eserin herhangi bir parçasının özgün yerinden ayrılmaması gerektiğini belirtmektedir. Her iki madde de iç mekanın çıkartılması ile planda yapılan köklü değişiklikler sebebiyle cephecilik uygulamalarını uygun bulmamaktadır.

1975 Tarihinde yayımlanan Amsterdam Bildirgesi, Avrupa'nın sahip olduğu kültür mirasının tüm insanlığın ortak mirası olduğunu, üye ülkelerin buna göre politikalar üretmelerini tavsiye etmektedir. Bu bildirgenin f maddesinde:

"Eski alanların sağlıklılaştırılması olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır..." denilmektedir.

Amsterdam Bildirgesi'ne göre cephecilik, uygulandığı bölgedeki sosyal yapıyı parçaladığı ve fiziksel mekanda köklü değişikliklere neden olduğu için kabul edilemez bir yaklaşımdır.

Venedik Tüzüğü'nden günümüze kadar birçok uluslararası bildiride cephecilik uygulamaları özgünlük bağlamında değerlendirilmiştir. Özgünlük ile ilgili 1970'li yıllarda yayımlanan iki önemli bildirgeden birisi Amsterdam Bildirgesi, diğeri ise UNESCO tarafından 1976 tarihinde yayımlanan Nairobi Bildirgesi'dir. Daha sonra 1987 tarihinde ICOMOS'un (International Council on Monuments and Sites) tarihi şehirler ve kent parçaları için yayımladığı Washington Bildirgesi bulunmaktadır. Bu üç bildirgenin ortak yanı tarihi alanların özgünlüğünün devam ettirilmesine yönelik bilimsel araştırmaların nasıl yapılabileceğine işaret etmeleridir. Üçü de kentsel planlama ile koruma uygulamalarının entegre olmasının önemine, kentlinin sürece dahil edilmesine ve koruma bilincinin kentli ölçeğinde gelişmesine değinmektedir. 1994 tarihinde ICOMOS tarafından yayımlanan Nara Bildirgesi, kentin özgünlüğünün nasıl korunacağına yönelik değerlendirmeler yapmaktadır. Bu bildirge tekil bir yapıyı korumanın kentin genel özgün karakterini korumak için yetmediği, tüm kenti düşünmek gerektiği ve bunu yaparken de zaman içerisinde kentte meydana gelecek doğal değişimlerin yönetilmesi gerektiğini belirtir. 2005 tarihinde UNESCO Viyana Bildirgesi'nde çağdaş tasarımların tarihi bölgelerle entegre edilmesini belirtir (Pendlebury ve ark. 2009). Bu bildirgede: a) kentsel tarihi çevrenin ana fikrine dikkat edilmesi gerektiği b) mekanın kavranmasının önemine c) tarihi bölümlerin taklit edildiği tasarımlardan kaçınılması gerektiğine d) yeni gelişimin doğrudan tarihi bölümleri

etkilememesi gerektiğine e) çağdaş tasarımların tarihi bölümlerin değerini artırmak için yapılması gerektiğine ve f) yapılan tasarımların kültürel veya görsel etkilerinin değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. Ayrıca; Viyana Bildirgesi'nde, cephecilik uygulamalarını doğrudan değerlendirerek, tarihi bir binanın içinin boşaltılmasının, çekirdeğinin çıkartılmasının uygun bir strüktürel müdahale olmadığını açıkça belirtir.

Güncel hayatta meydana gelen değişikliklere paralel olarak, tarihi binalara müdahalelerin yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bunlar hem tarihi binayı korumak hem de içinde yaşanılabilmesi ve gelecek kuşaklara iletilmesi için gerekli olan müdahalelerdir. Bu kabule rağmen müdahalelerin türü ve miktarı konularında ciddi fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bu konu ile ilgili uluslararası birçok belgede, müdahalelerin yapılabilirliği ancak, tarihi yapının bu değişimi kaldırıp kaldıramayacağının irdelenmesi gerektiğini belirtir. Yapılacak müdahalelerin yapının kültürel, sosyal ve politik uyumunu düşünerek, strüktür ve karakterinin tamamını koruyarak yapılması gerektiği belirtilmektedir. Fakat uygulamada, her ülke kendi kanunları ile koruma uygulamalarına yön verir, müdahaleleri belirler. Koruma uygulamaları ile ilgili anlayışın değişmesine paralel olarak, gerek ilgili yasaların, gerek bu alanda çalışan meslek adamlarının konuya yaklaşımları da değişmektedir (Yüceer, 2005). Uluslararası bildirgelerde ve ülkelerin yasalarında tarihi yapının bütünlüğünün, özgünlüğünün korunması gerektiği düşüncesiyle cepheciliğe karşı çıkışların yer almasına rağmen dünya genelinde uygulamalara devam edilmektedir. Cephecilik uygulamalarının düşünsel gelişiminin yaşandığı İngiltere'de cepheciliğe karşı yasal tedbirler 1977 ve 1987 tarihinde yayımlanan yasalarla (Circular 23/77 ve Circular 8/87) başlanmıştır. Bu yasalarda cephecilik ile ilgili kesin bir ifade yer almamakta, fakat kapsam olarak yapının tasarımına, malzemesine, seçkinliğine zarar verilmemesi gerektiği belirtilmektedir. 1994 tarihinde yayımlanan yasada ise, (PPG 15 yasası) sadece cepheyi koruyan, yapının iç mekanını boşaltan ve bunun yerine iç mekanda yeniden yapılan uygulamaların normal şartlarda koruma uygulaması olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığı belirtilmektedir.

Venedik Tüzüğü, sadece çok önemli yapıların değil, üretildikleri toplumun kültürel belgeleri olan daha mütevazı yapılarının da koruma bağlamında çok önemli olduğunu

vurgular. Ülkemizdeki iç mekanı yenilenerek gabarisi değiştirilen (II. grup) yapılar da önemli kültürel değerleri olan yapılardır. Venedik Tüzüğü'nde koruma müdahalelerinden sonra kültür varlığının devamlılığı önerilir. II. grup yapılarda esaslı değişiklikler olduğu için tarihi binanın devamlılığından söz edilememektedir. Yine aynı tüzükte tarihi yapıyı oluşturan öğelerin bütüncül bir yaklaşımla değiştirilmeden korunması istenir. Gerek duyulduğunda, plan ve süslemelerde koruma amaçlı değişiklikler yapılabilir. Bu özellikleri ile ikinci grup uygulamalar Venedik Tüzüğü'nde belirtilen müdahale çerçevesinin dışına çıkmış gibidir. Tüzüğün 9. Maddesinde, sonradan yapılan ilavelerin mutlaka görsel olarak algılanmasının gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Bu öneri, bazı yapılarda uygulanmış bazı yapılarda uygulanmamıştır. Bu genel değerlendirme çerçevesinde Venedik Tüzüğü'ne göre ülkemizde yapılan uygulamaların çoğunu koruma uygulaması olarak tanımlamak oldukça güçtür.

3.11.2. Ulusal ölçekte cepheciliğin yasal boyutu

Ülkemizde koruma eylemlerinin tamamı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üst Kurulu`nun almış olduğu ilke kararları doğrultusunda yapılır. Bu kararlardan 1970 tarihinde alınan ilke kararıyla ülke genelindeki tüm mimari kültür mirası gruplanmış, bu gruplara ortak müdahaleler yapılması karara bağlanmıştır. Bu uygulamanın yanlışlığı zaman içerisinde gözlemlenmiş, 1999 tarih ve 660 numaralı karar ile yapıları bir gruba dahil etmeden müdahale kararı üretilmesi gerektiği belirtilmiştir. 1970 ile 1999 tarihleri arasındaki ilke kararlarında cephecilik uygulamaları genel olarak II. Grup yapılar kapsamında ele alınmıştır. Bu kararlarda II. Grup yapılar, dış cephesi korumaya değer bulunan, iç mekanının bir bölümü veya tamamı yenilenebilecek yapılardır.

Koruma Yüksek Kurulu tarafından alınan ve cephecilik uygulamalarını doğrudan ilgilendiren ilke kararları şunlardır:

1970 yılı ilke kararı

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üst Kurulu kurulmadan görevde olan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun (GEEAYK) hazırlamış olduğu 11.09.1970 tarihli ilke kararıdır. GEEAYK bu tarihteki ilke kararında korunması gerekli eserleri üç grupta toplamıştır.

I. grup, mimari ve tarihi öneminden dolayı oldukları gibi korunmalarının zorunlu tutulduğu örnekler.

II. grup, dış mimarisi bakımından korunması gerekli yapılar olup, imar kuralları içerisinde dış cephesi korumak suretiyle kısmen veya tamamen onarılabilecek yeni fonksiyon verilebilecek binalardır. Bu gruba giren yapılar için doğrudan cephecilik uygulaması yapabilme hakkı verilmiştir.

III. grup, mal sahiplerinin II. Grup gibi işlem görmek istediği mülklerinin rölövelerinin kesin karar vermek üzere ilgili kurula getirebilecekleri tarihi eserlerdir.

1978 Yılı ilke kararları

GEEAYK tarafından 14.01.1978 tarihinde onaylanıp yürürlüğe giren 61 numaralı ilke kararıdır. Karar korunması gerekli anıtları üç grupta ele almıştır.

I. grup; üstün değerlere sahip olmaları nedeniyle, içi ve dışı ile korunması gereken yapılardır. Grup kendi içerisinde IA, IB, IC olarak üç gruba ayrılmıştır.

II. grup, çevresel nitelikleri sebebiyle sadece dış görünümleri ve gabarileri korunması gereken yapılardır. Bu grup kendi içerisinde IIA ve IIB grubu yapılar olmak üzere ikiye ayrılmışlardır.

IIA grubu:

II.A.1 grubu, gabarisini, dış mimarisini, malzemesini ve taşıyıcı elemanları yıkmadan ve değiştirmeden olduğu gibi korunacak yapıları içerir. Gerekirse plan özelliği ve süslemeleri olduğu gibi korunmak koşulu ile kat planı, malzeme ve iç mimari olarak kısmen yenilenebilecek yapılardır.

II.A.2 grubu, gabarisini, dış mimari görüntüsünü ve dış mimari elemanlarını korumak koşulu ile içi tamamen yenilenebilecek yapılar.

II.A.3. grubu, Kültür varlığının bütünlüğünü bozmamak şartı ile mimari, iç taşıyıcı ve gabarisinde değişiklik yapılabilecek binalar. Kat planları, malzeme ve iç dış mimarisi yenilenebilecek yapılardır.

II.A.4. grubu, II.A.1-II.A.2 ve II.A3 gruplarının birine girmesi koşuluyla, özellikle bitişik nizamdaki tarihi eserlerin imar koşullarının izin verdiği derinlik ve yüksekliğe getirilebilecek yapılar.

IIB grubu:

II.B.1 grubu çok değişikliklere uğramış tarihi yapıların belgelere dayanılarak tümün yenilebileceği uygulamalardır.

II.B.2 grubu herhangi bir sebeple kaybedilmiş tarihi eserin eldeki veriler yardımıyla, IIA maddelerinin birine göre yeniden yapılmasıdır.

III grup yapılar.

III. A grubu sahip oldukları niteliklere göre II. Grup yapılardan olup, çeşitli nedenlerle kaldırılmasında sakınca görülmeyen yapılardır.

III. B grubu, bazı değerli kısımlarının yeni yapıda kullanılmak koşulu ile IIIA maddesinin uygulanabileceği yapılar.

1978 tarihli ilke kararında II. ve III gruplarda sadece dış cephe korunarak cephecilik uygulaması gerçekleştirilebilmektedir. Bunu yaparken II. grupta hem iç mekan yenilenebilmekte hem de gabari güncel imar koşullarına yükseltilebilmektedir.

1988 Yılı ilke kararları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üst Kurulu`nun 4.3.1988 tarihli 14 karar nolu ilke kararında korunan tarihi yapılar dört gruba ayrılmışlardır.

I. Grup yapılar, 2863 sayılı Yasada belirtilmiş, üstün niteliklere sahip olması sebebiyle gelecek kuşaklar için hem içinin hem de dışının korunması gereken yapılardır.

II. grup yapılar, özellikle çevresel niteliklerinin önemi açısından gabarisinde ve cephesinde değişiklik olmaması koşulu ile, taşıyıcı sisteminde, iç kısımlarında, iç ve dış

malzemesinde değişiklik yapılabilecek yapılardır. Bunlarda cephecilik uygulaması gerçekleştirilebilmektedir.

III. grup yapılar, özellikle çevresel niteliklerin önemi açısından cephe özelliklerine sadık kalınmak üzere, gabarisinde bazı değişiklikler yapılabileceği gibi, yeni yeri belirtilmek koşulu ile taşınabilecek; taşıyıcı sisteminde, iç kısmında iç ve dış malzemesinde değişiklik yapılabilecek, yenilenebilecek yapılar olarak değerlendirilmektedir. Doğrudan cephecilik uygulamasını önermektedir.

IV. grup yapılar ise belgeleme çalışmasından sonra yıkılabilecek yapılardır.

1995 Yılı ilke kararları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üst Kurulu`nun 28.02.1995 tarih ve 378 karar no ile yürürlüğe giren ilke kararı 4.3.1988 tarih ve 14 numaralı kararını yürürlükten kaldırır ve korunması gerekli anıtları iki grupta toplar.

I. grup yapılar, toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içerisinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, estetik nitelikleriyle korunması zorunlu olan yapılardır. Bunlar kendi içinde, özgün işlevi konut olanlar ve özgün işlevi konut olmayan yapılar olarak ikiye ayrılırlar.

II. grup yapılar ise, kente ve çevre kimliğine katkıda bulunan giderek yok olan, geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

378 sayılı ilke kararlarında daha sonra tarihi anıtlara yapılacak müdahale yöntemleri açıklanmış ve onarım ilkeleri maddeler halinde sıralanmıştır. Bu ilke kararında her yapının kendine özgü sorunları ve bunlara tekabül eden restorasyon kararları olduğu için, tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların yanlış sonuçlar verdiği belirtilmektedir. Bu nedenden dolayı, anıtları genel koruma ölçütlerine göre sınıflandırmış ve müdahale yöntemlerini açıklamıştır. Onarım ilkelerinde yapının günümüze ulaşmış ve tarihi kimliğinin öğelerini oluşturan mekansal, biçimsel ve yapısal özellikleri ve çevre içindeki, özgün konumunun korunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu ilke kararında doğrudan cephecilik özendirilmemiştir.

1996 Yılı ilke kararları

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Üst Kurulu tarafından 19.04.1996 tarih ve 424 karar no ile yürürlüğe konulan ilke kararlarında, korunması gerekli anıtlar ikiye ayrılmıştır.

I. grup yapılar, toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içinde (askeri ve dini yapıları da içermek üzere) tarihi, simgesel, anı, estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

II. grup yapılar, kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan, giderek yok olan geleneksel ve yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılardır.

Karar, gruplamadan sonra anıtlara uygulanabilecek müdahale biçimlerini maddeler halinde sıralar. Bu sıralamada "b" maddesi tarihi yapının bütünlüğünü ve karakterini bozmadan gabarisinde sınırlı değişiklikler yapılabileceğini belirtmektedir. Bu maddenin devamında koruma kurulu izni ile tarihi binaların güncel imar planlarının izin verdikleri bina yükseklik ve derinliğine ulaştırılabileceğini belirtmektedir. Doğrudan olmasa da cephecilik uygulamalarının önü açılmıştır.

1999 İlke kararları

Halen uygulamada olan ilke kararlarıdır. Anıtların gruplandırılmasından doğan yanlışlıkları dile getirdikten sonra anıtları çok genel hatlarıyla gruplandırır.

I. grup yapılar; toplumun maddi tarihini oluşturan kültür verileri içerisinde tarihsel, simgesel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılardır.

II. grup yapılar; kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan kültür varlığı niteliğindeki yöresel yaşam biçimini yansıtan yapılar.

660 nolu ilke kararı daha sonra anıtlara yapılacak müdahale yöntemlerini tanımlamış, onarım ilkeleri hakkında bilgiler vermiştir. Önceki ilke kararlarında olduğu gibi anıtların gabarilerinde ve iç mekanlarında değişiklik yapılabileceğine yönelik doğrudan bir maddeye rastlanmamaktadır. Cephecilik uygulamaları doğrudan tavsiye edilmese de, yapım talepleri koruma bölge kurullarına gelmekte, uygulamaların yapımına izin verilmektedir.

İstanbul, İzmir ve Bursa'da bulunan ikinci grup yapılarda genel olarak, iç mekanın yıkılması, dış mekanda köklü değişikliklerin yapılmasından dolayı bu yapıların tarihi belge özelliklerini kayıp ettikleri gözlemlenmiştir. Sosyal ve kültürel değerleri, özgün malzeme ve yapım tekniği tamamen yok olmuştur. Kaya (1993) cephecilik uygulamalarında, özellikle ahşap yapıların hemen hepsinin rekonstrüksiyonu yapıldığı için, tarihsel niteliklerinin kalmadığını belirtmektedir. Bu tür yapıların çevresindeki binalar da değiştiği için tarihsel belge nitelikleri de değişmekte, estetik değerleri zedelenmektedir.

3.12. Tasarım Kriterleri Yönü ile Cephecilik

Tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken kullanılacak tasarlama teknikleri cephecilik uygulamaları ile eşleştirilebilir. Bu tür uygulamalarda, tarihi çevrenin, tasarım verisi olarak nasıl değerlendirileceği, tasarıma nasıl girdi oluşturacağı tasarımcının sorumluluğundadır. Sürdürülebilir mimarlık geleneğinde hangi mimari öğelerin devam ettirileceği, hangi elemanların tekrar edip hangilerinin stilize edilebileceği tasarımcının karşısındaki problemlerdir. Tarihi çevrenin veya yapının aynısını yapacak kadar taklitçi tasarımla, tarihi çevre veya yapıdan tamamen bağımsız düşünülmüş bir tasarım arasında nasıl bir denge kurulacağı yine sorun olarak tasarımcının karşısındadır (Korumaz, 2003).

Tarihi çevreye yapılan yeni kütle tasarımlarında ve tarihi bir binaya yapılan eklerde kullanılabilecek tasarlama tekniklerini şu şekilde gruplayabiliriz:

- Aynısını yapan yaklaşımlar (kopya-taklit uygulamalar)
- Uyumlu yapma
    -Benzerini yapma
    -Nötr yapma (Etkisizleşme)
    -Yorumlama
-Zıt/Kontrast Yaklaşımlar (Aydın, 1998; Midilli Sarı, 2005;- Kanat Duralı, 2007; Öç ve ark. 2010).

Birinci yaklaşım olarak, uç örnek olan, tarihi çevrenin veya binanın kopyasının yapılmasıdır *(matching).* Kopyası yapılan uygulamalar tarihi çevrenin kalitesini düşürmekte, yeni karaktere katkı sağlayamamaktadır (Şekil 3.30). Bu tür uygulamalar genellikle *kitsch* (değersiz, basit, niteliksiz) olarak değerlendirilir. Bu küçük düşürücü tanımlama ile mevcut olan bir kimliğin değerinin aşağılanması söz konusudur. *Kitsch* uygulamaları gerçek ve özgün sanat aktivitelerinin karşıtıdır. Bu bağlamda post modern uygulamalar *kitsch* veya sanat arasında ince bir çizgide ürünler vermişlerdir. Bu uygulamalarda geçmiş öğelere aşırı benzerlikler ve taklitler yapılsa da bu uygulamaların fabrikasyon veya tarihi olup olmadıkları vurgulanmalı ve kentliye hissettirilmelidir (Öç, 2010).

İkinci yaklaşım ise tarihi bölümler ile ek bölümler arasında bir uyum arayışıdır. Uyumlu yapma yaklaşımları kendi içerisinde benzetme, nötr ve yorum *(interpretation)* alt başlıkları altında değerlendirilmiştir (Şekil 3.31; 3.32; 3.33). Tarihi çevrede uyumlu tasarım yaklaşımları kenti bir organizma gibi yaşayan, sürekli değişen bir nesne olarak değerlendirir. Bu bağlamda sonradan yapılan ilaveler cephecilikte ve tarihi çevrelerde bu bağlamda tarihi süreç içerisinde dokuya eklenen bir eleman olarak algılanır. Tarihi çevreye sonradan ilave edilen bölümler ile tarihi bölümler açık şekilde kentliye hissettirilir. Tarihi dokudaki cephe karakterinin devamı için, detaylar, pencere ve kapı açıklıkları, genelde sadeleştirilmiş bir şekilde modern malzemeler kullanılarak yapılmakta, benzetme ana fikri ağır basmaktadır. Nört tasarım anlayışı ise, tarihi dokuda malzeme ve doku anlamında sade hatlara sahip, tarihi dokudan farklılık ortaya koyan, geniş cam yüzeyler kullanılmaktadır. Yoruma dayalı örnekler, tarihi çevrenin mimari anlamda değerlendirmesini yaparak, modern malzemeler ile yorumlayan, tarihi mimarlık geleneğini içinde bulunduğumuz çağın anlayışına göre ele alan uygulamalardır.

Üçüncü yaklaşım, yerel mimari karakter ile tamamen zıt bir tasarım yapmaktır *(contrast).* Cephecilik uygulamalarında veya tarihi çevrede yapılmış dekonstrüktivist uygulamalar buna örnek olarak verilebilir (Şekil 3.34; 3.35).

Şekil 3.30.Süleyman İshakoğlu Merkezi Laleli İstanbul alt katlar taklit edilmiştir (Korumaz, 2004)

Şekil 3.31. Kültür Merkezi Tarlabaşı, İstanbul benzetme (Korumaz, 2004)

Şekil 3.32. Nötr Uygulama Londra, İngiltere (Korumaz, 2010)

Şekil 3.33. St. Adrew Square, Edinburg, İngiltere, yorumlama (Korumaz, 2010)

Şekil 3.34. St. Adrew Square Edinburg İngiltere, Zıddını yapma (Korumaz, 2010)

Resim 3.35. Zıt Uygulama, Das Triest Hotel Viyana, Avusturya (Korumaz, 2007)

4. CEPHECİLİK VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

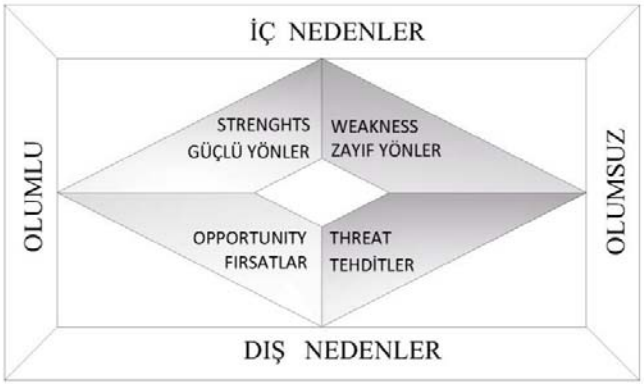
4.1. SWOT ve AHP Analiz Yöntemi

Herhangi bir konu ile ilgili karar verme süreci iki türlü yaklaşımla olabilir. Bu yaklaşımlardan birincisi *sezgisel karar verme sürecidir*. Hislere, duygulara dayalı, hızlı gelişen ve objektif olmayan bir karar verme sürecidir. Bir konu ile ilgili sezgilerin ön planda olduğu, hata yapma olasılığı yüksek bir süreçtir. İkinci yöntem ise, *mantıksal karar verme süreci*dir. Bu yöntem analitik ve sistematik bir hesaplama doğrultusunda verilen kararları içermektedir. Bu bağlamda, çalışma sırasında ulaşılan literatür kapsamında cephecilik uygulamaları ile ilgili yapılan değerlendirmelerin büyük çoğunluğu sezgisel değerlendirmeleri içermektedir. Değerlendirmeler genellikle cepheciliği bir veya birkaç konu başlığı çerçevesinde ele almış, diğer konuları değerlendirme kapsamı dışında tutulmuştur. Sezgisel yöntemlerle cephecilik uygulamalarının geneline yönelik değerlendirmeler yapmak hem zor hem de hatalı karar verme olasılığını yükseltmektedir. Bu sebeple cephecilik uygulamaları ile ilgili araştırmanın tamamında analitik bir değerlendirme tekniği kullanılmıştır. Bu tezde uzun bir süredir bu gibi alanlarda kullanılan SWOT (*Strengths, Weaknesses, Opportunities, Treats*) değerlendirme tekniği ile AHP (*Analytic Hierarchy Process*) sayısal değerlendirme tekniğinin bütünleştirilmesiyle oluşturulan bir değerlendirme yöntemi kullanılmıştır. Böylelikle cephecilik uygulamalarına yönelik sözel, sezgisel betimlemeye dayalı ve niteliksel verilerden hareketle sayısal, analitik ve niceliksel veriler elde edilmiştir. Bu kapsamda araştırmacı çalışmanın **teorik alt yapısından referansla**, 12 değerlendirme ölçütü ve onların alt başlıklarını kullanarak cephecilik konusu olumlu ve olumsuz yönleri ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme içerisindeki ölçütler AHP yöntemi ile karşılaştırılarak derecelenmiş ve ölçütlerin önem sıraları elde edilmiştir. Sonrasında, Türkiye örnekleri AHP yöntemi ile değerlendirme

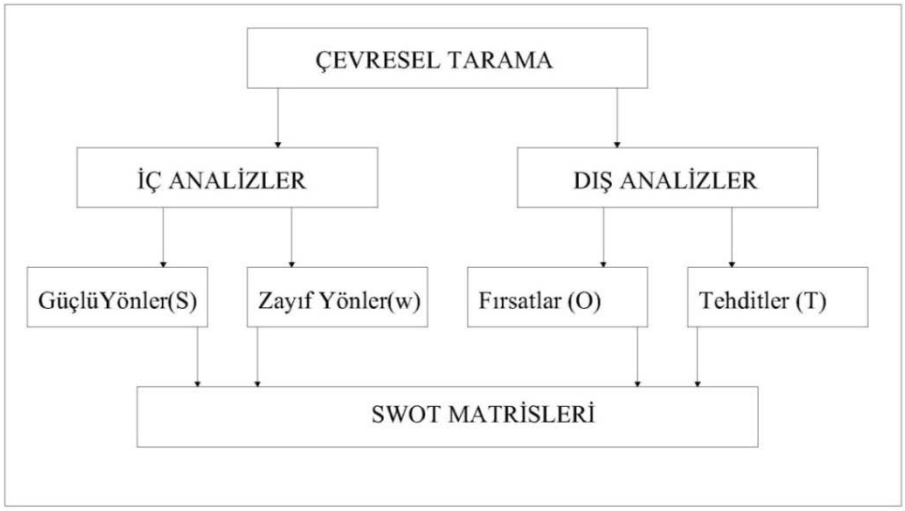
ölçütlerine göre karşılaştırılıp derecelendirilerek, adı geçen örnekler en iyiden en kötüye doğru sıraya konmuştur.

4.1.1. SWOT analiz yöntemi

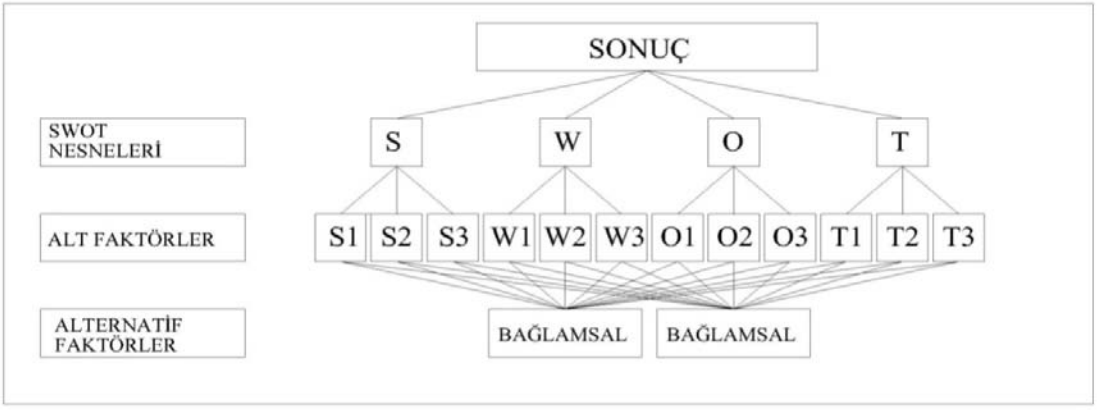
SWOT analizi isim olarak s*trenghts*=güçlü yönler, *Weaknesses*=zayıf yönler, *opportunities*-fırsatlar ve *threats* =tehditler kelimelerinin baş harflerinin kısaltmasıdır. Bu analiz yöntemi, iç ve dış çevre faktörlerinin olumlu ve olumsuz yönlerini ele almakta, karar verme sürecine katkılar sağlanmaktadır. Bu yöntem ile bir konu ile ilgili iç ve dış faktörlerin olumlu ve olumsuz yönlerine yönelik değerlendirmeler ilgili başlık altında toplanacaktır (Şekil 4.1). SWOT analizinde güçlü ve zayıf yönler iç çevre faktörlerini belirlerken, fırsatlar ve tehditler dış çevre etkenlerini oluşturmaktadır (Şekil 4.2; 4.3). SWOT analizinde güçlü yönler ve fırsatlar olumlu çevre verilerini oluştururken, zayıf yönler ve tehditler olumsuz çevre verilerini oluşturmaktadır (Kurttila, 2000). SWOT yaygın olarak ticari kurumlarda yatırımların olumlu ve olumsuz yönlerini değerlendirerek sonuca ulaşmak için kullanılırken günümüzde değişik alanlarda kullanılmaktadır. SWOT analizi bir konu ile ilgili strateji geliştirmek için iç ve dış faktörlerin beraber dikkate alındığı ve daha sonra elde edilen sonuçların karar verme sürecinde kullanıldığı ilk aşamadır. Bu değerlendirme yöntemi aynı zamanda konu ile ilgili karar verme sürecinde alternatif stratejiler geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Çizelge 4.1).

Şekil 4.1. SWOT Analizi Genel Yapısı (Anonymous, 2011Ö)

Şekil 4.2. SWOT Analizi ve alt faktörlerden değerlendirme matrislerine geçiş şeması (Kahraman ve ark., 2007)

Şekil 4.3. SWOT Analizi ve alt faktörleri şeması (Lee ve Walsh, 2010)

Çizelge 4.1. SWOT Analizi gösterimi

Strenghts-Güçlü Yönler (G)	**Weaknesseses-Zayıf Yönler (Z)**
G1	Z1
G11	Z11
G12	Z12
G2	Z2
G21	Z21
G22	Z22
Opportunities-Fırsatlar (F)	**Threats-Tehditler (T)**
F1	T1
F11	T11
F12	T12
F2	T2
F21	T21
F22	T22

4.1.2. AHP analizi ve SWOT ile beraber kullanımı

AHP *(Analytic Hierarchy Process)* karmaşık sorunlara yönelik karar verme sürecini kolaylaştırmak için, çoklu kriterlere göre sayısal tabanlı bir karar verme sürecidir. AHP niteliksel (ölçülemeyen) özelliklerden niceliksel (ölçülebilir) sonuçlar elde etme yöntemidir (Kurttila, 2000). Sezgisel kararlara ve yorumlara dayalı değerlendirmelerin olduğu SWOT analizinden sayısal sonuçlar elde edilemediğinden dolayı AHP analizi gerekli görülmektedir (Lee ve Walsh, 2010). Klasik SWOT analizi niteliksel bir değerlendirme yöntemidir ve bu yöntem ile sayısal veriler elde edilmez. Konu ile ilgili etken faktörlerin önem dereceleri belirlenemez. Planlama sürecinde çok sayıda kriterin oluşturduğu karmaşık problemlerle karşılaşılmaktadır. Bu sorunların sağlıklı çözümü için klasik SWOT analizi sayısal bir değerlendirmeye gereksinim duymaktadır. Bu noktada AHP ile SWOT analizinin beraber kullanımı ile ağırlık veya önem değerlerine göre oluşturulan matrislerin hesaplanması ile ölçülebilir sonuçlar elde edilebilmektedirler (Shinno, 2006). AHP analizi problemi oluşturan elamanların önem sıralamasının gösterilmesine yönelik sistematik bir süreçtir ve farklı faktörlerin analizlerini yaparak, hangisinin daha önemli olduğunu tespit eder. Değerlendirme sonucunda ise, en önemli etken belirlendiği gibi, alternatif öneriler de elde edilebilir (Xu, 2004).

Günümüzde farklı alanlarda kullanılan AHP yöntemi, ilk olarak 1980 tarihinde Thomas L. Saaty tarafından oğluna en uygun okulu seçmek için kullanılmıştır. Bu yöntemi, değerlendirilen kriterlerin birbirleri ile karşılaştırıp ağırlık değeri vererek bir matris yazılmasına ve bu matrisin hesaplanması ile kriterlerin önem sırasının elde edilmesine dayanmaktadır. (Kahraman ve ark., 2007). AHP yönteminde etken kriterlerin her biri diğerleri ile karşılaştırıldığı için, belirlenen problemin sistematik şekilde algılanması sağlanır. Karar verme faktörleri belirlenir ve bu faktörlerden en önemlisinin hangisi olduğu sonucuna varılabilir (Lee ve Walsh, 2010). AHP yöntemi ile hem sayısal hem de sözel uygulamaların derecelendirilmesi yapılabilir. AHP karar vermede ortak noktada buluşamayan bir grubun karar üretmesine de yardımcı olur (Vaidya ve Kumar, 2006).

AHP üç önemli prensipten oluşur. Birincisi, amacın belirlenmesini, elde edilecek sonuçları etkileyen temel faktörlerin anlaşılmasıdır. İkinci aşamada ise, belirlenen tüm faktörlerin karşılıklı olarak değerlendirilip, önemlerine göre karşılıklı olarak Şekil 4.4.'de belirtilen sayısal ifadelerle matrislerinin oluşturulmasıdır. Üçüncü olarak; matrisin çözülmesi ile faktörlerin ve alternatif faktörlerin önem sıralarına göre sıralanması ve sırlamadan sonra sonuçların mantıksal tutarlılığının sağlanıp sağlanmadığının kontrol edilmesidir (Ariff ve ark., 2008). Faktörler karşılıklı olarak değerlendirilirken Çizelge 4.2'de gösterilen 1'den 9'a kadar olan katsayılar ile önemleri derecelendirilmiştir. Eğer değerlendirmede hangi değerin uygun olduğuna karar verilemiyor ise 2'den 8'e kadar ara değerler tercih edilebilmektedir. Oluşturulan matrislerin hesaplanması ile elde edilen sonuçlar etken faktörlerin ağırlık derecelerini gösterir ve bu sonuçların büyükten küçüğe sıralanması ile etken faktörlerin önem sıraları elde edilir.

$$A = \begin{bmatrix} 1 & W_1/W_2 & \dots & W_1/W_n \\ W_2/W_1 & 1 & \dots & W_2/W_n \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ \cdot & & & \cdot \\ W_n/W_1 & W_n/W_2 & \dots & 1 \end{bmatrix}$$

Şekil 4.4. AHP analizinde etken faktörlerin karşılaştırıldığı matris örneği

SWOT analizinde bir konunun güçlü, zayıf, fırsatlar ve tehditler başlıkları altında yer alan maddeleri ve bunların alt maddeleri AHP analizi ile karşılaştırılmış ve sayısal bir değerlendirmeleri yapılmıştır. Analiz sonucunda etken faktörler almış oldukları puanlara göre sıralanmıştır. Böylelikle sezgisel olarak değerlendirilen konudan sayısal tabanlı veriler elde edilmiş, bu veriler kullanılarak daha objektif sonuçlar elde edilmiştir.

Çizelge 4.2. AHP Değerlendirme ölçütleri (Lee ve Walsh, 2010)

Önem Yoğunluğu	Tanımlama	Açıklama
1	Eşit Önemde	İki değerlendirme faktörünün eşit ağırlıkta olması durumu.
3	Biraz Daha Önemli (Az Üstünlük)	Bir faktörün diğerine göre az önemli olduğu durumu.
5	Önemli (Fazla Üstünlük)	İki değerlendirme faktörünün arasında belirgin bir önem farkı olduğu durumlarda.
7	Çok Önemli (Çok Üstünlük)	Bir faktörün diğerine göre çok önemli olduğu durumlarda.
9	Son Derecede Önemli (Kesin Üstünlük)	Faktörler arasında belirgin ve net bir şekilde önem farklarının olduğu durumlarda.
2,4,6,8	Ara Değerler (Uzlaşma Değerleri)	Kıyaslamada karar vermede zorlanılan durumlarda ara değerler kullanılmaktadır.

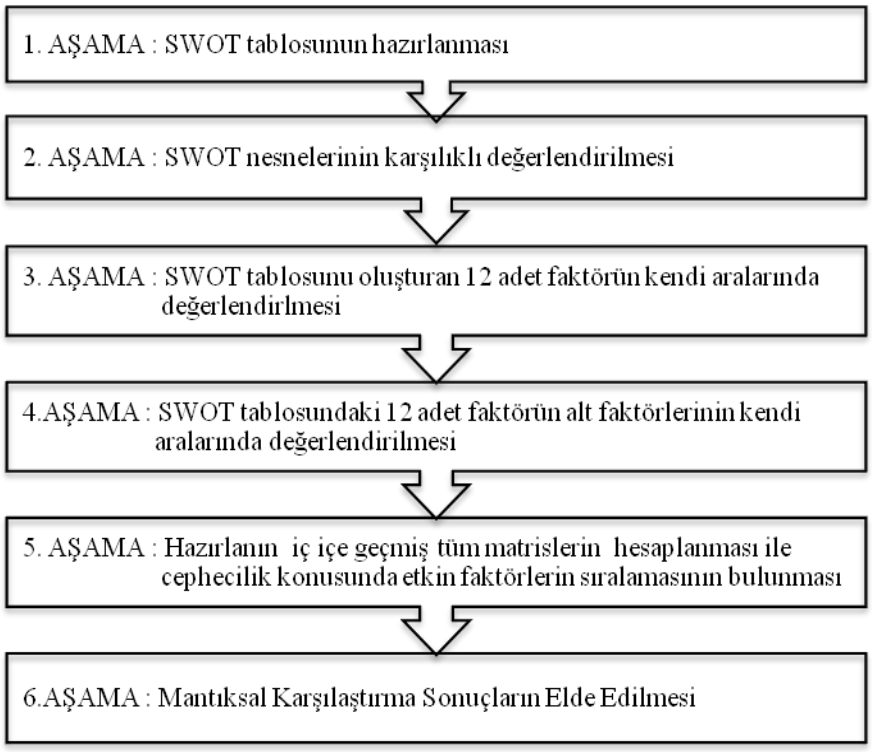
4.2. Cepheciliğin SWOT+AHP Analiz Yöntemi İle Değerlendirilmesi

Bu tez çalışmasında, genel olarak cephecilik konusu, Bölüm 3'de yer verilen 12 ölçüte göre değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede izlenen aşamalar aşağıdaki gibidir:

1. **Aşama:** Cephecilik ile ilgili iç ve dış nedenler dikkate alınarak, güçlü ve zayıf yönler, fırsatlar ve tehditlerin belirlenerek bir SWOT tablosu oluşturulmuştur (Çizelge 4.3). SWOT tablosu hazırlanırken 12 değerlendirme ölçütü (kriteri) kullanılmıştır. Bu kriterler, *Tarihi yapının sahip olduğu değerler, Kent Silueti, Özgünlük, Kültürel Turizm, Sosyal Değişim, Ekonomik, Teknik, Mekanın Ruhu, Sürdürülebilirlik, Kent Planlaması, Yasal, Tasarım Boyutları'*dır. Bu başlıklar değerlendirme tablosunda SWOT faktörleri olarak yer almış; bunların alt değerlendirmeleri ise SWOT alt faktörleri olarak kullanılmıştır. SWOT alt faktörleri hangi SWOT grubunun başlığı altında ise onun baş harfi ile başlayan G,Z,F,T (Güçlü, Zeyıf, Fırsatlar ve Tehditler) harflerden birini almıştır. Bu harften sonra gelen sayı 12 adet faktörün sıra numarasına

karşılık gelmekte ve bu sayıdan sonraki sayılar ise alt faktörlerin kendi içerisindeki sıra numarasını temsil etmektedir.

2. **Aşama:** SWOT değerlendirmesinin dört elamanı olan güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditlerin kendi içerisinde değerlendirilerek, ağırlık derecelerinin belirlendiği bir matris yazılmıştır. Bu hesaplamadaki amaç, cephecilik uygulamaları değerlendirilirken SWOT faktörlerinin değerlendirmedeki ağırlıklarının bulunmasıdır (Bkz.Ek 2).
3. **Aşama:** SWOT içerisindeki 12 adet faktörün kendi içerisinde ağırlıklarının belirlenmesi için 12x12 boyutunda bir matris yazılmıştır. (Bkz. Ek 2) Buradan da 12 başlık altında toplanan etken faktörlerin değerlendirmedeki ağırlıkları elde edilmiştir.
4. **Aşama:** SWOT alt faktörlerinin kendi içerisinde karşılıklı değerlendirilmesi için matrisler oluşturulmuş, Matrislerin hesaplanması ile her bir bağlamsal değerlendirmenin altındaki faktörlerin kendi içlerinde ağırlık değerleri hesaplanmıştır.
5. **Aşama:** Elde edilen matrislerin beraber hesaplanması ile SWOT faktörlerinin genel sıralaması elde edilmiş, elde edilen sıraya göre cephecilik uygulamalarının değerlendirmeleri yapılmıştır. Bu sıralamada, cephecilik uygulamalarının değerlendirilmesinde, en önemli faktörden en az önemliye doğru bir hiyerarşik düzenleme görülebilmektedir.
6. **Aşama:** SWOT faktörlerinin elde edilen sıralamasının yorumlanması ile cephecilik ile ilgili genel sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 4.5. Cepheciliğin SWOT ve AHP Analizi ile Değerlendirme Aşamaları

Çizelge 4.3. SWOT analizleri ve alt başlıklar altında cepheciliğin değerlendirilmesi

Güçlü Yanlar (*Strenghts)*	**Zayıf Noktalar *(Weaknesses)***
1. Değerler Bağlamında -Dış cephesi dikkat çekici yapıların cephelerini korur veya yenilerini oluşturur……...***(G11*** -Kentsel mekanın tarihini, mimarisini ve estetik değerlerini koru……..***(G12)***	**1. Değerler Bağlamında** -İç mekan belge niteliğini kayıp eder. ……..*****(Z11)*** -İç mekana yönelik estetik, tarihi, mimari değerler kaybedilir……..…*****(Z21)***
2. Kent Silueti Bağlamında -Kentsel görünümü korunur… ……..*****(G21)*** -Kentsel görünüm korunurken, kentin gelişimine cephe gerisinde izin verir……...***(G22)***	**2. Kent Silueti Bağlamında** -Gabari değiştirilmesi ile kent silueti bozulur…….…… *****(Z21)*** -Çok sık tekrar eden taklitler ile tekdüze kent siluetleri oluşur……..... *****(Z22)*** -Tarihi cephe gerisinde güncel imar koşullarının izin verdiği yükseklikte binalar yapılabilir……..……..……..……*****(Z23)***
3. Özgünlük Bağlamında -Tarihi binanın cephe karakterine sadık kalınarak özgün kentin özgün dokusu korunabilir……..……***(G31)***	**3. Özgünlük Bağlamında** -İç mekanın özgün kimliği kayıp edilir……..……..……..***(Z31)*** -Özgün strüktür tamamen kaybedilir……..*****(Z32)*** -Rekonstrüksiyonu yapılan örnekler tarihi kimliklerini tamamen kaybetmişlerdir……..…… *****(Z33)*** -Gabarisi değiştirilen binalarda çevresel özgünlük kaybedilmiştir……..…*****(Z34)***
4. Kültürel Turizm Bağlamında - Kültürel mirasın sahip olduğu değerlere olan ilgi sebebiyle içinde bulunduğu bölgenin ekonomisine olumlu katkılar sağlar……..……..…***(G41)*** -Kentin resimsel etkisini kuvvetlendirir. ……..…….....***(G42)*** -Cephecilik sayesinden tarihi binaların iç mekanları turistik aktiviteler için daha uygun olarak…….....***(G43)*** -Tarihi görünümlü ilgi çekici mekanlar oluşturmakta, turist sayıları artmaktadır……..***(G44)***	**4. Kültürel Turizm Bağlamında** -Kentsel mekanda taklit uygulamalar çoğalır…….…..…*****(Z41)*** -Sosyal yapı olumsuz değişerek, turizm aktiviteleri kentte yaygınlaşır…..*****(Z42*** -Çok sık tekrarlar kentteki özgün sürpriz mekanları sıradanlaştırı……..*****(Z43)*** -Turistler kentsel mekanda yanlış bilgilendirildikleri için algı yanılmasına uğraya bilirler…..……..……..*****(Z44)***
5. Sosyal Değişim Bağlamında -Yeniden kullanım olanaklarını geliştirir. Endüstriyel miras gibi değerleri konut ve sosyal yapılara dönüştürerek kente kazandırır. ……..……..***(G51)*** -Uzun süre harabe durumdaki yapılar kentsel çöküntü alanları oluşturmakta iken, cephecilik sonrasında sosyal değişimler yaşanır…..……..…..…. ***(G52)***	**5. Sosyal Değişim Bağlamında** - Bölgede uzun süreden beri ikamet eden sosyal doku hızlı değişir……..***(Z51)*** -Fonksiyon değişiklikleri ile kent kullanımını değiştirir,yoğunluk artar....***(Z52)*** -Kentsel çevredeki rantı tetikleyerek, sosyal yapının değişimini hızlandırır……..……*****(Z53)***
6. Ekonomik Bağlamda -Kentlerdeki mülkiyet haklarının eşit dağılımına yönelik uygulamaları içerir……..……*****(G61)*** -Mekan kazanımı ve doğrudan ekonomik getiriyi artırır. (İlave katlar ve zemin bina alanının genişletilmesi ile) ……..……*****(G62)*** -İç mekan amaca uygun tasarlandığı için yapının ekonomik değeri artar……..… ***(G63)***	**6. Ekonomik Bağlamda** Ekonomik kazanç, koruma duyarlılığının önüne geçmektedir……*****(Z61)***
7. Teknik Yaklaşımlar -Koruma uygulamalarında özel teknik ve detay üretimini ve geliştirilmesini teşvik eder, kullanımını yaygınlaştırır……..……..…***(G71)***	**7. Teknik Yaklaşımlar** -Sıradan koruma uygulamalarına oranla teknik açıdan zordur……..…. ***(Z71)*** -Cephenin askıya alınması, uzun süre askıda tutulması, uygun tedbirlerle işçi ve kentlinin güvenliğinin sağlanması, tarihi cephe ile yeni bina bütünleşmesine yönelik özel bilgiler, detaylar gerektirir..……..…..... ***(Z72)*** ..
8. Mekanın Ruhu -Kamusal mekanın sahip olduğu mekan karakteri korunur. …….....***(G81)***	**8. Mekanın Ruhu** - Köklü değişiklikler ile mekanın sahip olduğu karakter değiştirilmektedir……..…….*****(Z81)*** -Sahte uygulamalardan dolayı sahiplik hissini azaltır……..……..*****(Z82)*** -Taklit uygulamalar kentin sahip olduğu kültürel anlamı yansıtamamaktadır……..……..……..….. ***(Z8)***
9. Sürdürülebilirlik Bağlamında - Isıtma, soğutma, yalıtım imkanları ve çevreye duyarlı tasarımlar ile tarihi binaya göre daha verimli sonuçlar elde edilebilir……..…..……..***(G91)*** -Mevcut malzemenin yeni yapılaşmada da kullanılması yönüyle ekolojiktir……*****(G92)***	**9. Sürdürülebilirlik Bağlamında** -İç mekan yıkımından kaynaklanan malzeme israfı vardır……..…… ***(Z91)*** -Uygulamada ve gereksinim duyulan yeni malzeme üretimi sebebiyle enerji giderleri artmaktadır……..……..……..***(Z92)*** -Tarihi binanın iskeleye alınması, ilave zaman, maliyet, iç gücü, malzeme ve enerji kayıplarına neden olmaktadır……..…….... ***(Z93)***
10. Kent Planlaması Boyutu -Kentsel gelişim ile koruma arasındaki dengenin kurulmasını sağlar……..……***(G101)***	**10. Kent Planlaması Boyutu** -Plan kararları ile cephecilik uygulamalarının önü açılır…….....***(Z11)***
11. Yasal Boyutu -Cephecilik yasal olarak engellenebilir……..……*****(G111)***	**11. Yasal Boyutu** -Yıkımların yasal izinler ile yapılması ……..……..…***(Z111)*** -Uluslararası bildirgelerde ve ilke kararlarında cepheciliğin yapılmasına karşı çıkılırken, yasal boşluklar ile uygulamalar devam etmektedir……..….. ***(Z121)***
12. Tasarım Boyutu Uygun tasarlama teknikleri kullanılarak tarihi bina ve çevresine duyarlı uygulamalar elde edilir. Kentin kültürel ve fiziksel dokusuna uygun yeni uygulamalar kentsel mekanda gözlemlenir……..…....***(G121)***	**12. Tasarım Boyutu** Tasarım kalitesinin soyut niteliği sebebiyle uygulama sonuçlarının beklenildiği düzeyde olmama oranı yüksektir……..….. ***(Z121)***

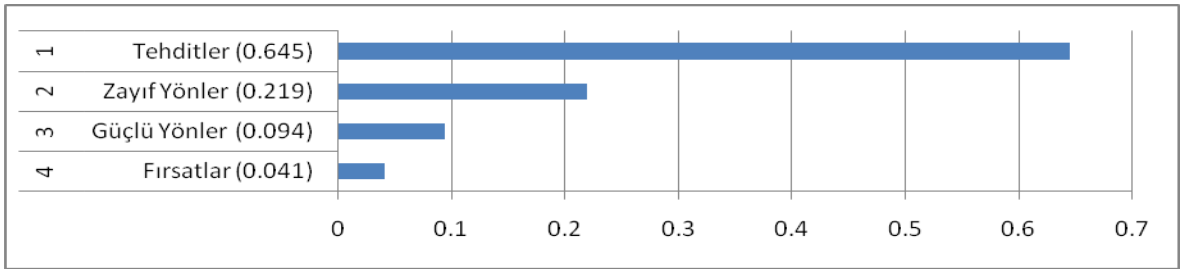
Fırsatlar ***(Opportunities)***	**Tehditler** ***(Threats)***
1. Değerler Bağlamında -Kamusal alanda yapılan onarımlarla kentin sahip olduğu değerler korunabilir……..……***(F11)*** -Kentsel mekanda görsel, sanatsal, tarihi değerlere sahip mimari uyum sağlanabilir……..……***(F12)***	**1. Değerler Bağlamında** -İç mekanın belge niteliği, tarihi, mimari ve estetik değerler kaybedilir....***(T11)*** -Aşırı müdahale örnekleri diğer yapılardaki müdahaleleri artırır... .....***(T12)***
2. Kent Silueti Bağlamında -Cephecilik kentsel değişim ve dönüşüm baskılarını hafifletir, tarihi doku içerisinde kentin gelişimini sağlayabilir…..……..……***(F21)*** -Yeni oluşan kent siluetindeki tarihi yapılardan kaynaklanan boşlukları doldurabilir……..……***(F22)***	**2. Kent Silueti Bağlamında** -Gabari değişiklikleri ile oluşan yeni kent silueti tarihi dokudan tamamen farklı bir şekilde ortaya çıkabilir……..……..……..***(T21)*** -Gabarisi değiştirilen veya değiştirilmeyen uygulamaların oluşturacağı karmaşık cephe siluetleri oluşabilir……..……..... ***(T22)*** -Tarihi görünümlü sokak siluetleri oluşturmak kent mekanının doğallığına aykırıdır, kenti monotonlaştırabilir……..……..……..***(T23)***
. Özgünlük Bağlamında -Kent siluetini koruyarak özgün kentsel çevre korunabilir……...……***(F31)***	**3. Özgünlük Bağlamında** -Sahte sokak siluetleri yanıltıcı olabilir……..……..... ***(T31)*** -Tarihi dokunun özgün yapısı tamamen kaybolabilir. ……..……..***(T32)*** -Özgün fonksiyon, malzeme, sosyal yaşam tamamen kaybedilebilir…... ***(T33)*** -Gabari değiştirilen örneklerde tarihi yapının en az bir cephesi veya çatı strüktüründen vazgeçilmesi söz konusudur. ……..……..***(T34)*** -Cephecilik binanın karakterinin ve kültürel anlamını iki boyuta indirir…***(T35)*** -Tarihi görünümlü uygulamalar sebebiyle binalar sahte olarak nitelendirilebilmektedir……..……..……..***(T36)*** -Geri dönülmesi zor özgünlük kayıplarına neden olabilir. ……..……..***(T37)***
4. Kültürel Turizm Bağlamında -Gözden düşmüş mekanlara olan ilgi turizm sebebiyle artar, tüm kentte kültürel mirasın yeniden hayat bulmasına gayret edilir……..……..…***(F41)***	**4. Kültürel Turizm Bağlamında** -Turizmden elde edilecek gelir sebebiyle cephecilik uygulamalarına yönelik taleplerin ve uygulamaların artması……..…..***(T41)*** -Turizm korumanın önüne geçtiğinde kültürel miras zarar görür……***(T42)*** -Turistler cephe gerisini algılayamadıkları için, özgün kentsel çevreleri ziyaret ettikleri düşüncesine sahip olurlar ve kentsel prestij kaybedilebilir……...***(T43)***
5. Sosyal Değişim Bağlamında -Tarihi mekanlar kentli tarafından yaygın şekilde kullanım imkanı bulur. Kültürel miras sosyal hayata dahil edilir……***(F51)*** -Kentlinin kalitesi yüksek mekanlarda yaşama imkanı sağlanabilir…....***(F52)***	**5. Sosyal Değişim Bağlamında** -Özgün kentlinin yaşam tarzını değiştirmeye yönelik baskı kurar……***(T51)*** -Tarihi binanın yıkılması, askıya alınmasının kentli üzerinde olumsuz psikolojik etkileri mevcuttur. ……..…....***(T52)*** -Uygulamalar kentli üzerinde baskı oluşturmaktadır. (yaya-taşıt hareketleri, iskelelerin görsel etkileri gibi)……...….***(T53)***
6. Ekonomik Bağlamda -Resimsel etkisi kuvvetli olan cephe sebebiyle binanın görsel etkisi artmakta, mülk satışlarında kolaylıklar yaşanmaktadır……..……***(F61)*** -Yatırımcıya finansal destek sağlanabilir. ……..……***(F62)*** -Mülk değerlerinden dolayı tarihi çevreye olan yatırım imkanı artar……..……***(F63)***	**6. Ekonomik Bağlamda** -Spekülatif kazanç tetiklenir. Tarihi doku tüketim nesnesi olarak görülür.***(T61)*** -Uygulamalarda koruma düşüncesi ikincil olarak düşünülebilir, koruma bağlamında eksiklikler gözlemlenebilir……..…***(T62)*** -Proje ve yapım aşamasında maliyet ve süre fazladır. ……..……...***(T63)***
7. Teknik Yaklaşımlar -Koruma uygulamalarında kullanılan bilgi ve teknolojinin gelişimine katkı sağlamaktadır. ……..……..……..***(F71)***	**7. Teknik Yaklaşımlar** -Cephe ile yeni binanın bütünleşmesinde sorunlar bulunmaktadır……..***(T71)*** -Uygulamada cephenin her zaman yıkılma riski vardır……..……...***(T72)*** -Teknik açıdan zor bir projelendirme ve uygulama süresi mevcuttur. Bu zorluklar rekonstrüksiyon uygulamalarını tetikler……..***(T73)***
8. Mekanın Ruhu -Tarihi çevreye uygulanan bilinçli müdahalelerle kentin sahip olduğu kimlik geliştirilebilir……..…***(F81)***	**8. Mekanın Ruhu** -Bina gabarileri arasındaki değişiklikler mekanın özgün ruhunu bozar...***(T81)***
9. Sürdürülebilirlik Bağlamında -Mevcut bir kent dokusunun tamamen yıkılıp yeniden yapılmasından daha çevrecidir……..……..…***(F91)*** -Kent kimliğini koruması sebebiyle, kültürel boyutta sürdürülebilir verileri içerir……..……***(F92)*** -Yeni binada kullanılacak malzemelerin tamamı geri dönüşümü olan malzemeler olabilir……..…***(F93)***	**9. Sürdürülebilirlik Bağlamında** -Kentin ilgili bölgesindeki yoğunluk artışı ile beraber taşıt ve yaya trafiği artmakta, çevre kirliliği ve enerji kayıplarına neden olmaktadır……..,….***(T91)***
10. Kent Planlaması Boyutu -Kentin sahip olduğu tarihi binalara göre sokak siluetleri uygun planlama ile belirlenebilir……..…***(F101)*** -Az katlı binaların gabarilerinin korunmasına yardımcı olur……..…***(F102)*** -Erken belgelemeler ile tarihi binalar bütüncül olarak korunabilir, sadece dış cephe ağırlıklı bir belgelemeden kaçınılabilir……..…***(F103)***	**10. Kent Planlaması Boyutu** - Planlama gereği ölçü ve oran olarak tarihi dokudan büyük yapılaşmaların yolu açılabilir…….. .***(T101)*** -Sadece cephe belgelemeleri cepheciliği yaygınlaştırır.....***(T102)*** -Plan kararlarında kentin resimsel etkisinin koruması için, dış cephelerin tarihi referanslı olmasını zorunlu tutabilir. Bu ise tarihi görünümlü dekor uygulamaların ortaya çıkmasına neden olabilir.……..……..…..***(T103)***
11. Yasal Boyutu -Uygulamalar yasal olarak denetim altında yapılır, kayıplar en aza indirilebilir……......***(F111)***	**11. Yasal Boyutu** -Yasal düzenlemelerin ülkeler ve kentler arasında farklı uygulanması sorunu devam ettirir……..***(T111)***
12. Tasarım Boyutu Bilinçli tasarımlarla tarihi doku ve bina korunabilir, kentsel mekan kalitesine katkı sağlanabilir……..…***(F121)***	**12. Tasarım Boyutu** -Tarihi bina ve çevreyi tasarım verisi olarak kullanmayan, inşaat ve mekan kalitesi düşük kentsel dokular artabilir……..…***(T121)*** -Taklit tasarımlar yaygınlaşabilir.……..……..……..***(T122)***

4.2.1. Cepheciliğin Genel Değerlendirme Sonuçları

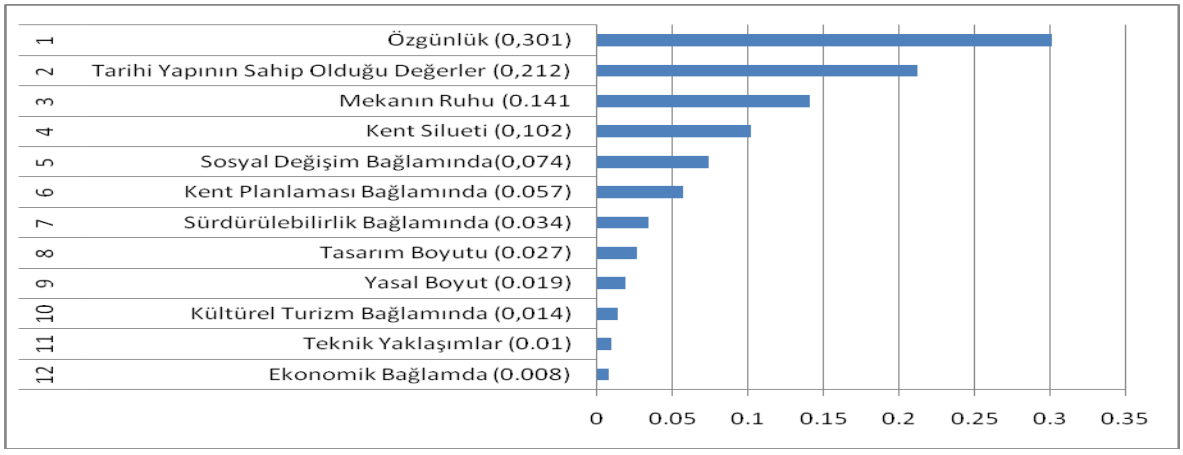
Cepheciliğin genel değerlendirmesinde, SWOT analizinin boyutları (güçlü yönler, zayıf yönler, fırsatlar ve tehditler) AHP yöntemi ile kendi aralarında karşılaştırılmış, önem sırası bulunmuştur. Şekil 4.6'de ifade edilen sıralamada cephecilik uygulamalarının en önemli faktörünün *tehditler* başlığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tehditleri, Zayıf Yönler, Güçlü Yönler ve Fırsatlar izlemektedir. Bu sıralamadan, cephecilik uygulamalarında genel olarak tehditlerinin ağırlıkta olduğu, uygulamanın zayıflıklarının daha sonra geldiği görülmektedir. Başka bir deyişle cephecilik uygulamalarının koruma eylemi bağlamında olumsuz yönlerinin ağırlıklı olduğu sonucu elde edilmektedir. Cepheciliğin olumlu yönleri olan güçlü yönler ve fırsatlar, olumsuz yönlerin gerisinde yer almıştır. Sıralama, cepheciliğin yapım nedenlerinin ve yapımının teşvik edilmesinin olumsuz sonuçlar doğuracağına işaret etmektedir.

APH analizi sonucunda cephecilik uygulamalarında değerlendirmeye katılan 12 kiriterin önem sıralaması elde edilmiştir. Sıralamada uygulamalar değerlendirilirken en önemli kriterin "*Özgünlük"* olduğu görülmektedir. Özgünlüğü "*Tarihi yapının sahip olduğu değerler*" ve "*Mekanın ruhu*" kavramları izlemektedir. Cephecilik uygulamaları için en önemli olarak gösterilen "*Kent Silueti*" kriteri ise ancak dördüncü sırada yer almıştır. Cephecilik uygulamalarındaki "*Ekonomik Bağlam*" koruma kaygılarının ağırlıklı olduğu bu değerlendirmede son sırada yer almıştır. Bu sonuç, birçok örnekte karşılaştığımız alan kazanımı ile elde edilen ekonomik faydanın cephecilik uygulamalarında en sonda geldiğine işaret etmektedir (Şekil 4.7). Araştırmacı, ekonomik faydayı diğer 11 kriter ile karşılaştırırıken, korumanın doğası açısından onu diğerlerine göre onu fazla önemli görmemiştir. Diğer bir deyişle araştırmacı, tarihi bir yapıya müdahale ederken, yapının sahip olduğu değerlerlerin, elde edilecek ekonomik kazanımlardan herzaman daha önemli olduğu yaklaşımı ile değerlendirmesini yapmıştır. Buna rağmen, günümüz kentlerinde devam eden cephecilik ve koruma uygulamalarında ekonomik kazanımların yadsınamaz bir gerçek olduğu ve uygulamaları yönlendirdiği bilinen bir gerçektir.

Cephecilik uygulamaları değerlendirilirken hazırlanan SWOT analizinde güçlü yönler, zayıf yönler ve tehditler başlıkları altında 97 adet alt değerlendirme yer almış ve bunlar ilgili başlık altında karşılıklı olarak değerlendirilmiştir. Yapılan AHP değerlendirmesinde cephecilik uygulamalarında en önemli etkenin Tehditler başlığı altında T11 kodu ile belirlenen "*tarihi binanın sahip olduğu değerler kayıp edilir*" başlığı en önemli faktör olarak ortaya çıkmıştır. Buna paralel, T33 ile kodlanan "*Tarihi yapının özgün yapısı tamamen kaybolabilir*" başlığı ikinci sırada yer almıştır. Bu iki önemli maddeyi T81 olarak kodlanan "*Gabarideki aşırı değişiklikler mekanın ruhunu kaybettirir*" değerlendirmesi izlemektedir. Dördüncü sırada ise Zayıf yönler başlığı altında değerlendirilen tasarım boyutunda ele alınmış olan "*tasarım kalitesinin soyut özelliği sebebiyle uygulama sonuçları beklenildiği gibi olmayabilir"* değerlendirmesi yer almaktadır. Bu sıralamanın tamamı Çizelge 4.4 'de SWOT faktörleri genel sıralaması sütunu altında görülebilir.

Şekil 4.6. Cepheciliğin SWOT boyutlarının önem sıralaması

Şekil 4.7. Cepheciliğin SWOT boyutlarının önem sıralaması

Çizelge 4.4 Cephecilik uygulamaları genel değerlendirme tablosu

SWOT grupları	SWOT grup ağırlıkları ve sıralamaları	SWOT faktörleri	SWOT faktör ağırlıkları ve sıralamaları	SWOT alt faktörleri	SWOT alt faktör ağırlıkları ve sıralamaları	Genel ağırlıklar (1/10000) (Okuma kolaylığı için 10000 üzerinden yazılmıştır)	SWOT faktörleri genel sıralaması
Güçlü	0.094(3)	Değerler bağlamında	0.212(2)	G11	0.750	1495	19
				G12	0.250	498	39
		Kent silueti bağlamında	0.102(4)	G21	0.750	719	31
				G22	0.250	240	57
		Özgünlük bağlamında	0.301(1)	G31	1.000	2829	10
		Kültürel turizm bağlamında	0.014(10)	G41	0.176	23	91
				G42	0.654	86	75
				G43	0.111	15	93
				G44	0.059	8	94
		Sosyal değişim bağlamında	0.074(5)	G51	0.125	87	74
				G52	0.875	609	33
		Ekonomik bağlamda	0.008(12)	G61	0.701	53	84
				G62	0.202	15	93
				G63	0.097	7	95
		Teknik yaklaşımlar	0.010(11)	G71	1.000	94	73
		Mekanın ruhu	0.141(3)	G81	1.000	1325	22
		Sürdürülebilirlik bağlamında	0.034(7)	G91	0.750	240	57
				G92	0.250	80	77
		Kent planlaması boyutu	0.057(6)	G101	1.000	536	37
		Yasal boyutu	0.019(9)	G111	1.000	179	61
		Tasarım boyutu	0.027(8)	G121	1.000	254	54
Zayıf	0.219(2)	Değerler bağlamında	0.212(2)	Z11	0.875	4062	6
				Z12	0.125	580	34
		Kent silueti bağlamında	0.102(4)	Z21	0.158	353	46
				Z22	0.766	1711	18
				Z23	0.076	170	63
		Özgünlük bağlamında	0.301(1)	Z31	0.571	3764	7
				Z32	0.063	415	43
				Z33	0.329	2169	14
				Z34	0.037	244	55
		Kültürel turizm bağlamında	0.014(10)	Z41	0.528	162	65
				Z42	0.305	94	73
				Z43	0.106	32	89
				Z44	0.061	19	92
		Sosyal değişim bağlamında	0.074(5)	Z51	0.202	327	48
				Z52	0.097	157	66
				Z53	0.701	1136	27
		Ekonomik bağlamda	0.008(12)	Z61	1.000	175	62
		Teknik yaklaşımlar	0.010(11)	Z71	0.750	164	64
				Z72	0.250	55	83
		Mekanın ruhu	0.141(3)	Z81	0.584	1803	16
				Z82	0.281	868	29
				Z83	0.135	417	42
		Sürdürülebilirlik bağlamında	0.034(7)	Z91	0.584	435	40
				Z92	0.281	209	59
				Z93	0.135	101	72
		Kent planlaması boyutu	0.057(6)	Z101	1.000	1248	24
		Yasal boyutu	0.019(9)	Z111	0.584	243	56
				Z112	0.281	117	70
				Z113	0.135	56	82
		Tasarım boyutu	**0.027(8)**	**Z121**	**1.000**	**5913**	**4**

Fırsat	0.041(4)	Değerler bağlamında	0.212(2)	F11	0.750	652	32
				F12	0.250	217	58
		Kent silueti bağlamında	0.102(4)	F21	0.833	348	47
				F22	0.167	70	79
		Özgünlük bağlamında	0.301(1)	F31	1.000	1234	25
		Kültürel turizm bağlamında	0.014(10)	F41	1.000	57	81
		Sosyal değişim bağlamında	0.074(5)	F51	0.875	265	53
				F52	0.125	38	88
		Ekonomik bağlamda	0.008(12)	F61	0.158	5	96
				F62	0.076	2	97
				F63	0.766	25	90
		Teknik yaklaşımlar	0.010(11)	F71	1.000	41	86
		Mekanın ruhu	0.141(3)	F81	1.000	578	35
		Sürdürülebilirlik bağlamında	0.034(7)	F91	0.584	81	76
				F92	0.281	39	87
				F93	0.135	19	92
		Kent planlaması boyutu	0.057(6)	F101	0.584	136	68
				F102	0.281	66	80
				F103	0.135	32	89
		Yasal boyutu	0.019(9)	F111	1.000	78	78
		Tasarım boyutu	0.027(8)	F121	1.000	111	71
Tehdit	0.645(1)	**Değerler bağlamında**	**0.212(2)**	**T11**	**0.833**	**11390**	**1**
				T12	0.167	2284	13
		Kent silueti bağlamında	**0.102(4)**	**T21**	**0.761**	**5007**	**5**
				T22	0.191	1257	23
				T23	0.048	316	50
		Özgünlük bağlamında	**0.301(1)**	T31	0.168	3262	9
				T32	**0.499**	**9688**	**2**
				T33	0.123	2388	12
				T34	0.090	1747	17
				T35	0.028	544	36
				T36	0.022	427	42
				T37	0.069	1340	21
		Kültürel turizm bağlamında	0.014(10)	T41	0.584	527	38
				T42	0.281	254	54
				T43	0.135	122	69
		Sosyal değişim bağlamında	0.074(5)	T51	0.715	3413	8
				T52	0.218	1041	28
				T53	0.067	320	49
		Ekonomik bağlamda	0.008(12)	T61	0.618	319	50
				T62	0.297	153	67
				T63	0.086	44	85
		Teknik Yaklaşımlar	0.010(11)	T71	0.086	55	83
				T72	0.618	399	44
				T73	0.297	192	60
		Mekanın ruhu	**0.141(3)**	**T81**	**1.000**	**9095**	**3**
		Sürdürülebilirlik bağlamında	0.034(7)	T91	1.000	2193	15
		Kent planlaması boyutu	0.057(6)	T101	0.701	2577	11
				T102	0.202	743	30
				T103	0.097	357	45
		Yasal boyutu	0.019(9)	T111	1.000	1226	26
		Tasarım boyutu	0.027(8)	T121	0.833	1451	20
				T122	0.167	291	51

4.3. Türkiye'deki Örneklerin AHP Yöntemi ile Değerlendirilmesi

4.3.1. Örneklerin seçilme nedenleri

Cephecilik uygulamaları ile ilgili ülkemizde çok sayıda örnek bulunmaktadır. Bu çok sayıdaki örnekler arasından 12 yapı seçilmiş, koruma bağlamında cephecilik uygulamalarının değerlendirmeleri yapılmıştır. Seçilen örnekler tez çalışmasının 3. bölümünde yapılan gruplamalara paraleldir. Değerlendirmede her grubun niteliklerini temsil edecek örneklere yer verilmiş ve toplam 12 adet örnek değerlendirmeye katılmıştır. Bu yapıların grupları ve değerlendirmede yer alma nedenleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

A. Tarihi binanın özgün cephesinin tamamen korunup, gabarisi değiştirilmeyen uygulamalar.

Bu başlık altında iki yapı değerlendirilmiştir. Bunlardan ilki Antalya Valiliği Hizmet Binası'dır. Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu iken, iç mekanı boşaltılarak kamu binası olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Uygulama sırasında tarihi yapının cephesinde değişiklik yapılmamış, gabarisi de korunmuştur (Şekil 4.6; 4;7). Bodrum katı ilavesi yapılmıştır. İkinci örnek olarak Konya Selim Somuncu Evi'dir. 2007 tarihinde yapılan uygulamada tarihi yapının gabarisine ve cephe düzenlemesine sadık kalınmıştır. Bu iki yapı arasındaki fark ise; Selim Somuncu Evi'nin dış cephesinin tamamen yıkılarak yeniden yapılmasındadır (Şekil 4.8; 4.9). Değerlendirmede dış cephenin güncel malzemeler ile rekonstrüksiyonunun değerlendirme sonuçlarını nasıl etkilediği aşağıda görülecektir.

Şekil 4.6. Antalya Valiliği Hizmet Binası ön cephe (Korumaz, 2011)

Şekil 4.7. Antalya Valiliği Hizmet Binası arka cephe (Korumaz, 2011)

Şekil 4.8. Selim Somuncu Evi, Konya güney cephe (Korumaz, 2011)

Şekil 4.9. Selim Somuncu Evi, Konya doğu cephe (Korumaz, 2011)

B. Tarihi binanın gabarisinin değiştirildiği uygulamalar.

1. Dış kabuğu aynen korunup, tarihi binanın içinden yükselen uygulamalar.

Bu grup için iki örnek seçilmiştir. Bunlardan birincisi İstanbul'un Bakırköy ilçesinde yer alan Ender Mağazası Binasıdır. 1994 tarihinde yapılan uygulama ahşap strüktürlü tarihi binanın iç mekanını mağaza olarak yeniden işlevlendirmiştir. Bu uygulama sırasında kentin bu bölümüne verilen imar hakkına uygun olarak, var olan yapının cephe gerisine, yeni yüksek bir kütle eklenmiştir Uygulama sırasında ahşap strüktürlü tarihi cephenin betonarme rekonstrüksiyonu yapılmış, gereksinim duyulan teşhir mekanı için ana

cephede geniş açıklıklar bırakılmıştır. Bu başlık altında değerlendirilen ikinci örnek İstanbul TÜSİAD Yönetim Binasıdır. 1990 tarihinde yapılan uygulama, tarihi bir Beyoğlu apartmanının yönetim ofisi olarak yeniden işlevlendirilmesidir. Bu uygulama sırasında tarihi cephe korunmuş, yapıya modern malzemeli, ana cepheden geri çekilen bir çatı katı eklenmiştir. Bu iki yapı aynı grupta yer alsa da TÜSİAD Yönetim binasında dış cephede herhangi bir rekonstrüksiyon yapılmamış, cephe düzeni değiştirilmemiş, üst katına hafif strüktürlü bir çatı katı ilave edilmiştir (Şekil 4.10). Ender Mağazası Bakırköy Şubesi binasında, ahşap strüktürlü yapının cephesi yeniden yapılarak, üzerne ilave katlar çıkılmış, dış cephe düzeni de vitrin açmak için değiştirilmiştir (Şekil 4.11).

Şekil 4.10.TÜSİAD Yönetim Binası, İstanbul (Korumaz, 2004).

Şekil 4.11. Ender Mağazası Bakırköy Şubesi, İstanbul (Korumaz, 2004)

2. Sokak siluetindeki kentsel boşlukları dolduran uygulamalar.

Ülkemizde çok yaygın olan bir uygulama türüdür. Bu başlık altında farklı nitelikte dört örnek değerlendirme kapsamına alınmıştır. Bunlardan ilki Bursa Sorgunlar İş Merkezi'dir. İki katlı tarihi bir Bursa evinin sadece ön cephesinin korunduğu ve bunun üzerine imar koşullarının izin verdiği yükseklikte yeni bir binanın yapıldığı örnektir. Uygulamada yeni bölümlerin ölçü ve oran olarak, tarihi binadan büyük olması, yeni tasarımda tarihi bölümlerin taklit edilmesi, tarihi cephenin rekonstrüksiyonunun yapılması ve cephe düzeninin değiştirilmesi koruma bağlamında eleştirilmiştir (Şekil 4.12).

Bu başlık altında değerlendirilin ikinci örnek, İzmir Mithat Paşa Caddesi'nde bitişik nizamda yer alan tarihi İzmir Evi'nin ticari amaçlı olarak yeniden kullanım projesidir. Bitişik nizamdaki örneklerde çok rastlanan sadece ön cephenin korunduğu ve yeni bölümlerin şeffaf malzeme ile yapıldığı bir uygulama türüne örnek olduğu için seçilmiştir (Şekil 4.13).

Şekil 4.12. Sorgunlar İş Merkezi, Bursa (Korumaz, 2004)

Şekil 4.13. Mithat Paşa İş Merkezi, İzmir (Korumaz, 2004)

Bu başlık altında değerlendirilen üçüncü yapı İstanbul Laleli'de yer alan Süleyman İshakoğlu İş Merkezi'dir. Uygulama 1985 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Zemin+iki katlı olan binanın tarihi bölümlerinin taklit edilip, ona yeni bölümlerin eklenmesiyle yeniden inşa edilmiştir. Tasarım yaklaşımı olarak olumsuz değerlendirilen yapının, cephe düzeni de zemin katta dükkan vitrinleri oluşturmak için değiştirilmiştir (Şekil 4.14).

Dördüncü örnek İstanbul Nişantaşı Rumeli Caddesi üzerinde yer alan Halk Bank Şişli Şube binasıdır. 1983 tarihinde yapılan uygulamada zemin+dört katlı tarihi konut banka binası olarak yeniden işlevlendirilmiş ve üzerine 3 kat eklenmişdir. Yeni eklenen bölümlerin yoruma dayalı tasarım anlayışına sahip olması, boyutunun tarihi bölümden küçük olması sebebiyle değerlendirmeye dahil edilmiştir (Şekil 4.15).

3. Tarihi bölümleri yüksek katlı yapılarla bütünleşmiş uygulamalar.

Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, Dolmabahçe Caddesi üzerinde yer almaktadır. 1998 tarihinde gerçekleştirilen uygulama ile zemin+iki katlı tarihi konut sadece cephesi korunarak yüksek katlı bir iş merkezine dönüştürülmüştür. Uygulamada tarihi cephenin rekonstrüksiyonu yapılmış ve cephe karakteri değiştirilmiştir. Uygulamanın kendi içerisinde duyarlılıklar içermesi, yeni bölümün tarihi bölümlerle görsel ilişki kurmaya çalışan cephe düzeni bu yapının değerlendirme kapsamına alınmasına neden olmuştur (Şekil 4.16; 4.17).

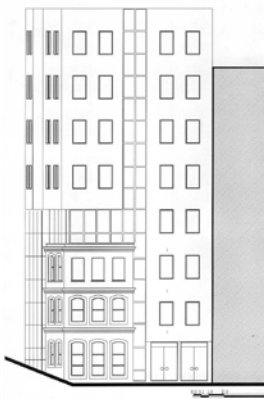
Şekil 4.14. Süleyman İshakoğlu İş Merkezi, Laleli, İstanbul (Korumaz, 2004)

Şekil 4.15. Halkbank Şili Şubesi, İstanbul (Korumaz, 2004)

Şekil 4.16. Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, Beşiktaş, İstanbul (Korumaz, 2004)

Şekil 4.17. Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi Uygulama Çizimi (KTVKK Arşivinden Yeniden Çizim)

C. Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar.

1. Tarihi bina kalıntılarının güncel uygulamada kullanılması

İzmit'in Gölcük ilçesinde yer alan Tarihi Kazıklı Kervansarayının ayakta kalan dış duvarlarının korunarak, modern malzemeler kullanılarak kültür merkezi şeklinde yeniden işlevlendirildiği bir uygulamadır. 2009 tarihinde bitirilmiştir. Uygulama kullanılamaz durumdaki tarihi yapıyı kentlinin kullanımına sunmuş, içinde bulunduğu sosyal çevreye olumlu katkıları ve tasarım yaklaşımları nedeniyle değerlendirme kapsamına alınmıştır (Şekil 4.18).

Şekil 4.18. Kazıklı Kervansaray, Gölcük, İzmit (Korumaz, 2009)

Şekil 4.19.İstanbul Altın Borsası, Sirkeci, İstanbul (Korumaz, 2003)

2. *Tarihi cephenin bir bölümünün yeni binada kullanılması.*

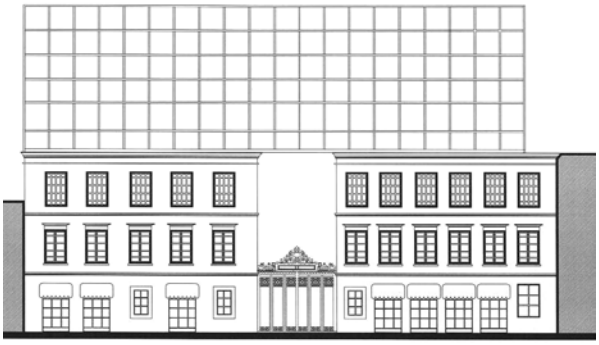
Bu gruba örnek olarak tarihi Aslan Han Binası seçilmiştir. Binanın cephesinin bir bölümünün dekoratif bir eleman olarak yeni yapılan İstanbul Altın Borsası binası ile bütünleştirilmiştir. Bu tür uygulamada cephenin sadece bu bölümü korumaya uygun bulunmuş, yeni yapılaşma imar koşullarının izin verdiği gabaride gerçekleştirilmiştir. (Şekil 4.19).

3. Tarihi binanın tamamen yeni bina tarafından sarıldığı uygulamalar.

Yurt dışında örnekleri bulunmasına rağmen, ülkemizde tarihi bir binanın yeni bir yapı tarafından tamamen sarıldığı örneğe rastlanmamıştır. Özellikle İstanbul'da güncel uygulamalar sırasında rastlanan arkeolojik kalıntıların bina içerisinde sergilenmesi ve korunması bu kapsam dışında tutulmuştur. Yine benzer şekilde arkeolojik sit alanlarında camlı modern malzemeli platformların üzerinden ziyaret edilen örnekler de amacın cephecilikten farklı olması sebebiyle, tez çalışmasında değerlendirilmemiştir.

Şekil 4.20. Fransız Geçiti, Karaköy, İstanbul (Korumaz, 2003)

Şekil 4.21. Fransız Geçiti, Karaköy, İstanbul (KTVKK Arşivi Yeni Çizim)

D. Tarihi binanın özgün cephe karakterine zıt kütle ekleri

Karaköy Fransız Geçiti bu başlık altında değerlendirme kapsamına alınmıştır. Uygulama 1993 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Bu örnek birbirinden bağımsız iki binanın cepheleri korunarak çatı kotunda şeffaf bir kütle ile birbirine bağlandığı bir uygulamadır (Şekil 4.20; 4.21).

4.3.2. Örnekleri değerlendirme yöntemi

Türkiye'deki cephecilik örnekleri değerlendirilirken genel cephecilik uygulamasının değerlendirilmesinde kullanılan etkenlerin 8 adeti kullanılmıştır. Bunlar, *tarihi yapının sahip olduğu değerler, kent silueti, özgünlük, turizme katkı, fonksiyona bağlı sosyal*

değişim, alan kazanımına yönelik ekonomik gelir, teknik ve tasarım başlıkları altındadır. Genel cephecilik uygulamalarında değerlendirilen fakat Türkiye'deki örneklerin değerlendirilmesinde ayrı bir başlıkta değerlendirmeye katılmayan kriterler ise; "*sürdürülebilirlik, planlama ve yasal boyut*tur. *Sürdürülebilirlik* bağlamındaki değerlendirmeler, tarihi bina gerisinde yapılan yeni uygulamanın, sürdürülebilir kriterler doğrultusunda yapılması tavsiyeleri ile sınırlıdır. Türkiye örneklerinde yeni eklerin çevresel duyarlılıkları, koruma bağlamındaki değerlendirme bölümü kapsamı dışında tutulmuştur. *Planlama* bağlamındaki değerlendirmeler daha çok kentsel siluetin korunması bağlamında ele alınmıştır. Yapılar tekil ölçekte değerlendirilirken, var olan kent çevrelerinin tarihi yapı ile olan ilişkisinden çok, cephecilik uygulamalarının mevcut yapılaşma ile kurduğu ilişki ve kent silueti kapsamında ele alınmıştır. Örneklerin tamamının yetkili kurullardan izin alınarak yapılması sebebiyle, *yasal düzenlemeler* de kapsam dışında tutulmuştur.

Yapılar değerlendirilirken izlenen aşamalar şu şekildedir:

1. Aşama: Türkiye'de belirlenen 12 adet yapının ön değerlendirmelerinin yapılması (Çizelge 4.5 ve Çizelge 4.6.)

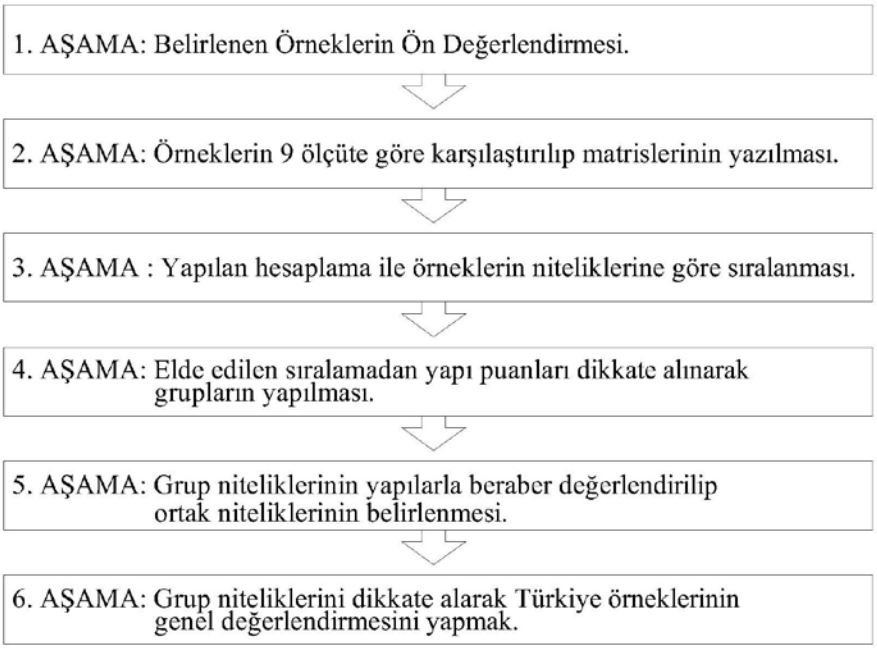
2. Aşama: Türkiye'den belirlenen 12 adet yapının Ek 2'de belirtilen 9 adet kritere göre değerlendirmelerinin yapılarak matrislerinin hazırlanması. Bu değerlendirmedeki 9 adet kriterin kendi içlerindeki matrisleri genel cephecilik değerlendirmesinde kullanılan matris ile aynıdır. Böylelikle cepheciliğin genel değerlendirmesi ile Türkiye örneklerinin değerlendirme ölçütlerinin ortak olması sağlanmıştır.

3. Aşama: 12 adet yapının hesaplamalarının yapılarak, olumlu örneklerden olumsuz örneklere doğru genel sıralama elde edilmesi.

4. Aşama: Yapılan sıralamada yapıların aldıkları puanlara göre (kırılma noktalarından) gruplanması, iyi örnekler, orta nitelikli örnekler, kötü örnekler ve en kötü örnekler olarak sınıflandırılması.

5. Aşama: Grup özelliklerinin, grup üyesi yapılar ile beraber değerlendirilmesi.

6. Aşama: Grup niteliklerini de göz önüne alarak, ülkemizdeki cephecilik uygulamalarına yönelik sonuçlar elde edilmesi (Şekil 4.21).

Şekil 4.21. Türkiye Örneklerinin Değerlendirme Aşamaları

Çizelge 4.5 Değerlendirme sırasında örneklerini niteliklerini belirleyen yaklaşımlar

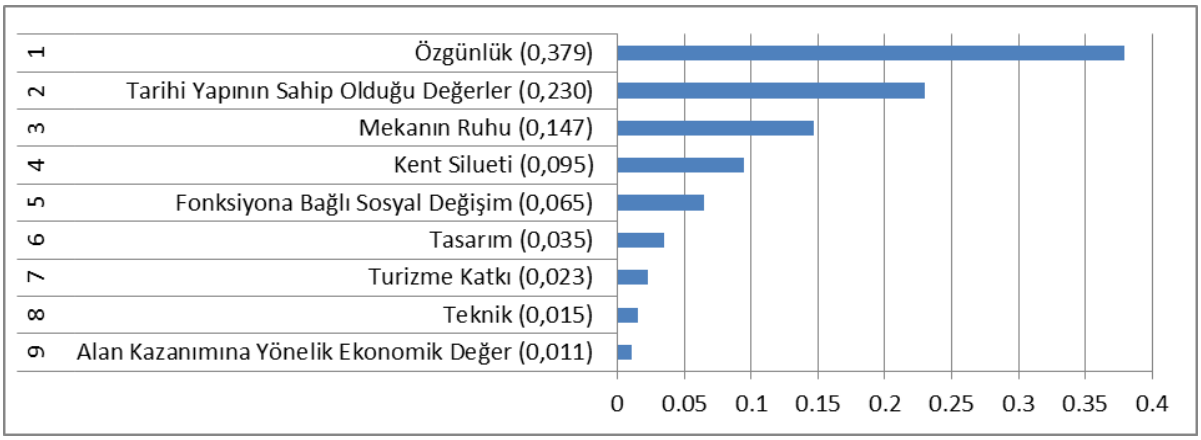
	Bağlamsal Değerlendirmeler		**Örneklerin değerlendirme ölçütleri**
1	**Tarihi yapını sahip olduğu değerler (estetik, tarihi, kültürel, belge)**		Tarihi binasın sahip olduğu değerlerin yeni uygulamada korunup korunmadığına yönelik sorgulamadır. Bu değerlendirme tarihi bina üzerindeki değişikliklerle doğrudan orantılıdır. Tarihi binanın cephesinin bir bölümü korunmuş ise *korunmamış*, binanın dört cephesi korunmuş ve gabari değiştirilmiş ise az *korunmuş*, tüm gabari ve çatı örtüsü tamamen korunmuş ise *korunmuş* olarak değerlendirilmiştir.
		Korunmamış Kısmen korunmuş Korunmuş	
2	**Kent Silueti**		Kent silueti doğrudan gabari ile ilişkilendirilmiştir. Tarihi yapının gabarisi değiştirilmiş ise *kent silueti değiştirilmiş*, gabari aynen korunmuş ise *değiştirilmemiş* olarak değerlendirilmiştir. Cepheciliğin kent silueti yönü ile olumlu karşılanabilecek yönü olan teşekkül etmiş siluetlerin doldurulmasına yöneliktir. Bu tür uygulamalara ise *siluetteki kentsel boşlukları doldurmuştur* olarak değerlendirilmiştir.
		Kent siluetini değiştirmiştir. 0 Bitişik nizamda siluetteki boşlukları doldurmuştur. 1 Kent siluetini korumuştur. 2	
3	**Özgünlük**		
	İç mekan özgünlüğü	Korunmamış Kısmen korunmuş	Cephecilik uygulamalarının temelinde iç mekanın yıkılması yatmaktadır. İç mekanın tamamen yıkıldığı uygulamalar korunmamış, kısmen yıkıldığı veya iç mekanın bir bölümünün değerlendirildiği uygulamalar ise kısmen korunmuş olarak değerlendirilmiştir. İç mekanı tamamen koruyan uygulamalar cephecilik olamayıp, renovasyon uygulamalarıdır.
	Dış mekan özgünlüğü	Korunmamış Kısmen korunmuş Korunmuş	Bina kabuğunun sadece bir yönü veya parçası korunmuş ise, korunmamış, gabari korunmuş ve yeni işlevin gereği mağaza vitrini gibi özgün cephede olmayan düzenlemeler yapılmış ise kısmen korunmuş, tarihi binanın özgün cephe düzenlemesine sadık kalınmış ise korunmuş olarak değerlendirilmiştir.
	Çevresel özgünlük	Korunmamış Kısmen korunmuş Korunmuş	Çevresel özgünlük doğrudan binanın kente yansıyan gabarisi ile ilgilidir. Uygulama kentin ilgili bölgesinin kentsel dokusunu nasıl etkilediğine yönelik değerlendirmeleri içerir. Tarihi binanın gabarisinin değişikliğine göre çevresel özgünlük *korunmuş, kısmen korunmuş, korunmamış* şeklinde değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme maddesinin kentsel siluetten farkı tarihi yapının özgünlüğü bağlamındaki değişikliklerdir. Kent siluetinin sağlıklı olabilmesi için bir yapı olumlu değerlendirilirken, çevresel özgünlük bağlamında olumsuz değerlendirilebilir. Bu maddelerin ağırlık değerlerine göre sonuca etkileri farklı olacaktır.
4	**Turizm Aktivitesine olan katkısı**		Uygulamanın kentin turizm aktivitelerini canlı tutmaya, turist güzergahında yer alan ve kentin resimsel etkisini korumaya yönelik bir uygulama olup olmadığı sorgulanmıştır. Eğer uygulama kentin bu niteliklerinin olduğu bir bölgesinde yer almıyor ise *katkısı yoktur*, turistik bölgede ise ve özgün gabari değiştirilmiş ise *kısmen vardır*, turizm aktivitelerinin yoğun olduğu yerde ve gabari korunarak gerçekleştirişmiş ise *vardır* olarak değerlendirilmiştir.
		Katkısı yoktur Kısmen vardır Vardır	
5	**Fonksiyona bağlı sosyal değişim**		Yeni işlevin kentin ilgili bölümünün sosyal yapısını nasıl değiştirdiğine yönelik değerlendirmedir. Yıllardır ikamet eden kişiler bu bölgeden uygulama sonrası gitmiş ise, *sosyal yapı değişmiş*, fonksiyon değişikliğinden sonra yerleşimciler kısmen gitmiş ise, *sosyal yapı az değişmiş*, mekan nitelikleri değişmiş, ama sosyal yapı aynen kalmış ise *sosyal yapı değişmemiş* olarak değerlendirilmiştir.
		Sosyal yapı değişmiştir. Sosyal yapı kısmen değişmiştir. Sosyal yapı değişmemiştir.	
6	**Spekülatif alan kazanımı bağlamında ekonomik gelir**		Uygulamalarda alan kazanımı koruma kaygısının önüne geçip-geçmediğine, bu olumsuzluğun uygulama sonuçlarına nasıl yansıdığına yönelik değerlendirmedir. Uygulamada tarihi binanın gabarisi değiştiriliyor, ilave katlar kazanıyor ise, *ilave katlar ile alan artışı sağlanmıştır* olarak, gabari korunup ara kat ve bodrum katlar ile alan kazanılıyor ise, *bodrum ve ara kat çözümlerle alan artışı sağlanmıştır* olarak, gabari korunup, kat yükseklikleri korunarak alan kazanılmıyor ise, *alan artışına gidilmemiştir* olarak değerlendirilmiştir. Bodrum kat ve ara kat çözümler gabariyi doğrudan etkilemediği için kısmen olumlu olarak değerlendirilmiştir.
		İlave katlar ile alan artışı sağlanmıştır. Gabari değiştirilmeden bodrum ve ara kat çözümleri ile alan artışı sağlanmıştır. Alan artışına gidilmemiştir.	
7	**Teknik Bağlamda**		Teknik anlamda cephecilik uygulamalarının zorlukları, kullandığı teknikler ve bunların karşılaştırılmaları çalışma değerlendirme bölümü kapsamının dışında tutulmuştur. Teknik açıdan tarihi yapının korunan cephelerinin rekonstrüksiyon yapılıp yapılmadığına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Tarihi cephe yeniden yapılmış ise, *tarihi cephenin rekonstrüksiyonu yapılmış*, belirli bir bölümü yapılmış ise, *tarihi cephenin bir bölümünün rekonstrüksiyonu yapılmış*, yapılmamış ise, tarihi *cephe rekonstrüksiyonu yapılmamış* olarak değerlendirilmiştir.
		Tarihi cephenin rekonstrüksiyonu yapılmış Tarihi cephenin bir bölümü rekonstrüksiyonu yapılmıştır. Tarihi cephe rekonstrüksiyonu yapılmamış	
8	**Sürdürülebilir**		Çalışma kapsamında sürdürülebilirlikle ilgili değerlendirmeler, tarihi binanın malzeme kullanımı, kültürel süreklilik, sosyal değişim ve yeni binanın çevresel duyarlılığı bağlamında yapılmıştır. Bunlardan malzeme kullanımı sadece cephe ile sınırlı kaldığından ve uygulamada tarihi binanın ne kadarında geri dönüşümün sağlandığı tezin çalışma evrenini dışında tutulmuştur. Sürdürülebilirlik kültürel ve sosyal açıdan alanlarda değerlendirilmiştir. Cephe gerisinde yapılan tarihi binanın ekolojik duyarlılıklarına yönelik değerlendirmeler de yine tez çalışmasının dışında tutulmuştur.
9	**Planlama Bağlamında**		Çalışma kapsamında planlama bağlamında yapılan değerlendirmelerde, kent silueti, alan kullanımı ve erken belgeleme çalışmalarına yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu konular yine gabarinin korunması ve kent silueti bağlamında değerlendirilmiştir.
10	**Yasal boyut**		Yapılan uygulamaların tamamı yasal çerçevede yapıldığı için değerlendirme kapsamına alınmamıştır.
11	**Tasarım Boyutu ile.**		Değerlendirmede tasarım boyutu daha çok ek kütlelerin tasarım anlayışı ile ilişkilidir. Yeni bölümler ile tarihi bölümler arasındaki tasarıma bakmaktadır. Yeni bölümler dış cepheden algılanmıyor ise *dış cepheye kütle yansımamış* olarak değerlendirilmektedir. Yeni kütle tarihi bölümlerin aynısını olarak yapıldı ise, *taklit* olarak olumsuz değerlendirilmiştir. Benzer, nötr ve yorum uygulamalar tarihi çevrede en az tartışılan uygulamalar oldukları için değerlendirmede olumlu puanlanmıştır. Zıt uygulamalar, tarihi dokuyu hesaba katmalarına rağmen çok eleştirilen uygulamalar oldukları için orta nitelikte değerlendirmeye katılmışlardır.
		Yeni kütle dış cepheye yansımamış Taklit Uyumlu yapma (benzer, nötr, yorum) Zıt yapmak	

Çizelge 4.6. Türkiye örneklerinin ön değerlendirmesi

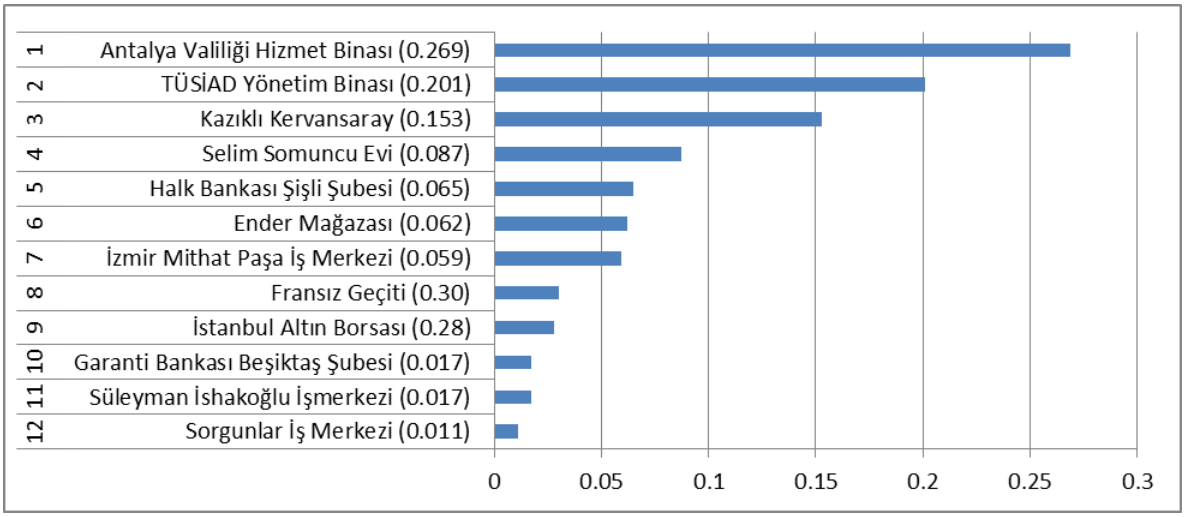
Değerlendirme Kriterleri / Binalar			Tarihi yapını sahip olduğu değerler			Kent Silueti			Özgünlük									Turizm Aktivitesine olan Katkısı			Fonksiyona bağlı sosyal değişim			Alan kazanımı bağlamında ekonomik gelir			Teknik Bağlamda			Tasarım Boyutu				
									İç mekan		Dış mekan			Çevresel																				
			Korunmamış	Kısmen korunmuş	Korunmuş	Kent siluetini değiştirmiştir	Bitişik nizamda siluetteki boşlukları doldurmuştur	Kent siluetini korumuştur	Korunmamış	Kısmen korunmuş	Korunmamış	Kısmen korunmuş	Korunmuş	Korunmamış	Kısmen korunmuş	Korunmuş	Katkısı yoktur	Kısmen vardır	Vardır	Sosyal yapı değişmiştir	Sosyal yapı kısmen değişmiştir	Sosyal yapı değişmemiştir veya olumlu değişmiştir.	İlave katlar ile alan artışı sağlanmıştır.	Gabari korunarak, bodrum ve ara katlar ile alan kazanılmıştır	Alan artışına gidilmemiştir.	Tarihi cephe rekonstrüksiyon yapılmış	Tarihi cephenin bir bölümü rekonstrüksiyon yapılmıştır.	Tarihi cephe rekonstrüksiyon yapılmamış	Yeni kütle dış cepheye yansımamış	Taklit	Uyumlu yapma (benzer, nötr, yorum)	Zıt yapmak	İlişkilendirmemiş
1		Antalya Valiliği Hizmet Binası		+				+	+				+			+			+			+			+					+				
2		Selim Somuncu Evi, Konya	+					+	+		+					+	+			+				+			+			+				
3		Ender Mağazası Bakırköy		+		+			+			+		+			+			+			+				+				+			
4		TÜSİAD Yönetim Binası		+				+	+				+			+		+		+					+			+			+			
5		…Bursa Sorgunlar İş Merkezi	+				+		+		+			+			+			+			+			+				+				
6		İzmir Mithat Paşa Caddesi İş Merkezi		+			+		+				+	+			+			+			+					+			+			
7		Süleyman İshakoğlu İş Merkezi, İstanbul	+				+		+		+			+			+			+			+			+				+				
8		Halk Bankası Şişli Şubesi, İstanbul		+			+		+			+		+			+			+			+					+			+			
9		Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, İstanbul	+			+			+		+			+			+			+			+					+			+			
10		Kazıklı Kervansaray, Gölcük, İzmit			+	+				+			+			+			+			+		+				+				+		
11		İstanbul Altın Borsası	+			+			+		+			+				+			+		+					+			+			
12		Fransız Geçiti, İstanbul	+			+			+			+		+				+			+		+					+					+	

4.3.3. Türkiye örneklerinin değerlendirme sonuçları

Türkiye örneklerinin değerlendirmesindeki etken faktörler kendi aralarında karşılaştırılmış ve sıralama ortaya çıkmıştır (Şekil 4.22). Bu sıralamada özgünlük en önemli etken olurken, alan kazanımına bağlı ekonomik gelir en son sırada yer almıştır. Bu ağırlıklara göre yapılan hesaplamada, Şekil 4.23'de görüleceği üzere, nitelikli örneklerden başlayarak 12 adet yapının sırlaması da yapılmıştır. Bu sıralamaya esas olan ağırlık değerlerinin kırılma noktaları bulunmuş yapılar da buna göre gruplanmıştır. Gruplamalar, *iyi örnekler*, *orta nitelikteki örnekler*, *kötü örnekler ve en kötü örnekler* olarak (Çizelge 4.7'de sıralanmıştır.

Şekil 4.22. Türkiye örneklerinin değerlendirme kriterlerinin ağırlıklarına göre sıralanması

Şekil 4.23. Türkiye örneklerinin genel değerlendirme sonuçları

Çizelge 4.7. Gruplar ve grup içindeki yapılar.

Grup İsimleri	Yapılar
İyi Örnekler	Antalya Valiliği Hizmet Binası (0.269) TÜSİAD Yönetim Binası (0.201) Kazıklı Kervansaray (0.153)
Orta Nitelikteki Örnekler	Selim Somuncu Evi (0.087) Halk Bankası Şişli Şubesi (0.065) Ender Mağazası (0.062) İzmir Mithat Paşa İş Merkezi (0.059)
Kötü Örnekler	Fransız Geçiti (0.30) İstanbul Altın Borsası (0.28)
En Kötü Örnekler	Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi (0.017) Süleyman İshakoğlu İş Merkezi (0.017) Sorgunlar İş Merkezi (0.011)

4.3.3.1. İyi örnekler ve özellikleri

Bu grubu Antalya Valiliği Hizmet Binası, TÜSİAD Yönetim Binası ve Kazıklı Kervansarayı oluşturmaktadır. Bu yapıların ortak özellikleri koruma kaygılarının ağır basmasındandır. *Antalya Valiliği Hizmet Binası'nın* sıralamada ilk sırada yer almasında tarihi yapının dış cephesine yapılan müdahalelerin diğer yapılara oranla en az olmasıdır. Bu niteliği diğer faktörleri de olumlu yönde etkilemiştir. Alan kazanım kaygıları olmadan, iç mekanda yapılan düzenlemenin yapının dış mekanına yansımaması, sonucu olumlu yönde etkilemiştir. Uygulama, tarihi yapının sahip olduğu değerleri diğerlerine kıyasla daha iyi korumuş, kent siluetini değiştirmemiş, yapının dış mekan özgünlüğünü ve kentin çevresel özgünlüğünü devam ettirmiştir. Bir turizm kenti olan Antalya'da turizm aktivitelerine katkı sağlamış, yeniden inşa edilmeden cephesi korunmuştur. Fonksiyonun okul binasından kamu yapısına değişmiş olması da, sosyal yapıda herhangi bir olumsuzluğa neden olmamıştır. İkinci iyi örnek olan *TÜSİAD Yönetim Binası*, benzer niteliklerdedir. Ancak, çatı katına yapılan ilave, kent siluetini etkilemiştir. Konut yapısından yönetim ofisine çevrilen yapı sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilemiş ve yapının ikinci sırada yer almasında önemli bir rol oynamıştır. *Kazıklı Kervansaray* üçüncü sırada yer almıştır. Elde bulunan bir kalıntının varlığını dışlamadan, sahip olduğu mevcut özgün değerlerin farkına vararak ve bunları koruyarak, kente ve topluma kazandırmaya yönelik bir uygulama olması yapının

üçüncü sırada yer almasında en önemli etkendir. Alan kazanımı yoluyla rant elde etmeye çalışmadan, kültürel bir değer olarak tasarlanan yapının sosyal hayata olan katkısı, sonuçları olumlu yönde etkilemiştir.

4.3.3.2. Orta nitelikteki örnekler ve özellikleri

Bu gruptaki yapılar 12 bağlamda yapılan değerlendirmede ilk gruptaki örneklere göre daha olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Bu grup sırasıyla *Selim Somuncu Evi, Ender Mağazası, Halk Bank Şişli Şubesi, İzmir Mithat Paşa İş Merkezi* yapılarından oluşmaktadır.

Selim Somuncu Evi, kent gabarisinin korunması yönü ile genel sıralamada birinci sırada olan *Antalya Hükümet Konağı*'na benzemesine rağmen, köklü değişiklikler içermesi sebebiyle dördüncü sırada yer almıştır. Tarihi yapının cephesinin yeniden yapılması olumsuz olarak değerlendirilmiş; yapının fonksiyonunun konuttan idari ofise çevrilmesi olumsuz sosyal değişime neden olmuştur. Ender Mağazası, tarihi ahşap strüktürlü tarihi bir ev iken, vitrin amaçlı kullanım nedeniyle, cephe düzeni bozulmuş, yapıya eklenen ilave katlarla kent silueti değiştirilmiş, cephesi yeniden yapılmıştır. Bu nedenlerle yapı olumsuz yönde değerlendirilmiştir. *Halk Bankası Şişli Şubesi* genel olarak *Ender Mağazası* örneğine benzer niteliklerde olup, tüm yapıların değerlendirmeleri sonucundan *Ender Mağazası'*ndan bir basamak geride yer almıştır. *İzmir Mithat Paşa İş Merkezi* bu gurubun son yapısıdır. Bu örnek dış cepheye yapılan müdahale sebebiyle özgünlüğünü kaybetmiş ve olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Özgün konumunda bitişik nizamda olan bu yapının cephecilik uygulamaları sonrasında ön cephe kompozisyonunun değiştirilmemesi ve bitişik nizamda olmasından dolayı kentsel bir boşluğu doldurması sıralamayı olumlu yönde etkilemiştir.

4.3.3.3. Kötü nitelikteki örnekler ve özellikleri

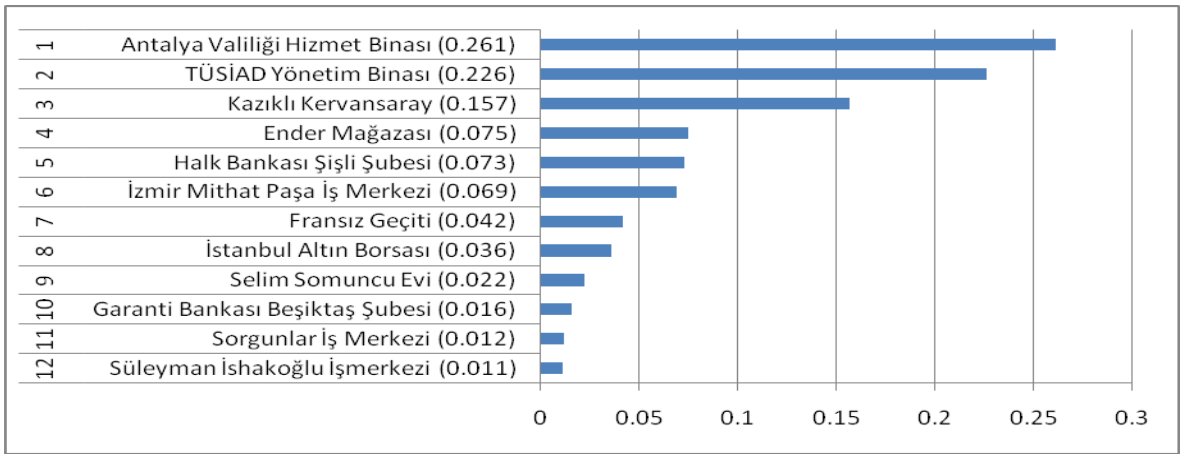
Bu gruptaki örnekler, koruma değerleri bağlamında olumsuz olarak değerlendirilen örneklerdir. Tarihi cepheye yapılan müdahalenin arttığı, yapı siluetinin değiştiği uygulamalardır. Bunlardan *Fransız Geçiti* uygulaması, ilave edilen yeni katların tarihi binalarla bir ilişki kuramaması nedeniyle olumsuz yönde değerlendirilmiştir. Kentin siluetine olan olumsuz katkısı da değerlendirmeyi etkilemiştir. *İstanbul Altın Borsası* uygulaması, tarihi bir yapının cephe düzenini değiştirmesi, onu sadece tek bir cephe parçasına indirmesi nedeniyle, olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Genel değerlendirmeler, bu yapıya getirilen uygulamanın, koruma kaygılarını ön plana almadığı yönündedir.

4.3.3.4. En Kötü nitelikteki örnekler ve özellikleri

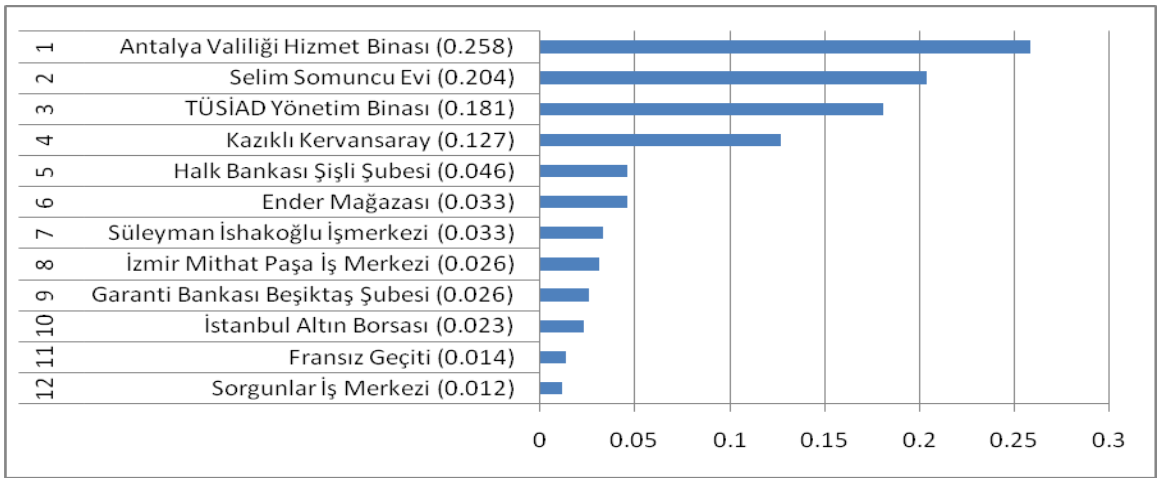
Bu grup koruma eyleminin sahip olduğu değerleri göz ardı eden uygulamalardan oluşmaktadır. *Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, Süleyman İshakoğlu İş Merkezi, Sorgunlar İş Merkezi* bu gurubun üyeleridir. Bunların ortak özellikleri, tarihi yapılarını özgünlüklerini dışlamaları, kentin ilgili bölgesindeki ve kendi bünyelerindeki "*mekanın ruhunu*" fazlasıyla değiştirmeleri, kent siluetindeki değişiklikler ve tasarım yaklaşımlarındaki olumsuz bazı niteliklerdir. Bu yapılardan *Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi* az katlı bir tarihi yapının iki cephesinin bir bölümünü koruyarak, yüksek katlı bir ofis binası oluşturmuştur. Bu tasarımın olumlu görülebilecek yanı ise, yeni binada, tarihi yapıdakine benzer pencere açıklıklarının kullanılmış olmasıdır. İkinci örnek olan *Sülayman İshakoğlu İş Merkezi*, benzer olumsuzluklara ek olarak, taklit bina olarak biçimlendilrilmiştir. Bu nedenle de sıralamada sonlarda yer almıştır. Yapının zemin katlarındaki dükkan pencereleri, tarihi yapının özgün dış görünüşünü değiştirmiş, rekonstrüksiyonu yapılan cephe ise, tarihi yapının sahip olduğu tarihi değerin kaybolmasına neden olmuş ve değerlendirmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Sorgunlar İş Merkezi değerlendirmede en son sırada yer alan yapıdır. Diğer yapılar ile karşılaştırıldığında en olumsuz örnek olarak değerlendirilmiştir. Yapının eski fotoğrafları

ile yenisi karşılaştırıldığında kentin ve yapının değerlerinin kaybolduğu açıktır. Rekonstrüksiyon uygulaması ile yeniden yapılan cephesinin tarihi bir değerinin kalmaması, siluetindeki köklü değişiklik, tasarımındaki taklitsel yaklaşım, sosyal değişime olumsuz katkısı, yapının son sırada kalmasında önemli bir rol oynamıştır.

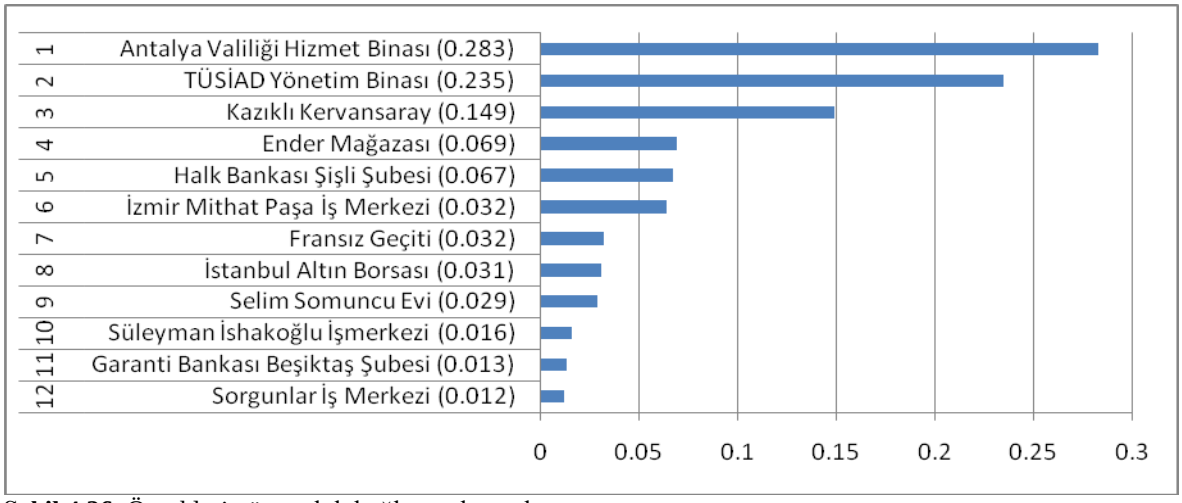
Bu genel sonuçların yanında değerlendirme kriterlerine göre sıralamalar yapılabilir. Kriterlere göre bu sıralamalar Şekil 4.24' ile Şekil 4.31 arasında yer alan çizelgelerde görülebilmektedir.

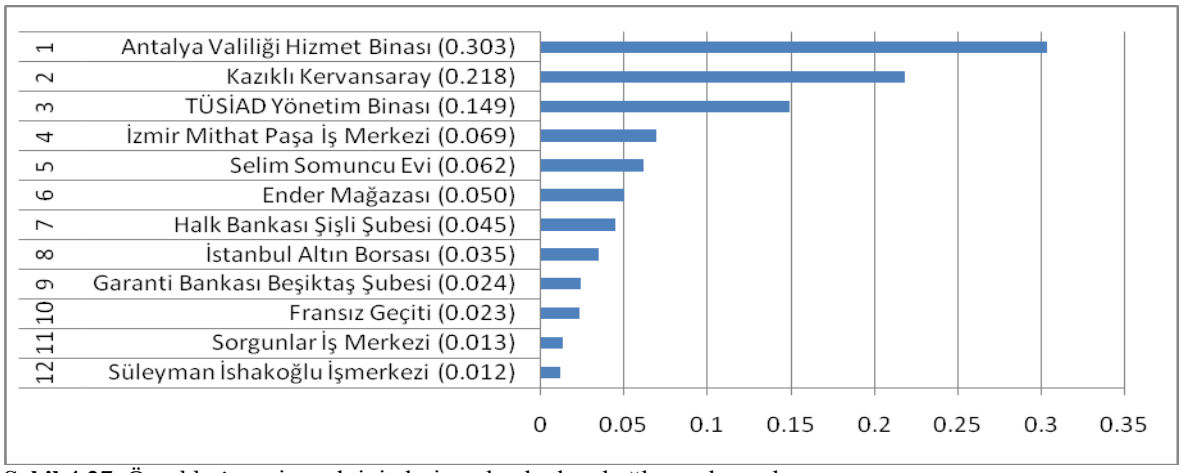
Şekil 4.24. Örneklerin tarihi binanın sahip olduğu değerler bağlamında sıralanması

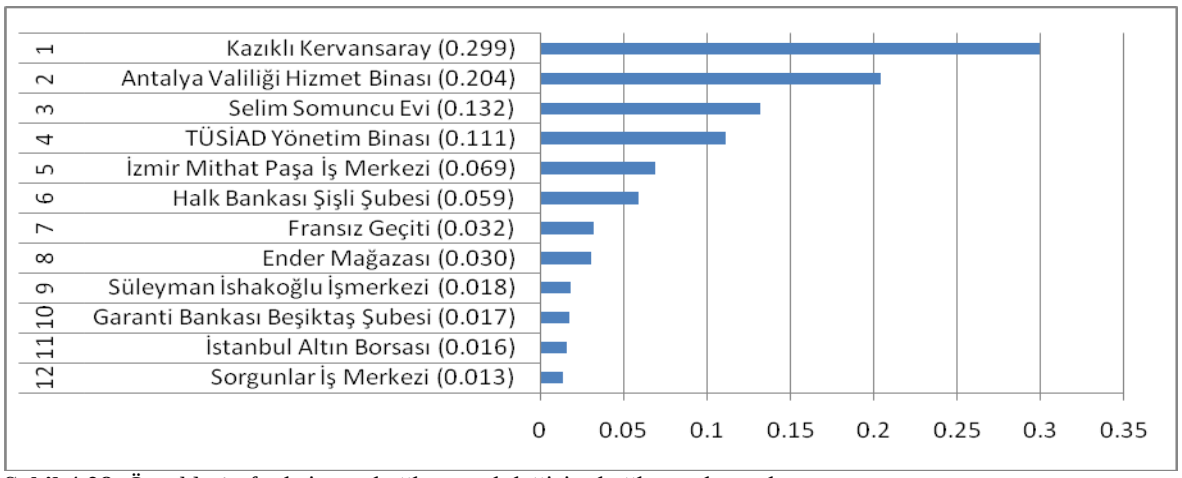
Şekil 4.25. Örneklerin kent silueti bağlamında sıralanması

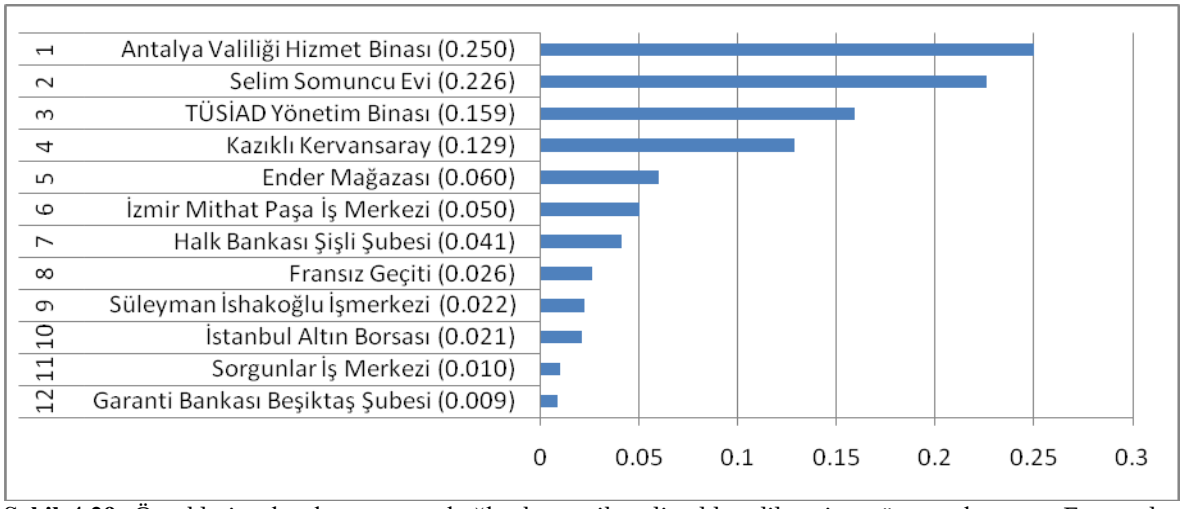
Şekil 4.26. Örneklerin özgünlük bağlamında sıralanması

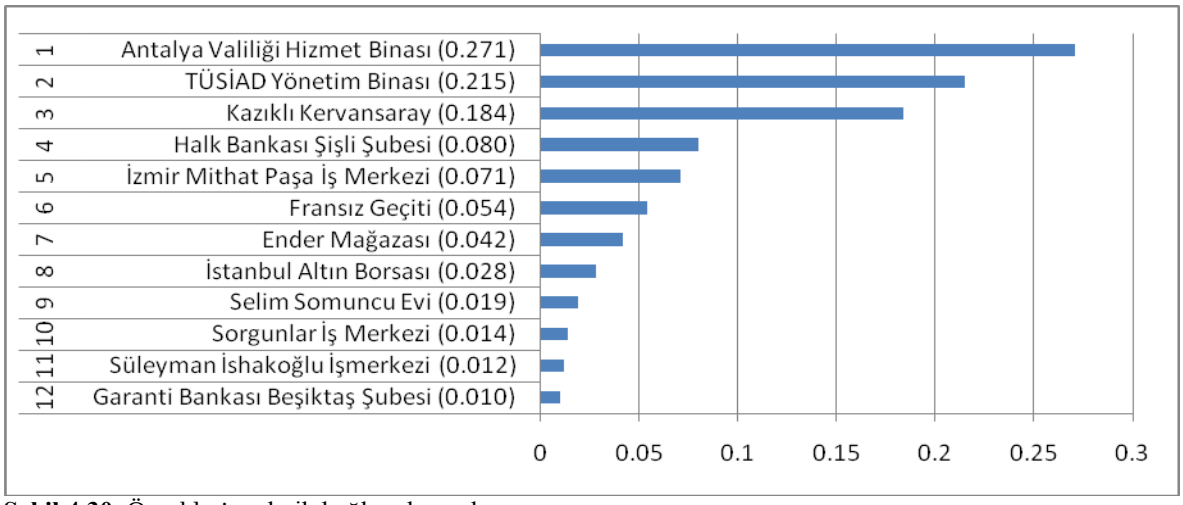
Şekil 4.27. Örneklerin turizm aktivitelerine olan katkısı bağlamında sıralanması

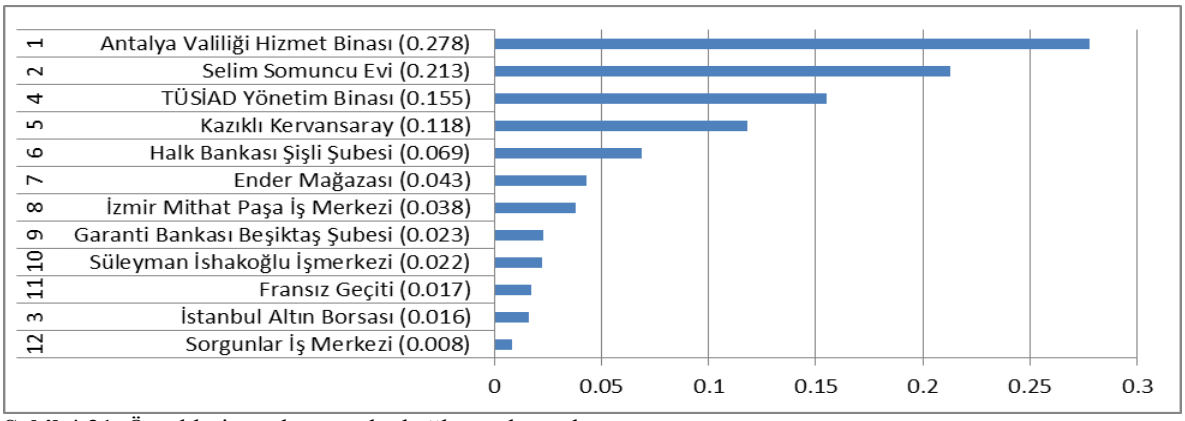
Şekil 4.28. Örneklerin fonksiyona bağlı sosyal değişim bağlamında sıralanması

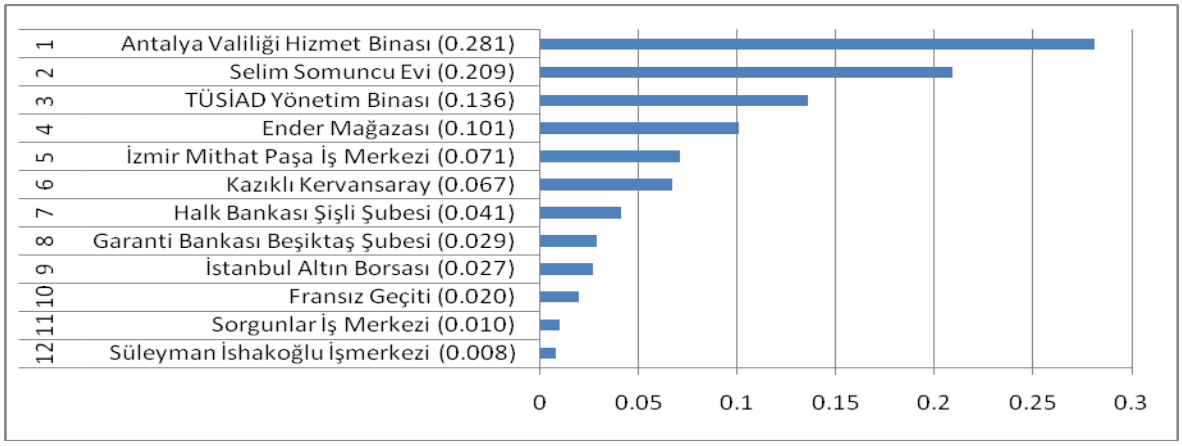
Şekil 4.29. Örneklerin alan kazanımına bağlı ekonomik gelir elde edilmesine göre sıralanması. En az alan kazanan örnekten (olumlu), en fazla alan kazanan örneğe (olumsuz) doğru sıralanmıştır.

Şekil 4.30. Örneklerin teknik bağlamda sıralanması.

Şekil 4.31. Örneklerin mekanın ruhu bağlamında sıralanması

Şekil 4.32. Örneklerin tasarım boyutu bağlamında sıralanması

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

5.1. Sonuçlar

Tez çalışması, farklı bakış açılarını da dikkate alarak, dünya genelinde çok yapılan cephecilik uygulamasının düşüncel gelişimini, , ortaya koymaya çalışmıştır. Düşüncel gelişimini İngiltere'den alan bu uygulama diğer ülkelerde de görülmüş, ülkemizde de bazı uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Cepheciliğin ilk çıkış amacı, kentin siluetini ve tarihi yapı kabuğunu koruyarak iç mekanda özgür alan kullanımına sahip mekanlar organize etmekti. Ülkemizdeki örnekler gözlemlendiğinde, çoğunun ilk çıkış amacından farklı bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye'deki uygulamalar, genel olarak imar planlarının izin verdiği alan kazanımını birincil hedef olarak almaktadır. Çok az sayıdaki tarihi yapının gabarisi korunarak cephecilik uygulaması gerçekleştirilmiştir. Bu durumda Türkiye'deki örnekler Amerika ve Kanada örnekleriyle benzerlik taşımakta, değerli olan kent merkezlerinde alan kazanımına yönelik bir çözüm olarak görülmektedir. Türkiye örnekleri çoğunlukla düşük nitelikteki uygulamalardır. Bunlar malzeme seçimindeki özensizlikleri, tasarım ve çevre duyarsızlıkları, koruma kaygısından uzak girişimleri ile tarihi yapıların niteliklerini daha da düşürmektedir.

- Araştırma kapsamında, cephecilik uygulamalarına yönelik üç temel yaklaşımın olduğu tespit edilmiştir. Bu yaklaşımlardan ilki; cepheciliğe en sert karşı çıkanı Katı Korumacı yaklaşımlardır. Bu yaklaşım cepheciliğin varlığına tamamen karşı çıkmış, kabul edilemez bir uygulama olarak görmüştür. İkinci olarak; Kentsel Morfolojik yaklaşımlar, gerektiğinde ve özel durumlarda cepheciliği kabul etmiş, üçüncü yaklaşım olan Görsel Kent Yönetimi yaklaşımı ise; cepheciliği kayıtsız-şartsız kabul etmiştir. Bu tezde cepheciliğin genel bir değerlendirilmesi yapılmış ve sonuç olarak korumacı yaklaşımların kaygılarını doğrulayan ve cepheciliğin genellikle tarihi bir binanın ve kentin değerlerini yok eden bir uygulama olduğuna işaret eden sonuçlar elde edilmiştir.
- Alan çalışmalarında incelenen örneklerin sınıflandırılması ile bazı cephecilik türleri elde edilmiştir. Bu sınıflandırma üç tür cephecilik ortaya koymuştur. Bunlar;

Tarihi binanın cephesinin korunduğu örnekler, Tarihi görünümlü sokak siluetleri oluşturmaya yönelik uygulamalar ve *Rekonstrüksiyon uygulamaları*dır. Çalışma cepheleri korunan tarihi binalara odaklı olarak sürdürülmüş ve alan çalışması

sırasında tespit edilen örnekler alt gruplara ayrılmıştır. Çok sayıdaki örneğin incelenmesi ve gruplanmaları ile cephecilik tipleri ilk defa burada oluşturulmuştur. (*Tarihi yapının cephesini hiç değiştirmeden koruyan uygulamala;, Tarihi binanın gabarisini değiştieni uygulamalar ve alt başlıkları; Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar ve alt başlıkları, Tarihi binanın özgün cephe karakterine zıt kütle ekleri*)

Çalışma sırasında cepheciliğin temel 12 konu başlığı ile doğrudan ilişkili olduğu belirlenmiştir. Cephecilik uygulaması da genel olarak bu 12 bağlamda değerlendirilmiştir. Bunlar: *özgünlük, tarihi yapının sahip olduğu değer, mekan ruhu, kent silueti, sosyal yapının değişimi, kent planlaması, sürdürülebilirlik, tasarım, yasal boyut, kültürel turizm, teknik yaklaşımlar ve ekonomik kazanımlar* şeklindedir. Bu bağlamda en önemli etken faktörlerin tarihi yapının sahip olduğu özün korunmasına yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özgünlük: Cephecilik uygulamalarında en önemli değerlendirme kriteri olduğu araştırma sırasında tespit edilmiştir. Tarihi bir yapının iç mekanının tamamen yıkılmasından dolayı iç mekanın özgünlüğünün; dış cephede yeni fonksiyon gereği yapılan değişiklikler ve gabari değişiklikleri nedenleriyle de dış mekan özgünlüğünün kaybedildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Tarihi yapının sahip olduğu değerler: Cephecilik uygulamaları nedeniyle kaybolmaktadır.

Mekanın ruhu: Tarihi eser üzerinde yapılan aşırı değişiklikler nedeniyle yapı ve kent ölçeğinde var olan ruh kaybedilmektedir.

Kent siluet: Cephecilik uygulamaları bağlamında kentin tarihi karakterini koruma gayretlerinden dolayı olumlu bir yaklaşım olsa da, tarihi kent dokusunu taklit eden ve birbirini tekrarlayan kentsel sokak siluetleri oluşturmak, hem kullanıcının algısını yanıltmakta hem de kentsel çevrede tekdüzeliğe neden olmaktadır.

Sosyal yapı: Cephecilik uygulamaları fonksiyon değişiklikleri ile uzun yıllar kentin ilgili bölgesinde oturan halkı yer değiştirmeye zorlamış ve konut alanları genellikle ticaret alanlarına dönüşmüş; bu da kentli üzerinde sosyal baskı oluşturarak, oradaki sosyal yapıyı bozmuştur.

Kent planlaması: Günümüzde üretilen kent planları genellikle cephecilik uygulamalarını özendirecek kararlar üretmekte, tarihi bina çevrelerindeki yüksek katlı yapılaşmalar da cephecilik yapımına olan talebi artırmaktadır.

*Sürdürülebilir yaklaşımlar: K*onunun kültürel boyutundan daha çok, tarihi yapının malzeme olarak yeniden kullanımı ve yeni tasarlanan binanın sürdürülebilir kriterlere göre yapılmasına yoğunlaşmaktadır.

Tasarım Ölçütü: Cephecilik uygulamalarında üç türlü tasarım yaklaşımı olabilmektedir. Bunlardan birincisi taklit yaklaşımlardır ki, bu yaklaşım, kullanıcının algısını yanıltmasından dolayı en çok eleştirilen yaklaşım olmuştur. İkinci olarak, tarihi bina ile yeni yapılan elemanlar tamamen zıt bir şekilde tasarlanmasıdır. Bu yaklaşım birçok korumacı tarafından kabul edilmese de, tasarım anlayışı nedeniyle, taklit uygulamalar kadar eleştirilmemektedir. Üçüncü yaklaşım, benzer, nötr ve yorumlamayı içinde barındıran, tarihi doku ile uyum arayışının olduğu yaklaşımlardır. Bu yaklaşımların hepsi tarihi çevrede yeni yapı tasarlarken kullanılan olumlu yaklaşımlar olarak görülmektedir. Bunlar yanında özellikle ülkemizdeki örnekler incelendiğinde, gabarisi değiştirilip yeni ilavelerin yapıldığı uygulamalarda bu tasarım yaklaşımlarının hiçbiri ile ilişkilendirilemeyen örneklere de rastlanmıştır. Bu örnekler tarihi bölümler ile ilişki kuramamış tasarım yaklaşımları olarak değerlendirilmiştir. Cephecilik uygulamalarında tarihi kabuğun içinde kalan ve dışarı taşmayan uygulamalar yine tasarım anlayışları nedeniyle olumlu olarak görülmüştür.

Yasal olarak: Cephecilik uygulamalarına uluslararası düzeyde tüzük ve bildirgeler ile karşı çıkılmış ve birçok yasada ve yönetmelikte cephecilik yasaklanmıştır. Her ne kadar bu bilgiler genel olarak kabul görse de uygulamalar halen yapılmaktadır. Ülkemizde uygulamalara yasal olarak izin verme yetkisi, her bir yapı ile ilgili projeleri değerlendiren Koruma Kurullarına aittir. İlgili kurul yaptığı değerlendirmeler doğrultusunda uygulamaya izin verebilir veya red edebilir. Cephecilik uygulamaları ile ilgili yapılan alan çalışmaları ilgili kurullar arasında konu ile ilgili bir koordinasyon eksikliği olduğunu göstermiştir. İstanbul, İzmir ve Bursa'da ilgili kurullar uygulamaya izin verirken, diğer şehirlerde uygulamalara şiddetle karşı çıkmalar yaşanmaktadır. Bundan dolayı bu üç ilimizde cephecilik uygulamaları daha yoğun olarak görülmektedir.

Kültürel turizm ölçütü: Avrupa'da kentlerin fiziksel çevresinin ilgi çekici olması için cephecilik özendirilmiş, tavsiye edilmiş ve yapılan uygulamalar ile resimsel etkisi yüksek şehirler elde edilerek *turizme katkı* sağlanmıştır. Bu yaklaşım ekonomik fayda sağlasa da, kullanıcıyı yanıltması nedeniyle, olumlu bir yaklaşım olarak görülmemektedir.

Teknik zorluklar: Cephecilik uygulamaları tarihi yapı cephesinin askıya alınıp yeni yapılan bina ile bütünleşmesi özel detay ve dikkat gerektirmekte, teknik bazı zorluklar içermektedir. Bundan dolayı uygulama ve projelendirme süreci uzamaktadır.

Ekonomik Ölçütler: Cephecilik yaklaşımı mülk sahiplerine spekülatif kazanç sağlamaktadır. Uygulamalarda çoğunlukla alan artışına bağlı ekonomik kazanca odaklanılmış, koruma kaygıları ikincil olarak ele alınmıştır.

Bu tezde, cephecilik uygulamaları SWOT ve AHP analiz yöntemlerinin beraber kullanılması ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmelerde cepheciliğin olumsuz yönlerinin ağırlıklı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cephecilik genel olarak tarihi binaya ve ilgili kent parçasına zarar veren ve sahip olduğu değerleri tehdit eden bir uygulamadır. Koruma değerleri ile zıt yaklaşımlar içerir. Yapılan değerlendirmede öncelikli tehdidin, tarihi yapının özgünlüğüne yönelik olduğu ortaya çıkmaktadır. İkinci en önemli tehdit tarihi bina ve çevrelerinin sahip oldukları değerleri kaybetmesine yöneliktir. Üçüncü en önemli tehdit tarihi yapının ve çevresinin sahip olduğu ruhun kaybedilmesine yöneliktir. Dördüncü sıradaki tehdit ise, kent silueti bağlamındadır. Burada hem kent siluetindeki tek düzelik, hem de gabari değişiklikleri ile oluşturulan yeni kent dokularının, kentler için görsel, estetik ve tarihsel tehlike yaratacağı sonucuna varılmıştır.

Türkiye örnekleri, AHP analiz tekniği ile değerlendirilerek iyiden en kötüye doğru sıralanmıştır. Bu sıralamaya göre yapılar iyi, orta nitelikli, kötü ve en kötü örnekler olarak gruplandırılmışlardır. İyi nitelikli örneklerde, koruma kaygısının olduğu, tarihi binanın dış cephesinin tamamen korunduğu, kent siluetine önem verildiği ve duyarlı bir tasarım anlayışının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (*Antalya Valiliği Hizmet Binası, TÜSİAD Yönetim Binası ve Kazıklı Kervansaray).* Türkiye uygulamalarından Antalya Hükümet Konağı Hizmet Binası en olumlu örnek olarak görülmüştür. Orta nitelikli örnekler koruma kaygısının azaldığı, tarihi cephelerde ve siluetlerde değişikliklerin olduğu ve bazı durumlarda ise tarihi cephenin tamamen yıkılarak yeniden yapıldığı uygulama örnekleridir (*Selim Somuncu Evi, Ender Mağazası, Halk Bank Şişli Şubesi, İzmir Mithat Paşa İş Merkezi).* Kötü örnekler ise, koruma kaygısının giderek azaldığı, tarihi binanın sahip olduğu değerlerin gözardı edildiği uygulamalar olarak görülmüştür. Tarihi binanın sadece bir cephe parçasını koruyan, yeni kütle eklerinde tarihi bina ile ilişki kuramayan örnekler bulunmaktadır. *(Fransız Geçiti, İstanbul Altın Borsası)* En Kötü örnekler ise; koruma kaygısının oldukça azaldığı, tarihi

yapının cephesine müdahale eden, alan kazanma kaygısının ağır bastığı, tarihi binayı tasarım verisi olarak kullanmayıp dışlayan, yapılan yeni bölümlerde tasarım yaklaşımları olumlu bulunmayan örnekleri kapsamaktadır. (*Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, Süleyman İshakoğlu İş Merkezi, Sorgunlar İş Merkezi*)

5.2. Öneriler

Cephecilik ile ilgili sorunları azaltmak için öncelikle cephecilik uygulamalarının yapılma gerekçelerini ortadan kaldıracak planlama çalışmalarının yapılması gerekir. Tarihi bina ve doku referanslı olarak hazırlanacak imar planları ile tarihi bina ve çevreler üzerindeki baskılar azalacaktır. Sadece cephe ağırlıklı bir koruma yaklaşımı önerilmeden, bütüncül bir planlama yaklaşımı ile tarihi binalar ele alınmalıdır. Türkiye kentlerinin siluetini oluşturan yapılar ve ilave öğeler belli bir kargaşaya neden olmaktadır. Yapıların ömrü dikkate alındığında kentsel dokuda bir dönüşümün olması kaçınılmazdır. Bu dönüşüm sırasında kentin kimliğini oluşturan öğeler özenle korunmalı, yeni değişiklikler tarihi doku referanslı olarak yapılmalıdır. Olmayan bir kentsel siluet tarihsel verilere dayanarak tekrar oluşturulmamalı, kullanıcı yanıltılmamalıdır. Kültürel turizmin kentlerimizdeki öneminin farkına vararak, mevcut dokuların sağlıklı bir şekilde turizme kazandırılması turizme katkı sağlayacaktır. Hiç var olmamış tarihi görünümlü dokuların oluşturulmasıyla kentin resimsel etkisi güçlendirilse de bunların sahteliği mimarlık bilinci yüksek kullanıcılar tarafından hemen kavranacaktır.

Tarihi binaların öneminin ve onların taşıdıkları değerlerin yeniden farkına varmak, yapıların bütüncül olarak ele alınmasını kabullenmeyi kolaylaştıracaktır. Tarihi binanın yapısındaki bir öğenin kaybedilmesi taşıdığı değerlerin kaybolmaya başlaması anlamına gelmektedir. Bu sebeple yapıldığı dönemin sosyal, ekonomik, sanatsal bilgilerini barındıran iç mekan ve cephenin bir bölümü dışlanmamalıdır. Tekil ve doku ölçeğinde özgünlüğün önemi kavranmalıdır. Tarihi bina ve dokuya ilk yapıdığı dönemden itibaren yapılan her türlü farklı müdahale, malzeme, teknik ve kullanım yapı ve çevrenin özgünlüğünü olumsuz yönde etkileyecektir. Cephecilik uygulamaları sırasında tarihi binanın ilk yapıldığı döneme özgü ne kadar yapı elemanına sahip olduğu sorusu irdelenecek ve yapının özgünlüğüne ne dereceye kadar korunduğu

anlaşılacaktır. Ayrıca; gabarinin değiştiği örneklerde, yapı ile beraber kentin ilgili bölgesin deki bina yüksekliklerinin hangi oranlarda değiştiği gözlemlenecektir. Tasarımcı, fonksiyon değişiklikleri gereği, iç mekan gibi, dış mekan kompozisyonuna da saygılı davranmalı, özellikle vitrin düzenlemeleri için zemin katların cephelerini değiştirmemelidir. Böylelikle hem yapının sahip olduğu değerler, hem de mekanın sahip olduğu ruh bir dereceye kadar korunabilir.

Cephecilik uygulamalarında ortaya çıkacak sosyal değişimin farkına varılarak, kentlerde uzun yıllardır orada oturan halkın üzerinde bölgeyi terk etme baskısı kurulmamalı, orada ikamet eden sosyal yapının kullanacağı iyileştirilmelere gidilmelidir. Ekonomik olarak tarihi doku tüketim nesnesi olarak görülmemeli, ekonomik kaygıların koruma kaygılarının önüne geçmesine engel olunmalıdır. Bu da ancak yasal düzenleme, nitelikli denetim ve bilinçli bir karar verme süreci ile oluşacaktır. Günümüz mülk sahiplerinin çoğu çağdaş ve sağlıklı koruma bilincine sahip olmayıp ekonomik kaygıları ön planda tutmaktadırlar.

Cephecilik uygulamalarında ülkemiz Avrupa'dakine benzer bir organizasyonu henüz tamamlayamamıştır. Bu konuda üretilen teknik şartnameler, yapım standartları, teknik ekipman, malzeme, yapı kimyasalları yeterli düzeyde olmayıp, eğitimdeki uzmanlaşma da yeterli düzeyde değildir. Cephecilik ve diğer koruma uygulamalarındaki, malzeme ve işçilik hassasiyetini yükseltmek uygulamaların kalitesinin yükselmesine katkıda bulunacaktır. Cephecilik uygulamalarında bazı yasal düzenlemelerin yapılması da kaçınılmazdır. Türkiye genelinde, koruma kavramına genel bir çerçeve içerisinde yaklaşmak ve bunu mümkün olduğu kadar eş güdüm içerisinde yürütmek gerekmektedir. Farklı kurulların benzer konularda, yakın kararlar üretmesi koruma kavramının ülke genelinde homojen olarak ele alınmasına yardımcı olacaktır.

Tarihi bir doku ve çevreyi ilgilendiren tasarımlarda öncelikli olarak taklit uygulamalardan kaçınılmalıdır. Tasarımcılar olarak tarihin bitip tükenmez bir ilham kaynağı olduğunun farkına vararak, kullanıcı algısını yanıltmayacak tasarımlar yapmamız mümkün olacaktır. Tarihi çevrede yukarıda sözü edilen benzer, nötr, yorum, kontrast uygulamaların yapım şartları ve tasarım süreçleri meslek camiasına sunulup, bilgilendirilmeleri yararlı olabilir.

Türkiye'de bugüne kadar yapılmış uygulamalar ile ilgili öneriler:

Türkiye'de özellikle gabarisi değiştirilen örnekler ile ilgili geniş bir tespit yapılarak uygulamaların her birinin değerlendirilmesi ilgili kurullarca yapılmalıdır. Koruma kaygısından uzak, uygulama niteliği düşük, korunan cephe kompozisyonları değiştirilmiş uygulamaların iyileştirilmesi ve gerektiğinde geriye dönüş imkanlarının araştırılması gerekmektedir. Mimarlık tarihinin önemli bir konusu olan cephecilik ile ilgili nitelikli uygulamalar belirlenmeli, literatürde yer almalıdır. Fazla düşünülmeden ve özensiz olarak yapılan uygulamalar ise yerel yönetimler ve ilgili bakanlık bünyesinde değerlendirilmeli, çok olumsuz olanların geriye dönüş imkanları araştırılmalı ve bunun için gerekli ekonomik kaynağın oluşturulmasına çalışılmalıdır. İvedilikle yapılması gereken, bu yapıların üzerindeki ticari amaçlı reklam tabelalarının temizlenerek, yapıların algılanmasının sağlanmasıdır.

Yıkılıp gabarisi korunarak yeniden yapılan uygulamaların kente kazandırdığı resimsel etkinin korunması gerekir. Bunun için de, bu tür yapılar sık sık denetlenmelidir. Konut fonksiyonu dışında kullanılanların cephesel müdahalelerinde denetlenmesi gerekmektedir.

Sokak silueti oluşturan örnekler kentlerimizde, yeni yeni yaygınlaşmaktadır. Bu uygulamalarda sokak dokusundaki bir tarihi bina ile yakın dönem uygulamalarının aynı renk ve cephe karakterine getirilmesi çabaları yersizdir. Tarihi binaların var olan doku içerisinden malzeme ve renk olarak ayrılmalarına çözümler getirilerek, kültür mirasının kullanıcı tarafından rahat algılanması temin edilmelidir.

Özgün tarihi çevrelerin gelecek kuşaklara bırakılabilmesi için erken belgeleme yapılmalı, yeniden kullanım olanakları araştırılmalı, planlama kararlarında, kurumsal diyalogların oluşmasına ve bireysel bilinçlerin geliştirilmesine çalışılmalıdır.

6. KAYNAKLAR

Aguiar, J., 2006, Façadisme est la peur architecturale de son propre temps (contribution,un peu passionnee,a une discussion*), Le Façadisme dans les Capitales Europeennes*, Bruxelles, 19-29 mars, ICOMOS http://mestradoreabilitacao.fa.utl.pt/disciplinas/jaguiar/jaguiarbruxelasicomos.pdf

Ahunbay, Z., 1996, Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, *YEM Yayın*, İstanbul,9.

Alberts C. H, R. Brinda M., 2005, Changing Approaches To Historic Preservation in Quedlinburg, Germany, *Urban Affairs Review*, 40(3),390. http://uar.sagepub.com/cgi/content/abstract/40/3/390
[Ziyaret Tarihi: 09 Ekim 2010].

Al-Nammari, F. M., 2006, Sustainable Disaster Recovery Of Historic Buildings, The Case Of San Francisco After Loma Prieta Earthquake,Doktora Tezi, *Texas A&M University*, Texas, 125.

Anonymous, 2011A,
http://www.meloteca.com/imagens/operas/lyon-opera-nouvel.jpg
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011B,
http://wcities.com/helsinki/tourist-attractions-sightseeing/poi-town-hall-kaupungintalo-287949.html
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011]

Anonymous, 2011C,
http://static.panoramio.com/photos/original/6334631.jpg
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011]

Anonymous, 2011D,
http://farm4.static.flickr.com/3171/2864128417_8191b56d4b_o.jpg
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011]

Anonymous, 2011E,
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Army_and_Navy_Club_Building.JPG
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011]

Anonymous, 2011F,
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bond_BuildingWashington,_D.C..jpg

[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011G,
http://members.virtualtourist.com/m/p/m/37d788/
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011H,
http://www.churches-uk-ireland.org/images/glasgow/pollokshaws_unk.jpg
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011I,
http://www.oxfordshirechurches.info/BanburyBaptistBridge.html
[Ziyaret Tarihi: 10.12. 2010].

Anonymous, 2011İ,
http://www.urbandb.com/img/media-1d21c3a84d2fdfaab4c97764f8bb27d7.jpg
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011J,
http://www.newliturgicalmovement.org/2007_07_01_archive.html
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011K,
http://en.wikipedia.org/wiki/Old_Town_Market_Place,_Warsaw
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011L;
http://www.gettyimages.com/detail/86800536/Comstock-Images
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011M,
http://www.flickriver.com/photos/tags/façadism/interesting/
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011N,
http://www.mhs.mb.ca/docs/features/walkingtours/exchange/index.shtml
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011O,
http://www.cit.co.uk/developments/case-studies/26
[Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Anonymous, 2011P,
http://daron.yondem.com/tr/PermaLink.aspx?guid=9b36c7fd-8b36-4e57-a8f1-2e6877a79c9b
Ziyaret Tarihi: 15 Haziran 2011].

Ariff H. ve ark., 2008, Use of Analytical Hierarcy Process (AHP) for Selecting the Best Design Concept, *Journal of Technology*, no:49, 1-18.

Aroz, G.F., 2008, World-Heritage Historic Urban Landscape: Defining and Protecting Authenticity, *APT Bulletin*, Sayı 38, No: 2/3, 33-37.

Ashurts, J., 2007, Conservation of Ruins, *Elsevier Publishing*, 160.

Ashworth, G.J.,Tunbridge, J.E., 1999, Old Cities, New Pasts: Heritage Planning in Selected Cities of Central Europe, *GeoJournal, Kluwer Academic Publishers*. Netherlands, 49,105.

Ashworth, G.J.,Tunbridge, J.E., 2000, The Tourist-Historic City Retrospect and Prospect of Managing the Heritage City, *Pergamon Publishing*, 11,105

Ashworth, G.J., 2002, Conservation Designation and the Revaluation of Property: the Risk of Heritage Innovation, *International Journal of Heritage Studies*, 8(1),9,18.

Ashworth, G.J, Graham, B., 2005, Senses of Places, Senses of Time, *Burlington, Amerika Birleşik Devletleri*, 4.

Avcı,S., 2010, Drottoya Haz Houses,
http://www.avciarchitects.com/Projects/ProjectDetails.aspx?page=Dorottya-Haz-residential
[Ziyaret Tarihi:20.04.2010]

Barre, F., 1999, Opening Address, *Façadism and Urban Identity International Symposium*, Paris, 222-223

Barrue, M., 1998, Façadisme at identite rurale dans les vallees des Pyrenees centrales Françaises, *Colloque International ICOMOS*, France.
http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/28/23/38/PDF/FAÇADİSME.pdf
[Ziyaret Tarihi:20.04.2010]

Beier, R.B., 2006, Preserving the Work of Mitchell/Giurgola Associates, Yüksek Lisans Tezi, *University of Pennsylvania*,35,99.
http://repository.upenn.edu/hp theses/3
[Ziyaret Tarihi:20.04.2010]

Benhamou, F., 2001, Who Owns Cultural Goods? The Case of Built Heritage Victor Hugo, "Guerre aux démolisseurs!", in *Littérature et Philosophie mêlées*, Paris: Laffont,1,2,3,4,12,13,188,256,255,259.
http://matisse.univ-paris1.fr/doc2/mse3102.pdf
[Ziyaret Tarihi:20.04.2010]

Boissevain, J., Selwyn T., 2004,Contesting the Foreshore Tourism, Society, and Politicson the Coast, *Amsterdam University Press*, Amsterdam ISBN: 90 5356 694 5. 49-50,70

Canan, F., Korumaz, M., 2005, Kentsel Dönüşüm Bölgelerinde Tarihi Yapı Renovasyonlarının Sürdürülebilir Kalkınma Kapsamında Değerlendirilmesi, İstanbul'da Bir Alan Araştırması**,** *CISBAT, Renewable in a changing climate Innovation in Building Envelopes and Environmental System Symposium***,** 28–29 September, Lausanne, İsviçre, 569-574.

Cantacuzıno, S., 1999, A Country Point of View, *Façadism and Urban Identity Symposium*, Paris, 248.

Cullen, G., 1971, The Concise Townscape, *Architectural Press*, İngiltere,9

Cunnungton, P., 1988, Change of Use, *Alphabooks,* Londra, 18,222,226.

De Naeyer, A., 2003, The Krakow 2000 Charter and The Active Conservation of Built Heritage in Modern Society, *International Colloquium Suit, "Sustainable development of urban Historical Areas Trough an Active Integration within Town"* Liege, Belgium 08-09 September 2003.
http://mrw.wallonie.be/dgatlp/Colloque/Dwnld/TextesOrateurs/Colloque%20SUIT-%20Denaeyer.pdf
[Ziyaret Tarihi:20.04.2010]

Dimitrokalı E., Hartung R.I., Howe J., 2010, Sustainable Conservation and Façade Retention Developments in Historic Cities, *The 16th Annual International Sustainable Development Research Conference*, Hong Kong, Paper 109,3.

Dipner, D. R., Dibner-Dunlop, A., 1985, Building Additions Design, New York,

Egleston, P., 2004, The Exemplary Architecture Exception to the District of Colombia Historic Lands Mark and Historic District Protection Act, *Georgetown University Law Center Historic Preservation Seminar*, Washington, 10.
http://scholarship.law.georgetown.edu/hpps papers/13
[Ziyaret Tarihi:16.02.2010]

Emmitt, S., 2002, Architectural Technology, *Blackwell Science*, İngiltere, 198.

Erder, C., 1972, (Çeviri) Restorasyon, Eugene VİOLLET LE DUC, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü*, Ankara, 12,38,39,40.

Fitch, J.M., 1982, Historic Preservation, *Mc Graw-Hill Publishing*, Amerika Birleşik Devletleri, 124.

Ford, L. R., 1978, Continuity and Change in Historic Cities: Bath, Chester, *Geographical Review*, 68(3), 17,253-273.
http://www.jstor.org/stable/215046
Ziyaret Tarihi:31.12.2010]

Fountain, T., 2010, Façadism: Preserving Heritage, Continuing Modernisation, Façadism and Urban Design in The City of Adelaide Targeting Grenfell Street, *Lamber Academic Publishing*, Almanya,17.

Giuseppe, S.G., 2001, Brussels or The Loneliness of Facades, *Façadism and Urban Identity*, Paris, 238.

Gorse, C., Highfield, D., 2000, Refurbishment and Upgrading of Buildings, *E & FN Spon Publishing*, New York, 119,235.

Güven, İ., 1988, Second Group Applications in Tradational House Restoration in İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 4-15,22,77,78,80.

Heineberg, H., 2007, German Geographical Uurban Morphology in an International and Interdisciplinary Framework, *International Seminar on Urban Form Urban Morphology*, 6-7.

Highfild, D., 2003, The Construction of New Buildings Behind Historic Facades, *Taylor&Francis*,1,3,11,12,14,16.

Jensen, K., Blevins A., 1998, The Last Gamble, *The University of Arizona Press*, Tuscon,119.

Jiven, G., Larkham, P. J., 2003, Sense of Place, Authenticity and Character: A Commentary, *Journal of Urban Design*, 8(1), 68,70,71,72,73,74,75.

Jodidio, P., 2007, 100 Great Extensions & Renovations, *Image Publishing Group Pty Ltd*, Avustralya, 170.

Jokilehto, J.,1999, A History of Architectural Conservation, Boston, 141-147,174,175, 236,313,314.

Kahraman, C. ve ark., 2007, Prioritization of e-Goverment Strategies Using a SWOT-AHP analysis: the case of Turkey, *Europan Journal of Information Systems*, 16, 284-298.

Kanat, D.İ., 2007, Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, 44-46.

Kaya, Ö., 1993, Implementation of Second Group Building in Bursa Alternative Proposal for Conservation and Rehabilitation of the Traditional Building Interiors, Yüksek Lisans Tezi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 18-24,251-252.

Korumaz, M., 2003, Tarihi Yapılara Yeni İlavelerin İstanbul Örneğinde Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Konya.

Korumaz, M. ve ark., 2009, Evaluation of Ecological Sensitive Modern Extensions to Historical Buildings with Examples, *International Ecolocigal Architecture and Planning Symposium*, October 22–25 2009 Antalya, Turkey, 284.

Kuhnle, F. C., 2006, Claiming Endangered Structures in Washington DC to Rethink Subsidized Housing, Yüksek Lisans Tezi, *Massachusetts Institute of Technology*, Boston, 22.
http://dspace.mit.edu/bitstream/handle/1721.1/38659/163214299.pdf?sequence=1
[Ziyaret Tarihi:10.05.2010]

Kurttila, M. ve ark., 2000, Utilizing the Analytic Hierarcy Process (AHP) in SWOT Analysis-a hybrid method and its application to a forest-certification case, *Forest Policy and Economics 1*, 41-52.

Landry, J. W., Fortin, L.A.M., 1996, Code of Practice, Kanada, 33.

Larkhan, P.J., 1988, Agents and Types of Change in the Conserved Townscape, *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, 13(2),159.
http://www.jstor.org/stable/622503
[Ziyaret Tarihi:25.11.2010]

Larkham, P.J., Chapman, D.W.,1996, Article 4 Directions and Development Control: Planning Myths, Present Uses and Future Possibilities, *Journal of Environmental Planning and Management,* 39(1),5-20.

Libeskind, 2011,
http://www.samynandpartners.be/
[Ziyaret Tarihi:20.02.2011]

Lee, S., Walsh, P., 2011, SWOT and AHP Hybrid Model for Sport Marketing Outsourcing Using a Case of Intercollegiate, *Sport Manegement Review*, 93,1.

Lowenthal, D., Prince, H.C., 1965, English Landscape Tastes, *Geographical Review,* sayı: 55(2), 20, 201.

Lowenthal, D., 1999, In Defence of Façadism, *Façadism and Urban Identity Symposium*,Paris, 234-236.

Lowenthal, D., 2000, Stewarding the Past in a Perplexing Present, Values and Heritage Conservation Research Report, *The Getty Conservation Institute, Los Angles*, 20.

Luxen, J., 2001, Opening Adress, *Façadism and Urban Identity Symposium*,Paris, 234-236.

Lynch, K., 1960, Image of City, *Cambridge: MIT press.*

Maass, J., 1969, Where Architectural Historians Fear to Tread, *Journal of the Society of Architectural Historians*, 28, (1), 6.

Mageen, A., Hulmes, R., 2000, Appraisal of Conservation Area Character in England: Progress and Problems, *International Journal of Heritage Studies*, 6(3), 245.

Marden, S., 2000, Urban Heritage:The Rise and Postwar Development of Australia's City Center, Canberra, 7.

May, G.H., 1998, New Technology and the Urban Environment, *Futures, Elsevier Science*,30(9),896.

Midilli Sarı, R., 2005, Tarihi Çevre İçerisindeki Tasarımlarda –izmler, Modernizm, Postmodernizm, Dekonstrüktivizm, Yükseks Lisans Tezi, *Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü*, Trabzon,30-31,42.

Mostaedi, A., 2002, Building Conservation & Renovation, Berselona,İspanya, 55.

Moughtin, C., 2003, Urban Design: Street and Square, *Third Edition,, Architectural Press*, 5,56,112,227.

Mugavin, D., 1999, A Philosophical Base for Urban Morphology, *Urban Morphology,International Seminar*, 3(2).

Nelson, L.H., 2004, Architectural Character: Identifying the Visual Aspects of Historic Building as an Aid to Preserving Their Character, *The Preservation of Historic Architecture*, Amerika Birleşik Devletleri, ISBN: 1-59228-126-5, 171-182.

Norberg-Shulz, C, 1980, Genius Logi: Towards a Phenomenology of Architecture, *Rizzoli*, New York.

Onur, H., 1991, Korunması Gerekli Mimari Anıtlara Ek Yapı Tasarımında İlkeler, Doktora Tezi, *Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 4.

Orbaşlı, A., 2000, Tourists in Historic Towns, Urban Conservation and Heritage Management, *Spon Press*, New York, 3,40,41,43,75,76,93.

Öç, T. ve ark., 2010, Design in Historic Urban Quarters, *Led Online Electronic Archive of Academic and Literary Texts*, 52,53,54,71
http://www.ledonline.it/rivista-scienze-turismo/Allegati/RST-I-2-04-Oc-Heath Tiesdell.pdf
[Ziyaret Tarihi:15.12.2010]

Pendlebury, J., 1999, The Conservation of Historic Areas in UK, A Case Study of Grainger Town New Castle upon Tyne, *Cities*,16(6),423–433.

Pendlebury, J., 2000, Conservation, Conservatives and Consensus: The Success of Conservation under the Thatcher and Major Governments, 1979-1997, *Planning Theory & Practice*, 1(1), 31-52,38.

Pendlebury, J., 2009, Conservation in the Age of Consensus, *Reutledge*, New York, 15,17,18,36,39,40,174,423-433.

Pendlebury J., Short M., Whıle A., 2009, Urban World Heritage Site and the Problem of Authenticity, *Cities*, 26, 349,352.

Pereira, A.R. ve ark., 2005, The Ecological Cult of Heritage, *International Conference Heritage of Technology-Gdansk*,2,3-5.

http://alexandria.tue.nl/openaccess/Metis211367.pdf
[Ziyaret Tarihi:25.12.2010]

Philip, G., 2009, Conzen, M.R.G. 1960: Alnwick, Northumberland: A Study in Town-Plan Analysis, *Institute of British Geographers Publication 27*, London,1-2.

Pinan, P., 1996, Les origines du façadisme, *Monumental*, September 1996,Paris,8.

Prınce Hugh, C., Lowenthal D., 1965, English Landscape Tastes, *Geographical Review*,55(2),202.

Richards J., 2002, Façadism, *Routledge* New York, 2,4,7,8,9,23-33,43-51,78.

Rodwell, D., 2007, Conservation and Sustainability in Historic Cities, *Blackwell Publishing*, 21,207,208.

Rowney, B., 2004, Charters and Ethics of Conservation, A Cross-Cultural Perspective, Doktora Tezi, *The University of Adelaile Scholl of Architecture, Landscape Architecture and Urban Design Center for Asian and Eastern Architecture*, Online Kütüphane, 137,146,149,197,202.
http://digital.library.adelaide.edu.au/dspace/bitstream/2440/37941/11/01front.pdf
[Ziyaret Tarihi:23.02.2010]

Samyn, 2011,
http://www.samynandpartners.be/
[Ziyaret Tarihi:23.02.2010]

Schleifer, S., 2006, Converted Spaces, *TASCHEN Publishing*, Köln, Almanya,ISBN:3-8228-5147-7, 125.

Sebestyen, G.,2003, New Architecture and Technology, *Elsevier Science*, ISBN 0 7506 5164 4,139.

Semes Stewen W., 2009, A Conservation Ethic for Architecture, Urbanism and Historic Preservation, The Future of the Past, New York,124.

Shaw W.S., 2001, Ways of Whiteness: Negotiating Settlement Agendas in (post)colonial Inner Sydney, Doktora Tezi, *School of Anthropology, Geography and Environmental Studies, University of Melbourne*, Avusturalya, 47.

Shinno, H. ve ark., 2006, Quantitative SWOT Analysis on Global Competitiveness of Machine Tool Industry, *Journal of Engineering Design*, 17(3),251-258.

Shipley R. ve ark., 2006, Does Adaptive Reuse Pay? A Study of the Business of Building Renovation in Ontario, Canada, *International Journal of Heritage Studies*,512.

Shopsin, W.C., 1989, Restoring Old Buildings For Contemporary Uses, New York Shu-Yi, W.,2010, In Search of Authenticity in Historic Cities in Transformations: The Case of Pingyao, China, *Asia Research Institute National University of Singapore*, ARI Working Paper:133,Page:3,6.
http://www.ari.nus.edu.sg/docs/wps/wps10_133.pdf
Ziyaret Tarihi:30.12.2009]

Simone Gian, G., 1999, Bürüksel'de cephelerin yalnızlığı, *Façadism and Urban Identity Symposium*,Paris, 241

Slater, T.R., 1984, Preservation, Conservation And Planning In Historic Towns, *The Geographical Journal*, 150(3),322-334.

Smith, J., 2006, The Vienna Memorandum and Shifting Paradigms for Conservation, *Heritage and the Conservation of Historic Urban Landscapes* Sempozyumu Kitabı, Faculty of Environmental Design, University of Montreal, Montreal, Kanada, 67-68.

Tavernor, R., 2007, Visual and cultural sustainability: The impact of tall buildings on London, *Landscape and Urban Planning 83 2–12*,6.

Teller, J. ve ark., 2005, Cultural tourism in European Cities: Towards a Strategic Planning Approach, *International Conference for Integrating Urban Knowledge & Practice*,Gothenburg, İsveç, 9.

Trosby, D., 2000, Economic and Cultural Value in the Work of Creative Artists, Values and Heritage Conservation Research Report, *The Getty Conservation Institute*, Los Angles, 29.

Tugnutt, A., Robertson, M., 1987, Making Townscape A Contextual Approach to Building in an Urban Setting, Mitchell Publishing Co, Londra,83,85.

Tyler, N., 2000, Historic Preservation: An Introduction to Its History Principles and Practice, *WW Norton&Company*, New York, 19,119,142,151,154.

Van Loo A., 1999, From Construction to Deconstruction of Cities, *Façadism and Urban Identity Symposium*,Paris, 234-236.

Venturi, R., 1966, Complexity and Contradiction in Architecture, *New York: Museum of Modern Art,* 12

Vıtruvius, 1993, Mimarlık Üzerine On Kitap, *Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları*, İstanbul, 9-11

Vaidya, O., Kumar, S.,2006, Analytic hierarchy process:An overview of application, *Europan Journal of Operational Research*,169, 1-29.

Yüceer H., 2005, An Evaluation of Intervention in Architectural Conservation: New Exterior Addition to Historic Buildings, Doktora Tezi, *İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü*,İzmir,1,2,53,54,77,79.

Warden, C., 2005, Image Issues, Façadism and Sense of Spaces on Ottawa Sparks Street, *Carleton University*, Presentation,2,5,8.

Xu, Z., 2004, A Practical Method for Improving Consistency of Jugment Matrix in the AHP, *Journal of Systems Science and Complexity*, 17(2),169.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mustafa KORUMAZ
Uyruğu : TC
Doğum Yeri ve Tarihi : KAYSERİ, 27.01.1976
Telefon : +90 532 440 19 39
Faks : +90 332 241 06 35
e-mail : mkorumaz@selcuk.edu.tr

EĞİTİM

Derece		Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	:	Fevzi Çakmak Lisesi, Kayseri	1993
Lisans	:	Selçuk Üniversitesi	1999
Yüksek Lisans	:	Selçuk Üniversitesi	2003
Doktora	:	Selçuk Üniversitesi	2011

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
1999	Selçuk Üniversitesi Mimarlık Blm.	Araştırma Görevlisi

UZMANLIK ALANI

Restorasyon

YABANCI DİLLER

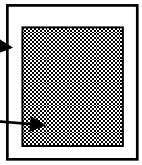
İngilizce

YAYINLAR

- Korumaz M., Dülgerler O.N., İyit N., 2010, İstanbul'daki Bazı Tarihsel Yapılardaki İlave Kat Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme Önerisi, *Selçuk Üniversitesi Journal of Technical Online*, sayı: 9/2 Yüksek Lisans Tez Çalışmasından Derlenmiş Yayın)
-

- **EKLER**

Ek 1. Cephecilik Türleri

<table>
<tr><td colspan="2">-Tarihi binanın özgün cephesinin tamamen korunup, gabarisi değiştirilmeyen uygulamalar</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Tarihi Cephe
Yeni Bölümler
</td><td>Yapının gabarisi değiştirilmeden iç mekanı boşaltılıp, yeniden düzenlenen örneklerdir.</td></tr>
<tr><td>Örnekler</td><td></td></tr>
<tr><td>
Resim1. St Paul’s House, Leeds, İngiltere[24]</td><td>St Paul’s House, Leeds, İngiltere
İngiltere’de 1878 tarihinde İspanyol ve Fas (Hispano-Moorish) mimarisinin etkisinde kalarak yapılmış tek örnek olarak bilinen tarihi binanın, sadece dış kabuğu korunup, iç mekanı yıkılmış, yerine güncel gereklere uygun ofis mekanları yapılmıştır.[25]</td></tr>
<tr><td>
Resim 2. Gasometer A Blok Viyana(Mosteadi,2003)</td><td>Gasometer A Binası Viyana, Avusturya
1899 tarihinde inşa edilen yapının konut olarak yeniden işlevlendirme projesidir. Uygulamada bloğun cephe karakteri aynen korunarak, iç mekanında yaşama birimleri tasarlanmıştır[26].</td></tr>
</table>

[24] *http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7e/St_Paul%27s_House,_Leeds.jpg* (23.04.2010)
[25] HIGHFILD, D., 2003, Sayfa:67
[26] MOSTEADI A.,2003, “*Building Conservation & Renovation*”, Barcelona, Spain, Sayfa 96

 Resim 3. Aksaray Mimarlar Odası Hizmet Binası (Korumaz,2010)	**Aksaray Mimarlar Odası Hizmet Binası** Tarihi bir Aksaray evidir. Tarihi yapı ofis olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Tarihi evin strüktürel nedenlerle içi tamamen boşaltılmış, betonarme döşemeler ilave edilerek, yeni bir plan şeması yerleştirilmiştir.
 Resim 5. Antalya Valiliği Hizmet Binası (Korumaz 2010)	**Antalya Valiliği Hizmet Binası** Uzun yıllar Gazi Mustafa Kemal İlköğretim Okulu olarak kullanılmıştır. Yeniden işlevlendirilme nedeniyle binanın içi boşaltılıp yeni bir plana göre düzenlenmiştir. Bina içten kazılarak düşük olan bodrum yüksekliği artırılmıştır. Yapı günümüzde Valilik Hizmet Binası olarak kullanılmaktadır.
 Resim 6. Ca'D'Oro Building Glasgow[27]	**Ca'D'Oro Building Glasgow, İskoçya** 1872 tarihinde mobilya mağazası olarak yapılan binaya, 1920 tarihinde bir çatı katı ilave edilmiştir. 1988 tarihindeki bir yangından sonra yapı tahrip olmuştur. Bu tarihte yapının sadece cephesi korunmuş, iç mekanı tamamen boşaltılarak ofis mekanlarına dönüştürülmüştür.[28]

[27] Fotoğraf: *http://www.rampantscotland.com/glasgow/glw_cadoro.htm* (23.04.2010)
[28] RICHARDS, J., 2002, Sayfa:30

<table>
<tr><td colspan="2">B. Tarihi binanın gabarisinin değiştirildiği uygulamalar</td></tr>
<tr><td>1</td><td>Dış kabuğu aynen korunup, tarihi binanın içinden yükselen uygulamalar</td></tr>
<tr><td>Yeni Bölümler →

Tarihi Cephe →</td><td>Tarihi yapının özgün bina genişlik ve derinliğinin korunarak, bina içerisinden yeni bölümlerin yükseldiği uygulamalardır.</td></tr>
<tr><td>Örnekler</td><td></td></tr>
<tr><td>
Resim 7. Hears Tower, New York (Korumaz 2008)</td><td>Hearst Tower, New York

Mimari tasarım Norman Foster tarafından yapılmıştır.1928 tarihinde yapılan binanın sadece cephesi tutularak iç mekanı yıkılmış, yerine yeni idari merkez binası yapılmıştır. Yapı, 2000 tarihinden beri büro olarak kullanılmaktadır.</td></tr>
<tr><td>
Resim 8. CSAV Building Valparaiso, Şili[29]</td><td>CSAV Yönetim Binası,
Valparaiso, Şili

Şili, Valparaiso kentinin Plaza Sotomayor Meydanında yer alan yapının dış cephesi korunmuştur. Yapının iç kısmına yeni bir yönetim binası yapılmış, yapılan bu bina tarihi yapı içerisinden yükselmiştir.[30]</td></tr>
</table>

[29] http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Csav.jpg (23.04.2010)
[30] http://en.wikipedia.org/wiki/Facadism (23.04.2010)

Resim 9. Bakırköy Ender Mağazası(Korumaz 2002)

Ender Mağazası Bakırköy, İstanbul

1994 tarihinde Mimar Can Arık tarafından tasarlanmıştır. Uygulamada üç katlı ahşap strüktürlü tarihi bina cephesinin gerisine yeni bir mağaza bloğu yapılmıştır. Mağaza fonksiyonu gereği tarihi binanın zemin katları vitrin kullanımı amacıyla geniş tutulmuştur.

Resim 10. Ören İş Merkezi Ortaköy/İstanbul (Korumaz 2002)

Ören İş Merkezi

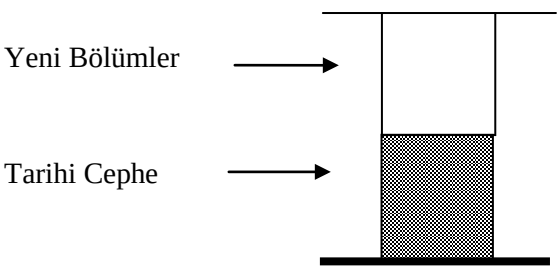
Yapı, İstanbul, Ortaköy'de Muallim Naci Caddesi üzerinde bulunan zemin+iki katlı tarihi konuttur. 1994 yılında, Mimar Zuhal ÖZGAN tarafından tasarlanan proje ile iş merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. İşlevlendirme sırasında tarihi yapının iç mekanı yeniden tasarlanarak, üzerine nötr görünüşlü iki yeni kat ilave edilmiştir.

Resim 11. İstanbul Kadıköy Serasker Caddesi İş Merkezi (Korumaz 2002)

Kadıköy Serasker Caddesi İş Merkezi, İstanbul

Tarihi bir İstanbul evinin, 1999 tarihinde Mimar Ayten Saygılı tarafından tasarlanan projesi ile iki katlı ahşap strüktürün üstüne yeni bir ofis bloğu eklenmiştir. Uygulama sırasında ahşap strüktürlü yapının cephesinin rekonstrüksiyonu yapılmış, özgün cephe düzeni dükkan vitrini oluşturmak için değitirilmiştir.

B. Tarihi binanın gabarisinin değiştirildiği uygulamalar	
2	**Sokak siluetindeki kentsel boşlukları dolduran uygulamalar**
	Yüksek katlı sıkışık imar adalarının arasında sıkışan tarihi binaların cephe boylarını güncel imar adalarına göre düzenlemeyi amaçlayan cephecilik uygulamasıdır.
Örnekler	
 Resim 12. Osman Bey İş Merkezi (Korumaz 2003)	**Osman Bey İş Merkezi, İstanbul** İstanbul, Şişli, Halaskargazi Caddesi üzerinde yer alan iki binanın ön cepheleri korunmuş, tarihi cephe gerisine yeni bölümler yapılmıştır. Uygulamaların temel amacı kentin bu bölgesindeki yüksek katlı imar hakkını kullanmaktadır. Kentin bu bölgesinde, çok sayıda bu tür uygulama bulunmaktadır.
 Resim 13. Can Apartmanı Bakırköy (Korumaz 2003)	**Bakırköy Can Apartmanı, İstanbul** Bakırköy İlçesi, Reyhan Caddesi üzerinde bulunan tarihi konutun özgün hali, su basman katı yüksek zemin + iki katlı ahşap strüktürlü bir yapıdır. Yapı, çevredeki yapı yoğunluğunu artıran imar kararları sonunda zemin+ beş katlı bir yapıya dönüşme hakkını kazanmıştır. Bu hakkı kazandıktan sonra apartmanların arasında sıkışmış olan binanın gabarisi değiştirilmiş, cephesi yeniden yapılmıştır.

Resim 14. Saygınlar İş Merkezi, Bursa (Korumaz 2003)

Saygınlar İş Merkezi, Bursa

İki katlı tarihi bir evin bitişiğine yüksek katlı binalar yapılmış, daha sonra tarihi ahşap yapının cephesinin rekonstrüksiyonu yapılarak gabarisi 6 kat daha artırılmıştır. Yeni bölümlerde tarihi yapının pencere açıklıkları ve cumbasına atıfta bulunulmuştur.

Resim 15. Ender Mağazası, Şişli, İstanbul (Korumaz 2004)

Şişli Ender Mağazası, İstanbul

Şişli Halaskargazi Caddesi üzerinde bulunan zemin+dört katlı tarihi konutun dış cephesi aynen korunmuş, üstüne ilave üç kat eklenmiştir. Tarihi binanın cephesinden geriye çekilerek yapılan ilave katlar güncel malzemelerle yapılmıştır. Yeni bölümler ile tarihi bölümler arasındaki dönemsel farklılık tasarım yaklaşımı ile vurgulanmıştır. Sade, nötr yüzeyli yeni katlar buna katkı sağlamaktadır.

Resim 16. Banka Şubesi, Şişli, İstanbul (Korumaz 2004)

Banka Şubesi, İstanbul

Şişli Rumeli Caddesi üzerinde bulunan zemin+dört katlı konut yapısının üzerine üç kat ilave edilerek tarihi yapının gabarisi güncel imar planlarının izin verdiği ölçülere getirilmiştir. Tarihi binanın pencere çevrelerinde yoğun taş işçilikli silmeler olmasına karşın, ilave katlarda yatay pencere bandı ve brüt betondan yapılan, testere dişli yüzeyler kullanılmıştır.

Resim 17. Millennium Court Hotel, Budapeşte, Macaristan (Korumaz 2007)

Millennium Court Otel, Budapeşte, Macaristan

Budapeşte'deki tarihi bir apartmanın sadece ön cephesi korunarak, üzerine yeni katlar ilave edilmiştir. Yeni bölümlerin sokak düzeyinden algılanmaması için geriye eğimli olarak tasarlanmıştır.

Resim 18. Banka Bloğu, Atina, Yunanistan[31]

Land Bank, Atina, Yunanistan

Atina'daki bu bina 1910 tarihinde yapılmış, 1998 tarihinde cephecilik uygulaması ile büyütülmüştür. Bitişik nizamda korunan tarihi yapının cephesi aynen tutulmuş, arkasına da kademeli olarak geriye çekilen yeni katlar eklenmiştir.[32]

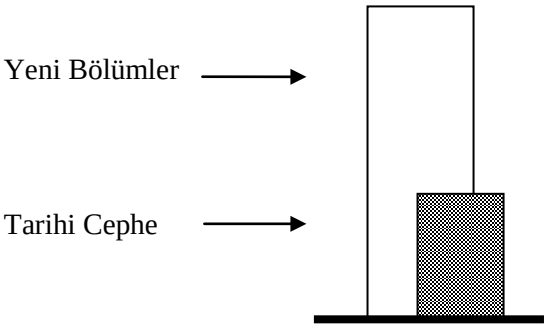
Resim 19. Apartman, Mithatpaşa Caddesi, İzmir (Korumaz 2003)

Apartman, İzmir

İzmir Mithatpaşa Caddesi üzerinde, bitişik nizamda bulunan tarihi evin ön cephesi korunmuş, arkasına cephe gerisinden başlayan, şeffaf cepheli yeni bir blok inşa edilmiştir.

[31] SEZGİN Haluk, 1994,"Restorasyonda Özgünlüğün Sınırları", *Yapı Dergisi*, İstanbul, Sayfa: 71-80
[32] DIMITROKALI E. ve ark., 2010, a.g.e. Sayfa:7

 Resim 20. Apartman, Mithatpaşa Caddesi, İzmir	**Apartman, İzmir** İzmir Mithatpaşa Caddesi üzerinde, bitişik nizamda bulunan iki tarihi evin ön cepheleri korunmuş, cephe gerisine konut blokları yapılmıştır.
 Resim 21. Beste İş Merkezi Bursa (Korumaz 2002)	**Beşte İş Merkezi, Bursa** Bursa kent merkezinde iki katli tarihi binanın ön cephesi tutulmuş, cephe gerisine şeffaf, yeni bir iş merkezi bloğu tasarlanmıştır.

B. Tarihi binanın gabarisinin değiştirildiği uygulamalar	
3	**Tarihi bölümlerin yüksek katlı yapılarla bütünleşmiş olduğu uygulamalar**
	Emlak değerlerinin yüksek olduğu ticaret merkezlerinde, tarihi binanın sadece cephesi korunarak, yüksek katlı binalar ile birleştirildiği uygulamalardır. Tarihi binanın özgün zemin kullanımı değiştirilebilir, yüksek bina ile birleşimden dolayı en az bir cephesi yıkılabilir.
Örnekler	
 Resim22. Republic National Bank Binası, New York, ABD (Korumaz, 2008)	**Republic National Bank Building, Fifth Avenue, New York, ABD** 1902 tarihinde Knox Hat Company yönetim binası olarak yapılan tarihi bina, 1984 tarihinde 29 katlı yeni bir ofis bloğu ile bütünleştirilmiştir. Uygulamada tarihi binanın sadece iki cephesi korunmuştur.[33]
 Resim 23. Exchange Place, Boston, ABD [34]	**WZMH Group: Exchange Place, Boston, ABD** 1892 tarihli Boston Borsa Binası 1984 tarihinde 40 katlı yeni bir ofis bloğu ile bütünleştirilmiştir. İki blok arasında atriumlu bir geçiş yapılmıştır.[35]

[33] DIPNER David R, DIBNER-DUNLOP Amy, 1985, a.g.e. Sayfa:74
[34] http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/fa267/20th/exchange_place2.jpg (25.05.2010)
[35] DIPNER David R, DIBNER-DUNLOP Amy, 1985, a.g.e. Sayfa:148

Resim 24. Place Mercantile Binası, Montreal, Kanada [36]

Place Mercantile Binası, Montreal, Kanada

32 katlı bu ofis binası Montreal kentinin önemli yapılarındandır. 1983 tarihinde, rekonstrüksiyonu yapılan 3 katlı tarihi binanın cepheleri tasarıma dahil edilerek, ofisin lobisi olarak kullanılmaktadır. [37]

Resim 25.Bay Adelaide Centre, Toronto, Kanada[38]

Bay Adelaide Centre, Toronto, Kanada

Toronto kentinin finans merkezinde yer alan tarihi binanın iki cephesi korunarak arkasına 50 katlı bir ofis bloğu inşa edilmiştir.

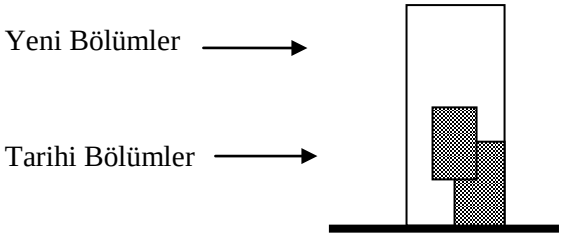
Resim 26. Beauxarts Apartmanı, Montreal, Kanada[39]

Beauxarts Apartmanı, Montreal, Kanada

Yapı Montreal, Sharbroke Caddesi üzerinde yer almaktadır. 3 katlı tarihi sıra evlerin cepheleri kullanarak arkasına 20 katlı yeni bir konut bloğu tasarlanmıştır. [40]

[36] http://www.imtl.org/image/big/PlaceMercantile.jpg (26.04.2010)
[37] http://www.sbsa.ca/mercantile.html (26.04.2010)
[38] http://www.urbandb.com/img/media-1d21c3a84d2fdfaab4c97764f8bb27d7.jpg (26.04.2010)
[39] http://www.dcysa.ca/5-residences/4756-beauxarts/ (25.04.2010)
[40] http://www.dcysa.ca/ (25.04.2010) DCYSSA Architect&Design mimarlık ofisi internet

C. Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar	
1	**Tarihi bina kalıntılarının güncel uygulamada kullanılması**

Tarihi binanın elde kalan cephe elemanlarının yeni binada kullanılmasıdır. Bu uygulama mevcut bir binanın iç mekanını yıkmaktan çok, mevcutta bulunan tarihi cephe parçalarının yeni binada değerlendirilmesidir.

Örnekler

Resim 27. İş Merkezi, Fransa (Kuban, 200)

İş Merkezi Fransa

Tarihi binanın kalıntıları yeni binanın cephesinde kullanılmıştır. Bu kalıntılar yeni binanın cephe karakterini etkilemiştir. Tarihi binada kullanılan silmeler yeni binada cam malzeme ile yorumlanmış, tarihi bina çizgileri de cam yüzey üzerine çizilmiştir.[41]

Resim 28. Kazıklı Kervansaray Gölcük, İzmit (Korumaz,2009)

Kazıklı Kervansaray, Gölcük, İzmit

İzmit'in Gölcük İlçesinde yer alır. 16. yüzyıldan kalma kervansaray kalıntısının ayakta kalan dış duvarları korunarak, özgün yapının içine bir kültür merkezi tasarlanmıştır. Bina 2009 tarihinde hizmete açılmıştır.

[41] KUBAN, D.,2000, a.g.e. Sayfa:194

Resim 29. Penn Mutual Tower, Philadelphia, USA (Korumaz 2009)

Penn Mutual Tower, Philadelphia, USA

Mitchell/Guirgola Associates tarafından 1835 tarihinde yapılan binanın yerine 1975 tarihinde yeni bir iş merkezi yapılmıştır. dört katlı tarihi binanın sadece ön cephesi yeni binanın girişi olarak dekoratif amaçlı kullanılmıştır.[42]

Resim 30.Bellefield Towers, Pittsburgh, Pennsylvania,ABD[43]

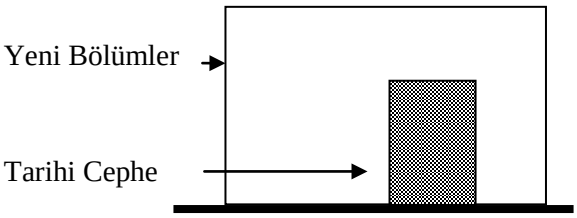
Bellefield Towers, Pittsburgh, Pennsylvania, ABD

1880 tarihinde yapılan Bellefield Presbyterian Kilisesi'nin çan kulesi, 1985 tarihinde yapılan ofis binası ile bütünleştirilmiştir.

[42] R. BERIER, B., 2006, "Preserving the Work of Mitchell/Giurgola Associates" University of Pennsylvania, Graduate Program in Historic Preservation Theses (Historic Preservation) http://repository.upenn.edu/hp_theses/3/ (25.05.2010)

[43] http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Old_tower_with_modern_building.jpg (25.05.2010)

C. Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar.	
2	**Tarihi cephenin bir bölümünün yeni binada kullanılması**

Yapısal olarak ayakta olan tarihi binanın sadece en önemli cephesinin veya bunun bir parçasının yeni bina cephesinde değerlendirildiği uygulamalardır. Tarihi binanın özgün zemin kullanım alanı ve gabarisi yeni uygulamada değiştirilir.

Örnekler

Resim 31. Christ Scientist Kilisesi, New York, ABD (Korumaz 2009)

Christ Scientist Kilisesi, New York, ABD

Christ Scientist Kilisesi klasik cephe düzeninde yapılmış bir kilise mekanıdır. New York kent merkezinde Madison Avenue ile 43. Cadde üzerinde yer alır. 1921 tarihinde yapılan kilise 2004 tarihinde 21 katlı bir bina ile bütünleştirilmiştir.[44]

Resim 32. Kalvin İş Merkezi, Budapeşte, Macaristan (Korumaz 2007)

Kalvin İş Merkezi, Budapeşte, Macaristan

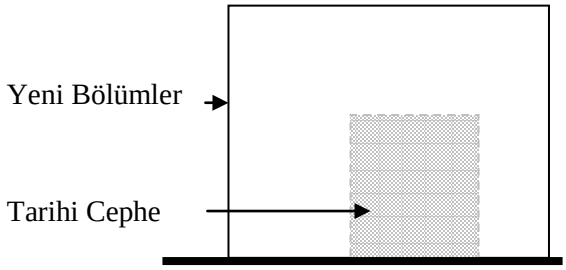
Macaristan'ın Budapeşte şehrinin Kalvin Meydanına bakan bu yapı iş merkezi olarak tasarlanmıştır. Yeni tasarlanan binada tarihi konut cephesi korunmuş, diğer bölümler bu cephe ile zıtlık oluşturacak şekilde cam yüzeyli olarak tasarlanmıştır.

[44] http://en.wikipedia.org/wiki/Fifth_Church_of_Christ,_Scientist_(New_York,_New_York) (25.05.2010)

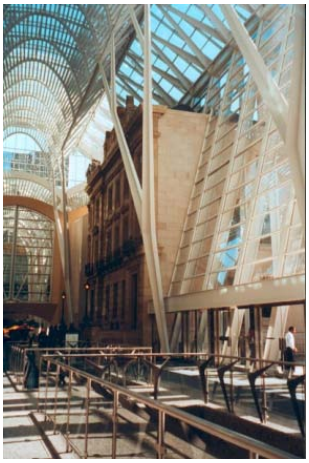
<table>
<tr>
<td>
Resim 33. Richmond Otel Beyoğlu, İstanbul (Korumaz 2004)</td>
<td>Richmond Otel, Beyoğlu İstanbul

Tarihi Pera binası otel olarak yeniden işlevlendirilirken tarihi cephesi korunmuştur. Korunan bu cephe iki yönden sarılarak yeni bina ile bütünleştirilmiştir. 1989 tarihli uygulamada, tarihi cepheyi vurgulamak için yeni binada nötr cam yüzeyler kullanılmıştır.</td>
</tr>
<tr>
<td>
Resim 34. İş Merkezi, Mithat Paşa Caddesi, İzmir</td>
<td>İş Merkezi, Mithat Paşa Caddesi, İzmir

İzmir’de çok yapılan bir uygulama türüdür. Tarihi bir evin ön cephesinin korunarak, cephe gerisine yeni bir binanın yapıldığı uygulamadır. Tarihi iki katlı İzmir evinin iş merkezi olarak yeniden işlevlendirildiği bir projedir. Tarihi cephe gerisinde yapılan yeni bina, tarihi cepheyi vurgulamak için nötr cam yüzeylerle kaplanmıştır.</td>
</tr>
</table>

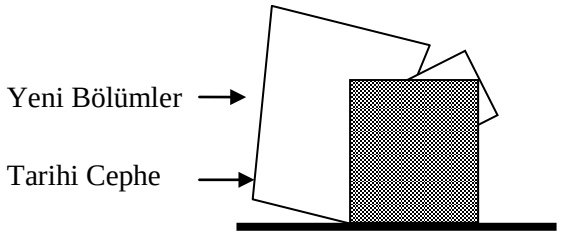
C. Tarihi binanın bir bölümünün korunduğu uygulamalar.	
3	**Cepheyi Tamamen Saran Uygulamalar**
	Tarihi binanın yeni uygulama tarafından tamamen sarıldığı örneklerdir. Bunu yaparken tarihi binanın içi yıkılarak sadece cepheleri korunmaktadır.
Örnekler	
 Resim 35. Sony Center, Berlin, Almanya (Korumaz,2006)	**Sony Center, Berlin, Almanya** Postdamer Platz, Berlin'in önemli kent merkezlerinden birisi iken II. Dünya Savaşı'nda büyük oranda yıkılmıştır. 1989 tarihinde Berlin duvarının yıkılmasından sonra bölge yeniden cazibe merkezine dönüşmüş ve merkez Helmut John tarafından tekrar tasarlanarak 2000 tarihinde kullanıma açılmıştır.
 Resim 36. National Bank Tower Wintergarden, Omaha, Nebraska, USA [45]	**National Bank Tower Kış Bahçesi, Omaha, Nebraska, USA** 1999 tarihinde yıkılan Medical Art Binasının arsası üzerine 2002 yılında yapılan 42 katlı The First National Bank Tower gökdeleni tarihi binanın bir cephesini lobi ve kış bahçesi içerisinde dekoratif bir eleman olarak kullanmıştır. [46]

[45] http://www.leodaly.com/projects.aspx?wpage=featured&seq=003-00997-MK1 (25.05.2010)
[46] http://en.wikipedia.org/wiki/First_National_Bank_Tower (25.05.2010)

 Resim 37. BCE Place Toronto Kanada[47]	**BCE Place, Toronto, Kanada** BCE Place Binası Toronto kentinde geniş bir alanı kaplayan, içerisinde alışveriş ve çalışma mekanlarının olduğu bir yapıdır. Yapı, içerisinde tarihi binaların ve caddelerin de olduğu geniş bir alanı kapsamaktadır. Yeni yapı tasarlanırken, caddelerde yer alan tarihi yapıların cepheleri tasarıma dahil edilerek korunmuştur. Böylelikle eski sokak dokusundaki cephe parçaları yeni kompleksin iç mekanını zenginleştiren dekoratif elemanlara dönüşmüştür.[48]
 Resim 38. Epinal Müzesi, Epinal, Fransa[49]	**Epinal Müzesi, Epinal, Fransa** Fransa`nın Epinal şehrinde bulunan 19. yüzyıl yapısı olan Epinal Müzesi mekan ihtiyacından dolayı genişletilmek istenmiş, 1982 yılında proje yarışmaya açılarak bugünkü uygulama gerçekleştirilmiştir. S. Caillaud, P.F. Codou, F.Hindley yapının tasarımcıları olup tasarımın ana fikrini tarihi yapının fosilleşmesi, olarak belirtmektedirler. Yeni bina tarihi yapıyı düz beton plakalarla çaprazlama kuşatmış ve düz yüzeylerle zıtlık oluşturmaya çalışmıştır..[50]
 Resim 39. Strasbourg Railway Station[51]	**Strasbourg Railway Station, Strasburg, Fransa** 1883 tarihinde mimar Johann Jacobsthal tarafından tasarlanan tarihi Strasbourg tren garı içine alan 120 m uzunluğunda cam bir tonozla sarmalanmıştır.

[47] http://dubyadubya.wordpress.com/2008/10/26/heritage-heretics/ (25.05.2010)
[48] http://torontoist.com/2007/09/faadomy_part_tw.php (25.05.2010)
http://dubyadubya.wordpress.com/2008/10/26/heritage-heretics/ (25.05.2010)
[49] Anonim, 1986, Technıques Arhitecture, " *Une Inclusion Explicite Extension du Muse`e De`Epinal"*, sayı. 381, Paris ,s. 380-381
[50] TECHNIQUES ARHITECTURE (Anonim), 1986, " *Une Inclusion Explicite Extension du Muse`e De`Epinal"*, sayı. 381, Paris , Sayfa. 380-381
[51] http://farm2.static.flickr.com/1100/854531152_e06c63dfdf.jpg (25.05.2010)
http://www.seele.com/files/dynamic/generic/980x734-686_478a9.jpg (25.05.2010)

D. Tarihi binanın özgün cephe karakterine zıt kütle ekleri.

Tarihi bina ile modern kullanım arasındaki uyum arayışları yanında bunun tam zıddını tasarlamak isteyen tasarımcılar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardaki tasarım ana fikri tarihi bina ile yeni bina arasındaki farklılıkları kentliye göstermektir.

Örnekler

Resim 40. Royal Ontario Museum, Toronto, Kanada (Korumaz,2008)

Royal Ontario Museum, Toronto, Kanada

1914 tarihinde neo-romenesk stilde tasarlanmış olan bu müze üç defa genişletilmiştir. 2007 tarihinde hizmete açılan 3. bölüm Daniel Libeskind tarafından tasarlanmıştır. 3. bölüm uzatmaları tarihi bölümler ile malzeme ve tasarım olarak zıt bir tasarım anlayışı sergiler.

Resim 41. Center of Documentation, Nuremberg[52]

Center of Documentation, Nuremberg, Almanya

Mimar Albert SPEER tarafından tasarlanmıştır. Eski Nazi Partisi binasının eğitim ve dökümantasyon Merkezi olarak yeniden işlevlendirildiği bir uygulamadır. Yapının dış gabarisi değiştirilmemiş, dış duvarları ve çatı örtüsü korunmuştur. Yapının iç mekanları fonksiyon gereği yenilenmiştir.

Arkon Art Museum,Ohio, ABD

[52] MOSTAEDI Arian, "*Building Conservation & Renovation*",2003,a.g.e. Sayfa: 51

 Resim 42. Arkon Art Museum, Ohio, ABD[53]	Postane olarak tasarlanan ve 1899 tarihinde tuğla yığma tekniğinde yapılan tarihi bina İtalyan Rönesanssı'nın izlerini taşıyan, kültürel miras statüsündedir. 2007 tarihinde tarihi yapının cepheleri korunmuş, içine ve çevresine ilave kütleler eklenmiştir.
 Resim 43. Bitişik Nizam Konut, Cologne, Almanya[54]	**Bitişik Nizam Konut, Köln, Almanya** Mimar Manuel Herz tarafından tarihi bir evin giriş bölümünün gerisinde tasarlanmıştır Tarihi cephe yeni tasarımın bir parçası olarak düşünülmüştür. Dekonstrüktivist stilde yapılan yeni katlar hem sokak siluetine hem de tarihi doku ile zıt geometrilerde tasarlanmıştır. Tarihi bölümler ile yeni bölümler arasında şeffaf yüzeyli geçişler kullanılmıştır.
 Resim 44. Contemporary Jewish Museum SanFrancisco, ABD[55]	**Contemporary Jewish Museum SanFrancisco, ABD** Bina Willis Polk tarafından tasarlanan "Jessie Street Power Substation" binasına ilave olarak tasarlanmıştır. 1998 tarihinde hizmete açılan yeni müze binasının mimarı Daniel Libeskind'dır. Yapılan ilaveler mimari tasarım yönü ile mevcut tarihi binadan tamamen farklıdır.

[53] http://www.akronartmuseum.org/photos/details.php?catid=40&unid=518 (25.04.2010)
Arkon Art Museum resmi web sayfası, online yayımlanmış fotoğraf albümü.
[54] JODIDIO Philip,2007,*"100 Great Extensions & Renovations"*, Image Publishing Group Pty Ltd, Avustralya ISBN:1 920744 51 7 Sayfa:170
[55]http://www.flickr.com/photos/contemporaryjewishmuseum/4038405640/in/set-72157615506011355/ (25.05.2010)
Contemporary Jewish Museum Flickr Web Sitesi Resmi Bloğu Arşivinden.

EK 2. Türkiye Örneklerinin AHP Yöntemi İle Değerlendirme Sonuçları

Çizelge: Türkiye'deki örneklerin AHP yöntemi ile değerlendirilmesi

		KRİTERLER	Tarihi yapının sahip olduğu değerler	Kent silueti	Özgünlük	Turizme katkı	Fonksiyona bağlı sosyal değişim	Alan kazanımına yönelik ekonomik gelir	Teknik	Mekanın Ruhu	Tasarım	Yapıların kriterlere göre ağırlıkları ve sırası
		KRİTERLERİN ÖNEM DERECELERİ	0,230 (2)	0,095 (4)	0,379 (1)	0,023 (6)	0,065 (4)	0,011 (8)	0,015 (7)	0,147 (3)	0,035 (5)	
YAPILAR	1	Antalya Valiliği Hizmet Binası	0,261	0,258	0,283	0,303	0,203	0,250	0,271	0,278	0,281	0.269 (1)
	2	Selim Somuncu Evi, Konya	0,022	0,204	0,029	0,062	0,132	0,226	0,019	0,213	0,209	0.087 (4)
	3	Ender Mağazası Bakırköy	0,075	0,046	0,069	0,050	0,030	0,060	0,042	0,043	0,101	0.062 (5)
	4	TÜSİAD Yönetim Binası	0,226	0,181	0,235	0,149	0,111	0,159	0,215	0,155	0,136	0.201 (2)
	5	Bursa Sorgunlar İş Merkezi	0,011	0,012	0,012	0,013	0,013	0,010	0,014	0,008	0,010	0.011 (12)
	6	İzmir Mithat Paşa Caddesi İş Merkezi	0,069	0,031	0,064	0,069	0,069	0,050	0,071	0,038	0,071	0.059 (7)
	7	Süleyman İshakoğlu İş Merkezi, İstanbul	0,011	0,033	0,016	0,012	0,018	0,022	0,012	0,022	0,008	0.017 (11)
	8	Halk Bankası Şişli Şubesi, İstanbul	0,073	0,046	0,067	0,045	0,059	0,041	0,080	0,069	0,041	0.065 (6)
	9	Garanti Bankası Beşiktaş Şubesi, İstanbul	0,016	0,026	0,013	0,024	0,017	0,009	0,010	0,023	0,029	0.017 (10)
	10	Kazıklı Kervansaray, Gölcük, İzmit	0,157	0,127	0,149	0,218	0,299	0,126	0,184	0,118	0,067	0.153 (3)
	11	İstanbul Altın Borsası	0,036	0,023	0,031	0,035	0,016	0,021	0,028	0,016	0,027	0.028 (9)
	12	Fransız Geçiti, İstanbul	0,042	0,014	0,032	0,023	0,032	0,026	0,054	0,017	0,020	0.030 (8)

ÇİZEGE 5.3'DEKİ SWOT TABLOSUNUN DEĞERLENDİRMESİ

A. GÜÇLÜ YÖNLER

Değerler Bağlamında

1	3
1/3	1

Kent Silueti Bağlamında

1	3
1/3	1

Özgünlük Bağlamında

Tek değerlendirme

Kültürel Turizm Bağlamında

	1	**2**	**3**	**4**
1	1	1/7	3	3
2	7	1	5	7
3	1/5	1/5	1	3
4	1/3	1/7	1/3	1

Sosyal Değişim

1	1/7
7	1

Ekonomik Bağlamda

	1	**2**	**3**
1	1	5	5
2	1/5	1	3
3	1/5	1/3	1

Teknik Yaklaşımlar

Tek değerlendirme

Mekanın Ruhu

Tek değerlendirme

Sürdürülebilirlik Bağlamında

1	3
1/3	1

Kent Planlaması Boyutu

Tek değerlendirme

Yasal Boyut

Tek değerlendirme

Tasarım Boyutu

Tek değerlendirme

B. ZAYIF YÖNLER

C. Değerler Bağlamında

1	7
1/7	1

Kent Silueti Bağlamında

	1	**2**	**3**
1	1	1/7	3
2	7	1	7
3	1/3	1/7	1

Özgünlük Bağlamında

	1	**2**	**3**	**4**
1	1	9	3	9
2	1/9	1	1/9	3
3	1/3	9	1	9
4	1/9	1/3	1/9	1

Kültürel Turizm Bağlamında

	1	**2**	**3**	**4**
1	1	3	5	5
2	1/3	1	5	5
3	1/5	1/5	1	3
4	1/5	1/5	1/3	1

Sosyal Değişim

	1	**2**	**3**
1	1	3	1/5
2	1/3	1	1/5
3	5	5	1

Ekonomik Bağlamda

Tek Değerlendirme

Teknik Yaklaşımlar

	1	**2**
1	1	3
2	1/3	1

Mekanın Ruhu

	1	**2**	**3**
1	1	3	3
2	1/3	1	3
3	1/3	1/3	1

Sürdürülebilirlik Bağlamında

	1	**2**	**3**
1	1	3	3
2	1/3	1	3
3	1/3	1/3	1

Kent Planlaması Boyutu
Tek değerlendirme

Yasal Boyut

	1	**2**
1	1	3
2	1/3	1

Tasarım Boyutu

Tek değerlendirme

C. FIRSATLAR

Değerler Bağlamında

	1	**2**
1	1	3
2	1/3	1

Kent Silueti Bağlamında

	1	2
1	1	5
2	1/5	1

Özgünlük Bağlamında

Tek değerlendirme

Kültürel Turizm Bağlamında

Tek değerlendirme

Sosyal Değişim

	1	**2**
1	1	7
2	1/7	1

Ekonomik Bağlamda

	1	**2**	**3**
1	1	3	1/7
2	1/3	1	1/7
3	7	7	1

Teknik Yaklaşımlar

Tek değerlendirme

Mekanın Ruhu

Tek değerlendirme

Sürdürülebilirlik Bağlamında

	1	**2**	**3**
1	1	3	3
2	1/3	1	3
3	1/3	1/3	1

Kent Planlaması Boyutu

	1	**2**	**3**
1	1	3	3
2	1/3	1	3
3	1/3	1/3	1

Yasal Boyut

Tek değerlendirme

Tasarım Boyutu

Tek değerlendirme

D. TEHDİTLER

Değerler Bağlamında

	1	2
1	1	5
2	1/5	1

Kent Silueti Bağlamında

	1	2	3
1	1	7	1/9
2	1/7	1	7
3	1/9	1/7	1

Özgünlük Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7
1	1	1/7	3	3	5	5	3
2	7	1	7	7	9	9	7
3	1/3	1/7	1	3	5	5	3
4	1/3	1/7	1/3	1	5	5	3
5	1/5	1/9	1/5	1/5	1	3	1/7
6	1/5	1/9	1/5	1/5	1/3	1	1/5
7	1/3	1/7	1/3	1/3	7	5	1

Kültürel Turizm Bağlamında

	1	2	3
1	1	3	3
2	1/3	1	3
3	1/3	1/3	1

Sosyal Değişim

	1	2	3
1	1	5	7
2	1/5	1	5
3	1/7	1/5	1

Ekonomik Bağlamda

	1	2	3
1	1	3	5
2	1/3	1	5
3	1/5	1/5	1

Teknik Yaklaşımlar

	1	2	3
1	1	1/5	1/5
2	5	1	3
3	5	1/3	1

Mekanın Ruhu

Tek değerlendirme

Sürdürülebilirlik Bağlamında

Tek değerlendirme

Kent Planlaması Boyutu

	1	2	3
1	1	5	5
2	1/5	1	3
3	1/5	1/3	1

Yasal Boyut

Tek değerlendirme

Tasarım Boyutu

	1	2
1	1	5
2	1/5	1

GÜÇLÜ YANLAR, ZAYIF YANLAR, FIRSATLAR VE TEHDİTLERİN KENDİ ARALARINDAKİ MATRİSİ

	S	**W**	**O**	**T**
S	1	1/3	3	1/7
W	3	1	7	1/5
O	1/3	1/7	1	1/9
T	7	5	9	1

12 DEĞERLENDİRME ÖLÇÜTLERİNİN KENDİ ARALARINDAKİ DEĞERLENDİRME MATRİSİ

	1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
1	1	7	1/7	9	7	9	9	5	9	7	9	7
2	1/7	1	1/7	7	5	7	9	1/5	7	5	7	7
3	7	7	1	9	7	9	9	7	7	7	9	9
4	1/9	1/7	1/9	1	1/7	5	5	1/8	1/5	1/7	1/5	1/5
5	1/7	1/5	1/7	7	1	7	7	1/5	5	5	7	7
6	1/9	1/7	1/9	1/5	1/7	1	1/5	1/9	1/5	1/7	1/5	1/5
7	1/9	1/9	1/9	1/5	1/7	5	1	1/9	1/5	1/7	1/5	1/7
8	1/5	5	1/7	8	5	9	9	1	7	5	7	7
9	1/9	1/7	1/7	5	1/5	5	5	1/7	1	1/7	5	5
10	1/7	1/5	1/7	7	1/5	7	7	1/5	7	1	7	5
11	1/9	1/7	1/9	5	1/7	5	5	1/7	1/5	1/5	1	1/5
12	1/7	1/7	1/9	5	1/7	5	7	1/7	1/5	1/5	5	1

TÜRKİYE'DEN SEÇİLEN 12 ÖRNEĞİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Tarihi Yapını Sahip Olduğu Değerler Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	7	5	3	9	5	9	5	9	5	9	7
2	1/7	1	1/5	1/7	3	1/5	5	1/5	5	1/7	1/5	1/5
3	1/5	5	1	1/7	7	3	7	1/5	7	1/5	7	5
4	1/3	7	7	1	9	7	9	7	9	3	9	7
5	1/9	1/3	1/7	1/9	1	1/7	1	1/5	1/5	1/7	1/5	1/5
6	1/5	5	1/3	1/7	7	1	7	3	5	1/7	5	3
7	1/9	1/5	1/7	1/9	1	1/7	1	1/7	1/5	1/7	1/5	1/3
8	1/5	5	5	1/7	5	1/3	7	1	5	1/7	5	5
9	1/9	1/5	1/7	1/9	5	1/5	5	1/5	1	1/7	1/5	1/5
10	1/5	7	5	1/3	7	7	7	7	7	1	7	5
11	1/9	5	1/7	1/9	5	1/5	5	1/5	5	1/7	1	5
12	7	5	1/5	1/7	5	1/3	3	1/5	5	1/5	1/5	1

Kent Silueti Etkisi Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	3	7	3	9	7	9	7	7	3	7	9
2	1/3	1	7	3	7	7	9	5	7	3	7	9
3	1/7	1/7	1	1/7	7	1/3	7	1/5	5	1/5	5	7
4	1/3	1/3	7	1	7	7	9	5	9	5	7	9
5	1/9	1/7	1/7	1/7	1	1/7	1/3	1/5	1/3	1/7	1/5	1
6	1/7	1/7	3	1/7	7	1	5	3	1/5	1/7	1/3	1/3
7	1/9	1/9	1/7	1/9	3	1/5	1	5	5	1/7	3	5
8	1/7	1/5	5	1/5	5	1/3	1/5	1	7	1/5	5	5
9	1/7	1/7	1/5	1/9	3	5	1/5	1/7	1	1/7	3	5
10	1/3	1/3	5	1/5	7	7	7	5	7	1	7	7
11	1/7	1/7	1/5	1/7	5	3	1/3	1/5	1/3	1/7	1	3
12	1/9	1/9	1/7	1/9	1	3	1/5	1/5	1/5	1/7	1/3	1

Özgünlük Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	7	7	5	9	7	9	5	9	5	7	6
2	1/7	1	1/5	1/7	7	1/5	3	1/5	5	1/7	1/5	3
3	1/7	5	1	1/7	7	5	1/7	3	7	1/5	5	5
4	1/5	7	7	1	9	7	9	7	9	5	9	9
5	1/9	1/7	1/7	1/9	1	1/7	1	1/7	1	1/7	1/5	1/5
6	1/7	5	1/5	1/7	7	1	7	1	7	1/5	3	5
7	1/9	1/3	7	1/9	1	1/7	1	1/7	1/3	1/7	1/5	1/5
8	1/5	5	1/3	1/7	7	1	7	1	5	1/7	5	5
9	1/9	1/5	1/7	1/9	1	1/7	3	1/5	1	1/7	1/5	1/5
10	1/5	7	5	1/5	7	5	7	7	7	1	7	5
11	1/7	5	1/5	1/9	5	1/3	5	1/5	5	1/7	1	1/5
12	1/6	1/3	1/5	1/9	5	1/5	5	1/5	5	1/5	5	1

Turizm Aktivitesine Olan Katkısı Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	7	7	7	9	7	9	7	7	5	7	7
2	1/7	1	3	1/5	5	1/5	7	3	3	1/7	3	5
3	1/7	1/3	1	1/7	5	3	7	3	5	1/7	1/5	3
4	1/7	5	7	1	9	5	9	5	9	1/5	5	5
5	1/9	1/5	1/5	1/9	1	1/7	1	1/5	1	1/9	1/5	1/5
6	1/7	5	1/3	1/5	7	1	7	3	5	1/7	3	3
7	1/9	1/7	1/7	1/9	1	1/7	1	1/5	1	1/9	1/5	1/5
8	1/7	1/3	1/3	1/5	5	1/3	5	1	5	1/5	3	3
9	1/7	1/3	1/5	1/9	1	1/5	1	1/5	1	1/9	5	5
10	1/5	7	7	5	9	7	9	5	9	1	7	5
11	1/7	1/3	5	1/5	5	1/3	5	1/3	1/5	1/7	1	3
12	1/7	1/5	1/3	1/5	5	1/3	5	1/3	1/5	1/5	1/3	1

Fonksiyona Bağlı Sosyal Değişim

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	7	9	5	9	5	9	5	7	1/7	5	7
2	1/7	1	7	5	7	3	7	5	7	1/7	5	7
3	1/9	1/7	1	1/7	5	1/5	5	1/5	3	1/7	3	1
4	1/5	1/5	7	1	7	5	7	5	7	1/5	5	7
5	1/9	1/7	1/5	1/7	1	1/5	1	1/5	1	1/9	1/5	1/5
6	1/5	1/3	5	1/5	5	1	5	3	5	1/7	3	5
7	1/9	1/7	1/5	1/7	1	1/5	1	1/7	3	1/9	5	1/5
8	1/5	1/5	5	1/5	5	1/3	7	1	5	1/7	5	5
9	1/7	1/7	1/3	1/7	1	1/5	1/3	1/5	1	1/7	5	1/3
10	7	7	7	5	9	7	9	7	7	1	7	7
11	1/5	1/5	1/3	1/5	5	1/3	1/5	1/5	1/5	1/7	1	1/5
12	1/7	1/7	1	1/7	5	1/5	5	1/5	3	1/7	5	1

Alan Kazanımına Yönelik Ekonomik Fayda

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	3	7	3	9	7	7	7	9	5	7	9
2	1/3	1	7	5	9	7	9	7	9	5	9	9
3	1/7	1/7	1	1/7	7	3	5	5	7	1/5	3	3
4	1/3	1/5	7	1	9	7	9	7	9	3	7	7
5	1/9	1/9	1/7	1/9	1	1/7	1/5	1/7	3	1/9	1/7	1/7
6	1/7	1/7	1/3	1/7	7	1	5	3	7	1/7	5	5
7	1/7	1/9	1/5	1/9	5	1/5	1	1/7	3	1/9	3	3
8	1/7	1/7	1/5	1/7	7	1/3	7	1	5	1/7	5	7
9	1/9	1/9	1/7	1/9	1/3	1/7	1/3	1/5	1	1/9	1/5	1/3
10	1/5	1/5	5	1/3	9	7	9	7	9	1	9	7
11	1/7	1/9	3	1/7	7	1/5	1/3	1/5	5	1/9	1	1/5
12	1/9	1/9	3	1/7	7	1/5	1/3	1/7	3	1/7	5	1

Teknik Bağlamda

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	9	9	3	9	7	9	7	9	3	7	7
2	1/9	1	1/7	1/9	5	1/7	3	1/5	3	1/7	1/3	1/5
3	1/9	7	1	1/7	5	1/5	3	1/5	3	1/7	3	3
4	1/3	9	7	1	9	7	9	5	9	3	7	7
5	1/9	1/5	1/5	1/9	1	1/7	3	1/7	3	1/9	1/5	1/5
6	1/7	7	5	1/7	7	1	5	3	7	1/7	5	1/3
7	1/9	1/3	1/3	1/9	1/3	1/5	1	1/7	3	1/9	1/7	1/7
8	1/7	5	5	1/5	7	1/3	7	1	9	1/7	7	5
9	1/9	1/3	1/3	1/9	1/3	1/7	1/3	1/9	1	1/9	1/7	1/7
10	1/3	7	7	1/3	9	7	9	7	9	1	9	7
11	1/7	3	1/3	1/7	5	1/5	7	1/7	7	1/9	1	1/7
12	1/7	5	1/3	1/7	5	3	7	1/5	7	1/7	7	1

Mekanın Ruhu Bağlamında

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	5	9	3	9	7	9	7	9	5	7	9
2	1/5	1	7	5	9	7	9	7	9	5	7	7
3	1/9	1/7	1	1/7	5	3	5	1/5	3	1/5	3	5
4	1/3	1/5	7	1	9	7	9	5	7	3	7	7
5	1/9	1/9	1/5	1/9	1	1/7	1/5	1/7	1/5	1/9	1/7	1/5
6	1/7	1/7	1/3	1/7	17	1	5	1/5	5	1/7	3	5
7	1/9	1/9	1/5	1/9	5	1/5		1/5	1	1/7	3	3
8	1/7	1/7	5	1/5	7	5	5	1	5	1/5	5	5
9	1/9	1/9	1/3	1/7	5	1/5	1	1/5	1	1/7	3	3
10	1/5	1/5	5	1/3	9	7	7	5	7	1	7	7
11	1/7	1/7	1/3	1/7	7	1/3	1/3	1/5	1/3	1/7	1	1/3
12	1/9	1/7	1/5	1/7	5	1/5	1/3	1/5	1/3	1/7	3	1

Tasarım Boyutu İle Karşılaştırması

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	1	3	7	5	9	7	9	7	9	5	7	9
2	1/3	1	7	3	7	7	9	5	7	5	7	9
3	1/7	1/7	1	1/5	7	5	9	5	7	5	5	5
4	1/5	1/3	5	1	9	5	7	5	3	5	5	5
5	1/9	1/7	1/7	1/9	1	1/7	3	1/7	1/5	1/9	1/7	1/7
6	1/7	1/7	1/5	1/5	7	1	7	5	5	3	5	5
7	1/9	1/9	1/9	1/7	1/3	1/7	1	1/7	1/7	1/9	1/7	1/7
8	1/7	1/5	1/5	1/5	7	1/5	7	1	5	1/5	3	3
9	1/9	1/7	1/7	1/3	5	1/5	7	1/5	1	1/5	3	3
10	1/5	1/5	1/5	1/5	9	1/3	9	5	5	1	5	7
11	1/7	1/7	1/5	1/5	7	1/5	7	1/3	1/3	1/5	1	5
12	1/9	1/9	1/5	1/5	7	1/5	7	1/3	1/3	1/7	1/5	1